
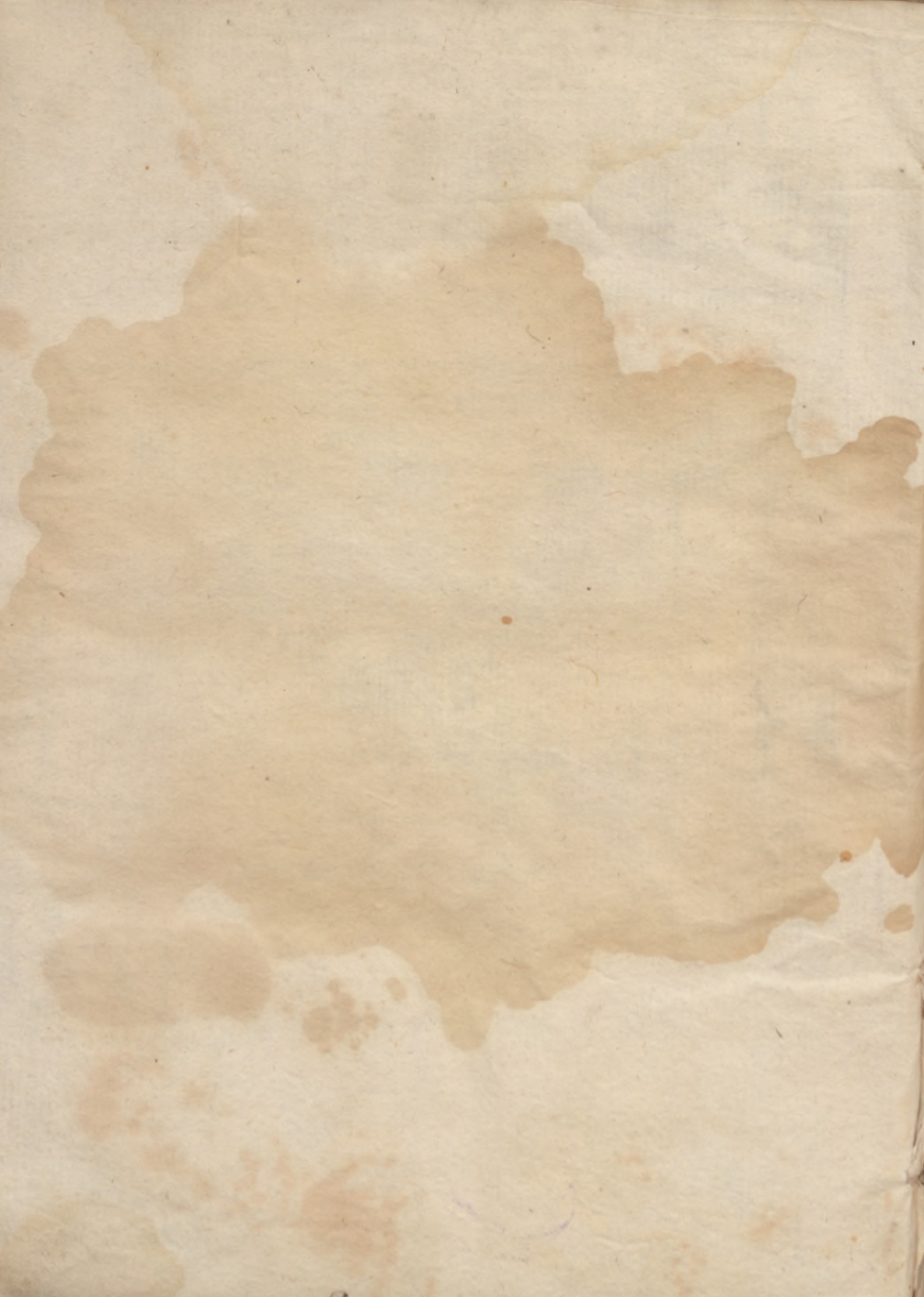

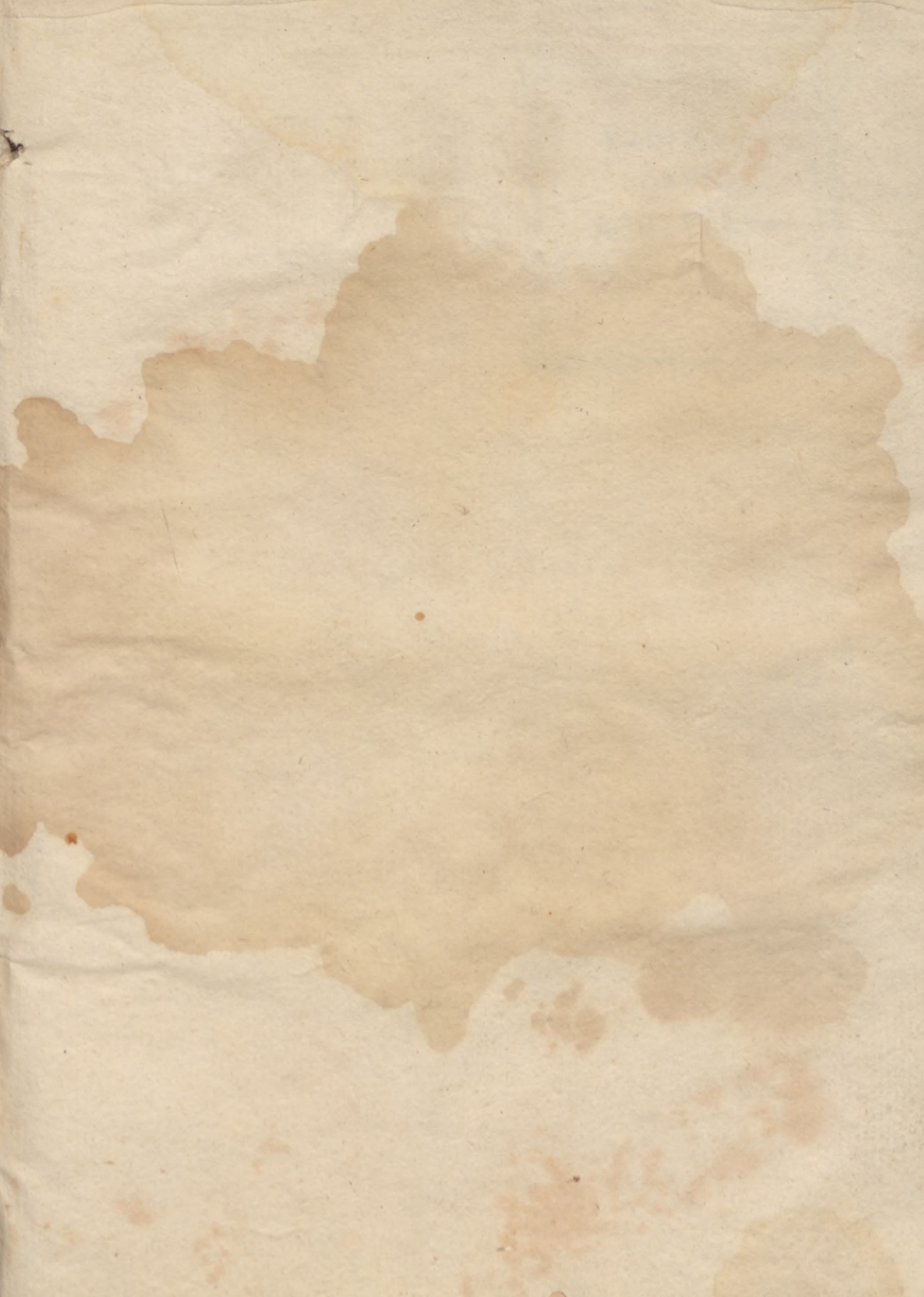
76

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 81.

ספר אמרי נועם

ביאור על התורה יפה לכל חיד ינעם ער
הפשט יתנהג כפעם בפעם קושיות
ותירוצים דברים של טעם מתוקים
מרבש ונופת צופים ושוב טעם
דרכיו דרכי נועם צוף דבש
אמרי נועם :

כדפס שמת בעיון רב וכמרז ממוקל ממוקמי
הטענות אשר כפלו כללשוכים
כחדש השון שכו לפק

בקרובונה קריה מפוארה
חתת ממשלת אדוניו המלך פיליפו
ירה ותנשא מלכותו אמן ואמן :

עי ויצניצו
קונמי

בראשית

וכו' למה התחיל התורה בבית וסיים בלמד זהו שאמר
הכתוב תחלה ארץ על בלי מה רל על התורה שמתחלת
בבית ומסיימת בלמד והזיור רומז לעשרת הדברות
ומס' והא רמז לשם של הקבה : ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו :
תינה ויקדש שלא לעשות מלאכה : אלא ברכה מאי היא : וכי תימה ברכו במן
מדרשים חלוקים בזה : ופ' ר' יהודא ויברך וגומר אף על פי שבטלים ממלאכה
ואין מרויחין באותו היום לא יהיה חסר כשביל זה והכי משמע בעשרת הדברות
ששת ימים תעבוד וגו' על כן ברך וגו' את יום השבת בשביל שצויתך לשבות בו
ברכתיו שלא תחסר ממונך : וכן אתה אומר וכי תאמ' מה נאכל בשנה השביעית
וצויתי ארץ ברכתי וגו' : הא למדת שהקבה שולח ברכה למי שמבטל רצונו
בעבורו : כי לא המטיר וגומר : ומה טעם לא המטיר כי אדם אין ואין מי יכיר
כטובתם של גשמים : ותימה הא כבר כתיב ביום השלישי ותוצא הארץ דשא
וצריך עיון : ויאמר ה' אל הנחש : במסכת סנהדרין אמרו שהנחש היה יכול
לפטור את עצמו שהיה אומר דברי הרב ודברי התלמיד מי שומעין והקשה
הר' שמחה אם כן כל מסית יפטור עצמו בכך : ותיריך רל דווקא נחש היה יכול
להיפטר משום דלא נצטוו : אבל מסית דעלמא מצווה הוא שלא לעשו ולהסית
וכשמסית עובר על דברי תורה : ואיבה אשית : אתה לא נתכוננתה אלא שימות
אדם שיאכל הוא ראשון ותשא את חוה : וכי לא היה יודע הנחש שאם תאכל
חוה שתמות מיד : ומאי אהני ליה כונתו יש לומר שהיה סבור הנחש שלא תמות
חוה כיון דלא חזינן שנצטווה שלא לאכול ממנו : אי נמי שהיה סבור הנחש
שתתן תחלה לאד' שכן דרך האשה שממתנת עצמה מלאכול עד שיאכל בעלה :
ומיד יעכבה שלא תאכל וישאנה : שם אשתו חוה : ואם תאמר היה לו
לקרותה חיה : ויש לומר לפי שהלכה אחרי עצת הנחש : ומתרגמין חויה
ולכך לא קראה לשון עכרית על שמו : שלא יבינו המלאכים שם של פורענות :
ור"ח פירש בשם אביו שחווה נחש ידען כל הלשונות ואדם לא : וכשהיו הבהמו'
והחיות צועקים לאכול לא הבין ושאל לחוה והגידה לו הכל לכך נקראת חוה :
ועתה פן ישלח ידו וגו' : והקשה הר' כהן ומי איכא ספיקא קמא קודשא בריך
הוא : ויש לומר דהכא איכא לספוקי דאמרינן וכל בידי שמי' חוץ מיראת שמים :
אבל תימה שאמר ועתה פן ישלח ידו וגו' : קודם שאכל מעץ הדעת למה לא
חשש לזה : יש מתרצין כל זמן שלא חטא לא היה עץ החיים מועיל לו כי אם
לרפאות מחטא מיתה : לפי שאכל כבר מעץ הדעת לא היה מועיל לו כלו' כיוצא
בו מצינו במשקה הרופא וסמניהם שמרפאים לחולה : ולבריא אין מועיל להיות
יותר : דבר אחר לפי שעץ הדעת היה גדר לפני עץ החיים : והוא פרץ הגדר
באכלו ממנו : והוא שתרגם אונקלוס גבי עץ הדעת בגו גנתא דערן : וגבי עץ
החיים באמצעות גנתא : דבר אחר קודם שאכל מעץ הדעת לא היה חושש אם
זתיה לעולם כך עלה במחשבה : דכתיב אני אמרתי אלדים : אתם וגו' אכן כאדם
תמותו וגו' אבל אחר שאכל מעץ הדעת שכבר נגזרה גזרה אז נאמר פן ישלח
ידו : ויהי הבל רועה צאן : ואם תאמר והלא אקין היה בכור ונהיה לו להקדים

ידש לומר לפי שאמר קנתי איש אתה פירוש שלא היה לקין שום אומנות כי
 אם לעבוד אתה וכשראה שהכל תפש אומנות עשה גם הוא אחריו כך
 מצאתי וישעיה אל הכל ואין לא שעה הר פרץ פירש לכך לא שעה לקין דלא
 הביא אלא לאחר שמלא כריסו והיה לו להביא קודם שנהנה מן הבכורות אבל
 הכל הביא מבכורות צאנו ומחלביהן קודם שנהנה דבר אחר שהביא מפרי
 העץ שנתארה האדמה ולא יותר עד שאמר הקבה לא אומיף עוד לקלו ארז
 האדמה וינחם הגו' והקשה כי הוא כתיב לא איש אל וגו' ואמר הר
 בכור כי שלשה ענייני נחמה פעמים שאדם רוצה לעשות לחברו טובה או דעה
 ומתחרט ויש לאל ידו ומתנחם בעל כרחו מחמת אונס ועל אלו השנים אמר
 לא איש אל ויכזב אלא מקיים דבורו וכן אדם ויתנחם מהמת שאין בידו כי הוא
 הכל יכול אבל יש נחמה שלישית שאינה באה מחמת הנודר כגון ידבר
 הקבה על גוי ועל ממלכה להרע כגון על בני גינור וראה הרעה אז כן הוא
 אומר שאם יעמדו במרדס ישמידם ואם ישובו ישוב מהרון אפו ודבריו
 אמת וכן ההפך ידבר להרע לנתוש ולנתוף וכו' ושוב הגוי ההוא מרעתו
 ונחם על הרעה אשר דבר ונחמה זו אינה ככורא כי הקבה אינו מתחרט
 שהכל יודעים שאדעתא דהכי לא נדר בי אם על תנאי ונחמתי כי עשותי
 דהכא אמר הקבה אעשה עצמי כאלו נחמתי מעצמי אמנם אין הכורא מתנחם
 כי אדעתא דהכי נדר כי חטאו בגופם אז אמת ונחמתי

פרשת נח נח

ברורותיו

ברשותי שאלו היה כדורות אחרים וכו' פירוש אם היה
 דר זמן מרובה אצל הצדיקים היה לומר ממעשיהם
 ודאי זכות הצדיק מזכיר עונותיו של זה וראה מצדפית שאמרתי לאלוהי כי
 באת אלי להוכיח את עוני וכן לוט שאמה למלאך מלחמלם אצל אברהם
 בכופר למה אמר הקבה לנח לעשות המיכה מכופר ומגופר אמר הקבה אם
 יחזור ד' אלו יהיה כופר נפשם ואם לא יחזור יהיו גופר אש וגפרית יבא עליהם
 כי לימים עוד שבעה וגו' ואם תאמר למד הוצרך להודיע כמה ימים ירדו
 גשמים ואל כדי שלא יצטרך ויאמר המבול לעולם ועמוד ואם תאמר אם כן
 אמאי לא הודיעו מרתי תראה היבשה ויצאו מן התיבה ואל מכשיפסקו ידע
 שתתייבש טרף כפיה פרשי זכר היה ואם תאמר מאתר שקורוהו פעמים
 לשון זכר ופעמים לשון נקבה מנא לן דזכר היה ועוד יש לשאול שהרי כל זאת
 נפרשה קורא אותה נקבה והוא אומר פעמים קורא אותה לשון זכר ויש
 לומר דומיא דשליחות העורב שהיה זכר ומה שאומר פעמים קוראהו לשון זכר
 ופעמים

ופעמים לשון נקבה : לא באן הוא אומר לא במקום אתר : כמו שמבוא הפסוקי :
 ישלח ידו ויקחה : תימה למה לא הניחה להכנס מעצמה : אלא שרצה לבודקה
 בידו אם קלו המים : ואם יש בכנפיה טיט : כירק עשב וגו' : פרשי דול לכם
 לאכול : ולאדם הראשון לא הרשה להמית בריה ולאכול לא ירק עשב : ומקשה
 בזה דמהכא משמע דלא הוה אכיל בשרא : ובסנהדרין פרק ארבע מיתות בהלכ'
 דמהרף אמרינן ויצו ה' אלדים וגו' : ויצו אלו הדיינים : וכן הוא אמר למידעתו
 למען אשר יצוה וגו' : ה' זו ברכת השם : וכן הוא אומר ונוקם שם ה' וגו' : ועד
 מכל עץ הגן אכול תאכל : ולא מן הגול ולא אבר מן החי : ואילא הוה אכיל
 בשרא כדמוכח הכא : אמאי אצטריך לאזהוריה משום : אבר מן החי : ומתריך
 דלעולם לא הוה אכיל בשרא כדמוכח הכא : ובפרשת בראשית לא קשיא מידי :
 דגהי דנצטוה דלא ישחוט ויאכל משום הוצאת נשמה : אבל בש"ח שחוטא ללא
 אסר היכא דמצאה שחוטא : משום הכי אצטריך לאזהורי על אבר מן החי ההוה
 אמניא אי אשכח אבר הנתלש מן הבהמה יהא מותר דהא לא מפיק איהו נפשא
 קא משמע לן קרא דאסיר ליה אפילו בלא הטיל נשמה : מן הארץ ההיא יצא
 אשור : שלא רצה להיות בעצת דור הפלגה : ובהכי ניחא הא דאיתא בשיח
 מזמור לאסף גם אשור גדוה עם כלומר אפי' אשור שלא היה בעצ' דור הפלגה :
 ויהי שת אחרי הולידו את ארפכשד : הא דלא כתיב וימות בהני דורות אחרונים
 כמו בראשונים : לפי שהראשונים לא הניחו בנים במותם אחריה' לא היו רשעים
 ועל ידם בא המבול : אבל דורות אחרונים הגיוו בנים במותם אחריהם שהיו
 יצא אברהם שהדריך העולם בדרך ישרה : ויולד בנים ובנהוהו וגו' : תעמדה
 מה טעם שבדורות אחרוני' שלאחר המבול לא כתיב וימות אלא ויולד בנים וגו'
 יש לומר לפי שבלו אותם שלפני המבול שלא נשאר כי אם נח לכוה לכה כתוב
 בהם וימות : דורות אחרונים שנתמלא כל העולם מהם לא כתיב וימות : וה"ה
 וחיאל פירש לפי שמאדם היה יודע כל אחד קבר אביו ומעיד על אביו ושמת
 חוץ מתנוך שלא נודע אנה הלך : אבל מדור הפלגה ואילך לא ידע שמת אביו
 אלא על פי הכתוב לבד אברהם שידע בעדים נאמנים : אבל שאר ההמון לא היו
 יודעים כי אם עד מפי עד : מכאן אמרו פסול עד מפי עד : עוד יש לומר דורות
 שמאדם ועד נח היו שמנה מאות שנה תשע מאות שנה וקרוב לאלף שנים :
 לכך כתיב וימות לקיים אם אלף שנים יחיה מה יתרון לו כלא היה יחיה : אבל
 מנח עד אברהם לא היו כל כך : בחרן : הגון הפוכה : בתקון סופרים לפי

פסוק חרון אף מישראל :

חסלת פרשת נח

פרשת לך לך

והבנעני או בארץ פירש ראב"ע יש לו סוד : ורבינו יחזקאל החסיד
 פירש דבריו כשאובנה אחת יש לה לעלורת מלאך שלה

עולה עמה וכשיש לה לירד מלאך שלה יורד : אמרי נא אחותי את וגומ' .
 תימה היה לו לומר אמרי נא אחי הוא . או היה לו לומר אחותי היא . תירוץ .
 אברהם בקש משרה לומר שהיא אחותו ולא רצתה לשקר . אז אמר אני מבקש
 כמדך אם אני אומר אחותי את שלא תכפרי ותשתוק : אמרי נא אחותי את וגו' .
 תימה איך עבר אברהם אולפני עור לא תתן מכשול : דהא בני נח נצטוו על
 העריות : דהא קיימא לך יחרג ואל יעבור . ונהי דאיהו לא עבר מכל מקום
 מחטיאם הוה : נימא שגורשה באותה שעה : וימ' דאונס הוה כדאמרינן גבי
 אסתר מחקו של אחשורוש לחיקו של מרדכי : למען ייטב לי וגו' . פרשי יתנו
 לי מתנות . ותימה והא כתיב ושונא מתנות יחיה . וגם למלך סדום אמר אם
 מחוט ועד שרוך נעל וגו' . ויל לפי שהסדומיים הם צרי עיני לפיכך לא קבל מהן
 דבהן נאמר לא תלחם את לחם רע עין : וינגע ה' את פרעה וגו' . והקשה רי'
 למה לקה פרעה בנגעים . ואבימלך לא לקה . אדרבה יותר היה לו ללקות
 מפרעה שלא היה יודע שאבימלך היה לו ללמוד מפרעה . והואיל ולא למד היה
 ראוי שילקה . ותירוץ מורי . מצריים היו שטופי זמה דכתיב ותקח האשה בית
 פרעה מיד לקחה לתשמיש . מה שלא היה כאבימלך : ויסע לוט מקדם . פ'ה
 נסע מאצל אברהם והלך לו למערבו של אברהם . נמצא לוט נוסע מן המזרח
 למערב . ותימה דאדרבה אפכא מסתברא . שהרי הירדן ממזרחו של אי' ובית
 אל לפניו מן הירדן . נמצא ההולך מבית אל לירדן . הוא הולך למערב מן
 המזרח . ונל' לפרש מקדם זה קדם לבית אל : אחרי הפרד לוט מעמו . פ'ה
 כל זמן שהיה הרשע עמו היה הרבור נפרש ממנו . ותימה שהרי מצינו בעודו
 עמו שהברכו הקב"ה דכתיב בריש הפרשה וירא ה' אל אברם . ולב' שזה פירושו
 לפי הפשט לפי שנפרד לוט מעמו היה אברהם מצטער ולפיכך נראה לו הקב"ה
 לומר א' תצטער כי את כל הארץ וגו' : אחרי הפרד לוט . פרשי כל זמן שהרשע
 עמו היה הרבור פורש ממנו . והא חזינן דכתיב לעיל ויקח תרח את אברם בנו
 ואת לוט וגו' . וכתיב ויאמר ה' אל אברם לך לך דמשמע שהשם היה מדבר עמו
 בעוד שלוט היה עם אברהם שהרי עכשיו היו עומדי יחד . ויל דאמרינן דההיא
 שעתא היה צדיק דלבסוף נטה אהלו עם סדום כדכתיב ויאהל עד סדום הרשיע
 ועשה עבירות : אי נמי מנא לך דלאו דוקא נקט קרא אחרי הפרד לוט מעמו
 אלא עובדא הוה שהשם אמר לאברהם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך .
 וקרא קמא פירש דעובדא הכי הוה : אחרי . כל מקום שנאמר אחר סמוך אחרי
 מופלג . ותימה דכתיב ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם וגו' עכ' סמוך
 לעקידה היה . ויל אחרי המעשה שעשה יש בסמוך ויש במופלג כגון אחרי
 הפרד לוט מעמו סמוך . כמו שפרשי כל זמן שהרשע אצלו נתרחק הדבו משמע
 נתרחק הרשע נתקרב הדבור . וכן אחרי המגפה מיד צוה למנותם כמו שפרשי
 בפרשת פנחס משל לזאב וכו' אבל אחרי הדברים . או אחרי דרכים . כמו אחרי
 דרך . וראי מופלג . דבודאי נמי מתרץ אחרי נמכר וגו' . ועוד יל דהכי קאמר
 מכיון שנמכר גאולה תהיה לו מיד . כדי שלא יטמע ביניהם ולא הוה כמו אחר
 כך ולא אחרי העלמא : וירק ארץ חניכיו . פ'ה זוריו כתרגומו וכן והירקות
 אחרים

אחריהם חרב וכן אריק חרבו הנה פירש אריק לשון וירוו וכפרשת בשלה פירש אריק אשלוף חרבו וקשיא דידיה אדידיה ומלמי אדק הוציא בירך ברכת המוציא וברכת היין כי הוא כהן לא עליון והכהן קודם לכל דבר שבקדוש והוא כהן ואמרינן הוא כהן ואין ורעו כהן והקשה מודי והלא אברהם היה מזרעו של שם והכהונה מאברהם דכתיב בשבע ה' ולא ינתם אתה כהן לעולם ועוד הרי תמר שדנוה בשריפה על שהיתה בת שם אם אקח מכל אשר לך ולמה והלא רשע היה מלך סדום ולמה החזיר לו הממונ אלא מכאן שאדם צדיק אין לו ליהנות מממונו של אדם רשע שלעולם לא עשה טובה מממונו והנה בן ביתי יורש אותי אף על פי שכתוב למעלה ויאמר ה' אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו שא עיניך וראה כי לך ולוהעך אתן וגו' אב היאך אמר והנה בן ביתי וגו' ויל ה"ק אחרי שזקנתי ואין לי בן עד עתה ואף כשאולידי בן בסוף ימי ישאר בני קטן ויהיה בן ביתי ממונה ואפוטרופוס על אותו שירשני ויהרגהו אמר הקב"ה לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך יגדל ויהיך בשלך בעורך והיו עיניך וראות ויאמר אדני אלקים במה אדע ב"ק דברכות אמרו משברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שקרא להקב"ה אדון אלא אברהם שנאמר ויאמר אדני ואת ויאמר ידוד אלדים ויל הלגבי שבח לא איתרף אי נמי לל כמו שפירש הר"ר שמעיה דמיירי בשם אל"ף דלת שהוא לשון אדנות ואת והא כתיב לעיל ויאמר אדני אלדים מה תתן לי ויל הלא הק"ו אבל לפי מה דפריך ב"ק דשבת שאותו פסוק של כמה אדע שהיה בכרית בין הכתרים והיה אברהם בן ע' שנה ונאותו פסוק של מה תתן לי הוה אחר שכבש חטאיו וזוהי ואז בן עג' שנה כדמוכח כסדר עולם אב נאמר זה הפסוק קודם דאין מוקדם ומאוחר או נחא ויאמר במה אדע וגו' ואת מה זאת שמתחלה האמינו ולבסוף שאל אות ויל לפי הפשט שכל מה שאמה לו האמינו ולא שאל אות דא על ירושת הארץ לפי שהיה גר באותה עעה דא משל לשני בני אדם באין אצלך אחד נאמן ואחד אינו נאמן למי אתה מבקש שבוועה לנאמן שאותו שאינו נאמן ישבע לך אף ולא תאמונו אף אברהם לאחר שהאמין בהקב"ה בקש ממנו שישיבע שלא יחזור משום חטא שיעשו בניו לכך שאל אות דא במה אדע ואל הקב"ה את אמרת במה אדע ולא האמנת חייך אני אעכב בניך כמנין במה באת בש עולה שיץ היינו ת' שנה אלא שהקב"ה דלג ק"ץ שנים ונשאר דרו והיה אברהם בן תשעים ותשע וגו' ואת מה טעם שנמול אברהם לצ"ט שנים לפי שצד"ק טית עולה תר"ג מצות וכן ג' בריתות בפרשת מילה לומר משהוא בן י"ג שנה דאה לקיים כל המצות וכן ברית עולה תר"ב זה מילה וא' פהיעה הרי תר"ג לומר שכל המקיים מצות מילה כאלו מקיים כל התורה כולה אני אל שרד פרה ורבה אותיות הנעלמות בש"ן דלת יוד בגמטריא תק וכן פירו דהו עולה למנין תק לומר שאותו שם ממונה על פריה ורביה וכן חייב בפריה ורביה עד שיחיו לו זכר ונקבה שהם תק איברים רמ"ח של זכר והגב של נקבה כדאמרינן בבכורות שארבעה איברים יש לנקבה יתר על הזכר הרי איברי זכר ונקבה חמש מצות

פרשת וירא אליו

וירא

אליו פרשי שהלך לבקר את אחולה ששלישי למילתו הירי
 וזאת מנל שהלך לבקרו ויל לפי שלא מצינו בשום מקום
 דכתיב וירא שתיב ויאמר וידבר אחריו וכאן לא נכתב
 לומר לך שלא הלך לומר לו שום דבר אלא כדי לראותו
 תימה כמה שינה דגבי לוט כתיב מצות אפה וגו' ויל דגבי אברה' באו בחצי היום
 כדכתיב כחום היום וזל היה נכון לתקן מצות כדי לאכול כדאמרינן כל האוכל
 מצה בלא זמנה כאלו בועל ארוסתו בבית המיו ועשה מצה עשירה כגון דובשני'
 אבל לגבי דלוט באו בערב כדכתיב ויבאו שני המלאכים וגו' ועשה להם מצה
 חובה ותצחק שרה בקרבה וגו' ואת מפני מה כעס הקב"ה על צחוק שרה
 יותר משל אברהם ויל שבודאי אברהם האמין והשחוק שלו היה מתוך שמחה
 אבל שרה לא האמינה וזאת והלא היתה צדקת ויל הוא שמע מפיו הקב"ה
 לכך האמין והוא שמעה מפיו אנשים לכך לא האמינה וסלאים מהתלונס
 דא דמיד כשפרסה נדה התחיל הרס לבא וכן כשעושינן נס סתתלנס ויחק
 למעלה עושינן אותו בצנעה כמון בשונמית והיא התחילה וסלי וקרנ וקנסק
 לפרס וזמן הדין לא היה ראוי להיות הצלחה באותו נס : סקס וסייכת
 דא שלכך דקדק הקב"ה יותר בצחוק שרה לפי שהלכו ואמרה
 להברתיה בכזיון שנ' בקרבה לאמור וכלל מקום שנאמר לאמור רוצה לומר
 לאמור לאחרים אבל אברהם בלבו ואני זקנתי מכאן למדו רז"ל שמותר
 לשנות בעבור השלום תימה אמאי לא חשבו האי בהדי הנך תלת מילי דמשני
 צורבא מרבנן בדבוריה ויל דאותן שלשה דברים אין משנון כי אם צורבא
 מרבנן אבל כדבר השלום יכולין לשנות בו כולי עלמא לא כי ברהוב גלין
 כלומר לא נלך עמך אל ביתך אבל נלך לביתו של אברהם שפתוח לכל אולי
 מצאון שם עשרה פרשי ועל הפחור לא בקש וכו' ועל תשעה על צדוף כבר
 בקש ולא מצא פורוש לא מצא אברהם שם תשעה צדיקים אבל איכא האמרי
 וכבר בקש אברהם לשם להצטרף ולא מצא עם השם שיצטרף כי אם להציל
 חמשה עיירות משום דאית לן למימר דכל ההצלות שהיה יכול לבקש מאת ה'
 להצילם היה מבקש ולא מצא עמו להצטרף כי אם להציל חמשה עיירות ומקרא
 מצי למוכח שהרי כתוב אם אמצא שם לו להציל את הד' על צדוף או יח להציל
 השנים על צדוף מפני שלא מצא עם השם להצטרף כי אם להציל חמשה עיירות
 וצ' וי המטיר פה כל מקום שנאמר וי הוא זכית דינו ואת והא כתיב
 זה הכה כל בכור ואעפ"כ נאמר בהגדה אני ולא מלאך וזל דהכא נמי היה הוא
 זכית דינו והא דאמר אני ולא מלאך קאי גבי העברה דכתיב ועברתי בארץ
 מצרים על אני ולא מלאך כלומר אין לי מלאך שאסמוך עליו לעשות
 שליחות זה אבל לעולם אימא לך שהוא זכר עשו הגאולה והישועה נסה
 את אברהם תימה מה היה צריך לנסותו והלא מגיד מראשית אחרית ויודע
 שיעמוד בנסיון אלא להודיע למלאכים המתרעמים שאמרו להקבה רבשע למר
 אתה משפיע טובה לזה יותר מזה לכך אמר המלאך עתה ידעתי וגו' פ"א
 נסה לשון קנתור כמו מסה ומריבה וכמו מה תנסו כלומר על שכרת אברהם
 ברית

ברית עם אבימלך ועשה שלא כהוגן בעיני הקב"ה כי מן הזרע שנתן לו הקב"ה כרת ברית עם זרע כנען הארור לכך נסהו ואמר לו אל תעמוד בברי' רק העלהו שלא בתכוון אלא להקניטו. וממ' מה שצוהו עשה שלא צוה אלא להעלותו וכן הירד נתעלה ונעקד ולא חזר הקב"ה מדבריו. אבל אברהם היה סבור שצוהו להקריבו וראיה מן המדרש שאמר לו הקב"ה מן הזרע שנתתי לך וברכתיו ואתה בארת בברית עם פלשתים זרע ארורים והעמדת שבע כבשות לעדה בניך ובינים דע שיהרגו פלשתים ממניך שבעה צדיקים. ואלו הן: שמשון. חפני. ופנחס. שאול. ושלשת בניו: ועוד אתה נתת לו שבע ככשו' כנגדן בניו מחריבין ממניך שבע משכנור' ואלו הן: אהל מועד. וגלגל. נוב. וגבעון. ושילה. וברית עולמים. תרין: אתה נתת לו שבע כבשות כנגד כן ארונים חוזר בשדה פלשתים שבעה חדשים דכתיב ויהי ארון ברית ה' בשדה פלשתים: ונשתחוה וגו'.

תימה וכי היה משקר הו' אלא הכי פירושו בתמירה אמר וכי סבורים אתם שלא נעשה דבר רק נשתחוה ונשוכה מיד אין הדבר כן לכך הבי' יצחק כיצד ואמר איה חשה לעולה: ויקרא אליו מלאך ה' וגומר. תימה אמאי לא ירד למטה כמו גבי הגר וגבי שרה שנ' שוב אשוב וגו'. ה"ל שהיה הדבר נחוץ וכהרף עין היה שוחטו. ולכך אמר אברהם אברה' שני פעמי' לפי שהיה ממחר לשוחטו אמר לו אל תשלח ירך. אמר למלאך מי אתה אל' כשאמר קח נא את כנך את יחידך הוא עצמו אמר לי. ועכשיו אם הוא מקש להניחו. יאמר לי אל תשלח ירך: אמרינן אבן טובה היתה לאברהם כל חולה שהיה רואה אות' היה מתרפא מחליו. ומי הוה חולה. וקשיא והא אמרינן עד יעקב לא הוה חולשא. אתא יעקב בעי רחמי והוה חולשא. ותירץ מורי עד יעקב לא היה חוליו כמו של יעקב אבל מהכאת אדם ומנשיכת בהמה וחיה הוה חולה ואותו הנשוך והמוכה הירד רואה באבן טובה של אברהם אבינו ע"ה ומתרפא. אבל חולה מהקבה לא היה מתרפא. וא"ת והרי ישמעאל שהיה חולה מאדם ולמה לא נתרפא מאבן טובה. יש לתרץ גם אותו לא היה מהכאת אדם אלא מעין רעה כדאמרינן שרה נתנה עיניה בו ואחזתו חמה על כן לא נתרפא. ועוד קשה למה לא נתרפא אברהם מאבן טובה שלו. אלא בא רפאל ורפאהו ממילתו היה לו להסתכל בה והיה מתרפא. ה"ל כי המילה היתה מאת הקב"ה. וע"כ לא הביט באבן טובה עד שבא רפאל ורפאו: והקשה מורי על שאומר בכ"מ בפרק השוכר את הפועלים. עד שבא אלישע לא הוה חולה ומתרפא אתא אלישע בעא רחמי ויתרפא. ומה הוה בעי אלישע. והרי כבר בימי אברהם היו חולים ומתרפאים. הנה ישמעאל שהלה ונתרפא. א"כ היה צריך שיבקש רחמי שיחלה ויתרפא: וצ"ע:

חסלת וירא אליו: ויהיו חיי שרה:

ויהיו

חיי שרה. פ"ה בת ק' ככת' כ' מה כת' כ' אינה בת עונשין. אף בת מאה לא חטאה ואינה בת עונשין. משמע היא שלא חטאה לא היתה בת עונשין. הא אחרים שחטאו הם בני עונשין.

חיי ערה

וקשה לי בדפדפשת בראשית גבי נח פֿרְשִׁי שלא הוליד עד שהיה בן תֶּק שנה כדי שבנו הגדול לא יהיה בן מאה שנה ברור המכול ויהיה בר עונשין דכתיב הנער בן מאה שנה ימות משמע דלא בני עונשין מינהו עד מאה שנה . אִכְ למה נאמר גבי ערה בת מאה לאקושי מאה לעשרים . תיפוק ליה דלאו בני עונשין הוו עד מאה . ושמעתי בשם החסיד דאֶעֱפֹכ היו דנין ועונשין אז מן השמים לפי חכמת האדם . דאֶלֶכ איך נענשו ער ואונן . והא לא הוו בני יד שנה עדיין כדמוכח לקמן אלא לפום חורפהון . ואף כי ערה אמנו חכמה היתה : ונִלְ לתרֶץ כי דווקא בימים שמאדם ועד נח אין הִנְ דלא הות בת עונשים עד ק' לפי ששנותיהם היו מרובים . אבל מנח ואילך שירד חולשה לעלמא ולא חיו אלא מעט מזעיר . מעשרים שנה ואילך היו נענשים : ולפי פירוש זה נוחא : ויתן לי את מערת המכפלה . לא בקש כאן אלא המערה . והשיב לו השדה נתתי לך . והלא לא שאל אלא מערת המכפלה . אלא כך אמר לו כשם שאנתה ירא שלא יוציאו את המת מן הקבר . כך יש לחוש שאם אתן לך המערה בלא שדה שהיום או למחר יעכבוס יורשי השדה להוליך את המרת למערה דרך השדה שהרבה בני אדם מונעין דריסת הרגל . ואברהם הורה על האמרת לפיכך אמר לו אם אתה לו שמעני נתתי כסף השדה : עובר לסוחר . נראה לי לפרש בכל מקום שהיה עובר ומוציאו היה כסף נבחר מבלי שום סיג כי יש כספים שיש בהם פסולת . אבל זה היה כסף צרוף מזוקק : ויאמר אל עבדו זקן ביתו . ואֶרֶת למה לא צורה ליצחק יִל ששלחו שלא היה שם כדי שלא יכפוהו ענר ואשכול להתחתן בהם . ויא לפי שאלו השביע לבנו . היה העבד מרמה אותו עם טענותיו ותחבולותיו כי כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב . ולחזק הענין השביע את העבד : ויען לבן וכתואל וגו' . אמר המורה רשע הידה שהשיב לפני אביו . ואי קשיא לך והיאך ענו בני יעקב לפני אביהם שנאמר ויענו בני יעקב וגו' . יִל מפני שראו שדעתו של יעקב היה ליתנה לאשה לשכם בן אמור אמרו חס ושלום הכוונה יעשה את אחותינו . משום הכי ענו כי לא נאותו בדבריו שהיו גבורים ורוצים להרגם : מקום לנו ללין . הוא שא מהרבה לינות למצא מנוח לכף רגלי הבהמו' מפני עייפות הדרך וכן משמעות מלת ללין ללין לינות הרבה . ורבקה אמרה ללון לינה אחת כי אין לשהות זמן מרובה מפני גילולי אביה . ורְשִׁי זֶל פֿרֶשׁ איפכא : ועתה אם ישכם עושים חסד ואמת את אדוני הגידו לי וגו' . וקשה מה חסד שייך כאן וכי לא היה נאות להם לתת בתם לאד' שהו' עשיר גדול וצדיק וחסיד . אִכְ מה חסד דקאמר . וִלְ לפי ששמעו שנגזר גלות על זרעו של אברהם שמא לא היו רוצים ליתן את בתו לבנו אֶעֱפֹ שהיה עשיר . והיינו דקאמר חסד : אי נמי לפי שאמר להם לשלוח את בתם למקום רחוק ולהם לא היתה בת אחרת ושמה לא יתראו ליתנה לו : וְעֶכְ אמר חסד : ולבני הפלגשם חסד יוד לפי שלא היה לו אלא פלגש אחת דהיינו הגר . וקשה דבכל החומשים המדוייקים מלא הוא . וגם במסורת חשיב ליה במלאים : וצֶע : ומשמע ודומה וגו' פִּי כל השומע שחבירו מחרפו ודומם שאינו עונהו ומשא שסובל כל מה שאומר לו . חזר דבר זה מזכהו להיות הדר בתורה . תימה ולומר בה טעמים . יטור נפיש

תולדות יצחק

ו

וקדמה • ולא עוד אלא שזוכה לשמור • נפיש מצוות נפישו וקדמה שנתנו משנים
קדמוניות :

אסלת חיי שרה :

תולדות יצחק

ויגדרו

הנערים וגו' • פְּרָשִׁי בְּיָג וְגוּמ' • כִּי הִקְבֵּה אִמְר לְאַבְרָהָם
 שִׁימֹת כְּשִׁיבָה טוֹבָה • וְתִימָה צֶא וְחָשׁוּב שְׁנוֹתַי שֶׁל אֲבָרָהָם
 כִּמְהָ הָיוּ קִעָה • וְכִמְהָ הָיָה יִצְחָק בְּלִדְתָּ אוֹתָם בֶּן שָׁשִׁים •
 וְכִמְהָ הָיוּ שְׁנֵי אֲבָרָהָם כְּשֶׁנִּלְדָּ לוֹ יִצְחָק בֶּן מֵאָה • נִמְצָא שֶׁהָיָה אֲבָרָהָם בֶּן מֵאָה
 וְשָׁשִׁים שָׁנָה כְּשֶׁנִּלְדָּו יַעֲקֹב וְעָשׂו • אֲכַעֲבֵךְ הָיוּ בְּנֵי טוֹ כִּשְׁמַת אֲבָרָהָם • וְקִיַּימָא
 לֵן שְׁבַעֲת מַעֲשֵׂה כְּשֵׁרוֹת מֵרַת אֲבָרָהָם כְּדִי שְׁלֵא יִרְאֶה אֶרֶץ עָשׂו בֶּן בְּנוֹ יִצְחָק
 לְתַרְכּוֹת רַעָה • וְזֵל דּוּדַי בְּנֵי טוֹ הָיוּ כְּשִׁמְרַת אֲבָרָהָם • אֵלֵא שְׁתֵּי שְׁנִים עָשָׂה
 עֵבִירוֹת בְּמִטְמוּנוֹיֹרַת שְׁלֵא הָיָה נוֹדַע • וְעֵדִיין שִׁיבָה טוֹבָה • כִּיּוֹן שְׁעֵדִיין לֵא
 נִתְפָּרַס הַדְּבַר שֶׁעֵבֵר שֶׁלֹּשׁ עֵבִירוֹת עָז • גֵּעַ • שָׂר • וְאַזְמַת אֲבָרָהָם עַד יָג שְׁנָה
 צָרִיךְ אֲדַם לִיטְפֹל בְּכַנּוּן מִכָּאן וְאֵילךְ מִבְּרַךְ אֶת הַשֶּׁם בְּרוּךְ שֶׁפִּטְרָנִי מִעֻנְשׁוֹ שֶׁל
 זֶה • וְיִדּוּ אוֹחוֹת בְּעֵקֶב עָשׂו וְגו' • שְׁעָשׂו הַשְּׁחִית רַחַם אִמּוֹ וּלְפִיכָךְ יִצְא אֲדַמוּנִי
 אֲבָל יַעֲקֹב רָאָה חֲסִידוֹתָיו שֶׁיִּצְא יִדּוּ אוֹחוֹת בְּעֵקֶב עָשׂו שֶׁאִפְלוּ בְּכַטָּן הָיָה מֵרַחַם
 עַל אִמּוֹ אִמְר הוֹאִיל שֶׁנִּפְתַּח הַקֶּבֶר אוֹחוֹנוֹ בְּעֵקֶב כְּדִי שֶׁנִּצְא שְׁנֵינוּ יַחַד וְלֵא
 תִּצְטַעַר אִמּוֹי פְּעָמִים : אִישׁ תָּם • סֵת שֶׁם מְלַמֵּד שֶׁלֹּמֵד בְּבִיתוֹ שֶׁל שֵׁם וְמֵרָה
 שֶׁנִּקְרָא יַעֲקֹב תָּם : לְפִי שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁהִתְלוֹ הָיָה אוֹת כָּבֹד כִּךְ הָיָה יַעֲקֹב לְסוֹף כָּבֹד דּוֹרוֹ :
 הַלְעִיטְנִי נֵא מִן • רֵת הַמֶּן • מְלַמֵּד שֶׁיִּצְא מִמֶּנּוּ הַמֶּן : וְיִתְרוֹצֵאוּ הַבְּנִים בְּקֶרֶב :
 פְּרָשִׁי כְּשֶׁהִיִּת עוֹבְרַת עַל פֶּתַח מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל שֵׁם הָיָה יַעֲקֹב רֵץ וּמִפְּרַכְס לְצִאֵרָה
 וְכִשְׁהִיִּתָּ עוֹבְרַת אֲצֵל עָז הָיָה עָשׂו וְכו' • וְכִסְנֵה־רֵין פְּחֶלֶק אֵיִת • אִמְ אֲנִטְוֹנִינוּס
 לְרִבִּי מֵאִימְתִי יֵצֵר הָרַע נִכְנַס בְּאֲדָם • אִמְר לוֹ מִשְׁעַת יִצְרֵה דְכֹתִיב לְפֶתַח חֲטָאֵת
 דּוּבֹץ • אֵלֵמָא כִּי מִשְׁעַת לִידָה נִכְנַס יֵצֵר הָרַע בְּאֲדָם • וְהִיכִי אִמְרִינן הֵכָא דְעָשׂו
 רֵץ וּמִפְּרַכְס לְצִאֵת מִשְׁעַת יִצְרֵה וְקָשָׁה • אֵלֵא שֶׁנִּאֲמַר כֵּאֵן שֶׁהָיָה דֶרֶךְ נֹס :
 שֵׁא נֵא כְּלִיךְ וְגו' • תִּימָה וְהָא אִמְרִינן בְּפֶקַח דְּחוּלִין דְּמִשׁוּמַד לְעֹן מוֹתֵר לְאֲכוּל
 מִשְׁחִיטָתוֹ וּמוֹכִיחַ מֵאֲחָב וּמֵיְהוֹשֻׁפֵּט תִּיפּוּק מִיִּצְחָק מֵהֵכָ שֶׁאֲכַל מִשְׁחִיטָת עָשׂו •
 וְזֵל דְּלֵא אֲכַל מִשְׁחִיטָתוֹ לְעוֹלָם וְלֹכֵן נִזְדַּמֵּן לוֹ יַעֲקֹב עַיִ רִבְקָה אִמּוֹ בְּפַעַם הוֹאֵרַת
 שְׂאִין מִבֵּיא תְּקֵלָה לְצִדִּיקִים • וְהָא כְּתִיב כִּי צִיד בְּפִי מִשְׁמַע דְּרַגְלֵי הִירָה לְאֲכוּל
 מִשְׁחִיטָתוֹ • וְזֵל שׁוּזָה הָיָה קוֹרַם שֶׁנִּשְׁתַּמֵּד : וְעָשָׂה לִי מִטְעָמִים • עַיִ אֲכִילָהּ
 הַפְּסֵרַת בְּכוֹרְתֵךְ • וְעַיִ אֲכִילָהּ תַּחֲזוֹר לֵךְ בְּכוֹרְתֵךְ בַּהֲפוּךְ אוֹתִיּוֹת בְּרַכְתֵךְ : דֵּא
 שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ שְׂרוּם כְּשֶׁמִּקְבְּלִין שְׂרָרָה עוֹשִׂין סְעוּדָה : עַלִי קִלְלַתְךָ • אִם יוֹרִידְךָ
 מִנְּכַסִּיו מִחֲמַת כַּעַס אוֹרִישְׁךָ כְּתוּבִי וְזֵהוּ עַלִי קִלְלַתְךָ בְּנִי • פִּירוּשׁ כֵּל מִחֲסוֹרְךָ
 עַלִי : דְּבַר אַחֵר עַלִי אֵיִתְמַר בְּנִבְוָאָה שֶׁרַב יַעֲבֹד צַעִיר וְצַעִיר יִהְיֶה מְבוֹרָךְ :
 דְּבַר אַחֵר עַלִי קִלְלַתְךָ כְּלוֹמַר אֵל יִקְלַל אוֹתְךָ כִּי אַתָּה נַעַר אֵלֵא יִקְלַל לְמִי שֶׁעָץ

תולדות יצחק

אותך את הדבר הזה : ויתן לך האלרים : זה מדת הדין כלומר אם תזכה
 ואלו גבי עשו כתיב משמני הארץ יהיה מושבך בין תזכה בין אל תזכה : אמר
 יצחק ליעקב הצדיק אם תעשה מצוה אחת ותפסיד אינך קורא תגר אחר מדת
 הדין : אבל עשו הרשע אם יעשה מצוה אחת ויפסיד יהרהר אחר מדת הדין :
 ויאמר מה שכרי שעבדתי את המקום : וגבי עשו כתיב משמני הארץ אמר יצחק
 לעשו אל תצטער על הברכות שאף עָפִי שאתה עבד תאכל מכל טוב המאכלים
 כי כן דרך המשרתים : ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים : ואם תאמר מה
 ראה למכור בכורתו בשביל דבר מועט כזה דנהי נמי שבזה את הבכורה מִמֵּה היה
 לו לידע שהככור נוטל פי שנים בירושה והוא מכר הכל כדאמר נהי דבכורתיה
 זבין פשיטותיה לא זכין : ושמעתי שאברהם היה לו חרב שהיה חקוק בו שם
 המפורש ונתנו ליצחק : ויצחק נתנו ליעקב ובא עשו כשהוצרך ללחו עם נמרוד
 מכר בכורתו ליעקב בשביל אותו חרב שהי שוה ממון גדול והלחם ונזיד העדשי
 שנתן לו לא היה אלא כדי לקיים המכר כדרך העולם כשעושין סחורה זה עם זה
 נותנים שנים או שלשה פעמים מן היין לשתות כדי לקיים המקח : ולאחר שנטל
 יעקב את הבכורה נצטער עשו מאד ואמר לו אביו ועל חרבך תחיה שמכרת
 הבכורה בשביל אותו חרב : וכיוצא בזה אתה מוצא וצריך לפרש במגלת אסתר
 גבי והמלך והמן ישבו לשתות והעיר שושן נבוכה : משום דהמלך והמן ישבו
 לשתות העיר שושן נבוכה בתמיה : אלא שאותו יין היה סימן שהדבר מקויים
 להרג ולאבד וגו' כדרך שעושין בני אדם בסחורתם כדי לקיים המקח : ולכך
 העיר שושן נבוכה : וְאֵת היאך המכירה קיימת והלא אין אדם קונה דבר שלא
 בא לעולם : שהירושה לא נפלה עדיין : שהרי יצחק אביו עודנו קיים היה :
 וגם אמרו בהדיא האומר מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום : וְלִל שעשו
 נשבע לו שיקיים לו המקח כשימות אביו וזהו שנאמר וישבע לו : וְאֵת מה הועיל
 ליעקב קנין הבכורה מאחר שלא היה בכור : זל שגם הוא היה בכור שנאמר וידו
 אוזות בעקב עשו ולידת היר נקרא לידה כמו שמצינו בפרץ וזרח : וְלִמֵּה שקנאה
 ממנו כדי להוציא את עצמו מן התערומת : או לִל משל לשפופרת וכו' : וישבת
 עמו וגו' : תימה למה נענש יעקב בשביל שנתעכב בבית לכן : שהרי אמו אמרה
 לו ושלחתי ולקחתך משם : והשיב הר' מפר"ש שלסוף יד שנה ששמש יעקב
 בבי' עבר נתייבש עשו לבקשו : ואח"כ בא יעקב לחרץ וכשידעה רבקה שנתקררה
 דעתו של עשו שלחה אחריו דבורה מניקתה כדפר"ש לקמן בפרשת וישלח גבי
 ותמת דבורה וגו' נמצא כשכאת דבורה אל יעקב עדיין לא נשתהה יעקב בבית
 לכן כי אם שנה והוא לא רצה לבא ולכך נענש לפי ששהה כ"ב שנה אחר צווי
 אמו : וְאֵת למה אמרה רבקה ליעקב שיכרח אצל לכן : והלא לא היה בדעתו
 של עשו להרגו בהיי אביו כדכתיב יקרבו ימי אבל וגו' : ותירץ הר' איקים מפר"ש
 שרבקה פחדה שאם ימתין יעקב לברוח עד שימו' אביו ירדוף עשו אחריו להרגו
 בערמה בעודו בדרך : אבל עכשיו שקדם לברוח קודם מיתת אביו לא יאונה לו
 כל און והיתה בטוחה שלא ירדוף אחריו להרגו בדרך שהיו עדיין לא קרבו ימי
 אבל אביו וגו' ובהיותו בבית לכן גם שם יגזח בשלוה שקט ושאנן ואין מחריד :

אי נמי שהיתה מפורדת רבקה שמא יבא עשו ויהרגו אפילו בהיי אביו כי שבע תועבות בלבו ומה שאמר יקרכו ימי אבל וגומ' במרמה דבר ולא רצתה להאמינו אף כי יחנן קולו :

חסלת פרשת תולדות

פרשת ויצא יעקב

ויצא

יעקב • מה כתיב למעלה לו לאשה וסמך ליה ויצא יעקב מלמד שיצא לקחת לו אשה • וכאן נרמז שיקח ארבע נשים שנאמר ויצא יעקב מבאר שבע סופי תיבורא ארבע : מן והנה ה' נצב עליו עד ויקץ יעקב משנתו יש כל אותיות אפא ביתא ונעלם אותיות שטן אף כי שטן אף בורח מתפלת ישראל וכתיב אף אלדים כי הולך הוא לשטן לו הרי השטן אף אינו עם הצבור לכן וייקץ יעקב משנתו ויאמר סופי תיבורא צבור • אכן יש ה' במקום הזה במקום הצבור השכינה עמם : ושכתי בשל' הקשה ר' והא אמרינן הנפטר אל יאמר לך בשלום אלא לך לשלום וכו' כדאיתא התם בברכות • ובואלה שמות רבה פרשת ה' אתה מוצא כל מי שנאמר בו לך לשלום הלך והזר • וכל מי שכתוב בו בשלום הלך ולא חזר • יתרו אמר למשה לך לשלום הלך והזר • דוד אמר לאבנר בן נר לך בשלום הלך ולא חזר • ויל כשאומר אדם להבירו אז הוא סימן רע ויש לחוש • אבל כשיאמר האד' על עצמו כן אין בכך כלום • ומיהו קשה לר' דאמ' ה' יברך את עמו בשלום דמשמע דאומר להבירו • וצ'ע : ושכרתיך • פירוש מלבן ועשו שלא יהרגוך ולא מכל מילי אמר ליה • דאל' הלא אליפו שבא מכח עשו ונטל ממונו ממנו : עד אם אשר עשיתי וגו' • פ'רשי מה שכרתי לאברהם לאדברתי כי אם עליך • ואת למה לא נאמר דקאי על מר' שאמר בתחלה הארץ אשר אתה שוכב עליה • וגם מר' שאמרתי לו הננה אנכי עמך ושכרתיך ככל אשר תלך וכו' • ויל מכיון שאמר אשר דברתי לך משמע שנתן ראיה לדבר ומה ראיה אלא שכך אמר עליו • אמר לו כיון שכפלת לך את דברי זהו כמו שבועה • והיכן כפל אלא מה שאמר לאברהם וכן אתה מוצא כי מי נח זאת לי שכפל דבריו : וכל אשר תתן לי וגו' אמרינן בעון נדרים אשתו של אדם מתה שנאמר מתה עלי רחל בשביל חמיא שלא עשרתי כמו שנדרתי • והקשה ר' והא אמרינן כי תדור נדר וגו' והיה כך חטא ולא כאשתך אלמא אין אשה בזוקת בעון נדרים • ותירץ ר' אם ישא אדם נדרו עד שלשה רגלים ולא ישלם מגיע החטא בו ובממונו • אבל אם יעברו שלשה רגלים ולא ישלם מגיע החטא כאשתו ובניו : וישב עמו חדש ימים • קצת קשה • היאך נכנס יעקב בבירת לכן והתרפים בכיתו • ואלו גמלים של אברהם לא רצו ליכנס עד שפינה את הבית מעו' • ויל שיעקב רצה לבדוק ארץ רחל ולא היה אס' עוברין להם ומה מעשיהם • ובחדש אחד ראה ארת הכל ופירש ממנו שנאמר וישב עמו חדש ימים : ויתן לכן וגו' • והקשה ר' לאכיו למר'

ויצא יעקב

נתן לכן אחותו ליצחק ובנותיו ליעקב · לפי אומנותו שהי' עובד עֵז ויודע כי יצחק ויעקב יגירום ולא יניחום לעבוד עֵז · ותירץ לו אביו כי כך היה מנהגם שכלם היו מאמנים בהִקְבָּה אלא גם עֵז היו עובדים להודיע להם עתידות לכך לא היו חוששין אם לא יעבדו עבודה זרה · ותאמר בגר · רמוזה לו שבחלקו יהא קבור אותו שגולר בגר באדר · ואיזהו זה זה מרעה שנקבר בחלקו של גר · ואת מפני מה זכה גר · לפי שלא ערער על דן כלומר בשעה שאמר משה דן היא ראש דגל והיה גר יכול לומר אני בכור לולפה ודן בכור לבלחה · למה אני איני ראש דגל כמוהו · ולא דבר כנגד משה · אלא משה הוא זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים · לכך כתיב במקום אחד אליסף בן דעואל · ותמורתו במקום אחד אליסף בן רעואל · רל עלה וזכה לריע אל וזהו משה שנקבר בחלקו · דא בא גר בא גרא דעלמא דהיינו אליהו שבא מגר · ואת והא הוה כהן כדמוכח בהרבה מקומות · ויל דמצד אבוהי הוה כהן ואמו מדבית גר קא אתיא · ויצג ארת המקלות אשר פצל · ואת היאך עשה יעקב רמאות כזה לשים דבר בפניה' שלא יולידו אלא נקודים · ויל דלבן התחיל לעשות לו רמאו' שהרי היה תנאי הותנה בנייהם שלא יסיר לבן לא כל שה נקוד וטלוא וכל שה חוס בכשבים ונקוד וטלוא בעזים · והלא הוא לא עשה כן · אלא הסיר את התישיים ואף העזים נקודות וטלואות · ואכל לא נשאר בכל הצאן לא נקוד וטלוא · והיאך יולידו נקודים וטלואים · לפיכך הציג ארת המקלות אשר פצל כרהטים לעיני הצאן כדי ליחמנה במקלות :

חסלת פרשת ויצא

פרשת וישלח יעקב

וישלח

יעקב וגו' · ואת למה שלח וממה היה ירא והלא כבר הבטיחו הקב"ה ואמר לו והגרת אנכי עמך ושמרתך · אלא כך אמר יעקב עברתי על גדרי ואחרתי ארת חובי ירא אני שמא יגרום החטא וזהו רמוז כאן וישלח יעקב בראשי תיבורת וסופי תיבות חובי · כלומר את חובי אני ירא · מלאכים · למה נקרא שמם מלאכים כלומר מלא כים מלמד שגיותו כתרשיש תרגומו כרום ימא פירוש רחב כים וזהו שאמרו בפרק גיד הגשה גמירי דתרשיש שהוא ים רזרי אלפי פרסי · והיה לי שור וגו' בגימטריא שגולד יוסף · וחמור זה יששכר שנ' יששכר חמור גרם · או רל שני משיחים שיצאו ממנו שור זה משיח בן אפרים שנ' בכור שורו וגו' · והוא יבא קודם · חמור והוא משיח בן דוד שהוא עני ורוכב על חמור · ויירא יעקב · פירוש נתיירא יעקב שמא יעמוד לעשו זכות כבוד אב ואם שכבדם עשו כל זמן שהיה יעקב בבית לבן · אבל יעקב לא כבדם עשרים שנה שהיה בבית לבן כמו שאמר ללבן זה לי עשרים שנה כביתך מהו לי אלא כך אמר יעקב אלו עשרים שנה שהייתי בביתך עלי הם לפרעם משנה שכר שלא כבדתי ארת הורי

באותן

באותן הימים : אי נמי מתיירא היה יעקב אֵעָה שמא יעמוד לעשו זכורת ארץ ישראל שהיה באֵל כל אותן השנים שהיה יעקב בחוצה לארץ : ויפצר בו ויקח תימה למה הפציר בו כֹּכ וְלֹל לפי שעשו מכר חלק העולם הבא ונטל חמורתו העולם הזה : וכיון שראה עשו שהיו ליעקב בהמות הרבה : אמר עשו ליעקב אתה נוטל בעולם הזה אִכְּ גַם אֲנִי אֲטוּל לְעוֹלָם הַבָּא מִיָּד בְּקֶשׁ מִמֶּנּוּ שִׁיהִיֶה נוֹטֵל אֶת כָּל אֲשֶׁר לּוֹ עַד אֲשֶׁר נִתְרַצֶּה לְבִסּוֹף לְהַחְזִיק בְּתַנְאֵי רֵאשׁוֹן : אֲבָל אָמַר אִם אֲצִיגָה נָא עִמָּךְ וְכוּ' שֵׁאִם יִתְגִּירוּ אַחֵר מֵעָמִי תִקְבְּלוּ תְהַרְתֵּנּוּ כִנְפֵי הַשְּׂכִינָה וּמִיָּד וַיִּשָׁב עִשׂוֹ בְיוֹם הַהוּא וְגו' : וַיַּעֲבֵר אֶת אֲשֶׁר לוֹ וְהָדָר וְיוֹתֵר יַעֲקֹב לְבָדוֹ : וּפְרָשֵׁי זֶדְ שִׁכַּח פְּכִים קִטְנִים וְחֹזֵר עֲלֵיהֶם : וּמִנְאֵלָן לְפָרֵשׁ דְּפָכִים קִטְנִים שִׁכַּח : דְּכַתִּיב וַיַּעֲבֵר אֶת אֲשֶׁר לוֹ לֹו בְּאֵת בְּשׁוֹפָךְ : וְקִטְנִים דִּנְקֹט מִשּׁוֹם דְּעִבְדֵי דְמִשְׁכַּחְוּ לְהוֹ וְכָל שִׁכְן לְרַבְרַבֵי דְאִיכָא לְמִיחָשׁ : וַיִּתְאַבֵּק אִישׁ עִמּוֹ : אֲרֹלָהּ זֶהוּ סְמֵלָל שְׂרוֹ שֶׁל עִשׂוֹ : וּמִנְאֵלָהּ לְהוֹ שְׂרַמּוֹז בְּאוֹתוֹ פְּסוּק אֵל הַכִּי קָאֲמְרוּ וְהַכִּי פִירוּשָׁא כִי בְּפִסּוּק הַזֶּה מִן שְׁלַחְנֵי עַד מָה שִׁמְךָ בְּרֵאשֵׁי תִיבּוֹת עוֹלָה בְּגִימְטְרֵיא סְמֵלָל : עַל כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׂה אֲשֶׁר עַל כֶּף הַיָּרֵךְ : יֵשׁ מְקָשִׁים מֵאֵי שְׁנַיָּה גִיד הַנֶּשֶׂה שְׂאִינּוּ בְּעוֹף כְּבַהֲמָה : וּמִתְרַצִּינָן לְפִי שֶׁהַעוֹף אֵין לוֹ כֶּף פִּי עֲגוּל וְכֶף מִשְׁמַע עֲגוּל : וּמִיָּהוּ אִם יֵשׁ לְעוֹף כֶּף עֲגוּל קָאֵי בְּגַמְרָא בְּתִיקוּן וְאֲזִילִינָן לְחוּמְרָא וְאֵנָן סְמִיכִינָן אַרְבּוּבָא דְעוֹפּוֹת דְּלֵא עֲגִילֵי וְלֵא הִדְרִינָן בֵּיהּ : וְתַקַּע כֶּף יָרֵךְ וְגו' וְאֵת לְמָה נִזּוֹק יַעֲקֹב הָאֵ אֲמַרִינָן בְּפֶקֶד דְּפִסְחִים שְׁלוּחֵי מִצְוָה אֵינְס נְזוּקִים לֹא בְּהַלִּיכְתָּן וְלֹא בְּחֹזְרְתָן : וְהָאֵ יַעֲקֹב שְׁלִיחַ מִצְוָה הוּא שְׂאֲמַר לוֹ הַקְּבָה שׁוֹב אֶרֶץ אַבּוֹתֶיךָ : וְלֹא כְּדֵי לְהַרְאוֹת לוֹ שֶׁהִיָּה לוֹ יְכוּלַת כְּנַגַּד הַמְּלֵאךְ וְאֵגַב זֶה יִתִּירָא עִשׂוֹ מִמֶּנּוּ : וְסוֹף רִפְאוּ מִיָּד : וְלֵי גְרָאָה הָאֵ דְאֲמַרִינָן שְׁלוּחֵי מִצְוָה וְכוּ' הֵינִי מִלֵּילֵי הַיָּכָא דְלֵא שְׂכִיחָא הַיּוֹקָא : אֲבָל הַיָּכָא דְשְׂכִיחָא הַיּוֹקָא כִי הַכָּא שְׁנַתִּיחַד יְחִידֵי שְׂאֵנִי : וְכֵן תִּירֶץ הָרַ חֻזְקִיהוּ גְבִיחֹר שְׁבִין אֲדַם לְחַבִּירוֹ לְעֵנִין בְּדִיקַת חִמְץ : וַיִּקַּח אֶת חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה תִימָה וְכוּ' לְשֵׁם עֵתִיד לְעַמּוּד וְהֵלֵא לְפִי צוּרֶךְ שְׁעָה הִיָּה רּוֹצֵ לְעַמּוּד שֵׁם : וְכוּ' בְּכָל מְקוֹם שֶׁהִיָּה נּוֹטָה שֵׁם אֵהֵלוּ הִיָּה קוֹנְהוּ : וְנִרְאָה לֵי לּוֹמַר לְפִי שְׂבִנָה שֵׁם מִזְבַּח וְלֵא הִיָּה רּוֹצֵה שִׁיְהַרְסוּהוּ עַל כֵּן קִנְהַ הַמְּקוֹם וּלְפִי שֶׁהִיָּה הַמְּקוֹם הַהוּא שֶׁל חֲמוּר וְקִרּוֹב לְעִיר אִם לֹא הִיָּה קוֹנְהַ הַמְּקוֹם הַהוּא בּוּדָאֵי הִיָּה הוֹרְסִים אוֹתוֹ : וּבִשְׂאֵר מְקוֹמוֹת שְׂבִנָה יִצְחָק וַיַּעֲקֹב לְשֵׁם מִזְבַּחוֹת לֹא הוֹצִירָכוּ לְקִנְיָתָם לְפִי שְׂבִיחַר וּבְמִקּוֹם הַרְשׁוֹת הִיָּה שְׁלֵא הִיָּה אֲדוֹן לָהֶם : וַיִּלְךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלָהָה וְגו' : וּמֵי אֲבִיו יַעֲקֹב : לִכְךָ הִלְךְ רְאוּבֵן מֵיעֲקֹב אָמַר אִם אַחֻת אֲמָא וְכוּ' : וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל כִּי הִלְךְ לוֹ וְשִׁלַּח אַחֲרָיו לְחֹזֵר וְחֹזֵר וַיְהִיּוּ בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עֶשֶׂר וְגו' :

חסלת פרשת וישלח

פרשת וישב יעקב

אל אביו : ואת מה ראה לספר לאביו חלום זה יותר מכל שאר החלומות : ללפי שאר החלומות היה יודע שאינם

ויספר

וישב יעקב

וְנֹמְזִים עַל אֲבוֹי . אֲבָל חֵלוֹם זֶה שֶׁחֵלֵם מִן הַשֶּׁמֶשׁ וּמִן הַיָּרֵחַ הַבֵּינן שְׁלֹא־בֵינֵי מְגִיעַ
 הַדְּבָר : וְתִשְׁתַּחֲוֶינן לְאֱלֹהֹתַי . וְתִימָה מֵאֵי שֶׁנֶּאֱמַר בַּחֵלוֹם שֶׁנִּי גְבִי כֹכְבֵי מִשְׁתַּחֲוִים
 לִי וְלֹא אֲמַר לְכֹכְבֵי כְדֹהֲכֵא דֹאמַר לְאֱלֹהֹתַי . לֵאלֹהֵי דָאֵס הִיֵּה אֹמֵר כִּךְ הִיֵּו מְשִׁיבִין
 לֹו מֵנֶא יִדְעַת דְּכֹכֵב שֶׁלֶךְ הִיֵּה . דְּבִשְׁלֵמֵא גְבִי אֱלֹהִים לֹא קְשִׁיֵא דָאֵס הִיֵּו אֹמְרִי
 לֹא הִיֵּתֵה אֱלֹהֹתֶךָ . הִיֵּה מְשִׁיב חֲבֻשְׁתִּי בִיֵּדִי אֱלֹהֹתַי וּבְרִיאֵי לִי . אֲבָל גְּבִי כֹכְבִים
 אֵינן לְבָרֵךְ כֹּכְ לֶכֶךְ אֲמַר מִשְׁתַּחֲוִים לִי : עַל חֵלוֹמוֹתַי . וְאֵת וְהֵלֵא לֹא סִפֵּר עֲדִינן
 אֲלֵא אֲחֵד . וְנִרְאֵה לְתַרְפָּן שֶׁהִמְקַרֵּא נִכְתַּב עָשׂ הַעֲתִיד . אֲנִי בַעֲבוּר שֶׁמִּסְפְּרוּ תַמִּיד
 לְהֵם כְּתִיב חֵלוֹמוֹתַי . וְעִיל שֶׁהֵלֵם חֵלוֹם אֲחֵד שְׁלֵא נִכְתַּב בְּקִרְא אֲלֵא סִפֵּר לְהֵם
 וְהֵיֵינוּ דְכְּתִיב וַיְחֵלוֹם עוֹד חֵלוֹם אַחֵר וַיִּגְדַּל לְאֲחִיו וַיֹּסִיפוּ עוֹד וְגו' . וְאֲחִי חֵלוֹם זֶה
 וְלִמָּה לֹא נִתְפָּרֵשׁ בְּפִסּוֹק הַחֵלוֹם הָרֵאשׁוֹן לְפִי שְׁלֵא נִתְקִיִם כְּמוֹ הָאֲחֵרִים . וְיֵמ
 שֶׁחֵלוֹם זֶה שְׁלֵא נִתְפָּרֵשׁ הוּא שְׁפִירְשֵׁי זֶל בְּפִרְשֵׁת מִקְפָּן שְׁפִירְשׁ עֶשְׂרֵה נְרוֹת לֵא
 יִוְכְלוּ לְכַבּוֹת נֵר אֲחֵד וְלְפִי שֶׁהִיֵּה מִמְשׁוֹת בַּחֵלוֹם הַזֵּכִיר אוֹתוֹ בְּפִסּוֹק : הֵלֵא אֲחִיךָ
 רוֹעִים בְּשֶׁכֶס לְכֵה וְאִשְׁלַחְךָ אֵלֵיהֶם . וְזֵה רֵאֵה יַעֲקֹב לְשַׁלְּחוֹ לְאֲחִיו הֵלֵא יוֹדֵעַ
 הִיֵּה שְׁשׁוֹנֵאֵינן אוֹתוֹ . הֵרֵאֲבַע כְּתַב לְפִי שֶׁהֵלְכוּ בְּמִקּוֹם סְכֵנָה לְרַעוּת כִּי שֵׁם הָרֵגוּ
 אֲנָשִׁי שֶׁכֶס אִמִּי יַעֲקֹב שְׁמֵא עֵינָישׁוּ לֶךְ סִפֵּק הוּא וְשִׁיְהִרְגוּם אֲנָשִׁי שֶׁכֶס אִם יִמְצָאוּם
 וְדָאֵי הוּא מוֹטֵב לִיקַח הַסִּפֵּק מִן הוֹדָאֵי לֶךְ אֲמֹר אֵלֵיהֶם שִׁישׁוּבוּ פֶן יִכּוּם אֲנָשִׁי
 שֶׁכֶס מִכַּת חֵרֵב : לְמַעַן הִצִּיל אוֹתוֹ מִיָּדָם . וְהֵא אֲמַרִינן בְּפִרְקֵי שֵׁנִי דִּיבְמוֹת נִפְל
 בְּבוּר שֶׁל נַחְשִׁים מְעִידִים עֲלֵינוּ שְׁמַת וּמְשִׁיאֵינן אֵת אִשְׁתּוֹ וְכו' . וְאֵת שְׁמֵא לֹא הִיֵּה
 יוֹדֵעַ רֵאוּבֵן שֶׁהִיֵּה בְבוּר . וְהֵלֵא אֲמַר בְּעֶצְמוֹ הַשְּׁלִיכוּהוּ אֵל הַבוּר הַזֶּה וְכו' . תִּירוּץ
 דוֹדָאֵי הֵתֵם אֲגַב רֵיִצְצָה מִיִּיק לִיְהִי . פִּי אֲגַב רוּחַק דֵּהֵיֵינוּ כְּשֶׁהַבוּר דְּחוּק וְנוֹפֵל
 עֲלֵיהֶם אֲבָל זֶה שֶׁהַבוּר שֶׁל יוֹסֵף רַחֵם הִיֵּתֵה : וְנִרְאֵה לִי דֵלֵא קְשִׁרֵה מִיֵּדִי דֹאמַר
 רֵאוּבֵן הַשְּׁלִיכוּהוּ אֵל הַבוּר אֲשֶׁר לֵאֵי הִיֵּה בֹו שׁוֹם דְּבַר זֶה רֵאֵה בְּטוֹב וְהֵם
 הַשְּׁלִיכוּהוּ לְבוּר שֶׁל נַחְשִׁים וְאֲמַר וּדָאֵי הַשְּׁלִיכוּהוּ לְבוּר שֶׁל נַחְשִׁי מֵאַחֵר שְׁאִינוּ
 מוֹצָאוּ וְלֶכֶךְ נִצְטַעֵר : וַיִּפְשִׁטוּ אֵת יוֹסֵף אֵת כְּתָנְתּוֹ אֵת כְּתָנֵת הַפָּסִים . תִּימָה
 הִיֵּה לוֹ לְכַתּוּב כְּתוֹנֵת פָּסִים קוֹדֵם : שֶׁהִיֵּי קוֹרֵא לְחִלּוֹקוֹ כְּתָנְתּוֹ וְזוֹ הִיֵּה דְתַחַת כֹּל
 בְּגָדָיו . וְיֵל שֶׁהַפְּשִׁטוֹהוּ מִמַּטֵּה לְמַעְלָה וְהַשְּׁלִיכוּהוּ עֵרוֹם כְּבוּר . וַיֵּשׁ בְּמַדְרֵשׁ
 שֶׁהִיֵּה לוֹ קְמִיעַ בְּצוּזָאוֹרֵוּ בֹא רִפֵּא וְעֶשֶׂה מִמֶּנּוּ חֵלוֹק וְהַלְבִּישׁוּ כְּשֶׁהֲעֵלוּהוּ מִן הַבוּר
 כְּדִי לְמַכְרוֹ לִישְׁמַעְאֵלִים רֵאוּ שֶׁהִיֵּה לוֹ חֵלוֹק הַתְּחִילוּ אֲחִיו לְהַתְקוּטֵט . וְאֲמַרו לֹא
 מִכְּרָגוֹהוּ כִּי אֵס עֵרוֹם . וְנִתְּנוּ לְהֵם הִישְׁמַעְאֵלִים מְנַעֲלִים תַּחַת חֵלוֹקוֹ וְהוֹלִיכוּהוּ
 בַּחֵלוֹק . וְזֵה שִׁיִּסֵּד הַפִּיִּטֵן בֹּאֵלֵה אֲזַכְרָה וּבַעֲדַנְעִלִים מִכְּרוּהוּ . מֵדָה בַּעַז כִּי
 נִהְרוּ . כִּיּוֹן שֶׁאֲנַחְנוּ צְרִיכִין לְכַפּוֹר מִיֵּתְנוּ אֵינן זֵוּ נִקְמָה . כִּיּוֹן שְׁלֵא נִהְרָגְנוּ
 בְּגִלּוּי טוֹב לָנוּ שֶׁנִּמְכְּרָנוּ לִישְׁמַעְאֵלִים : דָּאֵ מַה בַּעַז לְהָרְגוּ וְכִסִּינוּ אֶרֶת דְּמוֹ
 שֶׁנַּעֲשֵׂה כְּסוּי לְרַמּוֹ כְּמוֹ לְעוֹף . שֶׁהִיֵּי יוֹסֵף עוֹלָה בְּגִימְטְרִיא עוֹף . וְטוֹב לָנוּ
 שֶׁנִּשְׁמֵים שׁוּוִי בְּכִיסְנוּ חֲלִיפֵי דְמוֹ . דָּאֵ הֵא אֲקִרֵּא דְלַעִיל קָאֵי וַיִּשְׁבוּ לֵאֲכוּל לֶחֶם
 וְזֵה כִכֵּךְ אִם אֲכָלוּ וְלֹא בַּעַז וּבְרַכּוּ עַל הַלֶּחֶם וְעָז אֲמַר יְהוּדָא מַה בַּעַז כִּי נִהְרוּ
 כְּלוּמַר מַה יִּתְרוֹן כִּי בְּרִכִּינן אֲלֵדִים וְאֲנַחְנוּ חוֹטְאֵינן לְהָרוּג אֵת אֲחִינוּ הֵלֵא טוֹב לָנוּ
 שֶׁנִּשְׁמֵים הַמַּעוֹת בְּכִיסְנוּ : וְתֹאמַר חוֹתֵמֶךָ וּפְתִילְךָ . פִּי טַבַּעְתְּךָ שֶׁאֵתֵה חוֹתֵם
 בָּהּ וְקִדֵּשׁ בְּטַבַּעְתְּךָ . תִּימָה לְהָרֵם מַה מוֹעִיל וְהֵלֵא קְדוּשֵׁינן צְרִיכִין עֲדִים . וְיֵל

דסתמא דראים חשוב כיהודיה לא הוה הולך יחידו אאלכ באו נעריו אתו כדין תח
 וקדשה בפניהם ואת אכתי מה הועיל לו והלא לא מסר קדושין אלא בתורת
 משכון ואמרינן בקדושין קדשה בפרושה והניח לה משכון אינה מקודשת כל
 ויל שהקנה לה המשכון לגמרי לפי שעה ולאחר מכאן התנה שתשלח איו משכון
 בעבור גדי עזים ויחר אפו ואת אמאי לא הרגו ממש ויל כדי שלא להחזיק
 את הקול שלא לבייש אשתו ובניו אינמי אמר בלבו זה איש מצליח וצדיק
 שמא שקר הדבר והיא כפורחת תימה אל יוצא הפרח תחלה ואחכ הנץ
 וכמו כן כתיב ויוצא פרח ויוצץ ציץ וכתוב יציץ ופרח ישראל אלמא יוצא הנץ
 תחלה ויל כפורחת עלתה ניצה הנץ שדרכו לצאת תחלה היה כפורחת שדרסו

חכמת פרשת וישב

פרשת ויהי מקץ

ותפעם

רוחו פרשי דלכך אין כתיב ותתפעם ותימה אמאי לא
 שינה החלום כמו נבוכד נצר תשובה לפי שכל זה
 החלום לא היה אלא כדי שיצא יוסף מבית האסורים
 ואם שכח החלום שר המשקים לא היה מזכיר את יוסף שהרי לא ראה את יוסף
 פותר הלומות שלא שמע לכך לא שכח את החלום אלא הפתרון ואל לא
 שכח לפי דהתם פתרונו של דניאל היה מעשה שאירע לאחר זמן לכן אם לא
 היה אומר גם החלום בעבור הפתרון לא היה ניכר אמיתת הפתרון לכך הוצרך
 שישכח נבוכד נצר החלום והפתרון אבל הכא פתרונו של יוסף ניכר מיד שהיה
 אמת אפילו בלא העלמת החלום וייטב בעיני פרעה לפי כשהלם נתפקקו
 כל איבריו וכל מה שפתרו חכמיו לא היו חוזרין למקומם עד שפתר לו יוסף מיד
 חזרו כגדי שיש פה דבר חשיבות הוא במצרים וקשה דהכי פל ככראשיר
 דנהר פישון הוא גילול עש שמגדל פשתן ונקרא פישון ויל שאותו פשתן הוצא
 קנבוס כמו ותטמנם בפשתן העץ דמפרש שהוא קנבוס פשתים היינו כתנא
 עוד יל דוודאי היה מגדל פשתן אבל היה חשוב כל כך שמתוך חשיבותו היה
 יקר יותר מכל הארצות במרכבת המשנה מתהלה היו נוהגים שלא היה
 במרכבת העגלה כא סוס אחד ויוסף תקן שנים ופרעה הוסיף עד שלשה ההד
 ושלשים על כלו ושלמה בא והוסיף עד ארבעה שנא ותצא מרכבה ממצרים
 בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה ויוסף בן שלשים שנה תימה למה
 ראה יוסף בצערו של אביו לכ זמן מרובה ולא הודיעו שהוא חי ולא שלח רצים
 להגיד לו כי הוא חי תשוב יוסף היה יודע פתרון הלומותיו וידע שעל ידי סבה
 ירדו אחיו אצלו וישתחוו לו וחשב לא על הנס נמכרתי והיה מצפה מה יהיה
 באחרונה ויכר יוסף בכתובות פרק המפקיד איסק אתא ליה אחי ממי
 תוואה אל לא ידענא לך אתא לקמיה דרב חסדא אל שפיר קאמרי לך שגא

ויכר יוסף וגו' מלמד שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן : וקצת תימה
 אפילו לא נפרד תחלה בחתימת זקן וכי כל אדם נאמן לומר לעשיר אני אחיך :
 א"כ לא שבקת חיי לעשירי וכו' : דהא אמרינן האומר זה אחי אינו נאמן : ויל
 דהתם גבי מדיבת איסך אינו טוען טענת בדיא אלא לא ידענא לך : ובוה רמאות
 שהרי כל אדם אינו מסופק בהכרח אחיו : לכן קאמר אינו רמאי לפי שיצא בלא
 חתימת זקן : ויכר יוסף את אחיו : ולפי הפשט בשנפלו בגדול לא עשה להם
 רעה כי הכיר האמת : וכשנפל בידם רצו להרגו והם לא הכירוהו : הבקר אור
 מכאן אמרו ז"ל לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי מצב : והקשה ר"בא כך היה
 לילומר יצא אדם בכי טוב ויכנס בכי טוב : שכן משמע הכוקר אור והאנשים
 שולחו יציאה קודמת : ויל באדם נמוך ללמד כשרוצה ליכנס לא יכנס אלא
 בכי טוב : וידבר אתם קשורת : לפי הפשט כשהיה אומר לאחד מהם איזה
 דבר קשה כלומר איני פנוי : אמרו ביה דהשאתה עושה לנו מכל הקונים : אמר
 להם יוסף מה איכפת לנו בשביל זה : וכי אחיכם הוא : אמר כיוון שאחם בקשר
 אחד מרגלים אתם : אמרו כולנו בני איש אחד לפיכך אנו מסייעים זה את זה :
 אמר להם אי אפשר שימצא באדם אחד עשרה בנים : אמרו ל תתמה על שהיינו
 שנים עשר אחים : אם כנים אתם הביאו אחיכם הקטן : ואם תאמר יביאו אחד
 מן השוק ויאמרוה בנימין : ויל בנימין קבל לא היו דומים לשאר בני אדם כיופי
 ולא בקומה : וא"ל להמעות אותו : זאת שני בני תמית : הו שדבר ראובן שטות
 גדול כזה אלא כך אמר לאביו אם לא אשיבנו איך גתהיבתו שימורו בני בשבילך
 כלומר בעון שאעשה עמך : ויל תמית לשון עוני כי העני חשוב כמרה שאמר
 ראובן אל חתן להם נחלת הארץ אם לא אביאנו אליך : והיינו דרמתיב יחזי ראובן
 ואל תמות שתהיה נחלת בניו גדולה משאר בני השבטים : ודוק ותמצא בהלוקת
 הארץ שעשה יהושע שהלק בני ראובן גדול ומרובה משל אחרי : ולקחת אותנו
 לעבדים זאת חמורינו : אמרו כיוון שחמורינו הם מובאים אין זה כ"א עלילה :
 ירוד ירדנו : הפשט כן הוא רגילין אנתנו לפרנס אתרום : ועתה אנהנו צרכין

דהיינו אדם : ויבא חסדו השקול : שיפרנסונו : ויהיה חסדו חסדו : ויהיה
 אמתו אמתו : ויהיה אמתו אמתו : ויהיה אמתו אמתו : ויהיה אמתו אמתו :

פרשת ויהי מקץ

פרשת ויגש אליו

ידבר

ויגש אליו ויגש אליו : מלמד שדבר אליו קשורת : וחקשה הר אהרן
 דבר חסד : חסד למד דבר אליו קשורת : והלא יוסף דבר עמם בנחת : כי
 נחמה חסד אליו : הם אמרו הננו לך לעבדים : והוא אמר חלילה וגו' : ותירץ
 שכך אמר לו יהודא והלא אם היתה רוצה להעליל הייר בטוב יכול להעליל
 בעבור הכסף הראשון וליקח כולנו לעבדים : וא"כ איך רוצה כי אם לבנימין א"כ
 נתת עיניך בו וכי זו היא שימת עין : עוד הקשה אנא אמר לו ואשימה עיני
 וגו' ותירץ שזה שאמר הכתוב וקח מאתם : ואינו מוכיח מה דבר להם ועוד

וגש אליו

קשה מהו ילה זקונים קטן והוא יותר מכן עשרים ותירץ דקאי אואחו מת והמי
פירוש היה קטן כשאחו מת עור הקשה מה בא לרבות האי וכל זרעו וגומר
ותירץ דהאי וכל בא לרבות דינה כי במדדש אומר שאסנת בת דינה המלאך
הביאה למצרים ומה שקראה אסנת בת פוטיפרע על שגדלה כבת : את שבת
עבדך עשרה פעמים בפרשה עבדך ולכך נענש יוסף עז שהיה ראוי להוליד לב
שבטים כאביו וחעד אלה תולדות יעקב יוסף ולא הוליד אלא שנים ואעפי
שבנימן הולידה בקראו על שמו כדפראשני זל : וימ ששכבת זרע שיצאה ממנו
כשתבעתו אשרת פוטיפר גרמה לו שלא יוליד אלא שני בנים והעשרה יצאו
מבנימין אחיו : גשו נא אלי וגו' ואת והוא למה לא קרב אלם : ויל לפי שהיו
יושבין בשורה זה אחר זה ואם היה מתקרב לזה היה רחוק מזה והוא רצת לומר
להם בחשאי כדי שלא יתביישו : וזו רדה אלי : אבל יעקב אמר רדו שמה שהרי
עבדה שנה כבר ולא היו בא רדה שנה : אל תרגו : פראשני זל אל תתעסקו
וכו' ואת גם כשירדו למצרים בתחלה היו לו לאביו לצוותם כן הונל הכותב
כי יעקב לא היה צריך להזהרם על זה : לפי שהיו צריכין למהר ולידך להם על
ענין התבואה לא היו נותנין העתם על עסק הלכה : וכדאמרינן אם אין קטח
אין תורה : אבל עכשיו שהיו שבעים וזהו לכם בטוח היה צריך יוסף להזהרם :
כמה ימי חיך : תימה אמאי שאלו כך : ול לפי שכשהיה פרעה בחור ונעה היה
בבית אבימלך שכן דרך מלכים לשלוח בניהם לבית מלכים ללמוד דרך ארץ
וזם ראה את יצחק אביו והיה סבור שמת : אמר לו וכי עדיין אתה חי אכ אתה
זקן לכך שאל לו : דבר אחר לפי שאמר יעקב אם תתן לי רשות לחזור לאחור
שכלה הרעב לקברות אבותי מוטב : ואל הואיל וראיתי יוסף אחוז : ופרעה
אמר לו והלא זקן אתה והיאך תוכל לחיות עד אחר הרעב אל לא השיגו לימי
אבותי : כי תועבת מצרים כל רועה צאן : פראשני זל כשביל שהיא תועבה
ירחיקוהו : ותימה וכי היה ממאסם בעניין עמדם לפניו : ויל דהכי פירשו הואיל
נראתם אתם מגדלים יאהבו אתכם ויושיבו אתכם בארץ טובה : רק אדמת
הכהנים יושלם להם גמולם : לפי ששפכה אשת פוטיפר לוכן של ביצה על
הסדינים ואמר שהוא שכבת זרעו של יוסף והביאו אותו הסדינים לפני הכהנים :
אמרו הכהנים שימו על הגחלים אם ימח אמרת הדבר : וכן עשו ונקרש והבינו
שהוא לוכן ביצה ופטרחהו : אכ קשה כי חוק הוא לכהנים מאת פרעה דלא היה
יכול למכור לא קשה דשמא לאחר שדברו טוב על יוסף גרם עם פרעה שישים
אותו לחוק : דא דלכך נכתב ללמד לישראל שלא יהיו צרי עין ליתן תרומות
ומעשרות : כי תועבת מצרים : פראשני לפי שהם אלוהות שלהם זהטעם לפי
שיראתם היה מזל טלה ובכללם היו עובדין לצאן : ולפי שהרך רועה צאן לרדות
את הצאן במקלות וקשה למצרים כשרודין את אלהיהם : דא לפי שהרועים
יודעים שאין בצאן כח אלוהות והמצרים מאמינים בהם : דא שאי אפשר שלא
יהנו הרועים מן החלב ומן הגיזה : ודבר גנאי ותועבה הוא למצרים שיהנו
מאלהיהם : דא נימא רועה צאן : כמו אוכלי צאן : כמו שמצינו רעויה
שהוא לשון אכילה כמו ירעו בשן וגלעד : וקשה למצרים כשיאכלו אחרים את

למה היה נפתלי קל כרגליו כאילה לפי שנתן אמרי שפר בשעה שעובר בדרמים
 נתן אמרי טובים ויפיים ונתן שלום לכל הפוגעים אותו ע"כ אין שום אדם
 מעכבו ללכת כמרוצה לדרכו ולכן שלחו אותו להביא האגרת ממצרי כדאמרין
 בסוטה: ער תאות גבעות עולם פ"רשי ז"ל לטון תאוה וחמדה שחמרתו אמו
 והזיקתו לקבלו וכו' פ"ר בקה חמדה הכרורה והזיקה לקבלו וזיתחוק
 ישראל וגו' שלא יאמרו שהיתה מתנת שכיב מרע ולא היתה מושב בדעתו
 לפיכך ישב על המטה כדי שידעו שמתנתו מתנת בריא: אגא שא נא: שגו
 ושלשו לבקש מחילה מכאן שצריך לבקש מחילה שלשה פעמים כדברי רז"ל: ש
 דברו נא באוני פרעה קצת תימה אמאי לא דבר בעצמו והלא לבו היה גס כו'
 ויל לפי שהיה קרוע בגדים ואבל ולבוש שק ואין לבא בשער המלך בלבוש שק:

חסלת פרשת ויחי יעקב

פרשת ואלה שמות

ואלה

שמות בני ישראל הבאים ראשי תיבות שביה כלומר
 אז היו בשביר דא ואלה מה כתיב למעלה וישם בארון
 וסמך ליה ואלה שמות רמו מכאן שכותבין שכותיהן של
 מתיים במצבה שעומד בארוננו של כל אדם ולכך עושין מצבות ולציון הקברות
 שלא יטמאו הכהנים בהם: שמורת של יד שבטיים עולין תרגו ז"ל יותר ללב
 שבטיים ואפרים ומנשה שכל השבטים קיימו תריג מצוות: איש וביתו באו:
 במדרש שכולם היה להם נשים אפילו לחצרון וחמול שהיו נערים שיהיה להם
 נשים לפי שלא רצה להתחתן במצרות ולכך שעברו בהם ולא רחמו עליהם:
 ויאמר אל עמו וגו' והלא היה מלך למה לא גזר בעצמו: ויל לפי הפשט מפני
 שעמו היו מוהים בדבר אם היתה הורגן שהרי בני אפרים ומנשה היו קרובים
 לשרים ולכך אמר כי תקראנה מלחמה בלאו הכי נפסיד אותם נעש תקנה שלא
 ירבו כ"כ וישארו בכאן בע"כ: כל הבן הילוד וגו' ומה שתרגם אונקלוס קשיא
 לי דהא במס' סוטה אמרינן אף על עמו גזר: ונ"ל דהכי פירושו כל ברא דאתיליד
 ביהודאי ואפילו של מצרים היה להם כדין יהודי: כל הבן הילוד וגו' שראו
 בא טגנינות שהם עתידים ללקות במים ודוקא זכרים שכל אנשי המלחמה טבעו
 בלבד לפיכך אמר וכל הבת תחיון: ואת היאך משלו המצדיים על ישראל והלא
 היו מרובים מהם שנ' רב ועצום ממנו: ויל שבא עליוהם בחכמ' בתחלה היו נותנין
 להם שכר הרבה: וזמ שהלויים לא רצו לעשות אפילו בשכר לפיכך לא שעברו
 בהם אפילו בחנם: ובשערת חוס הפשיטו בגדיהם ולקחוהו המצרים והביאוהו
 לנשותיהם לסימן כדי שישלחו להם כל בלי מלחמתם: שש האחת שפחה וז'
 מצאתי בשם ר"ח ששפרה ופועה מצדיות היו מתתלה ונתגורת דאם לא יאכזן הואך
 צוה אותך להרוג את היהודים וגם הן היאך הודו לדבריו והלא אמרו בכל יעבור
 ואל יהרג חוץ מעו' ושפיכות דמים: לכך כתיב ותיראן המלדות וגו' אעפ"י שלא

ואלה שמות

ויהי להן לירא מתחלה דאלכ מאי רבותיהוומאי יראה היתה זו פשיטא וכו' ותיראן המילות וגו' פשיטא שאין דינו להרוג את הנערים אלא שפרעה נתן להם שוחד גדול וליא רצו לקבל. לכן אמר כי יראו אלדים. ואר"ל היאך היו מספקים לכל ישראל ששים רבוא. ויל ששפרה ופועת היו ראשי המילדות ואחרות היו תחתיהן. כי מן המים משתיהו. כלומר טעו אצטגניני אביה שאמרו שעתיד ללקות כמי היאור שהיה מן המים משתיהו ולא ילקה עוד בהם. אלא ילקה באותן המים שהיה מושה לאחרים והיינו מי מריבה. וירא כי וגו' שעתיד לצא ממנו שיתגיר כי משם ואילך לא היה עתיד להוליד כי זה שנתגור הית מעוברת הימנו אמו שלומית בת דברי כי היה הולך ושוכב עמה. כך נפרש כדי לישבומשם ואילך לא נתעברה הימנו על כן הרגו. של נעלך וגו' ולגבי יהושע כתיב של נעלך בלשון יהוד. מצאתי בחבור מקובל דרשם נתייחר הדבור דק עם המלאך ובכאן עם השם יתברך שמו מלך מלכו המלכים. עוד אומר דלגבי יהושע פסע פסיעה גדולה וברגלו אחד דרך על גבי מקום הקדש וליא נהירא. ככד פה. וזה היה שהצילו פה הגחלת ואת מה טובה היא זאת אדם שהיה עתיד לקבל התורה והנסים. והוא ככד פה. אלא זה היה קודם מתן תורה ואחר כך נתפא. או ר"ל ככד פה בלשון מצוי מדבר צחות. מי שם פה וגו' אם רציתי הייתי מדבר אמנם כבודי על האדם שאין לו פה ולשון לעשו שליחותי וימלא דבר גדול כזה. פירוש אחר. וכי לא הייתי יודע שאתה ככד פה. והלא אני עשיתי. ומה לך להזכיר את זאת. ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם. יש לשאול למה לא שאל שום נביא דבר זה ששאל משה. תשובה. שאר הנביאים ע"כ לא שאלו כי לא דבר השם עמהם פנים בפנים. אלא בחלום או ע"י מלאך ע"כ לא שאלו. אבל משה שהיה עתיד לדבר פנים בפנים לפיכך שאל ואמר מה שמו מה וגו'. ויהי לנחש. מפני מה נהפך יותר לנחש מכחמה אחרת. ויל לפי שבמצרים נאמר קולה כנחש ילך. ולמה אמר הק"ב לנחש עפר תאכל. לפי שפער פיו ברכילות. לכן נהפך לו פער לעפר.

חטלת פרשת ואלה שמות

פרשת וארא

וארא

בגומטריא יצחק. מלמד שיצחק גרם לישראל לצאת ממצרים. כדאמרינן במדרש ושבועתו לישראל. למה נקרא יצחק. לפי שכשהגיע הזמן שרצה הק"ב לגאול את ישראל ממצרים. בא לאבות העולם שאל לאברהם תחלה רוצה אתה להטיל ולשנות אותיות שמך ואפילו ממנין השנים של גלות שהם חייבין לשעבר ארבע מאות. אמר לא אשנה שום דבר. כי על אות אחד שהוספת לא גשלים לי שמי. הלך ליעקב אמר לו כן. בא ליצחק. ואמ' לו יצחק שמי והוא קרוי יצחק בש"ן ואותה הש"ן כמקום צדו ועולה מניין קץ שהוא רדו וזה שאמר אברהם לא ירענו וישראל

לא וכירבו ואתה ה' גואלנו בעולם שמך למך רמו ישחק :
 בני ישראל לא שמעו אלי . פה זה מעשרה קו שבתורה
 וקולן מפורשין הן בכר . ותימה בכאן מאי קו הוא אימא
 מה שלא שמעו בני ישראל זה הירה בשביל קוצר רוח
 ועבודה קשה . ויל שאמרו ישראל אין אנו רוצים לצאת
 ככ אנו יראים מעבודה קשה ולא שמעו אל משה . אמר
 משה אפילו ישראל אינם רוצים לשמוע ולצאת וכש פרעה
 וכו' דא' ול דמשה אמר מאחר שראה פרעה שכנו ישראל
 לא שמעו אלי יאמר בלבו כש אני שלא אשמע אליו . דא'
 הן בני ישראל לא שומעין אפילו מה שהוא לתועלתם
 כש פרעה שלא ישמע מגזקו : נטה ידך על מימי
 מצרים . סת כלים . מלמד שאף מים שבתוך הכלים

נהפכו לדם : ככד לב פרעה . ארזל משל למלך שבחיות שמנה החמור לגבות
 המכס פעם אחת בא הארי שהוא מלך והזאב והשועל עמו בעיר . בא החמור
 ושאל להם המכס : אמר השועל כמה אחת טפש מכל החיות אינך יודע שהמלך
 בא עמנו ואנחנו עמו ואתה שואל לנו המכס . אמר לו החמור אף המלך עצמו
 יפרע בא ושאל המכס מן המלך עצמו וטרפו המלך ונתנו אל השועל וצוה לו
 לסדר איבריו סדר השועל איבריו ורא' הלב יפה ואגלו וכשבא הארי ראה איבריו
 לא ראה הלב ושאל אל השועל בעדו . אמר השועל וכי אם היה לו לב היה
 שואל מכס מן המלך . כך פרעה הרשע נכזה שכת כל מה שעשה לו הבה : אמר
 הבה שומה זה אין לו לב ונעשה כבוד וחיינו דכתיב כבוד לב פרעה : ויקרא גם
 פרעה : לרבות אשמו שהיתה שקולה כנגד כל החכמים והמכשפים : ויעש ה'
 בדבר משה וימותו הצפרדעים : וארת והלא משה אמר וסרו הצפרדעים : ונל'
 שאותם שהיו בנוף האדם ושבבית המלך סרו אבל בכירה שאר האדם מתו :

ויצעק משה : ואת משה לא צעק במכה אחרת : ונל לפי שהתפאר משה שתלה
 הגדולה בעצמו שאמר התפאר עליו לפיכך הוצרך לצעוק : אצבע אלדים וגו'
 בכור שוח פירש אצבע וגו' אמר משה עדיין לא הכה אתכם כא באצבע כשיכה
 אתכם בכל הדי אז תהיה המכה גדולה : שלח העז וגו' תימה למה לא אמר
 לעיל גבי הדב גכ שלח העז לפה דפירש לא מתו אלא אותם שבשרות אכ אמאי
 לא אמר שלח העז תיבוץ . דאכ לא היה מוצא דבר להכות אבל גבי ברד היו
 זרעים ותבואה : כי בפעם הזאת אני שולח כל מגפותי . פה למדנו מכאן שמכת
 בכורות שקולה כנגד כולם . ותימה היאך יוכיח מכאן . והלא לא הזכיר הכתוב
 כאן דבר ממכת בכורות . ויל שכך פירושו מכת בכורות מלשון בכיר ולקיש
 מלמד ששקולה מכת בכורות דהיינו רעב שבא על ברד ששקולה כנגד כל המכות
 אבל מר' אברהם שמעתי שהארה בפירוש שרשיו'ל בעצמו כתב מכאן שמכת
 בצורת שקולה וזכך נראה : כצאתי את העיר וגו' פה בצאתי מן העיר שבתוך
 העיר לא רצה להתפלל לפי שהיה מלאה גילולים . ותימה אמאי הזכיר כאן יותר
 פציאתו מן העיר להתפלל יותר מכשום מקום . ויל לפי הפשט אעפ' שעתה רעש

הקולות והכרד יורד כשדה עם כל זה אמר משה אצא מן העיר : **זו כי אפילו**
 הנה : פה פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו : ותימה מה היה הנס והא כתיב כי
 השעורה אביב והפשתה גבעול : דמשמע היא לאו הכי היו מוכים : והרי לך
 דעשבים וירקות לא נתקלקלו : ואומר ר' נהי דלא לקו מחמת ברד לפי שהיו
 רבים : מכל מקום לקו מחמת שדפון : שכן מצינו בפרק מי שמתו דתבואורת
 הרכה לקו מחמת שדפון : לכך פירש פלאי פלאות : הקולות יחדלון והכרד
 לא יהיה עוד : תימה מפני מה לא נאמר גם בקולות לא יהיה עוד כמו גבי ברד :
 ויל הקולות יחדלון עד מתן תורה שג' יהי קולות וברקי וגו' לכך לא אמר בקולות
 לא יהיה עוד דהא היו כשעת מתן תורה : **וארא**

חסלת פרשת : **וארא**

פרשת בא אל פרעה

כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו : ותימה דהיכי אמר שהכבד
 לב עבדיו והלא למטה כתוב שאמרו לו עבדיו עד מתי יהיה זה
 לנו למוקש שלח את האנשים : ויל כי מכל מקום הכביד לבם שלא
 היה בלבם לשלחם מכל וכל : אלא הגברים : כמו שאמר פרעה : וההו שאמר כי
 אני הכבדתי וגו' : ויגרש אותם מאת פני פרעה : תימה למה אחרו משה ואהרן
 כב לצאת מבית פרעה עד שהוצרך לגרשם : ויל שבשביל ששלח פרעה להשיב
 אליו עכ לא רצו להפטר ממנו עד שיתן להם רשות : ויתקעהו ימה סוף : למה
 לשם יותר מבשאר מקומות : ויל לפיכך תוקעם שמה לפי שכשיבוא פרעה בים
 אז יבוא עליהם : וכן כל מכות שלקו המצריים לקו על הים ולכך מן החשך לא
 היה כמצריכי אם ו' ימים ג' ימים לא ראו איש את אחיו וג' שלא קמו איש ממקומו :
 ומן הדין היה לו לשמש שבעה ימים שכולם היה דינם שבעה ימים שהיה מתרה
 שלשה רבעי חדש ורבעי חדש ששמה המכה אלא שאותו יום החשך היה
 להיות : והמתין עד ים סוף כמו שג' יהי הענן וחחשך ויאר וגומר : לא נשאר
 ארבה אחד : שכל דבר שנכרא בשביל המכה כגון צפרדעים וכנים וארבה כולם
 מתו אבל ערוב שלא נכרא בשביל המכה לפיכך כמו שבאוכן חורו : נטה ירך ויהי
 חושך וגו' ואם תאמר מפני מה לא אמר משה לפרעה אם מאן אתה לשלח הנני
 מביא מחר חושך כמו שאמר בשאר מכות : ל לפי שאמר בלבנו אם אומר להם
 שאביא חושך יסתירו כליהם אבל עכשו שלא גלה להם לא הסתירו ואף אם
 לא ירצו להשאילם יקחום בני ישראל בעל כרחם שהרי לכל בני ישראל היה אור
 במושבותם : דבר נא וישאלו : קשה דאכ היו גוזלין אותם : ויל דהכי קאמר
 וישאלו שהיו שואלין מהם שיתנו להם כמתנה : והיו אומרים תרצה ליתן כלי
 זה ואלך או לא תרצה ליתן ואשאר כאן והקב' ישלח עליך מכות והם נתנו להם
 כמתנה והיו וישאלו הוא לשון שאילת דבר ולא לשון שאילת כלים : וישאו איש
 מאר וגו' פי' לא היתה גזילה לפי שהמצריים נותנין להם כדי למהר לשלחם

בא אל פרעה

יג

כדכתיב קומו צאו ואת היאך שאלו להם כליהם והלא שונאים אותם ויל
למשום הכי אמר וה' נתן את דן העם וגו' עוד יל דהאיש משה גדול מאד
והיו יודעים שלא יניחם לעשות שום עול : ממכור פרעה עד בכור השבי ואת
והלא לא הזכיר מתחלה בכור השבי ויל דבכור השפחה ובכור השבי אחר הוא
אלא כשראו בכור השפחה שאמר משה ומה כל בכור ברחו להם ונתפשו בשבי
והיינו דכתיב בכור השבי אשר בבית הבור והוא בכור השפחה : ממכור פרעה
למד על פרעה שנשאר מן הבכורות הוא לבדו : כדכתיב ואולם בעבור זאת
העמדתיך : והאי דקאמר ממכור פרעה משמע ממנו והלאה : ולא יתן
המשחית משמע עי' שליח ותימה דאמרינן אני הוא ולא השליח ותו כתיב
וה' הכה כל בכור פה כל מקום שנ' וה' הוא ובית דינו ויל דודאי מכת בכורות
היתה עי' הקבה אבל גדול שבבית שלא היו בכורות נהרגו עי' שליח דא ולא
יתן המשחית לבוא וגו' לא קשיא מה שנ' אני הוא ולא אחר דודאי הברה הרג
הבכורות אבל היו עמו מלאכי הבלה שהיו מכים בלא הריגה והיינו דאמ' לנגוף
דנגיפה אינו אלא דחיפה בעלמא : או יל דהקבה ובית דינו ופירושו אפילו
מדת רחמים הסכימה עם הקבה על זה הדבר אבל ודאי הוא מה שפרשי זל ואני
בעצמי ולא עי' שליח : ולא קשה ממאי דכתיב ולא יתן המשחית דהתם על שאר
מחבלים של לילה כדפרשי התם : לא יחרץ כלב וגו' למה כשרואין לאלהיו
הנביא שוחקין הכלבי' לפי שנתן להם נכלו מארבע מאות נביאי הבעל שנהרגו
בימיו : בגלל כן סבורים הכלבים שמביא להם נבלה כשבא לעיר : דא לפי שלא
מתו בכוריהם של ישראל אבל מצרים שמרת כל בכור כל הכלבים היו צועקים
אחר הנבלות : אל תאכלו ממנו נא וגו' פירש ראב"ע אמר משה צויתי ישראל
שלא לאכול הפסה כא שלי שמא לא יצלוחו כל צרכו שיראו שמצרים ירגישו
מפני הריח וילחמו בס מפני שהוא אלדיהם בא משה והזהירם אל תאכלו ממנו
נא ושמא תאמרו נכשלונו ועצם לא תשברו פירוש כשם שאני לא שברתי
עצם דכתיב בעצם היום הזה וגו' גם אתם לא תשברו עצם :

חסלת בא אל פרעה

יהי בשלח

כרוב : לפי מה שאמרו שהמתים שהחיה יחזקאל לא החיה עמהם
אחד שלוח בריבית קצת תימה והלא לא נתנה תורה עדיין ובני
נח לא נצטוו על הריבית ויל משום לא תגזול דהוי משמע מצות
דידהו והוה ליה ליהוה : אכן תימה שבפרק איזהו נשך אבל מרבית דגול לא
אתיא ויל דאותה שעה לא היתה תחיית המתים : אלא כך היתה גזרה ואתם
שהיו צדיקים גמורים החיה : אותם שלא קדשו עצמן במותר להן לא החיה :
וחמושים עלו פרשי זל שלא נכתב אלא לשבר את האוזן שלא תמעה ואעפ"כ
הכינו עצמם במצרים : ויקח משה את עצמות יוסף ותימה והלא זה היה ביום

ויהי בשלה

השני כי ביום ראשון הלכו מרעמסס לסכות . אִלּוּ מיום הראשון היה לו להזכיר
שלקח משה העצמו' וְלֹא בודאי ביום הראשון לקחם והיו מכולכלים עדיין שכל
השבטים היו ביחד . ועתה כשבאו לסכות ונתישבו קצת : אז לקח משה עצמות
יוסף והבדילים : זָאֵרֶת למה לא היו מטמאים . וְלֹא שצדוקים אינם מטמאין
כמיתתן . או נאמר שמשה לא לקחם אלא כל המסייע את חבירו להכיר מצוה
מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו בעצמו : כי השבע וגו' סמך שבועה לשבועה
ועוד נתינת טעם ללא נחם חס המקום על כבודו של צדיק שלא יראה עצמו בניו
מונחים בפרשת דרכים : ויט משה את ידו וגו' יש במדרש כשאמר משה אל
הים שיבקע מימיו ולא רצה : אֶהְקֵבָה אני אלך . ותכף כשראה הים את הקֵבָה
שכא עם משה נס מפניו . אֶל משה מה לך הים כי תנוס הלא לא רצית ליבקע .
אֶל לא מפניך אני רץ כי אם מלפני ארון חולי ארץ הוּא הִקְבָה : משל למלך
שמסר פרדסו לשומר לשומר וצוהו שלא יניח שום אדם ליכנס בו . פעם אחרת
אמר המלך לעבדו שילך לתוך הפרדס ומסר לו חורגו כדי שיניחו השומר
ליכנס . ולא רצה השומר לפתוח לו הפרדס : חזר העבד אצל המלך ואמר לו
השומר אינו רוצה שאכנס . אֶל המלך לך לפני ואני אבוא אחרֶיךָ . מיד כשראה
השומר את המלך פתח לו הפתח . אֶל אוהבו של מלך אל השומר מה ראית
עכשיו שפתחת הפתח . אֶל השומר וכי כבוד אתה שפתחת בעבורך לא פתחת
כי אם בעבור המלך שראיתיו בא אחרֶיךָ . כך אמר הים למשה : אֶזְשִׁיר .
מכאן לתחיית המתים מן התורה . ותחיית המתים הואיל ואתה לידן נימא בה
מילתא . אמרינן בפרק שני דגדה מלאך הממונה על ההריון לילה שמו . אבל
על הלידה אין שום מלאך ממונה . כדאמרינן בתעניתא ג' מפתחות בידו של
הִקְבָה ולא נמסרו לשליח . מפתח של היה . ושל גשמים . ושל תחיית המתים .
וגם אלו השלש מפתחות מוסרן גִּבְרֵי בִידֵי שְׁלִיחַ לְפִי שְׁעָה . שהיו אליהו היו בידו
מפתח של גשמים ושל תחיית המתים והחיה בידו את המת . וכן אלישע . וכמה
צדיקים . ואף כרי שהוא שר של מטר אינו עושה אלא ברשותו של הִקְבָה כמו
שנראה מפרק שני דגדה : קפאו תהומות . נמצא במדרש כתיב ויבקעו המים
דמשמע שעמדו בקרקעותו של ים וכתיב קפאו דמשמע שקפאו ונקרשו ודרכו
ישראל עליהם . ומשני דלב הים היה נגרש שאם קפאו מי הים כולם . היו צריכי
ליורד עד התהום . לכך נבקעו גרש המים שהוא שליח של ים כדאמרינן האי
גורשא תילתא . והים מלא על כל גדותיו ושאר המים נבקעו . וכשעברו ישראל
לא הוצרכו לא לעלות ולא ליורד . כי המים היו שוות לארץ והיינו דכתיב בלב ים
מה הלב שני שלישי של מטה ושליש של מעלה כן נבקע הים וזה שיסד הפייטן
פונקבאן וכאן שליח רום מימיו : צללו כעופרת במים אדירים . אותם שהיו
אדירים צללו כעופרת . וימ דקאי אדירים אבני חילו . וימ דהרבה מהם פורחים
באוויר עי' כשוף ובא גבריאל ומיכאל והכו על ראשיהם והפילו לארץ ונדונו שם
בשלוש מיתות . כעופרת . וכאבן . וכקש . הרשעים היו כקש לכן לא מתו מיד
שדין יסורין קשה יותר משל גיהנם . וכינוניים כאבן . וצדיקים כעופרת שמתו
מיד . וימ איפכא . וצדיקים כקש . ורשעים כעופרת שמתו מיד ונכנסו בגיהנם

לפי שדין גיהנם קשה וגדול משל יסורין : ויסע משה : ואמרינן גדול כיוצא
 היס וכו' : ואת הוא כתיב וינצלו עשאוה כמצולה וכו' : ויל וינצלו ממר שראו
 אבל פקדונות ואוצרות מלכי שהיו במטמוניות לא ראו ולא לקחו עד כיות היס :
 כל המחלה וגו' : איים עליהם בדבר שידעו וראו שלקו המצריים כס : כדי שיראו

חסלת פרשת בשלח

וישמע יתרו

שם

האחד גרשום : קצת קשה היה לו לקרות שם בנו הראשון בשם
 אליעזר שהצילנו מחרב פרעה : שהרי אותו הנס בתחלה היה :
 ותירוצו שזה היה שבו להקבה שנתן לו זרע במקו אשר גר שם :
 ובשם ההסיד שמעתי שאדם יש לו לקרוא שם בנו עש הגם שהקבה עושה לאדם
 מקרוב ועומד מו אעפ שעשה לו נס אחר תחלה : אחר שלוהיה : כתרומנו :
 ותימה והיאך החזירה והלא כהן היה ששבנו בשמנרת ימי המלואים וגט פוסל
 ככהונה : ויל שעל תנאי גרשה : ולב משום דעדיין לא נתכהן דלא נתנה תורה
 עדיין למאן דאמר שמועת מתן תורה שמע : ופירוש ממחרת היינו ליציאת
 מצרים שבאו ביום שנסעו מרפידים : ולמאן דאמר אחר מת פירושו ממחרת
 מעשה האמור למעלה : נבל תכול : לשון ערבוב שתתכלבל מצעקתם : כמו
 ונבלה שם שפתם : ורת פירש מלשון אחרי בלותי כלומר תוקין קודם עתך :
 ויאמר יתרו ברוך ה' : מלמד שנתגייר וברך את השם : אשר הציל אתכם ואשר
 הציל את העם : כשאמר לו משה כן אמד לי פרעה לא תוסיף ראות פני וכו' מיד
 אמר אשר הציל אתכם ולאחר כן אמר אשר הציל את העם וכו' : ואת היאך בא
 יתרו אצל בני ישראל והלא הענגים מקיפין אותן : וא שורק חץ : ואת היאך
 עבר החץ בתוך הענן : והא אמרינן שהענן הגין מפני החצים ואבני כליסטראות
 של מצריים : ושמעתי שמחנה דן היו פלושים חוץ לענן משום פסל מיכה :
 ויחנו במדבר : מקיש נסיעתן מרפידים להנייתן וכו' : ותימה הא אמרינן למה
 נקרא שמו רפידים שרפו ויהם מן התורה אכ נאמר לגנאי : ונל דלכך הוקש
 לעניין תשובה שלימה ולב אחד ודוקא מנסיעתן ואילך : אבל כשחנו ברפידים
 היו מה שהיו : ויגד משה את דברי העם וגו' : ואת למה היה צריך שכבר
 נאמר וישב משה את דברי העם : ותירץ רבינו סעדיה דקרא בעי למימר הכי
 וישב משה את דברי העם אל ה' עם דברי העם ועדיין לא הגידם לשם שכן טכסוס
 מלכות שלא יגיד השליח דברי שליחותו למלך עד שהמלך קוראהו והיינו דכתיב
 ויאמר ה' אל משה ועכשו שקראו השיב לו דברי העם והיינו דכתיב ויגד משה
 את דברי העם וגו' : כי סקול יסקל או ירה יירה : תימה דאיפכא הוה ליה למימר
 דדחיפה קודם סקילה : דנפקא לן מדכתיב סקילה בסוף מיתה דכתיב וסקלתם
 ומתו תוספות פרק כל שעה אומרו בעניין אחר אין מוקדם כש הכא בחד פסוק :

וישמע יתרו

ילם או ירה יירה אחי יברח בהר לא תוכלו להתקרב אליו כדכתיב לא תגע
 ביד : ויתיצבו בתחתית : וקשה מאי איצטריך להקפות והלא אמרו נעשה
 ונשמע : ואל חרדו על התורה שבעל פה : רד העד כעס פן יהרסו אל ה' לראות
 משמע אפי' ראיה ומשה השיבו לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדות
 בנו לאמר : פי' אני התריתי בהם שלא לעלות ואתה אומר לי שאתה בהם שלא
 לראות דבר גדול הוא ולא יוכלו לעמוד והקבה הודה לדבריו : ואמר לך רד
 ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אל יהרסו לעלות אבל על הראיה חזרני
 כי ודאי לא יוכלו לעמוד בו : ויאמר ה' אל משה לך העד בעס ויאמר משה
 לא יוכל העם לעלות : אל הר סיני וגו' וקשה מה שהשיב משה להקבה כי לא
 מצינו מצוות שיש בהם שתי אזהרות ועוד מה השיב לו אחר כך לך רד ועלית
 אתה ואהרן עמך : ואל לפי שלא התרה משה לישראל על מצות הגבלה של
 הזהירם כ"א הפרישה לכד כמו שפירשתי למעלה לפיכך אמר לו הקב"ה לך העד
 בעס ביותר היה לך הזהירם על מצוות הגבלה שהיא במיתה יותר מכל האזהרו'
 שהזהרת אתהם ע"כ השיבו לא יוכל העם לעלות כי אתה העדו' בנו ובאהרן אחי
 ובי שלא נעלה וכיון שנהיה עמהם נזהיר להם היטב שלא יעלו והשיב לו הקב"ה
 לך רד והזהירם מעתה ועלית אתה ואהרן עמך ולא חתיו בשעת מעש' ולא יהיה
 להם מזהיר מיד וירד משה מן ההר אל העם ואמר להם מצות הגבלה : פסוק
 אחד אומר פן יפרץ בם : ופסוק אחר פן יפרוץ בהם : ואל אחוה פסוק דוהכהנים
 והעם יפרוץ בהם הא יתירה כנגד המש' כהנים : נדב' ואכיהוא : הפני' ופנחס
 ועוזיהו שנצטרע : למד דאורייתא נחנה בשבת היאך חזרו לאחוריהם זב מילי'
 ואל דאפילו למאן דאמר תחומין דאורייתא : מוקפין היו ענני כבוד כמחיצת בני
 אדם : דאמרינן בפרק מי שהוציא יעשה לו מחיצת בני אדם ויכנס גבי נחמיה
 בריה דרב הניליא : ואע"ג דעננים של עכשיו אינם נחשבים מחיצה לפי שאין
 בהם ממש אותם היו נחשבים מחיצה שהיה בהם ממש שהרי הקיפן להנן עליהם
 מן האומרות ובכל מקום שהיו חולכין היו עמהם ענני כבוד : בשבת פרק רבי
 עקיבא בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע ירדו ששים רבוא של מלאכי השרת
 ושמו שני עטרות בראש כל אחד ואחד משרא' וכשחטאו בעגל ירדו ק"כ מלאכי
 חכלה ונטלום מהם ותימה דאמרינן מדה טובה מרובה על כדת פורענו' על אחד
 ה' מאות דכתיב ועושה חסד לאלפים : ובמדת פורענות כתיב פוקד עון אבות
 על רבעים ולא יותר : ואל דזו היא טובה שהם יותר חלשים מן הראשונים שלא
 יכלו להסירם מהם עד שהיו כיוצא בהם : והקשה ר"ם כי כמדה טובה כתיב
 ורדפומם ה' מאה ובמדת פורענות כתיב איכה ירדוף אחד אלף : ויתרץ דיש
 חלוק בין הריגה לרדיפה : אגבי ולא יהיה לך אלדים אחרים על פני מדבר
 בעצמו : מלא תשא ואילך ע"י שליח : כי לא יבקה : ולא כתיב אנקה : כי ששת
 ימים עשה : ולא כתיב עשיתי וכן כולם : על כנים וגו' : כשם שהקבה מחלק
 העון לרשעים לשלשה דורות ופקידם : כן עושה הקב"ה לצדיקים כשחוזרין
 שמחלק העון לאלף דורות עד שיגיע לכל דור מעט : אגבי ה' למה לא אמר
 אני ואל מפני שאגבי מדת הדין : ועוד תירץ הר"ן אגבי בהפוך אך אני : דאי למימ'

אנכי ולא אחר הא כתיב ולא יהיה : אשר הוצאתיך : מה שלא אמר אשר עשיתך או אשר בראתיך כי אם להם הקב"ה דבר שלא עשה לשום אומה : פוקד עון אבות על בנים וגו' : הם ארבע דורות עם האבות ובמעשה העגל הוא אומר פוקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים : הרי חמשה דורות ארבעה לבר מן האבות : לא כך במדרש באן אומר לשנאי : פירוש כשהם שונאי אני אפקוד עליהם יותר : וכשהזכיר מעשה העגל חמשה דורות אמר משה א"כ הם חשובים שונאים מיד וימהר משה ויפול על פניו : עושה חסד לאלפים : ובפרשת כי תשא כתיב נוצר חסד לאלפים : כיון שאמר במדרש רב חסד למדרגו שהוא עושה חסד ומרבה לגמול טובה אף להיביים : ולא הוצרך לומר מעתה עושה חסד : אלא מדה אחרת בא למדרגו מפני שאמר אמת : שומע אני שהוא אמיתי לשלם לאדם כפעלו והלא יש צדיק שמגיע אליו כמעשה הרשעים : תל נוצר חסד : כלומר אל אמונה הוא כאמן את דבריו : אם בע"ה אינו משלם הוא נוצר וגונו ההסד שאדם עושה ומשלם לו שכרו בע"ה שעה אחרת בו מכל היי הע"ה : והנה בעשרת הדברות נאמר עושה חסד לפי שאמר פוקד עון אבות על בנים א"כ היאך יתקיים העולם אם יפקוד על האדם עון אבותיו כש עון עצמו תל ועושה : כלומר גומל אני חסדי לבריותי אף לחוטאים לאלפים בשביל לומדי תורה ובזכות אוהביו ישמור ושומרי מצוותיו ובכך אני מקיים אר"ה עולמי : כי אמרתי עולם חסד יבנה : ופרשי עושה חסד כמו נוצר חסד ועושה חסד קאי אפוקד כלומר כמו שהוא פוקד עון עד דור רביעי : כך פוקד החסד שאדם עושה עד אלפים דורות חסדי הבורא הם מעולם ועד עולם : וכתיב חסדי ה' כי לא תמו : ולשומרי מצותיו לאלף דור : ולל' ע"ה : זכור ושמור : בדבור אחד נאמר : וקשה למה הוצרכו לומר בדבור אחד : בשלמא לא תלבש שעטנז וגדילים תעשה לך : וכן ערות אשת אחיך ויבמה יבא עליה : וכן כולם הוצרכו ליאמר בדבור אחד לפי שסותרים זה את זה אלא זכור ושמור למה : ויל' ששמור הוא לאו כמו השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה : ופשוטו כך הוא שמור שלא תבוא לידי מלאכה כלל : זכור לפעמים אינך צריך כ"א זכירה בעלמא : אבל אתה מותר לעשות איזה מלאכה : כגון לפקח הגל מעל התנוק וסחרי אהרני : ולפיכך הוצרכו ליאמר בדבור אחד : ועוד זל' דסחרי אהרני דשמור הוי לאו דנשים חייבות בלאוין : וזכור היינו קדוש : הוי מצות עשה שהזמן גרמה ונשי פטורות לכך הוצרכו ליאמר בדבור אחד : למען יאריכון וגו' : וכן גבי שלוח הקן כתיב והארכת ימים : ואת אמאי לא נקט כן גבי שבת דשקול כנגד כל המצו' זיל שלוח הקן מן הדין הטובאי מציאה היא שלו ואע"פ מניח אותו בשביל כבוד השם : לכן כבוד אב דחמיר ריש בו שתי מיתות מקלל בכקילה מכה בחנק : ושבת אין בו אלא מיתה אחת : ועוד שהקיש כבודו לכבוד המקום כלומר בשעה שאתם מכבדים אב ואם כאלו כבדתם אותי : ועיל' דלהכי לא כתיב אריכו ימים בדוכתא אחריתי כי היכי דלא ליהוי מצוה שבתורה ומתן שכרן בצדה ואין ב"ד של מטה מזהרין עליה כדאמרין בשחיטת חולין גבי כבוד דהוי מתן שכרה בצדה ואין ב"ד מזהרין עליה : מזבח ארמה וגו' : ואיני חפץ בגסות הרוח שאם תבנת

ואלה המשפטים

אתה כגזירת תוציא הרבה ולא יהיה לך להוציא ולהספיק ותצטרך להניף
חרבך עליה ולהוציא מתערה ולגזול בני אדם ותחלליה שאני שונא גזל בעולה:
אבוא אליך וברכתיך אבוא בגימטריא עשרה כלומר כשיבואו להזכיר את השם
לא יזכירוהו בפחות מעשרה והוא מניין אנשים:

חסלת ושמע יתרו

ואלה המשפטים

סמך

משפטים ללא תגלה ערותך עליו לומר שאין מושיבין
דין שיהא בו שום ערוה ועכירה שב' כלך יפה רעיתי ומוס
אין כך כלך בגימטריא ע' או שבעים סנהדרין ומפלא
בכר עליהם: קתני בירושלמי מפני מה דנין בעשרים ושלשה סנהדרין לפי
שמבראשית עד שנברא אדם כג אזכרות ומפני מה אין דנין דיני נפשות אלא
בשבעים לפי שמבראשית עד גרישת אדם שבעים אזכרו ולמה נקראו סנהדרין
שראויים להיות שונאי דורון אבל בירושלמי קתני אית תנא תני אחר ושבעים
שב' ויקח רב הטבחים את שלשה שומרי הסף הרי שלשה ושבעה אנשי מרואי
המלך הרי עשרה וששים מעמי הארץ הרי שבעים ומן העיר לקח סרים אחד
אשר היה פקיד על אנשי המלחמה הרי אחד ושבעים ולמה נקרא סרים שהיה
יושב ומסרם ההלכה: פ'רשי ז'ל ככל מקום שב' אלה פסל וכו' כמו אלה תולדות
השמים והארץ בהראם פסל תהו ובהו וא'רת אלה החקים דגדרים אלה
החקים והמצות והמשפטים וגו' וז'ל כיון דלא קאמר מצות אחריני או לא פסלי
ועוד דהוא קרא קאי ומפרש מה שדבר אבל ואלה המשפטים דמפרש מיד מצות
אחריני או לא פסלי ואי לא הוה כתיב ואלה הוה אמינא דפסל הראשונ' ומהאי
טעמ' לא תקשי לה פקודי דמפרש ואזיל נמי מה שדבר כבר וחוזר ושונה הענין
זכן נמי ואלה הדברים: לפניהם וגו' הוקשה אשה לאיש לכל דינין שבתורה
ותימ' דהא אמרינן בפרק בא סימן כל הכשר לדון כשר להעיד והרי אשה דכשר'
לדון ופסולה להעיד שב' ועמדו שני האנשים אלו העדים דוקא אנשים ומעתה
אמרינן דפסולות לדון מאחר דפסולות להעיד וז'ל דהכי קאמר כל איש הכשר
לדון כשר להעיד ומדבורה אינה ראיא לומר שכשרו לדון לפי שנוכל לומר והיא
שופטה לא דיין ממש אלא מושבת בתי דינין בכל עיר ועיר או מלמדת להם
דינים אי נמי אם היו מקבלין אותה עליהם לפי שהיתה נביאה וז'מ דלהכי לא
ממעטינן נשים ויאמר לפניהם ולא לפני נשים משום דכל הפרשה בלשון זכר
נאמרה: כי תקנה עבד עברי פ'רשי ז'ל עבד שהוא עברי או אינו אלא עבד
כנעני וכו' וכי איך סלקא ארעתך למימר הכי והא כנעני משבעה אומות דכתיב
בהו לא תחיה כל נשם' ומ'מ אמרינן בקדושין מניין לאדם אחד שבא על כנענית
שאתה רשאי לקנותו ת'ל וכו' וז'ל דכל עבדים נקראים ע'ש כנען דכתיב עבד
עבדים: שש שנים יעבוד חסר וז' קרי ביה יעבד דאדרבה הארון עובר את
העבד

העבד כדאיתא בַּפֶּךָ דקדושין הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו : אם בגפו
 יבא בגפו יצא . כבר ארז"ל שכישראל בגלות שכינה עמם כאמרם גלו למצרים
 שכינה עמם שנאמר אנכי ארד עמך ולכן אמר אם בגפו יבא לגלות תחת כנפי
 השכינה כשיצאו מן הגלות יוצאים תחת כנפיו . זהו שאמר אם בגפו יבא בגפו
 יצא אם בעל אשה הוא שהיא השכינה ויצאה השכינה עמו : ואם אמור יאמר
 וכו' . אהבתי את אשתי ורוצה לישראל בגלות וכשמדד בין האומו' וישמעאל ורוצה
 לנחוג כמנהגם וכמעשיהם וכדרכי האמורי ואמר לא אצא הפשי והגישו אל
 האלדים השם יתברך יתנחג עמו במדת הדון אה"כ והגישו אל הדלת או אל המזוזה :
 לפי שכמוזה כתיב ואהבת את ה' אלריך כנגד מה שאמר אהבתי את אדוני וכו'
 מיד ורצע אדוני וכו' לפי שהמרצע הוא כלי העשוי לחבר הדברים זה בזה צונו
 הכתוב שירצע אנו לפי שהוא קוצץ בנטיעות כי הכתוב אמר כי לי בני ישראל
 עבדים וגו' והוא רוצה להיות עבד לעבד אחר כמו שאמר אהבתי את אדוני וגו'
 אם אדוני יחן לו אשה . טעם למה שאנו אומרים כשיש לו אשה רבו מוסר לו
 שפחה וכשאיין לו איין רבו מוסר לו : זשה שמעו דבר ה' פרורת הבשן ואמרים
 לאדוניהם הכיאה ונשתה . וזה אשתו גרמה לו לגנוב ולא היה לו לשלם ומכרותו
 ב"ד לכך אמרה תורה שרבו מוסר לו שפחה כנענית להכניס צרתה בביתה . דאין
 אשה מקנאה אלא בידך חברתה : מה נשתנה דלת ומוזוזה . אלא אמר הקב"ה
 אני פתחתי לו דלת הבית לצאת הפשי והוא סגר עליו הפתח להיו' עבד לכן ייקה
 בפתח : לא ימשול למכרה בכגדו בה . ב' במסורת . הכא חד' ואיך ותתפשוהו
 בכגדו . בזה רמו בעל המסורת כמה שנחלקו רז"ל איכא מ"ד כיון שבגד בה שוב
 אינו יכול למכרה . ואיכא מ"ד כיון שפירש טליתו עליה שוב לא ימכרה :
 קשה למה הפסיק בין מכה אביו למקלל היה לו לסמוך אצלו מקלל אביו אלא
 בתחלה השמיענו מכה בחבורה . ואז השמיענו גונב בלא הכאה . ואה"כ מקלל
 בדבור בעלמא וכולן הייבין מיתה . וימ' ע"כ סמך גונב למכה דשניהם כתיב בהם
 מות יומת פי' בחנק אבל מקלל בסקילה : רק שבתו יחן . זה שבת ורפוי .
 שבתו אותיות בושת : אך אם יובש או יומים וגו' גרסינן כמכילתא שומע אני
 כמשמע יום שלם או יומים שלמים : ה"ל אך חלק פי' אפילו לא עמד אלא חצי יום
 מזה והצי יום של אחד שעכשיו אין בין שניהם אלא יום אחד שלם דהיינו מעת
 לעת אע"פ לא יוקם : ושהתה . עד שיתכוין למעוטי אם היה רבו רופא ואל'
 כהול לי עיני . ותימה דאמרינן בפר' מרובה מעשה ברבן גמליאל שסימא עינו
 של טבי עכרו והיה שמו שמה גדולה ומצאו לר' יהושע אל' אי אתה יודע שטבי
 עבדי יצא לחירות ואין לומר דסימא במזיד שהרי טבי עבדו כשר היה . כדמוכח
 בסוכה פ' שני ודילמא משום דרבן גמליאל סבורא ליה כרבנן דלא בעינן שיתכוין
 לשחתה : מכשפה לא תחיה . פירש הראב"ע כמו מכשף והיא יתירה . לא
 תחיה . לכך לא פירש מיתת מכשף בהדיא באיזה מיתה ימיתוהו לפי שאם היה
 יודע מיתתו לא יוכלו להמיתו באותה מיתה . והכי פירושו מכשפה לא תהיה לא
 יעמידנה בדין אלא כל היודע שהיא מכשפה יקדים להרגה וכל הקודם זכה ואם
 יביאנה לב"ד שמו תעשה מכשפות להגצל : וכן מצינו בשמעון בן שטח שתלה

ואלה המשפטים

פ' נשים באשקלון כיום אחד : כי אם צעוק יצעק יל כי זה לשון דלמא והק
שמא אם ראוי הוא ויצעק אליו אשמע צעקתו : שמוע אשמע צעקתו פ'ה
ציוס ולא פירש עונשו והוי כמו לכן כל הורג קין וארת והלא פירש העונש
דבתריה דכתיב וחרה אפי והרגתי אתכס ויל היינו כי יצעק אל הקבה אבל
כי לא יצעק אל הקבה מן העניו לא פירש דינו מה הוא והשתא הוי דומיא
דכל הורג קין : מלאתך ודמעך פ'רשי זל מלאתך אלו בכורים ודמעך וכו'
ואיך אינו יודע מה הוא והקשה הרס למה אינו יודע מה הוא אילימא דקשה
ליה למה נקרא שפי דמעך תרומה מבכורים והלא סברא הוא דתרומה הוי
אחד מחמשים ובכורים היה טובא ויל דקשה לו והלא תרומה נמי איקרי בכורי
כדאמרינן ותרומת ירך אלו בכורים אכ מאי שנא דקרא מלאתך בכורים אך
קשה תאמר דלהכי קרא דמע תרומה דבתרומה איירי אפילו בלח ולשון דמוע
משמע לח כמו ותשקמו בדמעות מה שאכ בכורים דהוי דבר יבש כגון פירות
ודוק מלאתך ודמעך וגו' כלומר אל תאחר לישא אשה כדאמרינן בן ח
לחופה ותוליד בנים ואז בכור בניך תתן לי ולאשה קרא מלאה לפי שכתוב
בה כעצמים בכטן המלאה ודמעך אלו הכנים לפי שהם מדמע הזרע ומאיש
ומאשה :

חסלת ואלה המשפטים

ויקחו לי תרומה

ויקחו לי תרומה
לי סמך פרשת תרומה לפרשה דלעיל דכתב לאחר מ' ז' ז'
דתרומה עין יפה אחד מארבעים ודל תנו לי תרומה בעין
יפה : אכני שוהם ואכני מלואים לאפור ולחשן לא קאי
אתרווייהו אלא לאפור קאי אכני שוהם ששתי אבני שוהם היו כאפור ולחשן
קאי אכני מלואים ולפי שכתוב בו ומלאת בו מלואת אבן נקראו אכני מלואי
וכי האי גוונא יש בתילים המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ אין
השפלה כי אם בשמים אלא בשמים קאי אהמגביהי לשבת והמשפילי לראות
קאי בארץ לראות וכן טובים היו חללי חרב מחללי רעב שהם יזובו מדוקרים
מתנובות שדי וצריך לומר מדוקרים קאי אחרב ותנובות שדי קאי ארעב
זהק שטובים היו חללי חרב שהם יזובו מדוקרים מחללי רעב מתנובות שדי
ועוד יש אחרת בקהלת בסגנון זה כי מבית הסורים יצא למלוד גם במלכותו נולד
רש : ועשו ארון וגו' על כל דבר ודבר אמר ועשית ובארון כתיב ועשו שלא
יהא פתחון פה לאחד מ' ישראל שיאמר לחבירו אין לך חלק בתורה לפיכך צוה
שיעשו כולם ולפיכך נתנה התורה במדבר : מה מדבר הפקר וכו' אף דברי
תורה מופקדים לכל מי שירצה : דא אמר הקבה יבואו הכל ויתעסקו בארון כדי
שיזכו הכל בתורה והקדים עשיית הארון להורות לנו שראוי שקודם שיעסקו
בעסקיו יקבע שעה לתורה ונקרא ארון מלשון אורה שהתורה אורה לעולם
והיה

וזהו של עץ בתוך אותו של זהב : שאעפ שאתה רואה בני תורה עניים נחוג בהם כבוד שהארון אעפ שהוא של עץ נהוג בו כבוד שהתורה נתונה בתוכו עד שארזל שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו : לפי שקשה פסוק אחד אומר ועשו ארון : ופסוק אחד אומר ועשית ארון מכאן לתרת שבני עירו מצווין וכו' והיו הכרובים פניהם אל הארון לומר שלא יפנה אדם לדבר אחר אלא לתורה : והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה כלומר שתהא כוונתינו בכל עסקינו לשמים : ואם נעשה ככה בזה האופן השם יספיק לנו מזונותינו וזה רומז השולחן והמנורה : רמז שיאיר זכיותינו לעולם הבא : ועשו ארון : פרשי שהארון החיצון היה עולה גבוה עד שהיה עולה למעלה למול עובי הכפרת ולא עלה : וקשה דאכ' היו טפי מעשרה טפחים : והא אמרינן אמה וחצי קומתו היה ושטח הכפרת הרי ? דהא גמדרד מכווץ כדמוכח בסוכה תן חצי טפח לכותל זה וחצי טפח לזה : ויל' דלא חשיב אלא ארון האמצעי אותו היה גמדרד עם הכותל : לא יסורו ממנו : לעולם כפרשי ר' יוסי בר חנינא רמי כתיב לא יסורו ממנו : וכתיב ושמו את בדיו הא כיצד מתפרקין ואינן נשמטין : כלומר שהבדים היו גסין בראשיתן ודקין באמצעיתן : והיה מוליכין בתוך השבעו לכאן ולכאן אבל לא היו נשמטין לצאת כך נדרש כמסכת יומא פרק בא לו : וכן פרשי בפרשת במדבר : והרם מקוצי פירש וזה לשונו : לא יסורו ממנו : שיהיו הבדים דבוקים בדוחק בתוך השבעות כדי שלא יהא משא הארון יורד על הכתף האחרון הנושא הארון בעלותו ההרה ולא על כתף הראשון כדדחו מן ההר עכ' דכריו : וחמשה בריחים : פרשי זל' אלו החמשה אינן אלא שלשה : אא שהבריה העליון והתחתון עשוי מב' חתיכות זה מבריה עד הכותל וכו' אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל ומכריח מקצת הכותל ועד קצהו : משמע שלא היה התיכון מסבב ג' רוחות וכן מפורש בכרייתא במלאכת המשכן : ואומר רבי דההיא פליגא אתלמודא דבפרק הזורק קאמר שהיה מסבב כל שלש רוחות והיה עומד בנס : בטבעות הארון יהיו הבדים : פה כל המסיר אותם עובר בלאו : והא כתיב במדבר סיני בשעת המסעות ושמו בדיו : תשובה אותם ר' בדים היו לארון וח' טבעות : שנ' ויצוק לו ארבע טבעות זהב : ושתי טבעות על צלעו האחד וגו' חריב' אחרים וד' בדים היו : כ' גזירת הכתוב : וב' למשא : וביומא מוכיח בפרק בא לו שחיו לו שנים : וזה שאמר

חטלת פרש תרומה

ואתה תצוה

ואתה

הקרב אליך וגו' : והקשה הר"ם כיון שאמר ואת בניו אתו : מה הוצרך לחזור ולפרש נדב ואביהוא : ותירץ אי לא הוה אמר כן אלא בניו הוה אמינא החשובים לכך הזכ' להזכירם בני אהרן לומר שכולם שווים : כתולדותם : כסדר שנולדו לא כיון : דהא

אמרינן במסכת סוטה בפרק אלו נאמרים דשורה שנית כתולדותם • ולא שורה
ראשונה כתולדותם • ובסוטה אמרינן משנחרב בית המקדש בוטל השמיר •
ומשמע התם משנחרב בית המקדש הראשון • וא"כ במה היו מפקיעין האפור •
ולא הא דאמרינן בסוטה משנחרב בית המקדש היינו מקדש שני • לא יקרע •
למטה כמו בית הצוואר שלנו כנגד החזרה לא עגול יהיה • ובמדרש אמר כשכהן
גדול נכנס ביום הכפורים להקטיר קטורת בא השטן ואוחז בבית צווארו לעכו
ולכן יהיה שפה לפיו שלא יקרע • לכסות בשר ערוה • במסורת הכא חד •
ואידך לא תקרבו לגלו ערוה מכאן דורש הספר שבגדי כהונה מכפרין על העריו
זה גלה המסורת • ונשא אהרן את שמותם • ב' במסורת הכא חד • ואידך
ואה שמותם • מכאן שהמרגלים כשרים היו ומשה ביררם על פי הש"אמר הק"בה
למשה שמוע כן זכור מראובן • אל אף אתה כשתצוה גלה על אותם שכשרים
היו • והלבשת את אהרן ואת בניו ומשחת • והקשה ה"י צחק דלמה אומר
ולקחת משמן המשחה ויצקת על ראשו וכתוב ואת בניו תקריב ואינו מזכור
משיחה • וכן בפרשת צו את אהרן מזכיר משיחה באהרן • ואינו מזכיר משיחה
בבניו • ותירץ הר"ם אף על פי שאינו מזכיר שנמשחו כמו שדרשו רז"ל לא נתכהן
פנחס עד שהרגו לזמרי • פירוש לא נמשח ש"מ בני אהרן נמשחו ואף על פי שלא
הוזכרה בהם משיחה וכללן הכתוב בפסוק כי שמן משחת קודש עליהם בפרשת
שמיני • בבואם אל אהל מועד • להיכל וכן למשכן הא למדת אין זה בשטת
אלו הן הנשרפין דמפיק ליה לכהן המשמש מחוסר בגדים במיתה • מדגתיב
והיתה להם כהונת עולם בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם
עליהם הוו להו זרים וכתוב והזר הקרב יומת והכא כתיב ומתו בהדיא • ולד הכא
כתיב ומתו על מכנסים • והיא דהתם אשר בגדים אצטריך לאשמועינן דאית
בהו מיתה • ומינה לא הוה ילפינן מכנסים דלא כתיבי התם בהוא קרא • אי
נמי כי כתיב מיתה הכא אביאת אהל מועד • אפילו אביאת ריקנית אם נכנס
מחוסר בגדים • מידי דהוי אשלא רחץ ידים ורגלים • כדתנן בריש מסכת כלים
ההיכל מקודש ממנו שאין נכנס לשם אלא רחוץ ידים ורגלים • ולא נהירא
דמשמע בזבחים פ"ב דלא מיהייב אביאה ריקנית • במנחות דריש ואת הכבש
השני ב"א בשלא נתחנך המזבח • פירוש האי קרא בחנוך המזבח כתיב • וכתוב
ואת הכבש השני כלומר שאם אירע שלא חינוך המזבח בבוקר והקריב תמיד של
שחר לא יחנכהו בערב תחלה כי לכך נכתב את הכבש השני בחנוך דוקא השני
יהא בין הערבים • ולא הראשון בין הערבים • ולא יחנכהו בראשון בכבש ראשון
בין הערבים • ואותו שלמעלה אתי לגופיה • ובפרשת פנחס שכתוב שני פעמים
לדרוש מה שכתב ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבוקר וכנסנו
וגו' ובהוא קרא לא כתיב ואת הכבש השני תעשה בבוקר • ותניא בסוף האי
קרא למה נאמר והלא כתיב בפסוק שלמעלה בפרשה ואת הכבש השני וגו' לפי
שנ' בו את הכבש אחד תעשה בבוקר הרי שלא הקריב של שחר שומע אני שלא
יקריב של בין הערבים • ת"ל בקרא בתרא ואת הכבש השני תעשה • מגיד שאם
לא הקריב בבוקר יקריב בערב שאין זה נקרא חנוכה המזבח דכיון שנתחנך

המזבח כבר יקריבו ראשון בין הערבים שזה אינו חנוך * ואת הכבש השני שכתב בפסוק העליון בפנתס למה נאמר לפי שנאמר בחנוכת המזבח * וזה אשר תעשה על המזבח שני כבשים * ובפרשת פנחס כתיב שנים * יכול יקריב ארבעה בכל יום תל' ואת הכבש אחד תעשה בכוקר ואת הכבש השני * שנים יקריב ליום ולא ד' * בכל בוקר ובוקר היה מטיב במנורה שתי הטבורה אחת קודם שמיטת התמיד שהיה מדרשן המזבח ואחר כך מדרשן המנורה כשכבו כל הנרות שהיה מטיב חמש נרות ומניח שתי נרות להטיב עד אחר שמיטת התמיד לאחר זריקת הדם של תמיד כדכתיב בהטיבו את הנרות יקטירנה מעוט נרות שתיים * ואחרונה היה מקריב קטורת ומעלה איברים על המזבח ואלו שתי נרות שהיה מטיב היו המזרחיות כשמצאן שכבו שלא היה הנס של שמעון הצדיק שהיתה נר מערבית דולקת והיה מטיב שתיהן כי הפסוק מדבר כשלא היה הנס היה מטיב המזרחית שזו היא הראשונה ומניח שניה שזו היא מערבית שהיתה לפני ה' ומניחה דולקת עד הערב שהיה מטיבה ראשונה ומדליקה * ואע"ג דאמר בהטיבו את הנרות דמשמע שצריך להטיב שתיים קודם הקטרת זהו כשלא היה הנס אבל בשעת הנס לערב היה מטיבה מן הדשן ומשים שמן ופתילה חדשה ומדליקה מן הישני * ואחריה מדליק האחרונה שהיטיבו מן הבוקר ממנה וזהו שאמרו במנורת פרק שתי הלחם עדות שהשכינה שורה בישראל * שבתחלה היה מדליק ההדלקה ומסיים ההטבה * ואם מצאן לה דולקות ואלו שתי המזרחיות כבוייות מדרשן תחלה ומדליקין מן הה' דולקות ואח"כ מדרשן החמש מכבן ומדרשן ומניחן עד הערב להדליקן * ואם תאמר כיון שבדליק השתים למה מדרשן ולמה ידליקם יניח האפר בתוכם וידשן החמשה האחרות ואלו שתיים מזרחיות לאחר שיגיע דם לאחר דם התמיד יתקנן * כדכתיב בהטיבו את הנרות יקטירנה דהאי קרא לא איירי אלא בתקונן שלא יתקן כל הנרות יחד אלא בשני פרקים * החמשה קודם שמיטת התמיד * והשנים לאחר זריקת דם התמיד * ויל דהכי שפיר טפי ומדרכנן כדי שיראו אלו ב' דולקות כיון שלא הגיע זמן הטבתן ונראה הפסקה גמורה שמתקן אלו מאפרן קודם התמיד תחלה כדי להדליקן מיד שאם היה מדליקן בלא הטבה מאפרן היו חוזרות וכבות ואח"כ היה מטיב החמשה ומכבן לאחר דם התמיד היה חוזר ומכבה השתים עד לערב שהיה מדליק נר מערבית תחלה וממנה מדליק האחרונה כדרדשינן בתורת כהנים להעלות נר תמיד * ולא כתב נרות ש"מ הוקבע אחר להדליק ממנה האחרונה והיינו השנייה של צד המזרח * והוא המערבי דכתיב יערוך אותו לפני ה' שיניח אחת חוצה לו וזו היא הראשונה דאי לאו הכי לא קרינן לפני ה' והיה מדליקן מעל מזבח העולה * הכי איתמר במסכת יומא * ובפרק התכלת *
 חסלת פרשת תצוה

כי תשא את ראש

כל

העובר על הפקודים * במנחות מחלוקת דהוי ליה למימר כל העוברים ואפילו לויים * היינו דוקא לקרבנות * אבל לאדנים לא

כִּי תִשָּׂא

נתנו כדכתיב וכסף פקודי העדה וכו' וכך היה מניינם של ישראל: לכפר
 כל זמן שהמשכן קיים שהיו האדנים עשויים מכסף הכפורים לא שלט בהן נגף
 אבל בימי הוד שבטל שלט בהן נגף: ממולח מלשון מליח' ונקראים כן
 לפי שמערבין במשוש בים' וימ מלוח ממש כמו ששינו בפסוק הקטורת מלח
 סדומית רובע: ויגשו שלמים' ובני לוי שלא נכשלו בו נתנו כפרה על הבכורות
 שעבדו עֲזָרְיָהוּ בַּפָּרִי' וְאֵת עֲזָרְיָהוּ פֶת אֲבִל עֹבְדֵיהָ אֵינֶם קְרוּיִם מֵתִים וְלֹא
 מִצֹּרְעִים: וְאֵת לֵמָּה הִוצִרְכּוּ גִלּוּחַ כְּמִצֹּרְעִים' והלא המצורע רוקא קרוי מת'
 אבל אלו לא היו מצורעים' וכפי מה שאמרו בספרי שבשעה שעבדו ישראל
 העגל' נעשו מצורעים' ויליף מַגֵּשׁ' גבי עגל כתיב כי פרוע הוא' וכתיב גבי
 מצורע ראשו יהיה פרוע' ולפי פירוש זה ניהא' שהוצרכו גלוח לפי שהיו
 מצורעים ממש' ומצורע קרוי גַּכְמַת' שו' אל נא תהי כמת: זכור לאברהם
 וליצחק וגו' כתוב בתורת הכהנים' לא הניח זוית בקרקע שלא היה משה מבקש
 עליה להתחנן עליהם אמר זכור לאברהם וגו' אם נתחייבו שריפה זכור לאברהם
 שמסר נפשו על קרוש שמך' אם נתחייבו הריגה זכור ליצחק שמסר נפשו
 ליששת' ואם נתחייבו גלות זכור ליעקב שגלה: וישבר אותם תחת ההר'
 בשא קו' בעצמו וכו' אין זה קו' כיון ששבו בתשובה אינם כמו מוכרים לגמרי'
 ותו מה ענין קדשים לקבלת התורה' ועוד תימה למה לא נשא קו' זה למעלה
 כשאמר לו לך רד כי שחת עמך וגו' ומיהו יל מכאן שאין לדיין אלא מה שעיניו
 רואות' ולא לפי שראה אותו של עשרת הדברות פורחות באויר ולפיכך שכרם:
 שימו אישחרבו וגו' וְאֵת וְהֵלֵךְ עִדְיָן לֹא צוּה הַמָּקוֹם' והיאך צוה להרגם
 שיהרגו עֲזָרְיָהוּ' וְלֹא כִיּוֹן שְׂצוּה הַמָּקוֹם זֹכֵחַ לְאֵלֵדִים' אֲכִי הֵי בְנֵי הַרִיגָה לִכְךָ צוּה
 להרגם' ועוד קושיא אחרת דאמר קרא שימו איש הרבו' והיכן אמר' ויל לפי
 ששבט לוי לא חטאו ונעשו עדים לאותו שעבדוהו' וכתיב יד העדים תהיה בו
 בראשונה וגו' לִכְךָ אָמַר מִשֶּׁה שִׁימוּ אִישׁ חֲרָבוֹ וְהָרְגוּם כִּי הַמִּצְוָה אֵלֵיכֶם לְפִי
 שִׁאתֶם עֵדִים: הוֹרֵד עֵדִיךָ מֵעֵלֶיךָ' תימה שכבר הורידוהו מעליהם' כמו שנ'
 ולא שתו איש עדיו עליו' וזתירץ רת שמתחלה לא היה דעתם לסלקם לגמרי
 אלא לפי שעה לא שתו איש עדיו עליו ועכשיו צוה הקב"ה לסלקם לגמרי' והר'
 יוסף פי' ולא שתו איש עדיו עליו אלו הכתרים שנתנו להם בחורב' כי כשאמרו
 נעשה ונשמע וכו' כדפ"ש זל' ואותם כתרים לא שתו עליהם כי פרקום מעליהם
 מלאכי חבלה בע"כ' ומה שנא' הוֹרֵד עֵדִיךָ מֵעֵלֶיךָ הֵינּוּ תְּכֵשִׁיטִים נְאִים וּבְגָדֵי
 חֲמֵר שִׁלְבָשׁוּ בַמֶּתָן תּוֹרָה כְּדִכְתִּיב וַיִּכְבְּסוּ שִׁמְלוֹתָם' ורבינו משה מקוצי פירש
 שהעדי הוא דם הכרית שהיה על בגדיהם וכל זמן שהיה עליה דומה כמי שקיימו
 כל התורה כולה' וההכמים שבהם הורידוהו מעצמם כשחטאו בעגל' כמו שנ'
 ולא שתו איש עדיו עליו' ועכשיו צוה המקום לכולם שוירידוהו לפי שעברו על
 אנכי ולא יהיה לך': וימ ולא שתו היינו ישראל כשחטאו בעגל' אבל משה
 לא הורידו מעליו לפי שלא חטא ואמר לו המקום גם אתה הוֹרֵד עֵדִיךָ מֵעֵלֶיךָ
 טפני חלישות דעת של ישראל ע"כ לשונו: מחני נא מספרך אשר כתבת' פ"ח
 מכל התורה: וקשה כי עדין לא נכתבה התורה' ונראה לר"ש מספרך'

דל מספר החיים שאדם נכתב בו בכל שנה כרה ונגזה עליו אם ימות אם יהיה
זכות שהגיע זמנו הוא נמחק ממנו והכי נמי אומרים כרה מספרך אלו בינוניים
אשר כתבת אלו הצדיקים שהצדיקים נכתבים לחיים ממ קשיא ליה דחו שהיה
משה מתפלל שיהא מחוי מספר החיים לכך נל לפרש הכי ואם אין מחני נא אני
לבדי כי לי העונש ולא לישראל ואני מוכיח לך מספרך אשר כתבת ואין
הדין עמך להענישם שהרי אמרת לא תעשה לך פסל ולא אמרת לא תעשו לכם
והנגזן מוכיח שיש כגון זקף קטן ואינו דבוק אחריו והגן מפרש הכי מחני
נא מספרך אשר כתבת אם לא תמחול להם היאך תמחול לי על ספרך אשר
כתבת ושברתי ואתה שופט צדק אם תמחול לי מחול להם כי אין משוא פנים
בדבר והיה כצאת משה מן האהל וגו' והיה כבוא משה וגו' ודבר ה' אל
משה פנים וגו' ומשרתו יהושע בן נון נער מתנאי שר הצבא או אלוף או בן
מלך כשהוא הולך לחצר בית המלך הכל מביטים אליו בעין ההדור עד שמגיע
לחצר בית המלך והתנאי השני הוא באשר יגיע השר אל החצר המלך יוצא
לקראתו ומקבל אותו בכבוד גדול והתנאי השלישי הוא שהמלך לוקח עצרת
עמו לכרו מה שאינו עושה עם שום אדם והתנאי הרביעי שכששב מחצר המלך
אל ביתו גדולי המלכות מתקבצים וחולכים עמו כל אן התנאים נמצאו במרעה
השלשה מהם העיד עליהם הכתוב והד מצד ענותנותו לא רצה לקחת אותה
הראשון שהכל מביטים בו כשהולך לחצר המלך שנא והביטו אחרי משה
השני שהמלך יוצא לקראתו והיה כבוא משה האהלה ירד עמוד הענן השלישי
שמדבר עמו לכרו בלי אמצעי ודבר אל משה פנים אל פנים הרביעי שחזורים
עמו כל שרי המלך העיד הכתוב שלא רצה מרעה לקחת זאת הגדולה מצד
ענותנותו ולזה אמר ומשרתו יהושע בן נון וגו' רוצה לומר שלא היה רוצה
שילווחו העם בחזרתו ובהליכתו אא אפילו יהושע משרתו לא היה רוצה שילווחו
בהליכתו ובחזרתו והיה מצווה שלא ימש מתוך האהל והוא היה הולך
יחידי ובא יחידי הראיני נא את כבודך וכתוב ויסתר משה את פניו ויל
אז היה ירא להביט שלא היה סומך על עצמו אבל כאן כבר היה נהוג עם
השכינה פוקד עון אבות על בנים ועל בני בנים וכמקום אחר אומר לא יומתו
אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות אונקלוס חרגם מה שחרגם אבל
לפי הפשט יל דהא דכתיב הכא פוקד עון אבות על בנים רל בודאי הבנים אין
להם עונש בפני עצמם מפני עון אביהם אבל מן הפסד יש להם מפני עונש
האבות אם האבות יהיו ענושים מיתה או שיפסידו נכונם יש הפסד לבנים
והא דכתיב הכא לא יומתו אבות על בנים רל שלא יהו האבות ענושין בעבור
הבנים אי נמי לל לפי הפשט שלמעלה מזכרין עונש האבות ומה יכין אותו
העונש כל דהוא והא דכתיב הכא לא יומתו אבות על בנים רל שהבורא
צוה לבד של מטה שלא יעשו דין המיתה לבנים כעון אבותם אבל הרם כתב
דלהכי נקט קרא עד דור זה שאפשר לאדם להיות ולראות עד דור רביעי עוד יל
אם עון העגל הוא יותר גדול מעון המרגלים ונראה שיותר גדול מפני שהוא עון
כמו שאמר סרו מהר מן הדרך אשר צויתם וגו' ואכל איך נענשו כעון המרגלים

כי תשא

שלא יכנסו לארץ ולא בעון העגל • נוכל להשיב בהרכה פנים • אחד כי מיום
חטאם בעגל עלה כמחשבה • וזהו שאמר וכיום פקדי ופקדתי וגו' • או יל כי
בעון העגל לא מאסו בארץ חמדה • אדרכה אמרו עשה לנו אלדים אשר ילבו
לפנינו כי זה משה וגומ' • נתנה ראש וגו' • וזהו מאמר המשורר וימאסו בארץ
חמדה אכ דין הוא שלא ירשוה • או יל שיותר גדול עון המרגלים מעון העגל •
דאלו התם לא חטאו כולם ובשגגה עשו • וכאן כולם ובמזיד וכפרו בטובה ואמרו
בשנאת ה' אותנו וגו' • או יל שגכ במרגלים חטאו בעז באמרם כי חזק הוא ממנו
ועוד נתנה ראש שהוא עז ואמר אך בה' אל תמרדו • ויודעים רבונם ומתכוונים
למרוד בו • או יל שבעון העגל חטאו בנפש • רל מצד השכל נענשו בנפש •
ובמרגלים מצד החומר נענשו בחומר רל כגופם וזה שארזל דור המדבר יש להם
חלק לעה • ומפני זה או נענשו במאמר אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה כאשר
דברתם באזני כן אעשה במדבר הזה יתמו • אבל בעון העגל חטאו בנפש • ולזה
לא נגזר עליהם אלא בנפש וזהו ביום פקד וגו' זהו בעולם הנשמות • והמרגלים
חטאו בשניהם רל בגוף ונפש • נאמר עליהם במגפה לפני ה' במגפה רמז למיתה
גופית • לפני ה' רמז למיתה הנפש כי לא לפני חנף יבוא אם יראה איש וכו' • וכל
מנאצי רל לעתיד כל המנאצים אותי גכ לא יראה ודין הוא כי ארץ ישראל היא
משוכחת ואוירה טוב וכל מי שמנאץ השם דין הוא שלא יראה בטובתה • ולא
ישיג ארחות חיים :

חסלת פרשת כי תשא

פרשת ויקהל

ויקהל
פְּרָשִׁי זֶלְ לְמַה נִסְמְכָה פְּרֶשֶׁת שֶׁבֶת לְמִשְׁכַּן • לֹמַד לְךְ שְׂאִינָה
דוּחָה שֶׁבֶת • וְהַקְשָׁה ר' יְחִיאֵל דְּאָמַר צִרִיךְ סְמִיכָה • וְהִלָּא
בְּנֵין מִשְׁכַּן הוּוּ עֵשָׂה • וְשֶׁבֶת הוּוּ עֵשָׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה • וְאֵין
עֵשָׂה דוּחָה אֵת עֵשָׂה וְאֵת לֹא תַעֲשֶׂה • וְתִירֶץ דְּאִיצִטְרִיךְ סְמִיכָה • דְּאִי לֹאוּ הִכִּי
הוּוּ יֹלִיף מִקּוֹ • מַה עֵבֹדָה שְׂאִינָה דוּחָה בְּנֵין דוּחָה אֵרֶת הַשֶּׁבֶת בְּנֵין שְׂדוּחָה
עֵבֹדָה אִינּוּ דִין שְׂדוּחָה שֶׁבֶת • יֵשׁ רוּצִין לְתִרְץ בְּדִרְךְ אַחֲרֵת דְּשִׂמָּא הוּוּ יֹלִיפִין
מִקְרָבֵן וְלֹא נְהִירָא • דְּאִיכָא לְמִיפְרֵךְ מַה לְקָרְבַּן תְּמִיד שְׁכַן אֵין לוֹ תְּשִׁלּוּמִין •
אִמְנַם קֵשָׁה • וְהוּוּ יֹלִיפִין מִפְּסַח הַדוּחָה שֶׁבֶת • אִפִּילוּ שִׁישׁ לוֹ תְּשִׁלּוּמִין כְּמוֹ
שְׂמִינִי • אִמְנַם יֵשׁ לוֹ פְּרָכָא • מַה לְפִסַּח שְׁכַן חַיִּיב כֶּרֶת • זֶל תְּמִיד יוֹכִיחַ •
לֹא תַבְעֵרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹשׁבוֹתֵיכֶם • פְּרָשִׁי זֶלְ יֵשׁ מְרֻבּוּתֵינוּ שְׂאוּמֵרִים הַבְּעֵרָה לְלֹא
יֵצֵאת • וְהַקְשָׁה הֵר' יוֹסֵף אֲכִי יֵהִיוּ כָל שְׂאֵר מְלֹאכּוֹת גְּכִי דוּחָה מְדָה בְּתוֹרַת דְּבַר
שְׂהִיָּה כְּכֹלל וְכוּ' • וְתִירֶץ הֵר' עֵקֶב דְּאֵין זֶה יֵצֵא מִן הַכֹּלל דְּכִיּוֹן שְׂהִיָּה כְּכֹלל לֹא
תַעֲשֶׂה כָל מְלֹאכָה • דְּאֵין שׂוּיָד לֹמַר דְּבַר שְׂהִיָּה כְּכֹלל וְיֵצֵא אִם לֹא שְׂהִיָּה כְּכֹלל
זֶה יֵצֵאוּ מְכֹלל שְׂהִיָּה בְּרֵאשׁוֹנָה • וְתִירֶץ זֶה לֹא נְהִירָא דְּאֲכִי לְמֵאָן דְּאָמַר לְחֶלֶק
יֵצֵאת לֹא הוּוּ יֵצֵא מִן הַכֹּלל • וְגַל דְּלֹא קֵשָׁה דְּלְמַד לְחֶלֶק יֵצֵאת לֹא בְּעֵינֵין לְעֵצָה
לְגַמְרֵי

לזמרי : אבל למה ללאו יצאת אז יצא להקל וליפטר וללמד על הכלל כולו להקל
 אז היה צריך שיצא לזמרי מכלל שהיה בראשונה : וקל להכין : איה : ועוד
 תירץ מה כיון דאיכא קראי טובא בחלול שבת במותה : למקושש לא אצטרך
 דמפרש ביה מיתה אכ מאי אצטרך לאשמועינן שהם במיתה לא אשאר מלאכו
 והרי אהדרניהו רחמנא לכלל מיתה : ונל דלא קשה מידי : והא ר' יוסי הוא
 דאמר ללאו יצאת ואיהו יליף הלוק מלאכות שהן במיתה מקרא אחרינא מועשה
 מאחת מהנה נפקא ליה : הלכך ליכא למימר ללמד על הכלל כולו יצא ללאו
 אלא ללמד על עצמו יצאת ולומר שהיא בלאו ולא בדבר אחר : איה : ויש
 מקשין למד ללאו יצאת פירוש שאין בה מיתה אלא מלקות : והא הוי ליה לאו
 שנתן לאזהרת מיתת בד' ואין לוקין עליו : ולג' דלא דהא לא נתן כבר לאזהרת
 במיתת בד' דהא לא יצא כ"א ללאו בלבד כדפי' והוא דאמר לאו שנתן לאזהרה וכו'
 פירוש אם היו מתרין בו למיתה ומר' הייב מיתה על אותו לאו עצמו : אי לאו
 דאתרו ביה מיתה אלא מלקות אין לוקין עליו : וקל איה : במראות הצובאות
 פרשי שהיה משה מואס בהם : והקשה רבינו יהודא שירליאון והלא קבל ארת
 הכומו דמאס טפי : ותירץ גודר לפני העבירה הוא ועל קבלו : ונחשרת
 התנופה וגו' : ויעש בהם וגו' : לא נזכר בה כיור וכונו שהוא נעשה מנחשרת
 מראות הצובאות : ואת למה לא פירש הכתוב מה עשו מן הזהב כמו שפירש מן
 הכסף וכן הנחשת : ויל שמן הזהב לא נעשה רק צפוי הארון והכפורת וצפוי
 מזבח הפנמי והשלחן וצפוי הקרשים והבריחים וארת טבעותיהם וצפוי ראשי
 עמודי פתח אהל מועד וארת עמודי הפרוכת וארת וויהם ואת קרסי היריעות
 התחתונות ולא נעשה ממנו שום כלי שלם אא המנורה וכליה בלבד ודבר מועט
 הוא לכך לא הזכירו : וכמו כן לא מנה בכלל נחשת התנופה חמשה קרסי נחשת
 שהיו ביריעות העליונות לפי שדבר מועט הוא ובטל אנכ היריעות : והיה מאת
 ככר הכסף וגו' וצפה ראשיהם וחשק אותם : פרשי זל וצפה ראשיהם של עמודי
 מהם שבכולם כתוב וצפה ראשיהם וחשוקיהם ככף ועל עמודי החצר פירש כן
 שהרי עמודי הפרוכת וראשי עמודי פתח האהל היו מצופים זהב כאשר מוכיחים
 המקראות בפרשת ויקהל : ותכל כל עבודת המשכן וגו' : ולהלן הוא אומר
 גבי מלאכת בית המקדש ותשלם : מפרש הטעם בלמדנו לפי שמלאכת המשכן
 נסתיימ' בהדש ניסן והיה חדש תשרי מתרעם על שלא נעש' בו שום דבר והבטיחו
 הקב"ה שישלימו בו מלאכת המקדש והוא ותשלם נשלם נדרו כך מצאתי :
 ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו : פרשי יום שמיני למלואים הושוו כולם לכהונה
 עד כאן לשונו : ובפרק שני דזבחים פרשי זל דלא נתנו בבת צחת וזל שלא היה
 משח כהן ביום שמיני למלואים : ופלוגתא דתנאי בזבחים פ' טבול יום או כהן
 הזה לעיני כל בית ישראל : בכל מסעיהם : פרשי זל שבכל מסע ומסע שהיו
 נוסעין היה הענן כלומר בכל הנייה שהיו חונים היה הענן כמו שפרשי לאתרי
 ורשי כתב כל מסע ע"פ המקרא שנאמר בכל מסעיהם : כי שכן עליו הענן
 רת שעה משמע שמשה לא היה יכול לבוא וכש אהרן ובניו מפני הענן : וארת
 אך היו מדליקין הנרות ומסדרין לחם הפנים : פירש הרבי אליעזר שלא שכן

ויקרא

עליו אלא שעה אחת ואח"כ היה מסתלק והיו כננסים ומתקנים הצריך : ולא יכול משה לבוא : אל אהל מועד בשערת הקמתו מפני הענן אבל לאחר מאן היה עולה ומצמצם על הארון בין הכרובים : דאל"כ היאך מקטירין הקטרת ומדליקין נרות ומסדרין להם הפנים כל ימי חגיגה : וכן מצינו בתהלה בבית עולמים שנתמלא עשן ונסתלק :

חסלת ויקהל

פרשת ויקרא

לך

דומיה תהלה וגו' : ר"ל כשהיית בציון והיו מקריבין הקרבנות היה השתיקה לך תהלה כי הקרבנות היו נקריבין ובהם הבעלים מתכפרי' ולא היו צריכין לתפלה וצעקה אבל עתה בגלו' הצעקה הית' לך תהלה וזהו שמשיב שומע תפלה וגו' ולזה רמו חבקוק באומרו וה' מהיכל קדשו הם מפניו כל הארץ : פירוש בזמן בית המקדש הם מפניו אבל עתה אנו צריכין לתפלה וזהו שאמר אחר כך תפלה לחבקוק : ולזה רמו פסוק והביאותים אל הר קדשי : ושמתים בבית תפלתי : שירוע הוא שבית התפלה אין שם שמחה : לפי שאדם שואל שם צרכיו ומתחנן לפני אלדיו ואם בעוד שלא ראתה תפלתו אי אפשר שירבה לו שמחה : ולזה אמר הנביא שבישראל לא יהיה כן דק שאשמחם בבית תפלתי לפי שלא יצטרכו לשאול ולתתפלל לשום דבר כי לא יחסרו כל טוב : כי העולות והזבחי' שיעשו לפני לא יהיו כדי שאתן להם צרכיהם כי הנה לא יחסר להם דבר : אא יהיו כדי שאקיים מה שיהיה בידם שלעולם לא יחסר : וזהו שאמר לרצון ומה שאני קורא לבית הכנסת בית תפלה יקרא לכל העמים : שלישראל לא יהיה צריכים בית תפלה אלא לאומות יהיה בית תפלה לשאול צרכיהם : וזהו שאמר ובלע המות לנצח ר"ל שלא יהיה עניות אז באותו זמן : אליו : למעט את אהרן וקשה שהיה בפרשת החדש פ"שי ז"ל שבשבויל שאהרן עשה וטרח במופתים כמשה חלק לו כבוד במצוה ראשונה שכללו עם משה בדבור : ע"ל : ויל שקודם שהוקם המשכן היה מדבר עם שניהם : אבל מששוקם לא היה מדבר אלא עם משה : לבד הדברים דשייכו באהרן כגון שתוי יין ופרועי ראש ודברים אחרים : ויש מחלקין בין קודם מתן תורה : בין לאחר מתן תורה : ויקרא פ"שי ז"ל יכול ישמעו קול הקריאה : ת"ל קול לו קול אליו בשמעתא קמייא דיומא מוכח שהיו שומעים את הקול : ואמר ויקרא אל משה וכל ישראל שומעים ולא בא הכתוב אלא לחלוק כבוד למשה : מיתיבי קול לך קול אליו משה שמע וכל ישראל לא שומעין לא קשיא : הא בסיני והא באהל מועד : ואי בעית אימא לא קשיא כאן בקריאה : כאן בדבור : פ"ה הקריאה שומעין : אבל הדבור לא היו שומעין : אדם כי יקריב מכם : בספרי דרש אדם לרבות הגרים : והקשה רבי שמחה מאי איצטריך לרבו גרים : השתא מגוים מקבלין מגרים מבעיא : ו"ל דאצטריך קרא לרבווינהו לכל דין האמור

בפרשה דהם בכלל סמיכה • ותניא בתוספתא דברכות דגרים סומכין • ואי לא
 דרבוויניהו קרא הוה אמינא בני ישראל כתיב בפרשה דוקא • עוד זיל דדוקא גוים
 דלא חלק בהן הכתוב מקבלין • אבל גרים שיצאו מכללן לדרת ישראל שבהם
 חלק הכתוב דלא מקבליניהו מיניהו • דלא מקבלי בריית ניהו • כדמפרש בספרי :
 אדם כי יקריב מכם • פֶּקֶד דחולין לרבות גוים • כדאמרינן איש איש לרבות גוי
 ועוסק בתורה וכו' • וקשה לר"י והא ממעטינן גוי מטומאות אהל • מדכתיב אדם
 כי ימות באהל וגומר • אבל קשה אִךְ שני קראי למה לי אדם ואיש איש • מן
 הבהמה • פֶּרְשִׁי זל יכול אף היה בכלל • תל בקר וצאן • והטעם שאין מקריבין
 מחיה לפי שלא היתה בכלל ברכה במעשה בראשית מפני הנחש שהוא עומד
 לקללה • ולכן הותר חלבה מאחר שאינו קרב וצוה לכסות דמו מאחר שאינו
 גורק • ודגים אין להקריב מהם מאחר שאין להם חלב • ומן הבקר • להוציא
 את הטריפה • ותיפוק ליה דלהדיוט אסורה דאמרינן ממשקת ישראל • מן
 המותר לישראל • להוציא טריפה שאין עושין ממנה קרבן • זל דהכא מיירי
 כשהקדישה • ולבכוף נטרפה • ונרצה לו פֶּרְשִׁי זל הא אינו מרצה אלא על
 עשה • ועל לא תעשה הנתק לעשה • וקשה היכי דמי אי דעבד תשובה למה
 ליה כפרה • והא תנן עבר על מצות לא תעשה ועשרה תשובה לא זו משם עד
 שמוחלין לו • ואי דלא עבד תשובה • זבח רשעים תועבה • דהכי פריך בפֶּקֶד
 דשנועות גבי כפרת יום הכפורים • והכא לא שייך לתרץ כמו שמתרץ התם • זל
 דשאני כפרת יום הכפורים דדבר קבוע הוא ואינו דין שיבוא דבר שהוא קבוע
 ויכפר על הדבר הקל • כגון עשה ולא תעשה • אבל הכא דעולת נדבה היא •
 שאם ירצה יתן מן הכפרה עליו אע"ג שאם עשה תשובה נמחל לו וכלא עולה •
 מִמָּה אינו נמחל לו מכל וכל עד דמייתי עולה • ושחט ארת בן הבקר • מלמד
 ששחיטה כשרה בזר • והקשה ה"ר יצחק בר משה ותהא פסולה בזר מִקוּם ומזה
 בן עוף שלא ייחד לה צפון ייחד לה כהן • בהמה שייחד לה צפון אינו דין שיקבע
 עליה כהן • ועוד קו' מסמיכה • ומה סמיכה שאין המזבח נפסל בה • אע"פכ נשים
 ועבדים וזרים פסולים לסמוך • כדכתיב בני אהרן ולא בגורת אהרן • שחיטה
 שהמזבח נפסל בה לא כֹּשׁ שיהיו זרים פסולים לשחוט • ושחט את בן הבקר •
 מה שאמרינן בכל התלמוד עד אחד נאמן באיסורין • דהא כתיב ושחט ולא כתיב
 ושחטו • שהאחד היה נאמן על השחיטה אבל על עונש וחיוב ממון צריך שנים
 דגמרינן דבר דבר מממון • וגם ידעינן מדכתיב וזבחת מבקרך וגו' • וכן פֶּרְשִׁי
 בֶּפֶק דחולין • וגם מספר לה • אמנם קשה אמאי לא איפשיט מהני קראי תלמוד
 בהאשה רבה דשקול וטרוי מנא לן דער אחד נאמן כאסורין • ואם מן העוף •
 פֶּרְשִׁי זל מן העוף • ולא כל העוף • יצא מחוסר אבר • והכי משמ' בפֶּקֶד דקידושין
 מאי אצטריך קרא למעוטי מחוסר אבר • היא אתער לבני נח לקרבן בפֶּקֶד דעו'
 דאֵר אליעזר מניין למחוסר אבר שנאסר לבני נח שֶׁנֶּ מכל החי מכל בשר ומכל
 בהמה שחיון ראשי איבריה • זל דאי לא כתב לא מכל החי הוה אמינא דאיתמר
 לבני ישראל ולא לבני נח • ואשחרי לבני נח אחד מחן תורה • דאכרי' בפֶּקֶד ארבע
 מיתות כל מצוה שנאמר בה לבני נח ולא נשנית בסני לישראל נאמרה ולא לבני

נח להכי איצטריך מן העוף לאשמועין דחייב גס בני נח עור ל הואיל
 נאישתרי לישראל מוס בעוף טפי מכהמה הא אשתרי לגמרי קמלן תמורה
 זכרות ככהמה ואין תמות זכרות בעוף הוה אמינא אפילו מחוסר אברותא
 קמלן קרא ואצטריך קרא לרצונכם תמים זכר בכשבים ובעזים למעט שאר
 מומים הקבועים שאינם מחוסר אבר בגון נשברה רגלה וגופה ומדולדל בה
 ניצק עליה שמן שלשה פעמים היה נותן עליה שמן אחת בשעת ציקה קודם
 בלילה דכתיב ויצק עליה שמן ואחת בשעת בלילה דכתיב כלול בשמן ואחת
 בשעת קמיצה דכתיב ונתן עליה שמן אחר שהיית נותן על כולה לפי שהינקמץ
 עמה דכתיב וקמץ מלוא קומצו ומשמנה מנחה לשון דרוך מן נחה את
 העם על המחבת בקרקע מכוסה והמלון תחת האלף ואני אומר תורת ההא
 ונחבתם שמה שלשת ימים מרשתת מגורת רחש לבי שלמים לשון
 תשלומים שמשלם נדרו ונדבותיו אם הסהן המשיח וגומר גבי כהן משיח
 כתיב את פני פרוכת הקדש דבשביל הוא לבדו שחטא לא נסתלקה הקדוש אבל
 כשהצבור חטאו את פני פרוכת לא כתיב הקדש דכיון דחטאו צבור נסתלקה
 הקדושה ואם נפש אחת תחטא ואת מט כתב רחמנא נפש לכתוב איש
 וליפנין דקתני החם למלך שהיו לו שני עבדים א קרתני ואהר בן פלטיך לכוף
 סרחו לפניו העלה שניהם לבימה ראו ששניהם חטאו חטא אחר מה עשה חלק
 הקרתני ונתן אפופסין לבן פלטיך כך הנשמה נמשלת לבן פלטיך אמרו בני
 פלטיך שלו ושניהם חטאו חטא אחר לקרתני פנית ולבן פלטיך נתר אפופסין
 אמר להם לקרתני פניתי שאינו יודע נמוסי אבל כן פלטיך בכל יום ויום הוא
 עמי יודע ענייני המלכות מה הן והוא חוטא אצלי אף כאן הגוף הוא הקרתני
 והנשמה כן פלטיך לאשר הוא לו יתננו וגו' במסורת דר הכא ואידך
 לאשר לא עמל בו יתננו חלקו זהו שדרשו במסכת בכא קמא פרק הגזול קמא
 הגזול מחבירו שזה פרוטה ונשבע לו והודרה ויליכנה אדריו אפילו למדי
 ואם מת יחזור ליורשיו וזה גלחה המסורת לאשר לא עמל בו יתננו ההיינו
 היורש את הפרה לפירוש הראב"ע הוא החלב וימ הגוף לבדו וימ הוא
 הקנה שתלוי בו הלב והריאה והמרה אם לא יגיד ונשא עוננו אינו הייב עד
 שיכפור בכך כדקאמרינן בפרק שלישי דשבועו אינו הייב עד שיכפור בכך דכתיב
 אם לא יגיד לא אמרתי אלא במקום שהגיד יתחייב זה דהיינו בכך ועוד דרשו
 ר"ל מהאי קרא כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ואת היכי מפיק ליה מהאי
 קרא הך דרשה ויל דנפקא ליה מדכתיב אם לא יגיד ולא כתב אם לא הגיד שם
 דהכי קאמר מכאן ואילך לא יגיד מאחר שכפר בעדותו ואמר לו איני יודע לך
 עדות שוב אינו יכול לחזור בדברו ולהגיד ומינה ילפינן כמו כן כיון שהגיד
 עדותו שוב אינו יכול לחזור ולהגיד בעדות אחר ולומר שקח העדותי ויהי נמי
 דרשינן ביבמות כיון שלא בנה שוב לא יבנה ולא כתב לא בנה לומר מכאן
 ואילך כיון שחלץ יבנה וימ דרייק ליה מהאי קרא ונשא עונו שמיד שאמר
 איני יודע לך עדות ונשא עונו

חסלת פרשת ויקרא : פרשת צא : זאח

תורת העולה · פִּרְשִׁי זֶלְ עֲלֶיהָ עַל עוֹלַת הַבֹּקֶר הַשְּׁלֹם כֹּל
 הַקֶּרְבָּנוֹת · פִּירוּשׁ תָּמִיד שֶׁל שָׁחַר · וְהִקְשָׁה רַ"י וְהָא יִלְיָף לָהּ
 הַתֵּם מִקְרָא אַחֲרֵינָא מִלְכָּד עוֹלַת הַבֹּקֶר וְהָא לִיכָא לְמִימַר
 דְּמִיירִי הַתֵּם דְּלִית לֵיהּ אֵלָא חַד מְנִיְהוּ דְּתָמִיד קָדִים דְּקָתְנִי הַתֵּם דַּס חֲטָאֵר
 קוּדֵם לְדַס עוֹלָה וְהִיוּ דוּמִיא דְּהָאֵי · וְזֶל דְּהָא בְּנִדְרִים וְנִדְבוֹת · וְחָדָא בְּמוֹסְפִין
 וְצִרְיִין · דְּהָאֵי קְרָא בְּמוֹסְפִין הוּוּ אֲמִינָא דְּלֵא תְדִירִי לֵא קְדָמִי לְתָמִיד · אֲבָל
 נִדְרִים וְנִדְבוֹת דְּתְדִירִי אִימָא לִיקְדָּמוּ קָמְלִין · וְעוּד קֶשֶׁה דְּמֵאֵי אֲצִטְרִיךְ קְרָא
 הַתֵּם לְמוֹסְפִין פְּשִׁיטָא דְּמֵאֲחֲרֵן לְתָמִיד · וְמֵהָר מִשָּׁה אֲמַר דְּלֵא אֲמַר לֵא בְּמוֹסְפִין
 דְּשַׁבְּת · לִכְךָ הוֹצֵרְךָ לְכָתוּב · וְאֲכַתִּי תִימְרָה בְּעִירוּכִין שֶׁשְׁחָטָן קוּדֵם פְּתִיחַרָּה
 שְׁעָרִים פְּסוּלִין · תְּפוּק לֵיהּ מִשּׁוּם דְּנִשְׁחַט קוּדֵם תָּמִיד דְּתָמִיד לֵא הִירָה נִשְׁחַט
 לֵא בְּפִתְיַחַת שְׁעַר הַגְּדוֹל · וְזֶל לְמַצוּהָ בְּעֵלְמָא פְּסוּל מְדַרְבְּנָן אִינְמִי דְּפִתְחוּ וְסִגְרוּ
 וְכַכְרָ נִשְׁחַט הַתָּמִיד דְּלֵא מְפַסְלִי אֵלָא מִשּׁוּם וְשִׁחְטוּ פִתַּח אֵתֵל מוּעַד וְגוּמַר ·
 הָעוֹלָה עַל מַה מִּכְפָּרַת עַל הַרְהוּר הַלֵּב לְפִי שֶׁהִמְחִשְׁבָה בָּאָה מִצַּד הַשְּׁכָל וְהַשְּׁכָל
 הוּוּ מִצַּד הַנֶּפֶשׁ הַשְּׁכֵלִית אֲשֶׁר הִיא עֲלִיוֹנִית · לְפִיכָךְ צִרְיִךְ כְּפָרָה בְּקִרְבָּן שְׁכָלוֹ
 לְגִבּוֹה דְּהֵינּוּ הָעוֹלָה · וְכֵן מְצִינוּ בְּזֹאת הַפֶּרֶשֶׁה שֶׁהָעוֹלָה מִכְפָּרַת עַל הַרְהוּר
 עֵבִירָה שְׁנָא וְהִיא כִּי יִחְטָא וְאִשָּׁם וְהָשִׁיב אֶת הַגּוֹזֵלָה וְהִכְיָא אֶת אֲשֶׁמוֹ לֵא הָרִי
 הָשִׁיב אֶת הַגּוֹזֵלָה וְהָשִׁיב אִשָּׁם עַל שְׁבוּעָתוֹ · מִמֶּה הַרְהוּר עֵבִירָה שֶׁהִרְהוּר וְעֵבֵר
 עֵבִירָה בְּמָה יִתְכַפֵּר לוֹ שְׁכָן כְּתִיב כִּי יִחְטָא וְאִשָּׁם חֲטָא עַל הַרְהוּר וְהָאִשָּׁם עַל
 הַשְּׁבוּעָה וּבְמָה מִתְכַפֵּר בְּעוֹלָה הִרָא הוּוּ דְּכָתִיב צוֹ אֶת אֲהֲרֹן וְגו' זֹאת תוֹרַת
 הָעוֹלָה הִיא הָעוֹלָה וְעוּד יֵשׁ מַעְלָה גְדוּלָה בְּעוֹלָה שֶׁהִיא תַחֲלַת כֹּל הַקֶּרְבָּנוֹ שְׁכָן
 מְצִינוּ בְּנֶחֱשׁ שְׁלֵא הַקְּרִיב כֵּא עוֹלוֹת דְּכָתִיב וְיַעַל עוֹלוֹת בְּמוֹבָח · וְכֵן בְּמִשָּׁה שְׁנָא
 וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרָיו וְיַעַל עוֹלוֹת · וְעוּד עוֹלַת תָּמִיד הַעֲשׂוּיָה בְּהָר סִינַי · וְאַחַר
 הָעוֹלָה הַזִּכִּיר הַמִּנְחָה · וְאֲמַר זֹאת הַמִּנְחָה אֲעֹפֵּ שְׂאִינָה גְדוּלָה בְּגוּפָה וּבְכַמּוֹתָהּ ·
 הִיא חֲשׂוּבָה לְפָנֵי הַשֵּׁם יוֹתֵר מִשָּׂאֵר הַקֶּרְבָּנוֹ וְהַטֶּעַם מְפָנִי שֶׁהוּוּ קִרְבָּן עֵנִי וּמִשּׁוּם
 כִּךְ נִאֲמַר וּנְפֹשׁ כִּי תִקְרִיב מִנְחָה וּבְכָל הַקֶּרְבָּנוֹת לֵא נִאֲמַר נֶפֶשׁ כִּי אִם זֶבַח שְׁלָמִים
 קִרְבָּנוֹ · אִם עֵז קִרְבָּנוֹ · וְכֵן כֹּלָם · וְכֹזֵה נִאֲמַר נֶפֶשׁ לוֹמַר לִךְ הִרְיִנִי מַעְלָה עֲלִיו
 כְּאֵלֹה הַקְּרִיב נֶפֶשׁוֹ · וּמִשּׁוּם כִּךְ נִאֲמַר וְהַנּוֹתַרְתָּ מִמֶּנָּה יֵאָכְלוּ אֲהֲרֹן וּבְנָיו שִׂיחָיו
 כֹּלָם מִכְּבָדִים לְעֵנֵי לֵאכּוֹל מִמִּנְחָתוֹ · וְאֵלֹו בְּשָׂאֵר הַקֶּרְבָּנוֹת נִאֲמַר הִכְהֵן הַמַּחְטָא
 אוֹתָהּ יֵאָכְלָנָה · וּבִאִשָּׁם כְּתִיב הִכְהֵן אֲשֶׁר יִכְפֹּר בּוֹ לוֹ יִהְיֶה וּבְכֹלָם לֵא נִאֲמַר בְּאַחַד
 מֵהֶם אֲהֲרֹן וּבְנָיו · הִיא הָעוֹלָה · בְּפֶרֶק יוֹצֵא דוּפָן אִימַר זֹאת הִיא הָעוֹלָה תִּלְתָּא
 מְעוּטֵי כְּתִיבִי · פְּשִׁיטָא דְּנִשְׁחַטָּה בְּלִילָה וּנְשַׁפֵּךְ דְּמָה וְשִׂיזָא דְּמָה חוּץ לְקִלְעִים
 שִׂאֵם עֲלוֹ יִרְדּוּ · וְזֹאת הוּוּ אֵין מְעוּט אַחַר מְעוּט אֵלָא לְרִבּוֹת · וְזֶל דְּהֵם הִיכָא
 דְּמְעוּט קָמָא מְפָרֵשׁ עַל מַה בָּא לְמַעֵט כִּי הֵיכָא דְּיוֹמָא דְּקָאמַר דְּשִׁחִיטָת פְּרָה
 כְּשֶׁרָה בְּהַדְרִיט · אֲעֵג דְּכַתֵּב אֲלַעְזֹר דְּמִשְׁמַע סָגֵן אֵין מְעוּט אַחַר מְעוּט אֵל לְרִבּוֹת
 דְּכַתֵּב שְׁנֵי פְעָמִים אֲלַעְזֹר אֲבָל הִכָּא דְּמְעוּט קָמָא אִינוּ מְפָרֵשׁ עַל מַה בָּא לְמַעֵט
 לֵא שִׁיךְ לְמִימַר דְּלְרִבּוֹת אֲתוּ · מְדוּ בְד · שְׁתָּהָא בְּמִדְתּוֹ · דְּהֵינּוּ לְמַצוּהָ אֲבָל
 לֵא לְעַכְכָּ · כְּדָקָאמְרִינָן בְּפֶרֶק שְׁנֵי דְּמִנְחוֹתָהּ הִיוּ מְרוּשְׁלִין פִּירוּשׁ קְצָרִים מְעַל
 לְרַגְלִים מְשׁוּחָקִין יִשְׁנִים וְעֵבֵר עֲבוּדְתוֹ כְּשִׁירָה · אֲבָל אִם הִיוּ מְטוּשְׁטִין פִּירוּשׁ

מלוכלכין כטיט או מקורעים פסולה · פי' דכתב לכבוד ולתפארת ואין לו נאים :
העולה עולת תמיד היא תקדום · ובמסכת יומא דריש העולה עולה ראשונה ·
פירוש שהיא כתובה קודם בפרשת מנחה לגבי קרבנות · וימ ראשונה שהיתה
ראשונה למדבר דהעולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי · וימ ראשונ'
להקטרות דקודם היו עושין ההקטרה של עולה דתמיד של שחר מהקטרת
המוספין וכוה ניתאמה שהקשה דבפרק התכלת מסיק דתמידין קודמין למוספין
מהעולה · ובפרק כל התמיד מפיק מקרא דמלבד עולת הבוקר אשר לעולת
התמיד וגו' · וכן בפרק הגזול קמא בשלהי · ולפירוש מה שפירש ניחא דהעולה
מיירי לעניין הקטרת אימורין ואיברים · דקאמר להקטרת אימורין ואיברים של
מוספין וקרא בהקטרה מיירי ומלבד עולת הבוקר מיירי לעניין שהיטה וזריקה
וקבלה דעשיית דמים שלעולם תמיד קודם לעשיית דמים של מוספין וכן משמע
קרא דכתי' ביה תעשה את דמשמע מידי דשייך ביה עשייה דהיינו עשיית דמים
כגון שהיטה וזריקה וקבלה · וארת העולה למה לי לדרשא לתמידין קודמין
למוספין תפוק לי דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם דבפרק כל התמיד מפיק ליה
דתדיר ושאינו תדיר · וכן מקרא דמלבד · וליכא למימר משום דמוספין קדמו
איצטריך העולה שהרי המוספין של ר"ה קדמי בקרא למוספי ראש חדש ואפילו
הכי של ראש חדש קדם משום תדיר ושאינו תדיר וכו' · וכמו כן נימא הכי לגבי
תמידין דקדמי למוספין בלא דרשה דהעולה · וזל דמקרא דמלבד לא הייתי
יודע דהקטרה קדמה משום תדיר ושאינו תדיר דהא קרא דמלבד דמפיק מיניה
תדיר ושאינו תדיר לא מיירי כ"א לעניין עשיית דמים אבל לא להקטרת איברים
לכך איצטריך העולה לומר דהקטרת איברים קדמי ואת' בריש עירובין דקאמר
שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין משום דכתיב ושחטום פתח
אהל מועד · תפוק לי משום דעדיין לא קרבה עולת תמיד כיון שלא נפתחו
דלתות ההיכל כדקאמר בפרק התמיד לא היה שהיטת התמיד · עד ששמע קול
שער הגדול שנפתח אכ' מהעולה עולה ראשונה נוכל לידע דפסולין וזל דהכי
קאמר אפילו נשחטה העולה בפתיחת השערים ואה"כ נגעלו השערים לא ישחטו
שלמים משום דכתיב פתח אהל מועד · אג מטעם העולה ראשונה לא יפכלו
שלמים אם נשחטו קודם אבל מפתח אהל מועד נפסלו דהעולה ראשונה אינה
אלא למצוה ולא לעכב דהעולה עולה ראשונה אינה אלא להקטרה ולא לשחיטה
ולזריקת דמים ואת' למה לי קרא דהעולה · והלא בתמיד כתיב בבוקר ובמוספין
כתיב וביום ויוקדם דבר שנאמר בו בבוקר דהיינו הקטרת איברי עולה · למוספין
שנאמ' בו וביום · ובלא העולה הוה מצניא לידע דהקטרת איברי עולה קודמין
למוספין וה"נ קאמר בפרק אמר להם הממונה דקטרת קדים לאברי תמיד משום
בבקר בבקר מדבר שלא נאמר אלא בוקר ויוקדם דבר שנאמר בו בבקר · וזל אם
לא הוי העולה דמדקאמרינן להקטרת איברי תמיד לא היינו אומרינן דבבקר
שכתב בעולה מדבר בהקטרת איברים כ"א כעבודת הדם לכך איצטריך העולה
להקטרת איברים · וכיון דהעמדנו העולה להקטרת איברים נעמיד נמי בבקר
להקטרה · וכל מגות כהן כליל תהיה · דאם היה אוכל המותר מה דרוון יש
להקבה

להקבה במועט שקומץ בשלש אצבעותיו : בשלמא ישראל מביא מנהתו ומקטיר
 הקומץ : ואח"כ השאר אוכלין הכהנים שהם משרתי גבוה ונמצא כולה דורון
 אבל כהן דהוא עצמו אוכלה מה דורון הביא : לכך כולה כללו : ולא להטאת
 ואשם של כהנים דהתם החלב והאמורים נקטרים והעור : לאנשי משמר : קתני
 התם בתוספתא דבכורות טעמא דאין מוקדם ומאוחר בתורה דקתני מפני מה לא
 נכתבו פרשיות כסדר שנאמרו כדי שלא יאמר כהן אני חשוב מכולם שהרי אני
 קורא בראש : עכשיו אם יאמר כך אומרים לו אמור פרשה זו של מטה נאמרה
 תחלה : והיינו טעמא דתחלה סדר בראשית שלא נכתב בתחלה שהרי תהלת
 ספר הוא זה ספר תולדות אדם : ומשה כתב בתחלה בראשית וכל העניין לפי
 שאם יאמר כהן כמו שאמרנו למעלה אומרים לו אין זה תהלת הכפר ואין לך
 חשיבות בדבר : והקריבה אל הכהן והגישה אל המזבחה וגו' : מה שכגיש
 האפיוות להראות שלצורך המזבח אפאן שלא יראה כאדם המתקן עצמו לאכול
 ואחר שולח מנות ועושה עקר סעודתו לעצמו אין זה כבוד שמים : לכך מגישו
 תחלה להראות שעקר המנחה היא לשמים אבל אותה שמביאה בעודה סולת
 ואינה מתוקנת אינה צריכה להגיש דגראה הוא שהביאה לשמים שאינה ראויה
 לאכילת אדם : אבל רז"ל דרשו שכל המנחות טעונות הגשה : הכהן המחטא :
 שמסיר החטא מן החוטא כמו תחטאני באזוב : דבר אל בני ישראל בני ישראל
 מוזהרים על החלב : אין לי אלא בני ישראל מניין לרבות הגרים והמשוחררים
 תל' כי כל אוכל חלב שור וכבש ועז פרט לבהמה טמאה וחיה ועופות : אין לו
 אלא שור וכבש ועז המיוחדים מניין לרבות הכלאים : תל' או כשבועז דברי רבי
 עקיבא אם נפשך לומר : תל' מן הבהמה לרבות הכלאים ובפחות מכזית שאינו
 בכלל עונש : יכול לא יהא בכלל אזהרה : תל' כל חלב : ויש לשאול דהכא
 דאמרינן דגרים אצטריך לרבוויניהו דלא הוה בכל ישראל : והנ אמרינן בפרק
 הערל דבר אל בני ישראל אשה כי תרוע : אין לי אלא בני ישראל גורת מניין
 תל' אשה טעמא דרבי רחמנא : הא לאו הכי לא : והכי אמרינן נמי במנחות פרק
 כל המנחות בני ישראל אין לי אלא בני ישראל : גרים ועכדים ומשוחררים מניין
 שמעינן מכל הני הגרים והמשוחררים לאו בכלל ישראל נינהו ובסנהדרין פרק
 הנחנקין אמר ר' גונך נפש מבני ישראל למעוטי מאחיו עבדים : מבני ישראל למעוטי
 למי שחציו עבד וחציו בן חורין אבל גרים לא קא ממעט דהיינו כולם בני חורין
 אלמא משוחררים בכלל ישראל נינהו : ויל' גלי קרא במנחות לענין תנופה
 ובכריתות גבי יולדות והכא בחלב : וילפינן מיניהו שלשה כתובים שלא הו
 צריכון שיש אריכותא לכלהו :

חסלת פרשת צו

יהי ביום השמיני

את העולה ויעשה כמשפט : אמרינן במנחות : וכפ"כ רביציה
 במשפט עולת גדבה למד על עולת תובה שמעונה סמיכת :

ויקרב

זמיהו דתנן כל קרבנות צבור אין טעונין סמיכה חוץ מפר של יום כפורים פרי
 הבא על כל המצות ובעולת שמיני אמאי סמכו ויל אעגב דישאל הכיארתי
 לא הביאה לא בשביל אהרן והוא קרבן יחיד דגזיר ומיצא בו דטעון סמיכה
 ויעשה כמשפט פרשי זל כמשפט עולת נדבה ובפכ דביצה אמרין לבר על
 עולת חובה דטעונה סמיכה והקשה הרח דאמאי איצטריך קרא והא בפרשת
 ויקרא גבו וסמך ירו על ראש העולה פרשי להביא עולת חובה ועולת צאן ואמאי
 תרו קראי למה לי ואל דאי לא כתיב הכא לא הוה ידעינן מהוה קרא אלא
 עולת צאן ותו לא ואת כמשפט לרבות בהמה עולת חובה דסוף וסוף לישתו
 מהוה ואנא ירעינן מכמשפט תרווייהו דהא הכא מיירי בעגל וככש דעולת
 העם דהוינמי מן הצאן וכתיב כמשפט לומר שטעונין סמיכה ואעג דההוא
 קרא בעולת חובתו מיירי ממילפין נדבה מחובה מקו דדוקא חובה מנדבה לא
 ילפינן כדאמרין במסכת ביצה ותירץ דהוה אטינא דכמשפט לא קאי אעולת
 עגל ולא ככש ועוד הקשה אמאי לא יליף דעולת חובה טעונה סמיכה מאיל
 המלוואים דכתיב בו יקרא איל המלוואים ויסמכו אהרן ובניו וגו' ותירץ מהרא
 דהוראת שעה הייתה והכא דיליף אף על גב דהוראת שעה הייתה דמייתר להו
 כמשפט ויבא משה ואהרן פרשי למה נכנס משה ללמדו על מעש הקטרת
 מיד בלא עכור צורה כי מעשה דהכא ואיהו לית ליה האי כללא כרס ובבעלום
 העובר צורתו אלא לרבנן דפליגי עליה התם וילפינן שרפה מהאוכל חטאת
 אשר וגו' ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם סרס המקרא ודרשהו
 אשר צוה אותם לא תקריבו ומשמע אשר לא צוה לשון אזהרה וכן נמי וילך
 ועבור אלרים אחרים אשר לא צויתי אשר צויתי לא תעבדון הכי רל והעולם
 שאינם יודעים סרוס המקרא מקשים והלא כמו כן לא צוה להם שלא להקריב
 אש זרה וכיון שלא הוזהרו למה נענשו ולא הבינו המקשים סרוס הפסוק דהכי
 רל כדפרושת וותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וארת והא בפרק ארבע
 מיתורס ממעט אותם ולא בגדיהם ולמה מעט מדרשה דהך ממעט קרא
 ומדיוקא מן וישאוס בכתנותם נפקא ויל דמצינו לומר דקאי אמישאל ואלצפן
 כלומר מישאל ואלצפן נשאוס בכתנותם שלהם ולכך איצטריך דיוקא ותאכל
 אותם למעט בגדיהם ויקריבו אש זרה אשר לא צוה אותם לפי הפשט משמע
 שמתו לפי שהביאו אש זרה ולא נהיר דהא אמרין אעפ שאש יורדת מן השמי
 מצוה להביא מן ההדוים ועוד למה נקנסו מיתה והא לא עברו רק לאו דלא
 תעלו עליו קטרת זרה אלא צריך לומר דהאי דקאמר אש זרה לפי שהיו זרים
 אותו היום דכל עבודות של שמיני למלוואים לא היה רק באהרן לבדו אכ היו
 כולם זרים שתראה בפרשה שכל עבודות שנעשו עשה אהרן ואכ לא היה להם
 לעבוד וזר ששמש חייב מיתה ויאמר ה' אל אהרן לאהרן לבדו נתיחד
 ולא למשה ולא נהירא דבספרי בפרשת קרח דריש וידבר אל אהרן שומעני
 שמחייבות לאהרן לבדו תל כאשר דבר ביד משה לו בפרשת מחותות השרופים
 אלמא אעג דכתיב אל אהרן לא נאמרה הפרשה לאהרן לבדו דקאמר הא למדת
 שהרבור למשה שיאמר לאהרן ויל דשמא זה קורא נתיחד הא דנכתבה לאהרן
 ולא

ולא שתאמר לבני ישראל הפרשה : ואכלתי חטאת היום היטיב בעיני וגו' :
 אבל אניגור לילה מותר מן התורה : אבל מדרבנן אסור דהכי בשמע קרא
 מדכתב היום היום אסור ולא לילה מן התורה : ובמלקט עצמות אביו אינו כן
 דאינו אסור אפילו ביום אלא מדרבנן ובלילה מותר : כדאמרינן במועד קטן
 בפ"ק המלקט עצמות אביו הרי זה מתאכל עליהם כל היום ובלילה לא יחאבל
 כלל : וישאום בכתנותם : ואת היואך נכנסו בחיכל מישאל ואלצפן שהיו רעים :
 זל דפלוגתא היא בתורת כהנים : איכא מאן דאמר שמתו בחוץ מקום שהלויים
 מותרים ליכנס : שנא ויקרבו וישאום בכתנותם : אך למה נאמר לפני ה' : ל
 דהפס המלאך והוציאם בחוץ : ר' עקיבא אומר לא מתו אלא בפנים שנא וימותו
 לפני ה' אך למה נאמר וישאום בכתנותם מלמד שהטילו הכה של ברזל : וגררום
 והוציאום לחוץ : ולדברי ר' עקיבא קשה האב שמתו בפנים הא נטביא המשכן
 טומאת מרת : והיה צריך להטבילו ולהזורת עליו הזאת ג' ז' ולא מצינו שפסקו
 מעבודתם כלל : ועוד כתיב בהדיא ומפתח אהל מועד לא תצאו רבשלמא לתק
 איכא למימר דלפני ה' רוצה לומר שהמלאך דחפן לחוץ שעה אחת קודם יציאת
 נשמה : אלא לר' עקיבא קשיא : ואת הוא קיימא לן דמת שנסרף אינו מטמא :
 זל מיירי הכא בששלדו קיימת והיינו בכתנותם של מתים : ואת כשנפלו נשרפה
 צורתם ואז לא יטמאו כדן מת שנסרף : יש לתרץ דסמוך למיתתם נפלו בנחת
 על הארץ ועדיין שלדן קיימא : וישאום בכתנותם אין לפרש ככתנותם של
 מישאל ואלצפן : הלא אשכחן כתנות אלא בכהנים : וכן נמי דרשין ותאכל
 אותם ולא בגדיהם : אלא בכתנותם של נדב ואביהוא : תנור וכירים יותץ :
 פרק כל הכלים אמרינן מדכתב יותץ אלמא אע"ג דחכריה בארעא לא אמרינן
 כגופא דארעא דכו : : הוא אשר דבר בקרובי וגו' : פרשי ונועדתי שמה לבני
 ישראל וגו' : אבל מהר' משה אומר דהיכן דבר שנא' והכהנים הנגשים אל ה'
 יתקדשו : אבל ונועדתי שמה לבני ישראל : לא על נדב ואביהוא הוא אומר לא
 כך הוא אומר ונקדש הבית בכה שאשרה כבודי שם : : ובגדיכם לא תפרומו :
 תיבה אמאי מפיקין קריעה למת מן ויקרע את בגדיו שהיא דברי קבלה חפוק
 מהכא מדההיר קרא לכהנים מכלל דישאל יש להם לקרוע על מת : שמאזתו
 טעם מפיק הש"י שהאבל אסור בתכפורת מן וראשיכם אל תפרעו : ותירץ הר'
 אליקים דניחא ליה להוכיח קריעה מן ויקרע את בגדיו משום דנפקא לן מהתם
 הקריעה מעובד ושעונה טפח : : מעובד : דכתיב ויקם ויקרע : ושעורה טפח :
 דכתיב ויאתו המלך וגו' ואחיהוהוה חד טפח : קחו את המנחה : פרשי לפי שהיתה
 קרבן צבור ושעה : ואין כיוצא בו לרורות וכו' עד כי כן צוותי אפילו באנינות :
 והקשה הר"ת דלמא בחטאת שהיא קדשי שעה לא התיר להם אנינות : ותירץ
 דאגב דהוצרך לפרש להם הך מנחה פירש נמי דנאכלת באנינות : : ואכלתי
 חטאת היום היטיב בעיני ה' : פרשי מפני שהיה אונן ואונן אסור בקדשים :
 ותיבה נהי דאסור ביום משום דאנינות יום דאורייתא : דנפקא לן בקרא דכלילה
 יהא מותר דאנינות לילה מדרבנן ואין שבורת במקדש : זל דקדשים הואיל
 ואידתי' אע"ג דהדר אחזי אידהו בהר"ש : : ברוש דרש בשה והנה שורף : :

הָרַח הַקֶּשֶׁה אֲמַאי לֹא אָכַל פִּנְחָס אוֹתוֹ הַשְּׂעִיר דְּהוּא לֹא הָיָה אוֹנֵן וְתוֹרֵץ הָרֵשׁ
דְּבִסְפָרֵי מִקְשָׁה הָכִי וּמִתְרַץ לֹא נִתְּקַן פִּנְחָס עַד שֶׁהֲרִגוּ לִזְמֵרֵי וְעוֹד הַקֶּשֶׁה
הָרַח לִמְאֵן דְּאָמַר מִשֶּׁה שֶׁמֶשׁ כָּל אַרְבַּעִים שָׁנָה אֲמַאי לֹא אָכַל וְהַשִּׁיב הָרֵשׁ
דְּלֹא יָרִיעַ לִיָּה הָאֵי פְּלוּגְתָא עוֹד הַקֶּשׁ דְּפָרְשֵׁי הֵן לֹא הוֹבֵא אֶת דְּמָה הָא אִם הוֹבֵא
כְּדִין עֲשִׂיתֶם שֶׁשֶׂרְפֶתֶם וּמַהֲכָא יְלִיף בְּפֶרֶק כָּל שְׁעָה שֶׂרְפָה וְתִימָא הָא אִם הוֹבֵא
כְּדִין עֲשִׂיתֶם שְׁלֵא אֶכְלֶתֶן וּמִנְלָל לְמַדְרֵשׁ וְתוֹרֵץ הָרַח דְּעַל כִּרְחָךְ אֲשֶׁרִיפָה קָאֵי
דְּאֵי עַל אֲכִילָה וְדָרִישׁ הָא אִם הוֹבֵא כְּדִין עֲשִׂיתֶם שְׁלֵא אֶכְלֶתֶם וּמִשְׁמַע שֶׁאִם
הֵייתָ כְּעַס הָיָה לוֹ לְכַעֵס שֶׁשֶׂרְפוּהוּ וְעוֹד הַקֶּשֶׁה רִי בְּשֵׁמוֹ דְּרִישׁ הָא אִם הוֹבֵא
כְּדִין עֲשִׂיתֶם שֶׁשֶׂרְפֶתֶם וְהָיָה עֲדִיין לֹא עָשׂוֹ כְּדִין שֶׁהָיָה טַעוֹן עִבּוֹר צוֹרֵר
כְּרַתְנָן כָּל שְׁפוֹסְלוֹ בְּגוֹפוֹ יִשְׂרָף מִיַּד כְּדָם וּבְכַעֲלִים הַעוֹכֵר צוֹרְתוֹ וְיֵצֵא לְבִירַת
הַשֶּׂרְפָה וְיֵשׁ לִמֵּי דְעִבּוֹר צוֹרָה לֹא דְאֹרִיתָא אֲלֵא דְרַבְנָן הַחֲמִירוּ כְּשֶׁאֵין הַפְּסוּל
בְּגוֹפוֹ אֲלֵא כְּדָם וּבְכַעֲלִים דָּאֵין לְשֶׂרְפוֹ מִיַּד דְּהוּא נִרְאָה גְּנָאֵי בְּקִדְשִׁים וְכָל כֵּךְ
בְּקָל יִשְׂרָפוּ אֲבָל מִדְּאֹרִייתָא פְּסוּל מִיַּד כְּדַכְתִּיב בְּצוֹ אֶת אַהֲרֹן וְכָל חֲטָאֵת יִשְׂרָף
וְגו' וְיִקְצוֹף מִשֶּׁה מִשּׁוֹם הַכֶּעַס בֹּא לְכָלֵל טַעוֹרֵת וְלֹא יָדַע שִׁישׁ חֲלוּק בֵּין קִדְשֵׁי
שְׁעָה לְקִדְשֵׁי דְרוֹת אֶף עַל גַּב דְּשִׁמְעוּ וְלִמַּד כְּדִמּוּכָח לְבִסּוֹף וְיִיטֵב בְּעִינֵי הוֹדָה
וְלֹא בּוֹשׁ לִזְמֵר לֹא שִׁמְעֵתִי יֵשׁ מִפְּרִשִׁים אִם כֵּן יָדַע לְחַלֵּק קוּדֵס הַכֶּעַס אִם כֵּן עַל
מַה כֶּעַס וְלִמָּה כֶּעַס וְאָמַר מְרוּעַ לֹא אֶכְלֶתֶם הָא אֵיכָא לְחַלֵּק וְיֵשׁ לִזְמֵר דְּסִבֵּר
דְּשְׂעִיר נִחְשׁוֹן הָיָה הַגִּשְׂרָף דְּקִדְשֵׁי שְׁעָה הוֹרֵה וּמִתּוֹךְ כֵּךְ בֹּא לְכָלֵל כֶּעַס וְלְכָלֵל
טַעוֹת וְלֹא יָדַע לְחַלֵּק וְיִקְצוֹף מִשֶּׁה פְּרִשֵׁי אַהֲאֵי קְרָא דְבֹא לְכָלֵל טַעוֹת מִחֲמַת
כֶּעַס גְּבִי וְיֵאמֵר אֲלַעְזוֹר הַכֹּהֵן אֵל אֲנִשֵׁי אַצְבָּא וְגו' וְאֵין לְהַקְשׁוֹת אֲמַאי לֹא אָכְלוּ
אַהֲרֹן כְּלִילָה דְחֲטָאֵת הַנֶּאֱכָלֵת לַיּוֹם וְלִילָה אַחֲרָיו וְאִנִּינֹת לִילָה דְרַבְנָן דִּישׁ
לִזְמֵר הוֹאִיל וְאִידְחֵי בְּיוֹם אִידְחֵי אֶף כְּלִילָה דְאֵיכָא לִמְאֵן דְאָמַר אֲפִילוּ בְּעֵלֵי חַיִּים
בְּרַחֵן אֵיָהּ וְכֵן פִּירֵשׁ רִשִׁי בְּפֶרֶק כִּסּוֹי הַדָּם לְמַד אֵין דְּהוּי אֲצֵל מִצּוֹת גְּבִי קִרְבָּן הוּי
פְּסוּל אֵיָהּ אֵין דְּהוּי אֲצֵל מִצּוֹת לְפִי שִׁמְצוֹת לִיהֲנוֹת נִתְּנוּ פִירוּשׁ לְשׁוֹם הַנֶּאֱתָן
אַלֵא גוֹרֵת מֶלֶךְ הוּא לְכָךְ אִם נִדְחָה כְּגוֹן דָּם עוֹף דְנִתְבַּשֵּׁל בְּרוּב מִיֵּס וּנְפֹטֵר מִן
הַכִּסּוֹי וְחוֹרֵר וְנִרְאָה דְנִתְרַכֵּה הַדָּם אִם כִּסְתוֹ הָרוּחַ וְחוֹרֵר וְנִתְגַּלָּה חַיִּיב לְכִסּוֹ אֲבָל
קִרְבָּן וְדָמוֹ דְרוֹרוֹן וְהִנֵּאֵה לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְדָאֵי אִם נִדְחָה שׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר
זְנִירָא לְדוֹרוֹן לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דְהִנֵּאֵה לְכַהֲנִים דְאֲכָלֵי לְאַשֶׁם וְחֲטָאֵת דְּמֵי
שׁוֹלְחַן גְבוּהָ קָא וְכו' אֲבָל עֲקֵרוֹ שֶׁל קִרְבָּן דוֹרוֹן לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵיָהּ וְאֵעָג
דְכַתִּיב בְּהַרְיָא וְכָל חֲטָאֵת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדְּמָה וְגו' וְשָׂרָף תְּרוּיְהוּ אֵי צִטְרִיךְ פֶּרֶק
כִּיצַד צוֹלֵין יְלִיף מַהֲכָא שֶׂרְפָה לְרַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי וְלִית לִיָּה דְהוֹרָאת שְׁעָה הֵייתָה
וְעוֹד מִזְכָּה פֶּרֶק כִּיצַד צוֹלֵין דְרַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי יְלִיף שֶׂרְפָה מַהֲכָא לְכָל חֲטָאֵרֵת
הַחֲצוֹנוֹת לְהוֹרוֹת שֶׁהוֹבֵא דְמֵן לְפָנִים בְּעַז שֶׂרְפָה מִיַּד בְּלֹא עִבּוֹר צוֹרָה כִּי מַעֲשֵׂה
דְהִכָּא וְאִיהוּ לִית לִיָּה הָאֵי כָּלֵלֵא כְּדָם וּבְכַעֲלִים הַעוֹכֵר צוֹרְתוֹ אֲלֵא לְרַבְנָן דְּפְלִיגֵי
עֲלֵיהּ הַתָּם וְלִפְנֵי שֶׂרְפָה מַהֲכָא וְכָל חֲטָאֵת אֲשֶׁר לֹא יוֹבֵא וְגו' וְיִיטֵב בְּעִינֵי פִירֵשׁ
רִשִׁי הוֹדָה וְלֹא בּוֹשׁ לִזְמֵר לֹא שִׁמְעֵתִי כִּיּוֹן דְּלֹא שִׁמְעַתִּי הָרֵי שְׁנֵינֵי כֶּפֶץ דְאֲבוֹת ה'ֵ
מִדּוֹת כַּחֲכָם אַחַד מֵהֶם עַל מַה שֶׁלֹּא שִׁמְעַתִּי וְאָמַר לֹא שִׁמְעֵתִי וְאָמַר הָרֵי בְרוּךְ שֶׁכֵּךְ
פִּירוּשׁוֹ הוֹדָה וְאִם שִׁמְעֵתִי שִׁכַּחְתִּי וְלֹא בּוֹשׁ לִזְמֵר לֹא שִׁמְעֵתִי וְזֶהוּ שִׁכַּח גְּדוּלָּה
שְׁלֵא

שלא היה מתבייש לומר שמעתי ושכחתי ולשון רשי זל קצר הוא : כי כן לשון
 התלמוד במסכת זבחים בפרק טבול יום הודה ולא כוש לומר לא שמעתי אלא
 שמעתי ושכחתי ועל וצריך לפרש כמו שפירשתי והמפרש בענין אחר טועה :
 הרחמה : עוף לבן וכנפיו שחורין כנוצות העורב ואין לו קול : הוטמו ירוק דק
 וגדול וכן גרלני ירקרקות ואין בראשו נוצה : בין החיה הנאכלת אין צריך לומר
 בין צבי לערוד אלא בין סימני טריפה כשירה לנולדה בה סימני טריפה טריפה
 וכי יש סימני טריפה כשיר ואין לחלוק בין קלוט במעי אמו שהוא נותר בשחיטת
 אמו לקלוט שנולד : מהררש : אבל תימה דבענין זה לא קריא טריפה לא סימני
 טמאה אלא יש לומר כדאמר ריש לקיש בפרק השוחט פ"ב דשחיטת חולין השוחט
 קנה בבהמה ונקבה הריאה : כגון שבא אחד ודקר בה דרך דופני הבהמה ואח"כ
 שחט הושט : וכגון שלא שהה בין שחיטת קנה לזושת כשיעור שהייה אף על
 גב דכבר נולד סימני טריפה בריאה קודם שחיטת חושט אפילו הכי משו דחיות
 דריאה בקנה תליא וכבר נשחט הקנה ואלו הן סימני טריפה כשרה : אבל אם
 ניקבה הריאה קודם שחיטת הקנה אלו הן סימני טריפה : וזל לא למד דבר זה
 אלא מהאי קרא ואין לחמוה מאחר דחיותא דריאה בקנה תליא וכבר נשחט
 הקנה וכמונח בדיקולא דמיא אם כן לא מקריא טריפה וכן אם נשחט כל הבהמה
 ואחר כך נקבה הריאה ה"ב קריא וטריפה היא : ואיתא פירכא דכרתיב בהו בין
 שנולד בה סימני טריפה לנולד בה סימני פסולה : זאת החיה תאכלו וזאת לא
 תאכלו : וקשה לרי אמאי לא קא מני הא בהקומץ רבה גבי ג' שנתקשה משה
 ותירץ לא קא מיירי אלא בזה אבל בואר לא קא מיירי : מבשרם לא תאכלו
 ובנבלתם לא תגעו : תיבה אם הזהיר על הנגיעה למה הזהיר על האכילה :
 תניא גבי דגים תאכלו לרבות את הטהור שבמעי הטמא : יכול אף הטמא שבמעי
 הטהור תלמוד לומר אותם ומה ראית שבמעי בהמה מה שבמעי הטמא יכול אף
 הטמא שבמעי הטהור תלמוד לומר אותם ומה ראית שבמעי בהמה מה שבמעי
 הטמא טמא ומה שבמעי הטהור טהור ובדגים אינו כן לפי שאין גדול : ומשם
 ראיה להתיר אותם הנים הנקראים הדושה הנמצאים בחוד דג טמא הנקרא
 בלינצא : וגם יש ראיה מבכורות פרק קמא דג טמא שבלע דג טהור : וקאמר
 רב אשי בנמרא רוב דגים במינן משריצין והילכך כמי שבלע לפנינו דמי והילכך
 דג טהור שנמצא בטמא טהור אף על גב דלא חזינו דבלע ליה והלכתא כרב אשי
 דהוא בתרא : אין לו ספק : אף על פי שהשירן בעלייתו מותר : ובפרק גלו
 טריפות דאמר אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן מותר : ונראה דכפיק ליה
 אין לו בידו כלומר עיין עליו אם יהיו לו לעולם דאין לו לנשר סימן טהרה יש להן
 סימן טהרה וכך צריך לפרש בפרק אלו טריפות דקאמר כל עוף הדורס טמא
 פירושו אפילו לא נכיר בו סימן טומאה רק זה וכי האי גוונא אומר לשם כל שיש
 לו אצבע יתירה והפק וקרקבו נקלף טהור כפרש כמו כן בודאי אינו דורס וכל
 השני כתובים כפרשה אילו היו דורסין ויש להן סימן טהרה כמו שאמר לשם אם
 כן יהיה קשה משם כי לשם אומ"כ כשיש הג' בידוע שאינו דורס : ואם יהיו דורסין
 ויש להן סימן טהרה קשה אלא מבי פ' כי להן סימן טהרה ואינו דורס הוא אחר

אי נמי עולת יולדת והלכך אין ממשכנין משום דאי אפשר לה להביא הטאתה עד שתביא עולתה ואין ממשכנין והא אמר מר למקראה הקדימה הכתוב פירוש אבל אינה קודמת אבל בפסוק נקראת תחלה אם כן צריך למשכן אם כן מאי קאמר לפיחוש רבינו חיים מכל מקום אין צריך למשכן שהרי אינה יכולה להביא הטאת אם לא תקרא לה שם קודם לעולתה אם כן אינה צריכה למשכן כי על כרחיה תביא לאלתר כי לא תוכל להביא הטאתה עד שתקרא שם עולתה תחלה: והסגירה הכהן את הנגע שלא יראהו עד שבעה ימים ואז יבין הפשיון שהרואה דבר אחד תמיד והדבר הולך וגדל מעט מעט אינו מבין כל כך בגדולה וכן עשה נת המתין שבעה ימים וליכא למימר שיעשה סימן סכיב הנגע דשמ' בעיבו' הנגע ימחוק הסימן ויעש' המצורע סימן אחר רחוק מן הנגע שלא יחשבוהו כטהור אבל בנתק לבדו עושה סימן השערות שאין לזייף ואם הנגע עמד בעיניו של כהן שליפי האות עיני הכהן עמד הנגע ולא פשה אבל לפרשי דקאי אנגע היהלום בעיניו עמד חסלת פרשת כי תוריע' והא לך פרשת מצורע:

שני

צפרים חיות שההטא בא מהשמע הנפש לגוף בלקיחת המותרת על כן צוה לקחת שני צפרים חיות טהורות רמז לגוף ונפש: ארז לפי שנתגאה תולעת ואזוב שישפיל עצמו ויתרפא שכן השכל נקרא מסכן ושני תולעת רמז לאם יהיו הטאי כשני וישחוט האחת ויניח האחרת האחת ששוחט רמז לגוף האדם באמרם כמה יחיה את נפשו ימית את גופו או לומר שהיה ראוי להעניש למיתה מוחלטת לא מפני שחזר בתשובה תחייתה וכלי חרש שאם יעשה תשובה ויחזור בתשובה שישבר כמו הכלי החרש יחיה וזהו רמז מים חיים שיתרפא וצוה להביא ככשה אחרת לכפר על מעשה החומר שנמשל לנקבה וכבש לכפר על הנפש והמים חיים לתור וצוה להטביל הצפור ועץ ארז ושני תולעת ואזוב כדם הצפור השחוטה והמים חיים שנ' וטבל לרמזו כי יראה צדיק נקם וירחץ פעמיו בדם הרשע ועוד כי הגוף כלי לנשמה וצריך לה כל ימי התלותה בגוף וכשהוא נכנע לנפש הוא לו לעזר ולהועיל כטעם וזה עזר והזאה זאת וכו' רפואה כמו על טומאת מות ושלח על פני השדה רוצה לומר שתמלוך על החמר כי השדה משל לחומר כטעם איש שדה ונאמר ויהיו בהיות' בשדה וכתוב על שדה וגו' וגלח את כל שערו המותר יעווב וצוה לקחת מדם על תנוך און ועל בהן ידו ורגלו שהם מקומו חוש השמע וחוש המשוש כדי לזכור תמיד החטא וצוה לקחת שמן רמז למעשים טובים כטעם ושמן על ראשך אל יחסר וביבנית להעיר על ההליכה המיומן כטעם לב חכם לימינו: ביום טהרתו שנשתלח כימי הלוטו מצורע מוחלט לאח שנתרפ' היה מגלה ומביא שני צפרים ומזין עליו ומונה שבעה וחוזר בשביעי ובשמיני היה מביא תגלחתו אשם ולוג שמן וחטאת ועולה אבל מצורע מוסגר לא היה מביא קהבנו כשנטהר ולא היה מגלח דכתיב וראה הכהן והנה נרפא הנגע מי שצרתו תלויה כרפואות יצא זה שאין צרתו תלויה כרפואות אלא בימים שאפילו נרפא בחוץ ימי הסגרו אינו טהור עד מלאת ימי הסגרו: כי כחטאת כדן חטאת

שטען מתן דמים ואמרים לגבי מזבח אף אשם זה כן אף על גב דלאו בגופיה
 כתיבא הכא והכי נמי גמרינן מיניה מה חטאת טעונה כלי דכתיב ולקח בחטאת
 וילפינן לקיחה לקיחה מסיני דכתיב ויקח משה חצי הדם וישם באגנות וגו' אף
 חטאת דכתיב בה ולקח כן : ואשם יהיה כחטאת להטעינו כלי ואף היה לוקחו
 בעוצמו של כהן דכתיב כאשם ולקח וכתוב ביה ונתן מה נתינה בעוצמו אף לקיח'
 בעוצמו : אמר מעתה שני כהנים היו מתעסקים בו כדם אשם מצוה אחד מקבלו
 ביד ואחד מקבלו בכלי זה שמקבלו בכלי בא לו אצל מצורע ליתן שעור כדי אכיל'
 פרס שעור סעודה אחרת שהיא פרוסה אחת משרי' סעודות הצריכות ולערוב
 שצריכין ככר אחד מג' לקב דהיינו שמנה בצים והנה צריך פרס דהיינו ד' בצים :
 ועמוק אין מראהו מן העור לא ידעתי פירושו : ולשון הפירוש טועה הוא שכתב
 בה שאינו עמוק כל כך : אבל הרב אומר זהו פירושו עמוק אין מראהו מן העור :
 כלומר שאינו כא' לו זה הלובן המועט מכח העמוק דהיינו מכח הצרעת שהיה
 לכן דודאי בראשה שהיה שער לבן אז היה טמא מפני שהיה עמוק מעור בשרו :
 כלומר לבן מעור הבשר שמכח הצרעת שהיה לבן היה מתלבן השער מכח הנגע
 וצרי' הסגר : דבר אחר דלהכי אמר לא ידעתי פירושו שהרי הוא פירש כל מרא'
 לבן עמוק כמראה חמה עמוק מן הצל : ואת' היאך אמר לא ידעתי פירושו לוקים
 האי קרא ועמוק אין מראהו וכו' בבהרת שהוא לבנה כדאמ' כהרת עזה כשלג :
 בקרחתו או בגכתו : רשי' ז' מפרש בנתישין וקורוהו קרחת מפני שהוא קרח כי
 נפל שערו מעליו והתחיל ליתרב וגכתו היינו גבחת והוא כשמגבי' השער וברא'
 חדש עריון : דבר אל בני ישראל : בני ישראל מטמאין בזיבה ולא הגוים ערין :
 ואת' היא הנותר' שלא היה למטאות כי אם הגוים ערין שאינן קדושים ולא לישראל'
 זל דלפי חכתם הרבה טומאת' כדי שלא יהו רגילין בשום טומאה כי הזיבו' מחמ'
 חולי וגזול ורצה המקום שיטהרו עצמם : וכי האי גוונא איכא במסכת ידים אמר
 רבן יוחנן בן זכאי וכי אין לנו על הפרושין אלא ח' בלבד הרי הן אומרי'ן עצמות
 החמור טהורין ועצמות יוהנן כג' טמאין אמר לו לפי חבתן הרבה טומאתן שלא
 יעשה מעצמות אביו ואמו תורידות : אמר להן אף כתבי הקדש כן לפי חבתן
 הרבה טומאתן וכתבי המינין שאינן חביבין אין בטמאין את הירדים גזרת מלך היא
 דבעל קרי טעון טבילה והיינו לתרומה וקדשים כדאמרינן בשלהי מרובה :
 ועזרא תקן אף לדברי תורה : והאירגא נהוג עלמא כתלת סבי כדאמרינן בראש'
 הגז כרבי יהודא בן בתירא בדברי תורה שאינן מקבלין טומאה : ואת' אם כן בטל
 ר' יהודא תקנת עזרא : זל דסכירא ליה דעזרא אמר כל הרוצה לבא לבטל יבא
 ויבטל כדאמרינן בריש מועד קטן אי נמי לא פשטה ברוב ישראל : ואף על גב
 דבפרק אין מעמידין קאמר גבי שמן שאם גזר דניאל על השמן אף על גב דלא
 פשט ככל ישראל לא היה ר' יהודא הנשיא יכול לבטלה היינו דוקא שמן דכתיב
 בקרא : אבל תקנת עזרא לא כתיבא בקרא : והאי דדריש ליה בפרק מי שמרו
 והודעתם לבניך וסמך ליה יום אשר עמדת מה להלן בעלי קראין אסורין וכו'
 אסמכתא בעלמא היא ואף על גב דמשמע התם דמסמכין דכיש : ואיש אשר
 יגע במשכבו בפרק מרובה דריש ליה במשכבו ולא הגזול : ופירש הטורה דגזירת

הכתוב היא ולא נהירא דהא בתורת כהנים דריש ליה משכבו ואפילו גנוב גזול
 מניין תל טמא הוא יעתה משמע לשם דפליגי בהא קמפלגי במסכת כלים בין ר'
 שמעון ורבנן ומיתי לה במרובה כההיא דעורות של בעל הבית מחשב מטמאתן
 פירוש כשהשב עליהן להיות כלי ולא מהסורי מעשה דכיון שהם של בעל הבית
 מחשבתו היא גמר מלאכתו שאינו עשוי למכור כליו אבל עברין אין מחשבתו
 מטמאתן לפי שעשוי למכור כליו ועורותיו לאומנין ויעשו מהן מעלי ולא נגמרה
 מלאכתן במחשבתו של גנב מחשבה מטמאתן פירוש דסתם גנביה יאוש בעלים
 ונגמר מחשבתו של גנב כאשר חשב שלגזולין אין מחשבה מטמאתן לפי שאין
 הכלים נשארים בידו כי הבעלים יקראו אותן לדין ויוציאו אותם מידם ועתה
 לפי זה כמו כן נאמר דמה שאמרו במרובה משכבו ולא גזול נפרש נמי דהטעם
 תלוי בכך דמיירי בעורות של בעל הבית שחשב עליהן למשכב ונגמר מלאכתו
 על מחשבה שהי אינו עשוי למכור כליו לאומנין שיהזרו ויעשו מהן כלים והילכך
 מטמאו ולא הגזול אין מחשבה מטמאה שיציאו הבעלים ממנו וכל הנוגע
 בכל אשר יהיה תחתיו דלמשכב ומושכ לא אתי דהא משכב ומושכ בהדי כתיבי
 וידיו לא שטף במים לומר לך מה יריו בגלוי אף כל שבגלוי שאם היה קנה
 בקובטו של זב והסיט בו את הטהור דקרא כל אשר יגע להסיט אתה שהזב
 מסיט את הטהור דלנגיעה דוב לא אתה דהא כבר נפקא ליה לעיל לנגיעה
 בהדיא דהנוגע במשכב הזב טמא וקל וחומר נוגע במשכבו טמא נוגע בגופו לא
 כל שכן אלא להסיט אתה דצריך שיסיט בגלוי כך נדרש כפרק יוצא דופן כי
 תהיה זבה ראשונה נאמרה בנדה שנייה נאמרה בזבה דכתיב ואש כי תזוב
 זוב דמה ימים מכשרה מלמד שמתמאה בפנים ככחוף ואין לי אלא נדה זבה
 מניין תל זבה מדאפקה כלשון זיבה זבה בנדה שמתמאה בפנים ככחוף
 בתורת כהנים אמר כל הנוגע בבשר הזב ולא כצואה שעליו ולא בקילקין שעליו
 פירוש קילקין הוא ערבוב שער תלוש המתאסף ונקשר יכול שאני מוציא ארץ
 השער וארץ הצפורן תל טמא הא למד דשער של טמא הרי הוא ככשרו ושער
 של טהור נמי מקבל טומאה אם יגע בו הזב דתניא בתורת כהנים כל אשר
 יגע בו הזב ולא כצואה ולא בקילקין שעליו יכול שאני מוציא ארץ השער ואת
 הצפורן תל טמא שכל שלשה ימים רצופין ביא יום הללו תהא זבה ותספור שבעה
 נקיים ואחרי כן יתחילו ואפילו תראה אותם שלש אחרונים שלא יום כגון תשועי
 ועשירי ולא לא תשוב לתחלת נדתה עד שתספור שבעה נקיים ואחרי יתחילו ימי
 נדותה הסלת פרשת מצורע והא לך פרשת אחרי מות

תימה

לפי מה שיש בתלמוד שלנו בגטין כשלהי הנזקין
 שמנה פרשיות נאמרו ביום שהוקם המשכן וחשיבו
 פרשת אחרי מות ואת אמאי כתב אחרי דכל
 מקום שנאמר אחרי מופלג הוא וזה היה בסמוך כי בו ביום שהוקם המשכן בו
 בו ביום מתו ובו ביום נאמרה זאת הפרשה לפי שהוצרך לידע זאת הפרש בו ביום
 לפי הברייתא שאומר איפכא נחא דקאמר פרשת אחר הדברים האלה דאחר

מופלג ואחרי סמוך : אחרי מות וגו' וא' תימה יאמר כזה הדבור והלא לאחרי
מכאן אומר ויאמר ה' אל משה ולא מצינו בשום דבור דבר ויל שנאמר לו מעשה
הפרה שיטתו כה אותם שהיו טמאי ותדע שכן אמר שבאחד בניסן הוק' המשכן
נבו כיום מתו גרב ואכיהוא' ומשני לא נשרפה פרה אדומה וכו' אחרי מות שני
בראשי תיבו' אמש' מלמד שאחמול מתו : בגימטריא פרה אדומה מלמד שאמש
מתו והיום נשרפה פרה אדומה : בזאת יבא אהרן וגו' פרש' זל רמז למקדש
ראשון שיעמוד תל' וא' ת הרי בבית שני היו נבו כהנים גדולים שכאו לפני ולפנים
כמו כן ויל דאותם לא היו דומים לאהרן שלא נמשחו בשמן המשהה כאהרן
שמימות יאשיהו נגזז צניצת' וכאן לא רמז אלא הדומים לו : דא' ארבע מאות
ועשר שנים עמד המקדש' אבל בבית שני לא היה שכינה וארון' כפך דיומא
דא' בזאת בגימטריא תל' וכן בגימטריא קרוש' וכן בגימטריא שמע שבזכרת
הקדוש והתפלה וקריאת שמע עתיד הקבה להחזיר לנו' וכן יהי רצון' לכן
יכוין כל אדם בתפלתו לפני הכורא כדי שיקבל הקבה תפלתו וכוזה הוא מקרב
הגאולה' וגם יזכה לגן עדן : רש' זל מלמד דאינו נכנס לפנים בשמנה בגדיים
שיש בהן זהב דאין קטיגור נעשה סניגור' כפרק ראוהו ב' פריך והא איכא ארון
וכפורת וכרוב וכפ' ומחתה' ומשני חוטא כל יתקרב בו' וכל יתגאה להתקשט בו
קאמרינן' בפירוש ר' אליקים מפרש לשון סניגור היינו יתגרא' ולשון קטיגור
מתגרה קטטה : בזאת יבא אהרן וגו' ואינו רשאי ליכנס תמיד במקדש אם לא
יביא קטורת לפי שחייב משום ביאה ויקניית ולפיכך אם חסר בקטר' חייב מיתה
ומשום הכנסה יתירה שאם יחסר אחד מכל הסמנים יחזור ויביאנו ויהיה חייב :
וגורל אחד לעזאזל' כתב הראב"ע זל כשתגיע לשלשים ושלשה תרענו' ופירושו
דהיינו שלשים ושלשה בפרשת ויצא יעקב' וזאת תיבה יש בה משמעות שתי
תיבות גל ער שהגל ער כדבר : וגל בגמטריא שלשים ושלשה והכי נמי עוזול יש
בה משמעות שתי תיבות לעז אל לשון קשה שבהרים שאינו ראוי לזריעה' אבל
לא כראוי לזריעה' כי העונות שהשעיר נושא לשם גורם שאפי' תזרע לא תצמיח
ולקח מלא המחיתה גחלי אש' תימה למה הפסיק מעשה הקטרת בין שחיש' הפר'
להזאת היתה לו לעשות כל מילי דפר' דהא קא משמע לן דאין מעבירין על המצו'
זל דאם לא הויה עושה הקטרת קודם ההזאה לא היה יכול להכנס לפני ולפנים
להזאת' דהא כתיב גבי וכוסה ענן הקטרת ולא ימות הא אם לא כסה ימותו
ולהזאת שעיר תו לא צריך' שהרי מתחלה עשאו' והרס' תירץ שלכך הפסיק
מעשה הקטרת בין שחיטת הפר' להזאת דמו משום כי בענן אראה על הכפרת'
וגו' שכל זמן שיש ענן אינו נראה כנהנה מזיו השכינה' והר' יצחק פירש דלכך
הפסיק מעשה הקטרת לפי שאילו התחיל הזאת דם היה צריך לגמור כל הזאותו
וכל עבודות הרס הזאת דם הפר' ושעיר על הפרוכת ועל הכפורת ותערוכת דם
שניהם על מזבח החיצון ואחר כך חוזר לפנים הקטרת ומצא עובר על המצות'
הלכך מקטיר קטרת תחלה ועושה כל עבודות פנים כאחד הקטרת' והזאת פר'
ושעיר' ואחר כך יצא וכו' לו לפרוכת למזבח החיצון ואינו מעביר כלל'
במנחות בשלהי מדות קאי דסמך אהרן את שתי ידיו ידו כתיב' וכתב זה בנין אב
כל

כל מקום שנאמר ידו הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחת ומסיק כשכתוב
 אצל סמיכה דבהמה וכו' ובא אהרן אל אהל מועד: לפי הפשט משמע שאין כאן
 מקומו: דכתיב והגיתם שם מלמד שטעונין גניזה שלא יליבישם ביום הכיפורים
 אחר: אם כן משמע דמעתה היה מניחם ופושטן ואינו חוזר ולובשן: ואחר כך
 בסוף הפרשה כתב ולבש את בגדיו: אלמא דחוזר ולובשם: אם כן קשו קראי
 אהרדי: לא אין זה מקומו: וכיזמא פרק אמר להם הממונה מפרש דאי כסדרן
 לא משכחת להם אלא שלש טבילות וששה קדושים: שהרי לפי מחליפותיו של
 בגדים היה טובל ומקדש: ואם כסדרן הוא אם כן קודם שיעשה אילו ואיל העם
 אחר עבודת פר ושעיר הפנימי וקטורת של מחתה לא יפשיט בגדי לבן להוצאת
 קף ומחתה: אם כן חסרו להו טבילות וקדושים אבל אם היה עושה אילו ואילו
 העם וזהו מפשיט בגדיו לבן ולובש בגדי זהב אם כן יטבול בחלופתו ואחרי כך
 עשיית אילו ואילו העם יחליף בגדיו זהב וילבש בגד לבן להוציא קף ומחתה ויטבול
 ורחץ בשרו במים: פרשי אותו יום טעון טבילה לכל חליפותיו וכו' ועוד דרך ארץ
 הוא לעובד לפני המלך לטהר עצמו בכל פעם ופעם: ואע"ג דידיים ממשמורת
 הם וחיישינן דלמא יגע לשטף ויחזור ויגע כבגדי קדש הזקיקו הכתוב לכל טביל
 לבישה ופשיטה וקדוש ידיים ורגלים כדנפק לן במסכת יומא הטיל הכתוב ורהץ
 את בשרו במים בין ופשט ולבש בגדיו ליתן רחיצה לפשיטה ורחיצה ללביש ואם
 אינו ענין טבילה הנראה לי דנפקא לן מן ורהץ את בשרו במים ולבשם תגרו
 לענין רחיצת ידיים: עוד פרשי ז"ל ובכל חליפה טעון טבילה ושני קדושי ידיים
 ורגלים מן הכיור: כלומר מן המים שבכיור: אבל לא היה רוחץ ידיו ורגליו בכיור
 עצמו שהרי שנינו בפרק טרף בקלפי שהי' אותו היום מקדש ידיו ורגליו מקיתון
 של זהב: ופשט את בגדיו הכד לעיל אמר על בשרו מלמד שלא יחא דבר חוצץ:
 ומכאן אנו אומרים במנחות שהכהן גדול היה מניח תפילין של ראש: פי' ולא
 של יד: וגם אנו רואין ביומא שהיה מניח של ראש כדאמרין השער' היו נראין
 בין ציץ למצנפת ששם היה מניח תפילין: והקש' הר"ם דנהי דשל ראש אינו מכל
 מקום משום יתור בגדים איכא: אליבא דמאן דאמר יתור בגדים אפילו שלא
 במקום בגדים: ותירץ הר"ם שלמה אפילו למאן דאמר יתור בגדים שלא במקום
 בגדים הכי גמ' שלש על שלש דחשיב בגד לאפוקי תפילין: ואת' והלא הוא כודה
 בצלצול קטן כיון שהוא חשיב: וז"ל דהאי פירוש חשיב הנארזן מה שאין כן
 בתפילין: מצאתי כתוב בהגדה עזול שר מכת המלאכים היה וקטרג ביו הכפורי'
 על ישראל ואמר לפני הכורא למה אתה חס עליהם והם חוטאין רמיה לפניך
 ומכעיסין אותך כלה אותך ביהד: אמר לו הכורא אם היית ביניהם שמא כמו כן
 היית עושה אמר לו יבהן הדבר תן לי רשות ואדור עמהם: נתן לו רשות וירד
 ושלט בו יצר הרע ובא על נעמה: אמר הקמ"ה הואיל וחטא לא יעלה עוד לרקיע
 אלא ושב לו במהבה עד סוף העולם: כדי להכעית בו כל הקטרוגים וישרתו
 ויאמר מה עלה על עזאל לפי שקטרג: ולפי שיום הכפורים הוא יום דין לכך
 אמר הקמ"ה להוכיח מעשה לעזאל באותו יום להבהיל ולהשתיק כל הקטרוגין:
 וזהו שאמר ויראו בני האדם את בנות האדם כי טובות הנה שנעשה טובה לישר

באמצעותך : לעזאזל : כמו יזרעאל : ארבל : ורכינו סעדיא פי' בספר האמונות
 ששעיר אחד קרב במקדש לכפר על הכהנים שרוב עונותיהם במקדש : והאחד
 היה קרב בחוץ על הר אחד ששמו עזאזל לכפר על עון ישראל שרוב עונותיהם
 בחוץ : איש עתי : שרגיל ככל עת לשולחו : ובקי בדרכים : עדות בת כנך או
 בתך : פרשי זל קו' לכתך : ותימה מה לבת בנו שכן אסורה עמו ביחוד תאמר
 בכתו שמתרת עמו ביחוד : זל דאמו תוכיח שמתרת ביחוד ואעפ"כ אסורה
 בערוה אף אני אביא בתו אעפ"כ וכו' בתו אעפ"כ שמתרת ביחוד אסורה בערוה :
 פרק אלו הנשרפין : אל אביי בתו מאנסתו מנא לך דכתיב ערו' כת כנך קו' לכתך
 אל רבא אין עונשין מן הרין : ויליף לה בגזירה שוה אתיא הגנה הנח' במסכת
 עדיות ותהא בת אשת איש אסורה מקו' : ומה אשתו המתרת לו אסור' לו : בתו
 האסורה לו אינו דין שתאסר לו : אמר לו צא ופרנס לי כהן גדול כלומר דקרא
 בהדי' שרי ליה והוא אשה בבתוליה יקח ואני אפרנס לך כל ישראל : תקח לצרור'
 מתוך שיקחם אסרם ויהיו צרורות בחייהם כאלמנות : ולא תקיא אתכם הארץ
 בטמאכם אותה וגו' : ותימה אדרכה תקיא מבעי ליה : אלא הכי פרשינן לא דיי
 בקאה כאשר קאה את הגוי לא בכרת כלומר לא מצאו חיים בהקאה לא ימיתכ'
 ואם לא יטמאוה נאמר בהם חיים כולכם היום והדברים בשם חיים :

חסלת פרשת אחרי מות : והא לך פרשת קדושים :

קדושים

וגו' מה כתיב למעלה ושמרתם את משמרת וגו'
 וסמך ליה קדושים תהיו כלומר אם אדם מצער
 עצמו מן החטא שוב אין חטא ועבירה בא לידו :
 מקדשין אותו שני שמירות ואח"כ לבלתי עשות לומר אם נשמר שני פעמים שוב
 אינו חוטא ומקדשין אותו למעלה כדאמרינן בא ליטהר מסייעין אותו : איש אמו
 וגו' ואת שבתותי וגו' פרשי זל מה ענין שבת לכבוד אב ואם לומר לך שאין כבוד
 אב ואם דוחה שבת : הקשה הר' אלעזר הלא זה אין צריך סמיכות דכבוד אב הוי
 עשה ושב' הוי עשה ולא תעשה : ותירץ לו דתירוץ זה הוא בגמר מציעא שאומ'
 התם הואיל ואיתקש כבודם לכבוד המקום הוה אמינא דהאחד הקישא הוי כמו
 עשה אחד ועוד דהייתי לומר לו הוה אמינא דגילף ממילה דדוחה צרעת ומכהן
 ונזיר ופסח : את שבתותי תשמרו בתורת כהנים מגין שאם אמר לו אביי צא
 וחלל שבת מגין שלא ישמע לו תלמוד לומר את שבתותי תשמרו תימה גיית עש'
 דכבוד הואיל ואתקש כבוד אב ואם לכבוד המקום כתיב הכא כבוד ארץ אביך
 וכתיב התם כבודי מהונך : וידחה לא תעשה ועשה לך סמך מורא אב אצל
 שבת : והקשה הר' יונתן דאכתי להאי לא אצטריכי קרא דעשה דכבוד קל
 דהאב שמחל על כבודו מחול דליתי לעשה כלל כדאמרינן בפרק קמא דקדושים
 וראיה מפרק אלו גערות אונס שותה בעציצו ואפי' היא חגרת ואפילו היא סומא
 ואמרו בנמרא אפי' אמרה לא בעינא מי איכא לעשה כלל עשה דולו תהיה לאש'
 יש לומר נהי רעשה דכבוד לו אליו כדפרשתי לעיל : מכל מקום מוראו שמחל

אינו מחול כדאמרונן בקדושין איזהו מור לא סות' את דבריו לא עומד במקומו
 על לכן נסמך שבת אצל מורא ה' ולי נראה דעשה דכבוד חמור ואליה משום
 דאתקש וכו' איה' : וה' יצחק מו'נא תירץ אם מהל מחול יוס אחד כי לעולם לא
 ימחול אבל גבי אנוסה אי אמרינן פעם אחת לא בעינן ליתיה לעשה כלל לכן לא
 דמו ואבתי קשה אמאי אצטריכא לסמוך דהיפוק לי' מונשיא בעמך לא תאור
 בעושה מעשה עמך ויש לומר דאין שלוח לדבר עברה ולא עביר מידי ושמע
 לי קא משמע לן אני יי' אדוינס כהרש' והר'א' כתוב בתו ותימה דלא דמי דהתם
 גבי שבת ממ' מיד כשצוה האב הוי עשה לעשות מצותו : ולו נראה לתרץ גבי
 מאגס מכל מקום לגבי דידה ליכא שום עשה דהא אי בעיא אמרה לא בעינא ליה
 הילכך אין לה לעבור בלא משו' עשה דידיה דהא מוזהרת כמוהו דהשוה הכתוב
 אשה לאיש וכו' כדאיתא בריש יש' מותרות : עוד הקשה אפילו אם לא סמך כבוד
 ומורא אצל שבת אכתי איך תיסק אדעתיה למיטר משום דאיתקש כבוד אבא
 וכו' דכתיב עשה דכבוד אב לרחות שבת : אדרבה היא הנותנת דהו' כבודו
 דהקדוש ברוך הוא נמי דאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה : ויש לומר דה' פ'
 הואיל ואיתקש כבוד אבואם לכבוד המקום ומשום כבוד המקום נדחה עשה ולא
 תעש' דשבת : הכתיב וביום השב' ככשים וכו' ה' משום כבוד אב ואם ידחה עשה
 ולא תעשה דשבת לכך סמך מהרש' : פירש רש"י אין לי אלא איש אשה מנין
 תלמוד לומר תיראו מכל מקו' מאי אצטריך תפוק לי' מהיקש מי שישנו בשמירת
 שבת דסמך ליה שנו במורא והני גשי הואיל ואיתנהו בשמיר' איתנהו גמי בכבוד
 אב ואם וז'ל משום דהתם ברישא דרב אל בני ישראל וסמך ליה איש אמו ואביו
 תיראו משמע דקאי אהאי דלקמיה וקאמר בני ישראל ולא בנות ישראל ואשבת
 ליכא למימר דקאי דהאי איתרבו מדרב יהודה הילכך אצטרי' תיראו דלא נדרוש
 הכי אי נמי הוה אמינא מי שישנו בכלל מצוה שבני ישראל חייבים יצאו נשים :
 וכי האי גונא מיתרצא פירוש ציצית ושופר : ונ"ל אי הוה כתיב סתם תירא הוה
 אמינא אמרינן דיקא איש כדכתיב בפרש' לכך אצטריך תיראו : וכן גבי איש כי
 יקלל וגו' כי ימצא גונב וגו' צריך לרבו' האשה מהאי טעמא אך ק"ל לא ליכרוז
 איש ולא אצטריך לרבות האש' לא כאן ולא התם גימ' איה' : לא תכלה פאת וגו'
 תימה למה לא נלמד פאת שדה כפאת ארס שהייב על הראש שתים ועל הזקן
 חמש ויש לומר דישאל מכהנים ילפינן אבל שדה מארס לא ילפינן : ותימה למה
 איך נחייב בשדה חמש או שתים כמו בארס דאית ביה כל הני פאות איה' : ויש
 מפרשים משום דכתיב בתריה לא תכלה פאת וגו' משמע כסוף ואין לומר דהאי
 בשדה עגולה דליכא אלא פיאה אחת דהא תנן במסכ' פיאה שדה עגולה כמרוכע'
 בשמע דלא שני לן : לפני עור לא תתן : והקשה ואיך אמרינן בחולין שולח
 ארס ירך לנכרי עם הגיד : ויש לומר דלא אמר חייב לפני אלא היאך דנאמרה
 ולא נשנית : אבל היכא דנאמרה ונשנית אינו עובר אם נותן : ואומר הר' חיים
 דאינו חייב על לפני עור : אלא היכא דאינו יכול לקיים הדבר עצמו : וגם לא
 היה עושה אם לא על ידי זה שנותנו דומיא דהני' : אבל יושיט ארס יין לנזיר
 ואבר מן החי לגבי נח' : משום לפני עור ואוקימנא גע'ז נגון דקאי בתרי עברי'

פארא : לא תקום ולא תטור . ותימה דכתיב יי' חגני וחקימני ואשלמה להם
 העה תחת טובה . ויש לומר ואשלמה להם טובה תחת רעה שכך היה מנהגו של
 דוד שנאמר נתת שמהה בלבי מעת דגנס ותירושם רבו . וכתיב אם גמלתי וגו' .
 ואני בחלותם הרי שמצינו בהדיא שהיה שמה בטוב אויביו ומצד בצרת ומתפלל
 עליהם : לא תלך רכיל פירושו כתרגמונו לא תיכול קורצין . כלומר לא תשווט
 חברך ותאכלנו . כי המלשין את חברו כאלו שוחטו ואכלו ויד איה לרב שאמרין
 ביומא גבי פרי יום הכפורים קרצו וקבל את דמו . ופירושו ושחטו . ומקרא דכתיב
 קרץ מצפין וגו' פירושו הריגה מצפון . דבר אחר על שם שהמלשין ארר חברו
 הזרג שלשה נפשות : לא תקום ולא תטור . שאם שאלת מחברך מגלו או אחד
 מכליו לעשות מלאכתך או צרכיך ולא השאיל לך . ולאחר כך יקרה ושאו מגלך
 לא תקום ולא תטור האיבה בלבך לאמר אנקס ממנו כשם שלא השאיל לי כן לא
 אשאיל לו : לא תאמ'ן ולא תעשה כן . ואם תאמר למה לא הזהיר הקדוש ברוך
 הוא בלאו על אותו שלא ירצה להשאיל לו על לא דבר . ועל זה שיש לו טענה
 גדולה מאשר לא רצה חברו תהלה להשאיל לו הזהיר בלאו לא תקום ולא תטור
 יש לומר לפי שהראשון לא הניח לחברו אלא מחמת צרת עין שהיה מגלו חביב
 עליו ואין הקדוש ברוך הוא מכריח לאד' שלא מרצונו . אבל זה שהיה משאיל לו
 לדלי השנאה שרוצה להנקס ובתחרות עושה כך : אמר הקדוש ברוך הוא הנצח
 האחבה שיש עמי השנאה שיש לך עמו : לא תשנא את אחיך וגו' פי' הראב"ע לא
 תשנא את אחיך בלבדך שאם שמעת שאומרי' עליו שום דופי לא תשנאהו בלבד
 אלא הוכח כלומר תחקור הדבר ותפשפש אם זה אמת . שאומרים עליו ואם לא
 תחקור היטב האמת ותשנאהו תשא עליו חטא . בקורת תהיה . שמעתי טעם
 בקורת שפחה כמו בנות מלכים ביקרותיך . ופירושו שפחותיך וכמו כן גם זה
 בקורת דהיינו שפחה ומשו' הכי הבא עליה אינו חייב מיתה . ונסלה לו מחטאתו
 וגו' . וסמיק' ליה כי תבואו אל הארץ לומר לך כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא
 עון ורבינו הקדוש צוה לנקוב ארוננו בשביל אהבת הארץ : אני יי' אלדיכם לא
 תאכלו . כלומר קבלו מלכותי ואחר כך תאכלו . כי מזרעו נתן למולך : פירש
 רש"י משום דכתיב בקרא אחרינא מעביר בנו ובתו . תימה אם כן למה כתיב איש
 אוש מזרעו תפוק ליה מהגני תרתי ויש לומר תלת צריכי ליה אחד כדרכ' ואחד שלא
 כדרכ' ואחד משו' בן בנו דמזרעו נתן למול' למען טמא מקדשי ואם תאמ' מה שיי'
 פוזמאת מקדש . ויש לומר דהזוכה לעבודה זרה כלא המקדש אינו שחו' . ומזרעך
 לא תתן להעביר למולך . בפרק ארבע מיתות ריש' מזרעך ולא כל זרעך . שאם
 העביר כל זרעו באש וכו' . ואם תאמר טפי הוה ליה לחיוביה בכל הזרע . ויש לומר
 דהבי קאמר דלא סגי ליה בסקילה דלכפר כהך מיתה אלא נידון חמור כחייב ביד
 שמים ולאחר מותו וכי האי גוונא בכבא קמא בפרק המניח גבי הנכנס בחנוכה
 של גגר דקאמר פטור ולא סגי ליה בגלות . ואם תאמר כי העביר רחאחד מהייב
 והיזי מפטר בהעברת השני ממה שנתחייב כבר . ויש לומר שהעבירים שניהם
 בכח אחת או שלא היה לו רק בן אחד . ואיש אשר ינאף וגו' צריך עיון למה כתב
 אשר ינאף שנית לכתוב הכי ואיש אשר ינאף את אשת איש ואת אשת רעהו . יש

לומר דרעהו משמע ולא גוי עָזָו ואי הוה כתיב כדקאמרת : ולא בכחוב בקרא
הוה אמינא הא דממעט אשת גוי כאשת העהו היינו מחוייב מיתה : אבל לא
מלאו דכתוב בעשרת הדברות לא תנאף ולא חנקה אפילו הבא על אשת גוי
לכך כתיב שנית אשר ינאף את אשת רעהו למעוטי את אשת גוי ממיחה ואפילו
מלאו דלא תנאף וכי האי גונא פה גבי וכי יזיר איש על רעהו : נאמנת אשה לומר
לבעלה גרשתני ומהמינין לה משום אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה : אם כן
בטלת כאן מות יומת שהיא תאמר לו גרשתני ופטורים מיתה : ויש לומר היכא
דאיתחייבה מיתה לא מהמינין דודאי בטל חזקה דודאי מעיקרה כדי לאצולי
נפשה מיתה : ואיש כי יקח את בת אביו או בת אמו וגו' : תניא בפרק הבא על
יבמתו ובפרקא קמא דמגלה חייבי כריתות בכלל היו ולמה יצתה כרת באחוריו
דכתיב בפרשת אחרי מות ואל אשה בנדת טומאתה : וכתיב ונכרתו ערות אחותך
וכתיב בסוף העריות כל איש אשר יעשה מכל התועבות האל : אם כן אמאי
אצטריך קרא עוד ואיש כי יקח את אחותו וגו' : שנה הכתוב עליו לעכב לדונו
בכרת ולא במלקות : תימא אמאי לא פריך הכי מנדה דכתיב בפרש' אחרי מו' ואל
אשה בנדת טומאתה וגו' וכתיב ונכרתו ושנה עליהם בקדושים תהיו ואיש אשר
ישכב את אשה הוה וגו' ונכרתו ולהוי גדה ואחותו שני כתובים הכאים כאחד ואין
מלמדין : ויש לומר משום שאין חייב על אחותו כי אם בכיאה דוקא : ועל גדה
חייב כהעראה דכתיב ואת מקורה הערה : ותימא למה שנאה דכתיב ואיש אשר
יקח את דודתו וגומר : ובפרשת אחרי מות הוזכרם דכתיב ערות אחי אביך לא
תגלה ואל אשתו לא תקרב וגומר : וכן שנה באשת אחיו דכתיב איש אשר ישכב
את אשת אחיו גדה היא : אמנם מאשת אחיו יש לומר לחייב בהעראה כדרשינן
ביבמות וכי אשת אחיו גדה היא לעולם : אלא לאסור העראה בנדה שהעראה
מפורשת בו בהדיא דכתיב את מקורה הערה ולפיכך שנה באשת אחיו :

חסלת פרשת קדושים פרשת אמור אל הכהנים :

לנפש

לא יטמא וא' ת אמאי אצטריך קרא כי אם לשאר
מדכתיב לא יטמא בעל בעמיו אבל לכשרה מטמא
ול אי לאו לשאר לא היה דרשינן הכא בעל ממש
משום דחוו קשה קראי אהרדי דהא ברישא כתיב לנפש לא יטמא בעמיו כלל
והדר כתיב לא יטמא בעל בעמיו דמשמע לכשרה אלא הוה מפרשינן האי בעל
כהן וקרי ליה בלשון כבוד והק' לא יטמא הכהן למת כשחוא בתוך עמיו מפני
שהוא מתחלל : וא' ת והא כתיב כבר לנפש לא יטמא לעבוד עליו בשני לאוין :
אבל השתא דכתיב כי אם לשאר דילפינן מיניה דהוא מטמא לאשרו מצונו
למדרש שלא יטמא בעל בעמיו על אשתו ואתא למימר דלא יטמא לאשרו
פסולה ונראה לי דצריך כי אם לשאר וגו' : ללמד שהוא כמו שפרשי ליטמאלה
דאי מדיוקא להחלו דמשמע אבל לכשרה יכול אם ירצה : לא יטמא אינו
מטמא לאחרים שלא יאמר הואיל ובטמארי לאכא אלך ואלקט עצמות תל

לא יטמא : ובפרק ג' מינין בנזיר מפרש כשפירש המת מעליו אבל אם היה המת
על כתפו מטמא לכמה מתים : והכי נמי איכא במסכת שמחות היה עומד וקובה
מתו עד שהוא עומד בתוך הקבר קובר מתים אחרים : פירש הרי זה לא יטמא
נטמא בו כיום רבי טרפון מחייב : ורבי עקיבא פוטר דרבי טרפון סובר שמוסיף
טומאה על טומאתו ואם היה אדם נוגע בו באותו שעה מטמא טומאת שבעה :
ורבי עקיבא סבר דאף על גב דאית ליה טומאה בחבורין מכל מקום טמא ועומד
מתקרי כיון שאינו מוסיף טומאה על גופו שגם קודם שהיה נוגע בו היה טמא
טומא שבעה כמו עתה ואף על גב דמוסיף טומאה גבו אחרי לטמאוניהו מחולל
ועומד הוא : לה טמא לכולה יטמא אבל לא לאברהם שאין אדם מטמא על אבר
מן החי אבל מטמא על עצם כשעודה מאביו : לאמו ולאביו : מה אביו ואמו בני
קיימא : אף כל בני קיימא : למעוטי נפלים : כי אם לקרובים בני קיימא לאתו
מאביו דקא גמר דומיא דבנו ובתו הראויין לירושה אף אחיו הראויין לירושה :
לפרוש להם על פי ה' : תימה כמה התרו בו במקושש עצים ומגדף אליבא למאן
דאמר מותרה לדבר החמור הוי מותר לדבר הקל לא תבעי לך כי תבעי לך איבא
דמאן דאמר עד שידיענו באיזו מיתה הוא נהרג והלא לא הווי ידעי : וצריך לומר
שהותרו בארבעתן והותרו לעצמן לכל ארבע מיתות בית דין : ויניהוהו במשמר
לכדו : ולא הניחו מקושש עמו שהיו שניה' בפרשה אחת ואמרו שנוקב בא ליטע
אהלו במהנה דן : אל מה שיבך כאן אמר להם מכבודן אני אל איש לבי אבותיו
כתיב : ותימה שהרי אהלים ודגלים לא היו עד שנה שנייה : ומקושש היה בשבת
ראשונה שנצטוו על השבת והיאך אומר שהיה נוקב עמן בפרש אחת : בכתוליה
יבא בית לוד יתרה מלמד שהיא כתולה עד לב שנים : והוא : מכאן אמרו ז"ל בן
יה לחופה והוא בגימטריא יח : והו שאמר הכתוב והוא כחתן וגו' : והני מילי דאז
הגון לחופה דאז הוא איש אבל מכל מקום בן זג ראוי לחופה : ורמו מקרא בדברי
הימים לחופה זג שכתוב גבי חם מכל מקום רמוז הוא : מה טעם נאסרה אלמנה
לכהן גדול : שמעתי שתפלת כהן גדול נשמעה לפי שהוא כמלאך השם וכשהיה
רואה אשה נאה שמא היה מתפלל על בעלה שהוא מת וזה לא היה טוב : לא
יטמא בעל בעמיו להחלו : אבל למת מצוה יטמא : תימה דמאי איצטרך קרא
דלמאן דאמר יטמא נילף מקל וחומר מנזיר ומה נזיר שאין מטמא לקרוביו
מטמא למת מצוה כהן שמטמא וכולי : ויש לומר דאיכא למיפרך מה לנזיר שכן
קדושתו עוברת : תאמר לכהן שקדושתו לעולם עומדת : לנפש בעמיו : דורש
בתורת כהנים פרט למרה מצוה דקרא בכהן הדיוט כתיב וקרא למאי איצטרך
לא שמועינן דכהן הדיוט מטמא למת מצוה הא כהן גדול גופיה מטמא למת מצוה
כדררשינן מלאחותו הכתוב בנזיר דלאחותו הוא דאינו מטמא אבל מטמא למת
מצוה : ותירץ מהרמ"ש משום רבי אעזר בנזיר פרק כהן גדול ונזיר : ומצאנו להר
אליעזר אומר יטמא כהן גדול ואל יטמא נזיר שהכהן אין מביא קרבן על טומאתו
ואל יטמא נזיר שמביא קרבן על טומאתו וחכמים אומרים יטמא נזיר שקדושתו
קדושת שעה : ואל יטמא כהן שקדושתו קדושת עולם : וקדשתו כי את לחם
אלריך וגו' וקדשתו ב' במסורת חד תחלת פסוק וחד סוף פסוק : הגבל את ההר
וקדשתו

וקדשתו לפי שחכמים דרשו וקדשתו לפתוח בתורה ולכרך ראשון לכך
 וקדשתו דכתיב ביה בתהלת פסוק וקדשתו דכתיב כמתן תורה בסוף פסוק לפי
 שתלמיד חכם קדושתו בסוף דכתיב לקדושים אשר בארץ המה כלומר לאהרן
 קבורתו נכרת קדושתו כי כהיותו הן בקדושו לא יאמין וגם גדולה הן בסוף
 הקריאה גדולה שבכלן גזלל לכך וקדשתו דכתיב ביה בפסוק בסוף כל איש
 אשר יקרב אין קרובה זו אלא אכילה וכו' אם על הנגיעה חייב לא הצריך לחייבו
 על האכילה יש מפחשים לימא האי יקרב נגיעה זהני קראי האכילה בצו ארז
 אהרן אכילה בלא נגיעה וכגון שתחב לו חברו בכית המליעה דאיהו לא מטמו
 כנגיעה דטומאת בית הסתרים הוא ואפילו הכי מחייב אאכילתו ונראה לי דלא
 קשה מידי חדא כי היכי דלא חשבה נגיעה לטמאות הן לא יתחייב עליו באכילה
 זו דמאי טומאה עביד לה ואמאי חייב אלא עכ כי נגע ואכל דטומאת כנגיעה
 והדר אכלה חייבו קרא ולא אנגיעה לברה ועוד כדפ'שי בכל אזהרה לאוכל
 ובג' הרי לא אשכחן נגע דמחייב לכך האי נמי יקרב פ'אכילה איש איש מב'י
 ישראל וגו' לרבות לגוים שבדרינן וכו' וקשה אמאי אצטריך קרא להכי והא כיון
 דגבי מומין כתיב את הפרשה ומיד וכן נכר לא תקריבו את אה משמע הא תמימין
 תקריבו מיד בן נכר ויש לומר דאצטריך מיד בן נכר לא תקריבו לגופיה
 דס'א דבעלי מומין נמי מותר להקריב להם דהא לא נאסר לבני נח לא מחוסר
 אבר קא מ'ל ומיד בן נכר דמזבח ובמשכן אין מקריב להם בעל מוס דלא הורחם
 להם אלא בכמות שבשדות הלכך אצטריך איש איש לרבות ונראה לי דלא
 קשה מיהו דבפרק כל הבהר דרש האי קרא דבן נכר וגו' אלה אי אתה מקריב
 אבל אתה מקריב קדשים שנעבדו בהן עבדה והוה חדוש גדול ואי לא דכבר רבה
 איש איש וכו' מנא ליה לתלמודא למידרש הכי נדרש אה אי אתה מקריב אבל
 אתה מקריב תמימים לאו היינו טעמא דלכך לא אצטריכא דכבר למדנו דבר
 זה מאיש איש וכו' איהו וכהן כי יקנה נפש ב' במסורת הכא חד והשני וינאץ
 בועס אפו מלך וכהן משום דאמרינן בסוף מקום שנהגו דצווחה עורה פרחו
 שערים ראשונים ויכנס ישמעאל בן פאבי ושמש ככהונה גדולה משמע שם
 שהיה צדיק ורבים אוכלים על שלהנו והיה אוכל כמה מאה גזלות בקינות סעוד
 ולא נמצא נוחה כימינו והיינו דרמזו בתהלת הפסוק לחשיבות וכהן כי יקנה
 נפש לפי שהיו לו רוב קנייני נפשות חשוב הוא להוכ בתהלת הפסוק אבל וינאץ
 בועס אפו מלך וכהן הוא ינאי המלך שמש ככהונה גדולה כדאיתא בקדושין
 הקס בניין שבין ענין והוא הרג תלמידי חכמים לפיכך נהדמה בסוף פסוק לרעה
 תנאי והיה שבעת ימים תחת אמו פרט ליתום פירוש כשה פירש למיתה זה
 פירוש לחיים דאלו ולרתיה אימיה והדר מרנה לא אמר קרא וכי לעולם תיחי
 ותיוולו ואנדרמתה והדר ילדתיה מכי יולד נפקא פרט ליוצא דופן פ' דמת' אמו
 וחותר הבטן הדופן ויוצא ימים השמיני והלאה פירוש כשיעני יכול להקדיש
 ושמיני להקריב ואם תאמר אמאי צריך מיום שמיני והלאה דאין שום קרבן
 בשחט ונקרב אלא ביום ופשיטא דכיוס ויש לומר דצריך ומיום דאי לא כתב אה
 והלאה היינו לט' אלכך בצרך ביום צותו מיום השמיני דביום שמיני עצמוראני

להקרב: אותו ואת בנו לא תשחטו תימנה והרו שוחטין בהמה מעוברת והיא
איכא משום אותו ואת בנו ואף על גב דליתיה בעולם וראיה משלהי פרקא קמא
דתמורה דבעי אכילי הוא חולין ועל דעת שלמים נשחטה בחוץ מה הוא פי אי
עובר משום שחטי חוץ או לא מי קרינא ביה והביאו לפני יי שהרי עדין במעי
אמו אלמא אי לא היה מטעם והביאום עובר משום שחטי חוץ אף על פי שאינו
בעולם הני עובר משום אותו ואת בנו ויש לומר דשאני אותו ואת בנו הכין דאינו
נוהג בזכרים אלא בנקבות איך תתקיים כל בבהמה תאכלו וספרתם לכם
לכך צוה קדוש ברוך הוא לספור לעצרת יותר משאר מועדות לפי שהיו טרודים
בקציר שלהם והיו מצויים כל אחד בשדות כאשר מצינו בכועז ולא היו מקדש
כל ההרש ולפיכך הזהירם לספורי וגראה דלכך קוראין רות בשבועות אבל
הטעם בעבור שאינו כתוב בכרור בתורה שזה החג קרוי שבועות לא בשבועותיכם
דמתרגמינן בעצרותיכם טעם למה העומד מוגין מעומד מפני שקצרת העומד
מעומד שדרך הקוצרים מעומד וכמצות הקצירה כך מצות הספירה טעם אחר
מפני מה ספירת העומר בעמידה שהיא עדות שמעידין שכך וכך העומר טעם
אחר מפני מה ספירת העומר בעמידה מתוך שנמצאין עומדין אין מעכירין על
המצות מקשין העולם קל כרבי יוסי דאמר בפרק רבי עקיבא כו כסיון נראה
התורה ואנחנו עושין שבועות כו בסיון והיאך אנחנו מזכירין ביום ראשון זמן
מתן תורתנו הרי לא נתנה תורה עד יום שביעי ואומר הרי דכיון דליבא אלא
יום שנתנה שפיר קאמר בהזכירו זמן ומה שאנחנו אומרים אחר העומר יהי
רצון שיבנה בית המקדש מה שאין כן כשא מצות לפי דבומן הזה אין אנו חייבין
לכרד מדאורייתא וספירת זכר למקדש ולכך אנו מתפללין שיבנה ואז יהיה
חובה עלינו לברך ברכת העומר עצרת היא והיכן נקראת שבועות עצרת
יש לומר דכתיב בשבועותיכם ומתרגמינן בעצרותיכם ויש לומר לפי שקבלו
ישראל את התורה נעצרו ישראל מגשת לגשותיהם לכך נקרא עצרת נוטריקון
עלה ציר ריש תורא כמו טורא בטות אך בחמשה עשר וגו' אך למעוטי פסח
ועצרת שאין לעמוד בירושלם כי אם יום א מפני טרוד לקיטת תבואה אבל
בסכות באספכם את תבואה הארץ שכבר אספתם כל תבואת הארץ בבית וגם עבר
יום הכפורים ונמחלו עונותיהם יש לכם להוסיף שמח על שמחה להתעסק בה
כל המקיים מצות לולב כאלו קיים כל התורה כולה שכן דלוגים של תורה ושל
נביאים עולה לולב כות בראשית למד לעיני כל ישראל וזו ויהי אחריות למד
של ויעל הרי בלול אותיות לולב לולב בגימטריא חיים כי מוצאי מצא חיים
זיצא בן האשה וגו' תניא בתלמוד מלמד שנתגייר ותקע אהלו במחנה דן ויש לתמוה
איך שייך ביה גירות דהא קיימא לן ביבמות גוי ועכר הכא על אשרת הולד כשר
וכאן כתיב שלומית בת דברי ופירש רבינו תם מלמד שבא לגור אבל אין נכון
פירושו ואומר הריבא דנתגייר ממש קאמר שהרי כשהיו במצרים ובא המצרי
השוטר עליה עדין היו כלם בני נח עד מתן תורה ולכני נח שפיר שייך גיירות
נביהם והיינו שנתגייר שלא היה עם ישראל כשקבלו את התורה כי אם לאחר כן
באו נתגייר לפרוש להם פרשי לא ידעו אם חייב מיתה אם לאו אם תאמר
למה

למד לא למדוה מקל וחומר דמקלל אביו שהוא כסקילה : וזל דאין עונשין מן
הדין ועוד תימה באיו מיתה התרו מקושש ומקלל כפרק אן הן הנשרפין אליבא
דמאן דאמר הותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל לא תיבעי לך כי תיבעי
לך אליבא דמאן דאמר עד שיתרו בו באיו מיתה הוא נהרג ויש לומר דהתרו
בהן בארבעתן והוראת שעה היתה מפרק הנשרפין משני לרבי יהודה הורא שעה
הייתה דלדידיה לא הוי התראה עד שידיעו לאדם באיו מיתה הוא נהרג
אבל לרבנן יליף ממקושש דלא בעינן אלא שידיעוהו שהוא חייב מיתת בית דין
דחא גבי מקושש לא התרו אלא סתם דהא לא ידעו איו מיתה חייב ואם תאמר
אפילו לרבנן דבעינן לכל הפחות שידיעוהו מיתת בית דין איך התרו במגדף כיון
דלא ידעו אם היה חייב מיתה אם לאו כדכתיב לפרש ויש לומר דמסברא היה
נראה להם דהיה חייב מיתה והחמירה : ואפילו הכי ככל ארבע מיתות היררו בו
אף על גב דלא ידעו על הברור אי חייב מיתה אי לאו : והא דאמרין התראה
ספק לא שמה התראה היינו דוקא אם לגבי מותרה ספק בידו לעשות המעשה
והעבירה או לאו : אבל ספק דמתרה כי הכא לא אמרינן דלא הוי התראה ועוד
הוראת שעה היתה : ואם תאמר לרבנן דילפי ממקושש דלא בעינן לפרש באיו
מיתה אלא סתם להוי מקושש ומגדף שני כתובי הכאים כאחד ואין מלמדין דהא
לרבי יהודה בפלוגתיהו הוא דאית ליה ג' אין מלמדין אבל שנים מלמדין : ויש
לומר לא שני כתובים ניהו וקל להבין : מיהו בפרק תמיד נשחט משמע דאפי'
ספק דמתרה לא הוי התראה למלקות לריש לקיש גבי השוחט הפסח על החמץ
קאמר ירוצה לומר אינו חייב עד שיהא עמו בעזרה דאי לאו הכי לא מחייב כיון
דאין ידעינן דלא התראה היא : איה ויכול להיות טעמא דהתם משו' דלשוחט
עצמו ספק דמי ימר ליה דהחמץ קיים בשעת שחיטה דלמא נאבד איה : מכה
אדם יומת פרש' אזהרה לאביו עד שיעש בו חבורה שהוא חייב מיתה לפי שנאמ'
מכה אביו ואמו מות יומת : אין לי אלא מכה אביו ואמו : שלא אביו שלא אמו

ואספת

את תבואתה ותימה לי היאך אומר תבואתה והיא
אומר כרמך : תשובה דמצינו דאיקרי תבואה בכרם
שנ' ותבואת הכרם : דבר אחר מגיד שבת ארץ ישראל
שיכולין לזרוע שש שנים רצופים : ואספת את תבואתה : ואת הואיל ואשש
שנים קאי אם כן תבואתם היה לו לומר : אלא מפרש בלקח טוב חמש מינין
נקראו תבואה : חטה : שעורה : שכולת שועל : וכוסמת : שנת שבתון יהיה :
פירוש שנה של שבתון יהיה : ואשבתון קאי דהוא לשון זכר ולא אשנה : וספר'
לך שבע וגו' : מצוה לממני שני היובל ולממני יומי ושבעו כמו בעומר דכתיב
ימי שבתות השנים ומה שאין אנו מברכים כמו על העומר לפי שהדבר תלוי בגד
כדפירשתי באמו אל הכהנים שבית דין אינם מברכין לפי שמא יראו ויהיה ברכת

לבטלה אבל קשה לימנו בלא ברכה : וספרת לך בה מוזכרים ולא יחיד אבל
 ספירת העומר הזה לכל אחד מישאל הרא הוא דכתיב וספרתם לכם יתשובו
 אל אהותו וזה לא ככה נאמר ושבתם איש אל אהותו ולא וכו' : תימא דמקל
 וחומר יתעין : בהשתא ומה גבי מקדיש אם גאלה אחר ממשפחתו יהוה לו ביובל
 אם גאלה בנו לא כל שכן שתחזור לו ביובל : ויש לומר מלתא דאיתא בקל וחומר
 טרה וכתיב לה קרא אי נמי בנו עדיף מאד דהוא סוף ראוי לירש את אביו קרינן
 ושבתם ולא תצא מידו לכך צריך קרא יתירה תשובו וגו' איה : ואיש אל משפחתו
 תשובו שאין עכב עכרי בהן נרצע מפני שנעשה בעל מוס ולא יכול לשוב אל
 משפחתו ב א מו : בחוקתו אמרו רבותינו גבי ספירת העומר מצה למימני
 שבועי ומצוה למימני יומי פי מדכתיב קראי הכי וקל דמאי טעמא צוה לן הקב"ה
 הכי לימני הא או הא : ותירץ מהרמב"ש בשם הר"ע קב"ה דאין לייגש אי היה מנינן
 שבועי פי משבוע לשבוע ולא ככל יום אתי למנשי : מכיון דלא המעליה דאינש
 בכל יום לכך קפיד אומי ואי היה מנינן יומי ולא שבועי דילמ אתי למינעי ביום
 להלג לכך קפיד נמי למימני שבועי : וגם נוכל לתרץ כי הכא הוא כאדם שאוהב
 לחבירו תשע וארבעים שנה פרשי פשוטו של מקרא וכו' : ואם תאמר ומאי
 נפקא מינה וכי איני יודע שכך עולים לא יל כאדם שאוהב לחברו ומוס' לו חשבון
 של מצוה או של מסון : ואומ' לו אם נראה לך חשבון זה חמור שלא תוכל להבין
 מהרה אז אומר לך בקוצר כך הקדוש ב"ה אוהב את ישראל ומבאר להם כל דבר
 שלא יצטערו : ואיש אל אהותו וגו' : לרבות הנרצע תימה מוקראת דרור נפקא
 ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תחנו לארץ : פרשי לרבות בתים ועבדים אף על גב
 דדין בתים ועבדים עברים כבר מפורש ויש בהם נחלטים יש לומר תוך שנה מכר
 של בתי עדי חומה או בתי החצרי לעולם ללמדך שאין לוקח רשאי לעכב על זה
 נאמר ובכל ארץ וגו' ועבדים עברים אף על גב דכתי' כבר ושכ אל משפחתו שם
 כעבור שיש לו טוב מאדונו שנ' כי טוב לו עמך : וגם לאדונו טוב שעובד באמונה
 וקשה להם שיפרדו מיהר להו קרא שנעשו בצווי התורה : והר"אבץ פי' לרבות
 בתים ועבדים עברים לגאולת קרובים הקרוב קרוב קודם כדן גאולת קרובים
 בנמכר לגוי הכל ע"כ : ולבהמתך ולהיה פידש רש' משמע לאכול אחר הנעור
 ולא היא דכהדיא תנן דמותר דחנן אם הפקירו כפקיר אצל אוהביו וזוכה בהן :
 מן השדה וגו' : פרשי כל זמן וכו' : ותימה חפוק מלבהמתך כל זמן שכלה להיות
 וכו' ויש לומר דתרווייהו צריכי הד לשמיטה : ויהי ליובל : תשובו איש אל
 משפחתו פי' רשוי לרבות המוכר שדהו ועמד בנו וגאלה שחזרת לאביו : ותימח
 דמקו' דיינינן ליה : השתא ובה גבי הקדש דאם גאלה בנו לא חוזרת לו ביובל
 מוכר שאם נמכר אחד ממשפחתו שחוזרת לו ביובל אינו דין שאם גאלה בנו
 תחזור לו ביובל : לשלש השנים פירש רש"י דל לקצת ששית מניסן עד חשרו וכו'
 ואם תאמר גם בששית מניסן ועד ראש השנה היו גורנות בשדה ולא אכלו ממנו
 עד ראש השנה : אם כן אין כאן לא שתי שנים שביעית ושמינית דששית הוספק
 כלה מחמישית כמו חמישית מרביעית ויש לומר מפני ברכה יתירה שהיתה
 מספקת לשביעית ולשמינית הוספיקה אף לעצמה מניסן עד תשרי מה שאין

פן כשאר שנים ולא הוצרכה לחמישית אלא מסכות עד פסח ולא מפני הצורך
 היתה בשדה בקיץ כשאר שנים : מן השדה תאכלו : פר' שי כל זמן שהוא בשדה
 כלה וכו' ופי' ורמיפוק ליה מולבהמתך ולחיה אשר וגו' ויל' רתווייהו צריכי חד
 לשמטה : וחד ליוכל : לא תונו איש את עמיתו ויראת סופי תיבות שחתי : מכאן
 אמרו רז"ל פחות שתות קנה מקח ומחזיר אונאה : יותר משתות בטל מקח : וכי
 תאמרו מה נאכל בשנה השביעית : תימה מה שזרעו בששית יאכלו בשביעית
 ול וכי תאמרו מה נאכל בשנה השמינית כי בשנה השביעית הן לא נזרע : אי נמי
 יאמרו בשביעית מה נאכל בשמינית : וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו' :
 תימ' היאך יעלה על לב אדם לומר מה נאכל בשנה השביעית מה שזרענו בששית
 נאכל בשביעית : וזל שאין בו אלא סרוס מקרא : וכי תאמר בשנה השביעית מה
 נאכל בשנה שמינית הן לא זרענו עתה בשנה שביעית מה נאכל בשנה שמינית :
 ויראת מאלריך : המלוה מעותיו לגוי כדי להלוותם פירש רבינו חס כגון ששלו
 חזשאל לילך אצל גוי שהיה מכירו שיש לו ק"ך דינר והלווה לו ברבית עתה אם
 היה עושה שליחותו לא היה איסור בדבר כיון שהגוי מכיר המשלח ורגיל אצלו
 להלוותם ועליו הוא נסמך מעותיו אלו היה מלוד ולא על השליח ובא ישראל
 והלווה משלו ברבית ואומר לו שעשה שליחותו אל הגוי ותולה את מעורתינו בגוי
 אי נמי כגון שמסר לו משכון ואמר לו לך אל הגוי שילוח לי על משכונני ואומר לו
 שהגוי הלוח אותם : וגאל : זו גאולת אחרים : וקשה והא דרשינן ונגאל כולו ולא
 חציו : ויש לומר דכתיב קרא אחרינא יגאל למעוטי : ועשתה לשלש שנים
 קטועא לשליש כתיב וקרין ו' : ויש שפירש כדברי רבותינו כל תבואה שנקצרת
 בחג בידוע שהתבואה שליש לפני ראש השנה : ונראה דאין קשה מה שקשה לעיל
 דדוקא מקדיש שדה מקנתו יוצאה כיובל לאשר לו אחוזת הארץ אבל מקדיש
 שדה אחוזתו ולא גאלה אינה חוזרת לו לעולם אלא לכהנים לכך הכא אצטריך
 קרא למוכר שדה אחוזתו ועמד בנו וגאלה וכו' : אי' : אם עוד רבות בשנים :
 וכי יש שנים מרובות ויש שנים מועטות אלא נתרבה כספו מכסף מקנתו ותמעט
 כספו לפי שגוי : וכי יש שנה מרובה מחברתה דאיצטריך למכתב אם עוד רבות
 שאם בא לומר שיש עדין הרבה שנים לעבוד לא לכתוב רק כפי שניו ויותר משש
 שנים אינו יכול לומר דהא נמכ' לשש או מכסף מקנתו שאם קנאו במנה והשביח
 במאתים אין לו מאתים אלא מנה : שנ' מכסף מקנתו קנאו במאתי' והכסף ועמד
 על מנה לפי שניו ואין מחשבין לפי שלא מצינו : אבן משכית : לשון שכני' וראוי'
 אכן יש בה צורה ובני אדם צופים אליה והמשתתחה לה כאלו משתתחה לצורה :

פרשת אם בחוקתי

מכס חמשה מאה וגו' : פר' שי שאינו דומה זכות דיהוד
 לזכות דרבים : אבל הר' יעקב דאורליינש פי' וק' פעמים
 ה' מכס רבבה ירדפו ואו' רחשבון מכון : ובבבזיר
 מתעסקו עד שעת הזרע : תימה איזו ברכה היא זו אם ברכה זרע יהיו בזמן אהר
 ט א 9

ורדפו

בחקותי

וא אמרין בפ' המקבל תשרי ומרחשון זרע : בכורות פרק שני פריך השתא
רע בטוב לא ימיר טוב כרע מכעיא וזה קשה למאן דאמר אין עונשין מן הדין :
אל חרם אשר יחרם : הפ' לדבר האמור סתם חרמים לכהן קשה : אך יפרש פסוק
זה הא כתיב לה' : ודחק הר' מנחם לתרץ כראשונה לה וכי זכו משלחן גבוה קצ'
זכו : ואם לא יגאל את השדה המקדיש שדה אחוזתו ומכרה הגזבר לאחר ואף
מידו לא גאלה המקדיש קודם היובל כשהיא יוצאה ביובל : יוצאה לכהנים של
אותה משמר שפגע בו ביובל : ואכלתם ישן נושן : פרשי ישן נושן של שלש שנים
יפה לאכול משל אישתקד : וא"ת אם כן אמאי ישן מפני חדש תוציאוי : ול' משום
דישן הוא כבר על כן לא יתקלקל טעמו וריחו אף בחוץ ולא כן אפי' בחדש : ומא'
מכס רבבה ירדפו : תימה והלא אין החשבון מכוון כי אינו עולה כי אם אלפיים
לפי חשבון ראשון : ול' דהכי זרדפו : מכס ה' מארה : ומאה פעמים ה'
רבבה מכס ירדפו הרי אחד רודף שנים גדול וזאת המרוכזים : ומקשי הרי אמרו
כי מדה טובה מרובה ממדת פורענו' והכא כתיב מאה להכבה : ואלו במד' פורענו'
בפרשת האזינו כתיב ושנים יניסו רבבה : ואומר רבינו תם דהכא דרפינ' והרגינ'
קאמר דכתיב בקללות ונפלו אויביכם לפניכם בחרב ולכך לא ירדף ויהרג כי אם
חמשה אבל החם לא כתיב הריגה : והפקדתי עליהם בהלה : פרשימכה זכו' זו
מכת מותן : י"מ מותן לשון המתנה תוחלת ממושכה מחלת לב מצפה לרפואה
ואינה באה : ויש מפרשים מותן לשון מתנים ממותן יאמר מתנים כמו מאזן אזני'
ואל תתמה על אשר לא באו אלא על דרך חדש הדישים קדש קדשים שהרי כל
דבור שהוא כפול אי אפשר להיות ממנו יחידיות גקוד בהכרות אאים כמו
עינים ידים ורגלים שינים וכן רבים : אף כאן מאזנים מעין מתנים : והתהלכתי
בחוכם : פרשי אטייל עמכם בגן עדן יכול לא תראו מפני תל' והיתי לכם לאקים
אף על גב דכבר מתים אכתי שייך יראה דהא מלאכים נמי אין להם גוף ונשמד
ויראים מפניו : שבע כחטאתיכם : וכי כך היא המדה וכו' : ותימרה וכי משלם
הקב"ה כפלים לאדם כחטאתיו חס ושלום : אלא פירושו כתרגום שכך חשוב לפני
הקב"ה כאלו לקחה כפלים : ונתתי שמיכם ככרזל וכו' וכמשנה תורה כתיב אצל
שמים נחושה ואצל ארץ ברזל אלא ליתן של זה בזה :

פרשת במדבר :

וידבר

ה' וגו' : סופי' תיבות של חומשי תורה מים לו שכל מי
שיודע עיקר התורה שלו ומים נקראת התורה : דבר
אחר התורה נקראת אור שכ' כי נר מצוה ותורה אור
אמר הקב"ה אם תשמור נרתי גם אני אשמור נרך כי הנשמה תלויה בתורה : כיצד
הנשמה ליה ה' שמות כנגד חמשה חומשי תורה והתהלה משמות הנשמה עולה
מנין שיה' רוח נשמה : נפש יחידה : חיה : וכן אם תקח שבתהלת תיבה שניה
של חומשי תורה עולין שיה' : אלה שמות האנשים מנאן כסדר תולדות' ובמנין
פקודם : ובסדר דגלים מנה גד' אחר שמעון ויש לתת טעם בדב' שבסדר הדגלים

מנה ראובן תחלה שהיה בכור ואחריו שמעון כסדר ואחריו גד האיל וחסר לו
ולא רצה לסדר אחר התולדות וצרף יהודה עם דגל ראובן כי אפשר לפי שהיה
עתידי להיות בנחלה מעבר לירדן וכי תימא אם כן היה לו לצרף שבט יהודה עם
ראובן נמי שגם נחלתו היתה עמו : ויש לומר שיותר טוב שהיה שני בני רחל
בדגל אחד מבשני דגלים : ואלה שמות האנשים : לכאן מנאס כסדר תולדותם :
ובסדר דגלים ובסדר פקודים מנה גד אחר שמעון ויש לתת טעם בדבר שבסדר
דגלים מנה ראובן תחלה שהיה בכור ואחריו שמעון שנולד אחריו : ואחריו גד
בכור שפחת לאה ולא צרף שבט יהודה עם דגל ראובן אלא שבט גד שנחלתו
היתה עם נחלת ראובן : שנ' כילקחו בני הראובני והגדי לבית אבותם נחלת' וכו' :
ואת אם כן היה לו לצרף שבט מנשה עם הגל ראובן שגם נחלתו היתה עם נחלת
ראובן : ויש לומר כזה אין להקפיד שהיה לא היה אלא חצי נחלת שבט מנשה
עם נחלת ראובן : וטוב לנו לצרף שני בני רחל בדגל אחד מלשימם בשני דגלים
כן מצאתי בשם ר"ת : אליצור בן שדיאור : אלה שמות הנשיאים נרצנו להדרש
נקרא שם נשיא ראובן אליצור על שם ראובן אף על פי שחטא שנ' וישכב את
בלהה פילגש אביו : ולבסוף עשה תשובה ומחל לו הקב"ה כל עונות של ראובן :
לבני יוסף לאפרים : הקדים דבריו אפרים לדבריו מנש לקיים דבריו יעקב כדכתיב
וישם את אפרים לפני מנשה : אבל כחלקת הארץ הקדים מנשה לאפרים שנאמר
יוסף למשפחותם מנשה ואפרים ולמה עשו כן לפי שהציו שבט של מנשה קבלו
חלקם תחלה בטרם שנכנסו לארץ לכך הקדים מנשה : למנשה גמליאל בן פדת
צור : מה שגר גמל לו הקב"ה שקדש עצמו פדאו צור מדינה של גיהנם שבשעת
שחבתו ארונתו פתחה שאול פיה נגדו ושם ראה צורו נגד עיניו ורחק ממנו :
לבנימין אבירן בן גדעוני : בשעה שנורד בנימין מטה אמו וקראן בן אוני כלומר
מתאונן והולך ואביו קראו בנימין כלומר לא ימות אלא יהיה חזק כידי ימין : לכך
נקרא אבירן : ומה דן בן גדעוני פירוש בן אמו שראתו בן אוני הוא אוני : פגעו
אל : לפי שלאשר היו בנות זמי שהיה עצור והיה מהוייב למלכות והיתה ברצו
מבקשת רחמים למלך ומוחל לו : לגד אליאסף : לפי שקיימו מצות משה רבינו
ע"ה הוסיף הקב"ה אות על שמותם שקיימו דבריו של הקב"ה שעזרו לאהיהם לכך
נקראו רעואל : לנפתלי אחירע בן עינן : אין אחי אלא לשון ארץ שמנה לתבוא :
כדכתיב ותחריענה כאחו : ואומר והלא בן אחי יפריא דע לשון רנון כתרנוס ראו :
זה היה שבט נפתלי שארצו מוציאה פירות ברצון בעליה : בן עינן שהיו עננים
משקיף ארצו מעיינות רבים היו בארצו ועל זה אמר מבורכת ה' ארצו : ראובן
בכורי הסר כתיב : כי בחללו יצועי אביו נתנה בכורתו ליוסף שיוסף לקח פי שנים
בארץ ישראל : לבני יוסף אפרים : ואם תאמר למה נאמר בפסוק לבני לבני
באחד היה די : ול שיוסף ראוי למנות בדגלים ולישא דגל כשאר שבטים אלא
שלא טען במת אביו בפני שהיה מלך : לכך לא היה לו דגל בפני עצמו : ובכול
כתיב בן וביוסף ובנפתלי כתיב בני : לפי שבנותיו היו מרובים מבניו לכך רמו יעקב
בחוכו אשה : נפתלי אילה שלוחה הנותן כראשי תיבות אשה : וחדע שכן הוא
שהיו כשבתו ששים רבוא וקא אנשים ולא נשים ונשארן נשים יותר מאנשים

לכך כתיב בפנחס בני ווא לבני להראות לנו שכנות היו יותר מכנים הכא נמי
 לכך כתיב בני : איש על דגלו : איש בנימטרי שבט לבית אבותיו ולא האש לבית
 אבותיה כי האשה עם האיש מתגברת : אלה קריאי העדה ו' קטיעא וקרינן
 קרואי לפי שלומיאל בן צורי שדי הוא זמרי בן סלוא במסכת סנהדרין וכי תימ'
 שהיה עמהם יפסידו ו' שלהם לכך השלים להם ו' בפסוק שלאחריו : ויתילדו על
 משפחותם לבית אבותם שמים מלאות הכא : וכן בויקה קרח : וז'וד שחסר להם
 בקריאי מלא להם באבותם : ובויקח קרח קריאי מועד קריאי כתיב חסר י'וד לגמרי
 בשביל קרח ועדתו ובשעת הדבור כבר היו רשעים לכך חסר י'וד לגמרי : אבל
 שלומיאל היה יחידי : ועוד שבאותו מניין היה עדיין צדיק לכך קיטע : היו ו'לפי
 שהזכרו שאר לויים באותו פסוק : יצהר קהת לוי וגנאי להם שנחסר להם י'וד
 ממשפחותם לכך הוסיף להם ו'זו באותה פרשה : ואת שם אהרן תכתוב על מטה
 לוי כי מטה אחר לראש בית אבותם זה ושמדבר סיני : והיו שחסר ממשפחת
 לויים בתחלת הפרש כשביד קרח מלא להם באבותם בשביל שאר הצדיקים שהיו
 בכית לוי : והיו בני ראובן בכור לגלגלותם : בני שמעון לגלגלות : בכל השבטים
 לא נאמר לגולגלותם חוץ מאלו לפי שהיו צריכין כפרה : ראובן שבלכל יצועי
 אביו : שמעון על שנשא דינה אחותו כמו שפ'שי ז'ל בפרשת ויגש : ולמ'ד בפרק
 ארבע מיתות גם אחותו מן האם מותרת לבני נח : י'ל ששמעון צריך כפרה על
 שעשה עם לוי במעשה יוסף ובשכם וכבר נתכפר אותו עון ללוי במעשה העגל
 שנ' ויאספו אליו כל בני לוי אבל שמעון היה צריך כפרה : וכבר פירשתי העניין
 בפרשת וזאת הברכה : פקודיהם למטה ראובן תימה וכי אפשר שלא חסר או
 יתר אחד או שנים מכלל סכום החשבון : ו'ל שאין הפסוק מקפיד בדבר מועט
 כדכתיב תספרו חמשים יום ואינם אלא מ'ט : וכן ארבעים יכנו ואינם אלא תשעה
 ושלשים : בני נפתלי בשאר השבטים כתיב לבני בלמ'ד ללמד שנפתלי לא היו
 כי אם זכרים : ואתה הפקד את הלויים : פירש הקונטרס כתרגומו מני לשון
 מגוי ושררה : לא הכנתי איך התרגום מוכיח כן שהרי אינו מחלק בתרגום בלשון
 פקידה בין אותו שהוא לשון מגוי וחשבון : כי תרגום של פקוד בני לוי הוא מגוי
 וכן כולם : ואם נאמר שכ'ף כתרגומו טעות סופר הוא וראוי ליכתב תרגומו מגוי
 בלא כ'ף : ועל לשון התרגום יש לי שני פנים : בא ר'שי ז'ל לפרש גם פתרונו אולי
 נחא והרבה כיוצא בזה מציינו בפרשת מקץ : ר'איש הפרש גדול כי כשאומ' ר'שי
 ז'ל כתרגומו ר'ל שמלת מגוי הנון דגושה והיא מלשון פקודות ושררה : וכשהיא
 מלשון מניין התרגום הוא מגוי בלא דגש והשתא נחא לשון ר'שי : ויפקד במדבר
 סיני : ב' במסורת הכא חד לה' ב' בפרשת צו : ביום צוותו את בני ישראל להקריב
 את קרבנם לה' : במדבר סיני : לפי שכשעה שהיו נמנין היו מקריבין קרבנות
 למען לא ישלוט בהן דבר כדכתיב בפרשת כי תשא ונר'גנו איש כופר גפשו לה'
 בפקוד אותם : ויפקוד אותם משה על פי ה' כאשר צוה : ב' במסורת : הכא חד'
 זה ב' בפרשת מסעי ואדני צווה בה' לתת את נחלת צלפחד אחינו לבנותיו : לפי
 שמשא רבינו הגחיל בע'כ לבנות צלפחו וצוהר הק'בה להנחיל והעבירו על רעתו
 בזה : וכן היה קשה בעיניו לפקוד שבט לוי לבדו כי היה ירא שיטעה במניין וצוהו

הקב"ה שימנם לבדו • וזהו שפירשו בספרי דקרא אשר פקד משה ואהרן • אֵל
הקב"ה לכבודך כתוב אהרן כאלו היה עמך במנין אמנם תנקדוהו להודיע שלא
היה עמך במנין • ולקחת חמשת שקלים וכן לדרות • ואם תאמר מפני מה אין
בני הלויים הנולדים פודין את הבכורות הנולדים בישראל מכאן ולהבא וזל
הלויים נולדו מאלה הלויים שפרו כבר את הבכורות • אבל הבכורות אינם נולדי
מן הבכורות שנפרדו אלא מכל ישראל שלא נפרדו ואותם הנולדים מן הבכורות
אינם ידועים לפיכך צוה הקב"ה לפדות את הבכורות שילדו מכאן ולהבא • איש
על דגלו • איש בגימטריא שבט • לבית אבותיו • ולא האשה לבית אבותיה • כי
האשה עם האיש מתגברת • איש על דגלו באותות • פירוש באותותם שמסר
להם אביהם • ראובן דודאים • יהודה אריה • דן נחש • יששכר חמור • בנימין זאב
יוסף שור • אפרים קרני ראם • ואלה שמות בני אהרן הבכור נדב ואביהוא •
ושואלין מאי נפקותא מבכורתו של נדב • והלא לא יטול פי' שנים בחלק הארץ
שהכהנים אין להם חלק בארץ • ופירש מהר"ם כי יש פסיק בין בכור לנדב כי
הבכור קאי אאהרן שהיה זקן ממה שא"ל תתמה למה הזכיר אהרן ומשה אלא
שהיה זקן ממנו • וכשמונה הפסוק התולדות מונה לפי שנים ולא לפי החכמה •
וכן למעלה בפרשת וארא • בסדר תולדות כתוב ותלד את אהרן ואת משה •
ואחריו הוא אהרן ומשה המוזכר למעלה בסדר תולדות ואח"כ כתיב הם המדברין
אל פרעה משה ואהרן • כלומר לענין להחשיב לפני המלך להוציא את ישראל
ממצרים היה משה קודם לאהרן •

חסלת פרשת במדבר • והוא לך פרשת נשוא •

בני קחת ובני מררי • כתיב על פי ה' ביד משה • ובכני גרשון לא
כתיב כי אם על פי ה' וגו' לפי שבראש הפרשה כתיב וידבר
ה' אל משה ואל אהרן פירש בסופה אשר משה היה עיקר
ולכך כתיב על פי ה' ביד משה • ובכני מררי כתיב למשפחותם ולא כרתיב בה
וידבר ה' פורש בסופה על פי ה' לומר שמפי הגבורה נאמר למשה • אבל בכני
גרשון כתיב וידבר ה' אל משה ולא נזכר אהרן לכך הוצרך לומר ביד משה • וישלחו
מן המחנה כל צרוע וכל זב • פ' רשי ז' שמנה פרשיות נאמרו ואלו הן אחת מהם
פרשת טמאים • איש איש כיהיה טמא לנפש וגו' • פרש' שלוש טמאים • ופרשת
כהנים • ופרשת לויים • ופרשת נוזר • ופרשת שתויין • ופרשת נדות • ופרשת
אחרי מות • ופרשת פרה אדומה • תימה הא אמרינן שואלין ודורשין בהלכות
הפסח קודם הפסח שלשים יום • שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח
שני • ורבינו תם פירש פריש' טומאת מקדש וקדשיו • ותרומה בל • יאכלו בטומא'
ודלא כר' ש' ז' • ואכתי תימה דאחרי מות ביום שהוקם המשכן ביינו כיום שמתו
בו הא אמרינן • אחרי מופלג • וכבר תירצתי לעיל בפרשת לך לך • וכל טמא
לנפש • ותרגומו לטמי נפשא ראינשא • אומר אני שהוא לשון עצמות אדם
נכו' ולכך דחק ר' ש' ז' לפרש שהוא לשון עצמות לפי שזה היה לשון טומאה לא

היה לו לתרגום וכל דמסאב לטמא נפשא דאינשא : דמה לו לתרגם וכל דמסאב
 נפשא דאינשא כדרך כל לשון טומאה ועוד אב תפרשהו לשון טומאה יהיה
 משמע שהכתוב מדבר באדם הנטמא בטמאת שהרי תרגומו וכל דמסאב לטמא
 נפשא דאינשא : עוד ימ' דלא מצילמימר כל דמסאב לטמא נפשא דאינשא שהו'
 טמא נפש כמש דאותו הכקבל טומאה ממש נפש הטמא אינו אלא ראשון ואינו
 משולח מן המחנה : ולכך פירש טימי עצמות הטמאים טומאת מרת להיו אבי
 אבות הטומאה דמסאב היו אב וטעון שלוח : והיא נתפשה : אסורה לבעלה
 כיון שלא נטמאת באונס אלא ברצון ויוצאת בלא כתובה ואסור לבעלה ולבעל
 ולתרומה דתלחא ונטמאת כתיב : וקנא האיש את אשתו והיא נטמאת ונטמרה :
 והיא נטמאת תחת אישה וטמאה : אחד לבעל : ואחד לבעל : ואחד לתרומה
 והניף : ומקשה בירושלמי ולא דבר מכוער הוא שמניח ידו תחת ידה : ומפרש
 מביא מפה ואינו הוצף ומשני בכהן זקן ואי בעית אימא בביתו לפי שאין יצר הרע
 מצוי לפי שעה : ונקא האיש מעון ג' במסורת : הכא תר' ואידך על משענתו
 ונקא המכה : והג' מי שלח ידו במשיה ה' ונקא : לפי שג' מוחלין להם עונותיהם :
 העולה לגרולה והיינו משיה ה' ונקא : כלומר הזוכה להזירת משיה ה' ונקא
 מעונותיו : והחולה שנתרפא אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקא מעברות
 שבידו וחתן שנושא אשה או ונקא האיש מעון כלום על ידי שישקנה ונקא מעון
 שהיא תמות והוא ישא אחרת וינקא בכך מעונותיו : והאש' ההיא תשא את עונה
 דרשינן כסוטה שלא ידאג הבעל לומר גרמתי לבת ישראל נוול אולי אשא עון
 תלמוד לומר ונקא האיש מעון והאשה ההיא תשא את עונה ודוקא כאן אבל
 בהפרת נדרים שיכול להפר כגון שנדרה שלא להתקטט ויכול להפר לה ואינו
 מפר לה גורם לה להתנוול ונשא את עונה : לנדר נדר וגו' : פרשי וכו' וקשה
 שהרי מביא קרבן על זה דאמר מאשר הטא של הנפש על שצער עצמו מן היין :
 זיל הא דקאמר זייר לאו דוקא אלא לא ישתה יין כל כך עד שישתכר שהשכרות
 מביא לידי גיאוף : ועוד יל דהא דניזיר טמא כראיתא כריש מסכתא דגו' משום
 דכתיב והימים הראשונים יפלו והיישין דלמרו אחי למעבר על גזירותו : אבל
 ניזיר טהור שהוא לשם שמים לאו חוטא הוא : עוד יל נהי נמי דמצוה להיות ניזיר
 מכל מקום יש עבירות קצת : שכיזא בזה מצינו בתענית הלום בשבת שמצוה
 לעשותו בשבת ואף יש לו להתענות בא' בשבת שיתכפר לו מה שהתענה בשבת
 אף זה שעושה מצוה להיות ניזיר יש עבירה קצת : לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו
 לא יטמא להם במותם : ותימה למה לו קרא והא כתיב על נפש מת לא יבא וגו' :
 זיל הא דרשינן ליה למעוטי מת מצוה ובמותם איכא למדרש במותם הוא דלא
 יטמא הא כנגעים ובזיבות הוא מטמא : פתע זה אונס : פתאום זה שוגג : ובמסכ'
 בריחות פב מייתי ברייתא דתני איפכא ותניא איזה פתאום זה מזיד דכתיב ופתאו'
 עברו ונענשו : לאביו : למעוטי מת מצוה : הקשה מהרריש למה לו קרא לירמי
 מןו מכל השתא כג שקדושתו קדושת עולם וגם מן הכטן מטמא למרת מצוה
 כדכתיב באמור אל הכהנים : ניזיר שאין קדושתו קדושת עולם ואינו מן הכטן
 לא כש יטמא : זיל שמשון יוכיח שקדושתו לעולם ומן הכטן וקו' פריכא הוא :

במטה פרשת נזיר לפרשת ברכת כהני' · לפי שקדושת נזיר כקדושת כג' ואסור להסתכל בכהנים בשעת נשיאו' כפים · ומקוי לה במסכת חגיגה בפרק אין דורשין דבקשת איירי' · והכי קתני כל המסתכל בג' דברים עיניו כחות · בקשת · ובנשיא ובכהנים · בקשת דכתיב במראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנוגה והוא מראה כבוד ה' · בנשיא ונתת מהודך עליו · פי' היינו שכינה שהיתה שורה על יהושע · והוא נשיא ר"ל מלך שהרי יהושע היה כמו מלך שהוא היה מנהיגם ומראה להם עבודה ה' ויראתו · ואם תאמר והא כתיב מלך ביפיו תחזינה עיניך · משמע דמותר להם לראות אותו הרבה כדכרתיב והניטו אחרי משה ומתרגמינן ומסתכלין לות משה ו"ל שהיו נותנין עיניהם ולבם לראות את משה · בכהנים בזמן שבית המקדש קיים בשעה שעולין לדוכן המברכין את העם בשם המפורש פירושו ז"ל שהשכינה שורה על קשרי אצבעותיהם ובהגדה פריך מהאי קרא הגה זה עומד אחר כתלנו משגיח וגו' · הקריב נתנאל בן צוער · האי הקריב דריש בתנחומא אע"ג שלא היה כדאי וגדול להקריב אחר יהודה דחק עצמו למצוה · בקשין העולם למה בקרא נשיא דן אחיעזר בן עמי שדי · נשיא נפתלי אחירע בן עינן · ומתראין לפי ששבטו של דן יש בהם פסלות של מיכה ופלטם הענן ובקש דן לנפתלי אחיו שיבקש עליו רחמים שלא יהיה הענן פולטו ואמ' לו שיהיה לו אחי עזר בן עמי שדי פירוש שיהיה לו לאח לעזרה שיהיה בו עם אל שדי · ונפתלי השיבו אחירע בן עינן בתמיהה · כלומר אחי רע שיש בו עבודה זרה יהיה בתוך הענן · עתודים חמשה · עתודים דנחשון מלא · וכתיב במסורת שאין יותר וחד להיות היהודים עתודי כתיב ועתירים קרי לפי שמדרכי היה מצד אחר מהיהודים כדכתיבונן והיו יש לה כמין קרנים ומשונה משאר ו"ו לומר שהיהודים יש להם להיות כעתודים בפורים לשמוח ולקפוץ · מ"כין שני' הכרובים ר"ת משה · מלמד שהיה חשוב ככרובי מעלה ·

חסלת פרשת נשא · והא לך פרשת בהעלוך ·

בחדש

הראשון פ"שי ז"ל לא פתח בו אלא משום גזרון · ותימה בפרשת בא אל פרעה תלה הכתוב עבודה זו בכיאתן לארץ אם כן לא הוה גנות · ו"ל כי מפני חטא העגל לא נשבר רוח צפוני ולא נמולו כדאיתא בפרק הערל ויאמר אליהם עמדו ואשמעה וגו' · פ"שי ז"ל דאוייה היתה פרשה זו ליאמר על משה כשאר כל התורה כולה אלא שזכו אלו שתיאמר על ידיהן שמגלגלין זכות על זכאי · ואת מאי זכות היה להם לאלו האנשים טמאים דמקרו להו דמישאל ואל צפן היו כדקחני החם בפרק הישן שהיו עוסקים בגרב ואביהוא דאוקמא שהיו טמאים כפסח · והלא גרב ואביהוא מתו ביום שמיני למלואי שהוא ראש חדש ניסן · וכן פ"שי ז"ל לעיל בפרשת שמיני ביום שמיני הוא ניסן · קרנני בספרי ויהי כיום השמיני אין אנו יודעין אם שמיני להדש אם שמיני למניין · כשהוא אומר כי לשבעת ימים ימלא את ים ויהי כיום השמיני שמיני למניין ולא שמיני להדש ומצינו בכניין שבג

באדר קרבו במלואים ונשתלמו באחד בניסן ובשני לו נשרפה הפרה כך פ' ש'
 לעיל בפרשת נשא. והרי הם יכולים לטהר עצמם בנתיים וכן נמי למד נושאי
 ארונו של יוסף היו שהרי היו יכולים לטהר עצמם בנתיים משום הכי אד' דהני
 אנשים טמאים מקוברי מת מצוה היו כדקתני במסכת זבחים והיינו שהיה להם
 שנתעסקו במת מצוה וחל שביעי שלהם ערב הפסח. וא"ת אכתי אמאי היו נדחים
 לפסח שני. ליעכרו טבילה בע"פ וליכלו בפסח. י"ל כיון שלא היו ראויין לימנורה
 על הפסח בשעת שהיטה שהרי לא בני אכילה נינהו שהרי היו טמאים סבירא לן
 כרבי עקיבא דאמר במסכת פסחים בפרק מי שהיה טמא אין שוחטין את הפסח
 על טמא שרץ דהיינו על טבול יום ואפילו הכי קתני דאין שוחטין. וטעמא הוי
 כיון שאין ראוי לימנות עליו. איש איש כי יהיה טמא לנפש. איש נדחה לפסח
 שני ואין צבור נדחה לפסח שני אלא קרב בטומאה דטומאת מת הותרה בצבור
 כדקאמרינן טמא לנפש אבל לא טומאת זב אלו היו צבור זבין לא הותר דחמירא
 הך טומאה לפי שיוצאה מגופו מה שא"כ בטומאת מת דאתיא מעלמ' וקילא אבל
 בשאר טומאות לא יעשו לא בראשון ולא בשני דלנפש שכתב אחר טמא ואינו
 נכתב קודם דלא כתב איש לנפש כי יהיה טמא דאז יהיה משמע דליחיד אתא
 למדרש דאיש נדחה מטומאת הנפש ולא משאר טומאות. ומדלא כתב הכי ר"ל
 איש איש כי יהיה טמא בכל טומאה נדחה. ולנפש אתא בעבור צבור שאינן
 נדחין משום נפש ובשאר טומאות כלל לא. דרשו כי בד' הדגלים היו תיבו האבות
 בדגל ראשון א' מאברהם יוד מיצחק. יוד מיצחק. דגל שני בצען ב' מאברהם
 צ' מיצחק. ע' מיצחק. דגל שלישי רח"ק. ר' מאברהם ח' מיצחק. ק' מיצחק.
 דגל רביעי מק"ב. מ' מאברהם. ק' מיצחק. ב' מיצחק. נשאר ההא מאברהם.
 הוסיף הקב"ה משמו יוד י"ה שמו היה חקוק כאיור על הדגלים. קומה ה' ויפוצו
 אויבין. אם יתאספו לקראת ישראל יפוצו ולא נמצא כס שנים יחד. ואם יבאו
 יבסו ולא יהיה להם תקומה. ווו תפלת הדרך. ובנוחה יאמר כשהיה הענן נח
 ובאו לחנות היה אומר שובה ה' רבבו אלפי ישראל. יהי רצון שישבו כל האפים
 והרבבות במקומם במספרם ולא יפקד מהם איש. ושובה כמו השבה ככתוב ושב
 ה' את שבותך. כוכה למשפחותיו. פ' שי זל על עסקי משפחות על העריות
 שנאסרו להם ע"ל. וקשה שהי' להם לבכות ביו מתן תורה כשנצטוו על העריות
 שנ' סרו מהר. ויל שלא רצו לערב את השמחה. ואצלתי מן וגו'. מקשי העולם
 נאצלתי מן הרוח אשר עלי' למה נתן הקב"ה מרוחו של משה יתן להם מרוח שלו
 ומתריצין דהפשט ח"ק ואצלתי מן הרוח אשר נתתי לך להיות סכלן שיהיו סכלני'
 כמותך ולעולם הרוח היה מחק"ב עליהן אלא שהיה רוח סבלנות כמשה. זה
 הדבר אשר צוה ה' וגו'. כל האלפא ביתא הוא בפסוק זה לומר כי מזונותיו של
 אדם קשים כנגד כל שאר צרכיו. אכלוהו היום. ג' היו כתיבי בקרא וד"ק כשרצו
 ישראל ללקוט המן אמר להם משה אכלוהו היום מה שלקטתם בערב שברת
 וכשהגיע חצי היום רצו לצאת וללקט אמר להם שבת היום אמרו ודאי לא ירד
 עוד המן לעולם אמר להם היום לא תמצאוהו בשרה. הצאן ובקר ישחט להם.
 מצאתי בספר התרומה שהכר רבינו גיסיס שמקשה ואומר וכי אדם חשוב כמשה

איך אמר להקב"ה הצאן ובקר ישחט להם וכי יהיה סכור שלא היה יכולת בנין
 הקב"ה להספיקם ומתקן כי זה ח"ו לא עלה על לבו לעולם אמנם הם אמרו
 בששמעו שאמר המקום בה שיתן להם בשר חדש מימי אמרו היוכל אל לערוך
 שלחן במדבר הן הכה צור ויוזבו מים ונהררים ישטופו הגם להם יוכל תת אין כח
 בעדו כל זה כעס הקב"ה שהלא את גבורתו ורצ' משה להפ' בזכותם ואמר להקב"ה
 רב' שיע הם סבורים שישחטו בהמו' שלהם ויאכלום הצאן ובקר ישחט להם משלת'
 לש' שמאות אלף רגלי ומצא להם שלהם : אם כל דגי הים יאסף : יוכלו שלוחיהם
 לאסוף להם ומצא להם וענה לו הקב"ה מזה איני כועס אם אמרו שבהמתם לא
 יוכלו להספיקם : אמנם אני כועס על שהלא את גבורתי ואמר היוכל אל לערוך
 שלחן במדבר ה' תקצר : אלו איני מספיקם מבחמות אחרות יאמרו שידי
 קצרה ואין יכולת בידי וכן בהדיא בתהלים במשכיל לאסף שאמר דוד היוכל אל
 לערוך שלחן : וכיון שאמר דוד זה אם כן אמרו כך : אמנם משה היה מחזר על
 זכותם שמו רבריהם לטובה ואמר למקום בה בניך הם רחם עליהם : אל נא
 יתהו כמת : מה מת מטמא כלומר מטמא האד' כבואו בתוך הבית שבו המה שהרי
 מת מטמא באהל אף מצורע כן : פ'א אשר בצאתו מרחם אינו הרי הוא כאדם
 שנוול מצורע מרחם אמו שהרי הוא כמת : ואין לו תקנה כ'א בתפלה אף זאת
 כמו כן : לראות הנגע א' שהרי אהרן היה קרוב ואין קרוב רואה נגעים : אם כן
 אין לה תקנה אלא בתפלה : ו'ל דהקב"ה עשה את הכל והוא היה במקו' כהן והוא
 עשה ההסגרה והטומאה : והכי קתני בזבחים כבוד גדול קבלה מרים אותו היום
 שאהבה אני כהן : אני מסגירה : אני חולטה : אני פוטר : קתני בנגעים בפרק
 שביעי אלו בהרות טהורות שהיו קודם מ'ת בגוי ונתגיי' בקטן וגולד בקמט ונגלה
 וכו' טהורות : וכך ה'ס בספר טהורות בגוי שהיתה בו בהרת ונתגיי' בעובר ונוולד
 בקמט וכו' הרי אלו טהורות : ו'ל הנהי דאין באותה הבהרת משום טומאה כיון
 שנוולד עמו : אבל מכל מקום היזק לא יוכל להתרפאות לעולם כ'א בתפלה : ואית
 דמתרצי גהי דאותן בהרות טהורות מכל מקום בני אדם היו מרחיקין ממנ' מאחר
 שהיו לבנות בצרעת היו חושבין בלבם שהם צרעת לפיכך היה צריך אהרן לוטר
 דטהורה היא : והאיש משה ענו חסר יוד כלומר כולם ענו שהוא עניו מאד : ד'א
 לכך חסר ענו בגימטריאה כמניין סופי תיבות של ה' חומשי תורה : במצרים :
 מסעיהם יריחו : סיני : ישראל : פתאום : להודיע ענותו של משה שלא ספד
 מחלוקתו להב' ולא השיב להם לפי שהשכינה מדבר' עמו : פה אל פה : פרשי
 ז'ל אני אמרתי פה אל פה לפרוש מן האשה : ותימה דאמרינן שלשה דברים עשה
 משה מדעתו והקב"ה הסכים ע'י וזה אחד מהם : ו'ל לאחר שפירש מעצמו הסכים
 ואמרו פה אל פה ישר כחך שפירשת : ואביה ירק : פ'ה תימה מקו' לשכינה אלף
 אלפים רבואות ימים עד אין קץ : ותירץ ר'ת שיש באדם שלש' שותפין כדאמרינן
 בנדה : ויש לשכינה ששה דברים באדם כנגד אביו ואמו : משום הכי נקט'ר :
 וקשה לה' כבוד שור רא' צריך בכל חמור הלמוד מן הקל : ושמעתי דאומר ד'ר
 היינו לעולם דבסוף הסגר ב' אם לא נתרפ' היא מוחלט ואל' הב' דבשני הסגרות
 ר'י בג' ימים דיום שביעי עולה לכאן ולכאן :

חסלת פרשת בהעלותך : והוא לך פרשת שלח לך :

ויהם

כלב ואת מדוע שתק יהושע ויל דודאי פתרו ליה ואמרו קנייא ימלא פירוש שאין לו בנים ואינו חושש אם יחיה או ימות : אבל הם מתפזזים מנשיהם וטפיהם ולכך שתק עליה נעלה לך כתיב בהא כלומר כלשון יחיד אפילו אם יעמוד איש יחיד יכול הוא להם כשנעלה כולנו שנוכל להם לך אמר נעלה אם היה אומר עשו סולמות ונעלה לרקיע מהלך וקם שנה היה לנו לעשות : נתנה ראש פי נעבוד עז ומצינו שנקראת עז ראש דכתיב בנבוכד נצר אנת הוא רישא דדהכא פי עז וכן כתיב ברוד כשברח מפני אבשלן כתיב ויבא דוד עד הראש אשר ישתחוה שם פי מקום היה חוץ לירושלם שמשם רואה בית המקדש : אפס כי עז העם כי אמת כי בשביל ארבעה דברי אי אפשר לכבוש את הארץ : הא מפני שעז העם השני מפני שהערים בצורות ג מפני שהראשום מהם ילדי הענק ד שהדרך אשר נבוא שם יושב עמלק בארץ הנגב והיבסי בהר והכנעני בים ואל אין לנו מקו לבוא שם לפי שכל המכוואות יש שומרים ועוז שאף על פי שכל זה לא יהיה שם הארץ היתה היותר רע שבכולם שהיא ארץ אוכלת וכו' וכלכ ויהושע השיבו שזאת הארץ על צד החסד היתה נתונה להם ואי להם לירא מן העם אף כי עז : ואת איך נבוא שם לזה אמר והביא אותנו ולמה שאמרתם ארץ אוכלת זה הוא שקר לזה אמר ארץ אשר היא טובה זבת חלב ודבש מבלי זריעה וחריש אף בה אל תמרודו ולמה שאמרתם כי עז העם ואתם אל תחזאו את עם הארץ ויפול משה ואהרן וגו' ואת ה' למיכתב ויפלו כדאשכחן גבי בחלוקת קרח וגבי פרשת הרומו שניהם נפלו על פניהם להתפלל על ישראל ויל דהכא מיד כשנפלו לפני ישראל לפייסם עמד משה מפני שדברה שכונה עמו והוצרך לעמוד : ועתה יגדל נא יוד גדולה מאותיות גדולות לפי שלא הזכירו האבות שהיו מתאווים לארץ ואלו הוציאו דבה שהיו עשרה ואעפ"כ ירמוז בזה כלומר זכור לאברהם שנתנסה בו נסיונות ולזאחק שנתן מעשר מכל שנ' וימצא בשנה ההיא מאה שערים למה מנה אלא כדי לישול עשור ויעקב שנתברך בעשר ברכות ועוד זכות עשר שמות שאינן במחקים ועשרה מאמרות שבהם נכרא העולם : ה' ארץ אפים ואת אמאי לא קאמר ה' שני פעמים כמו התם בפרש' כי תשא ויל משום דקאמר אחת קודם שיחטא ואחת לאחר שיחטא וכאן חטאו כבר כעגל ולא נמחל לגמרי דכתיב וכיום פקדי וגו' : אל לא הזכיר שאמרו כי חזק הוא ממנו כלפי שכניה אמת לא הזכיר מפני שהם שקרו : נוצר חסד לא הזכיר שגם אברהם חטא בירושת הארץ שנאמר כמה ארע כי אירשנה ונוצר חסד משמע זכירת חסד האבות : אם יראו האנשים האלה בחייהם אבל במיתתם הם רואים וכל מנאצי לא יראה : אלו מרגלים אפילו לעתיד לבא : זפגריכם אתם לא מת אחד מהם פחו מכן ששים ואת כיון שלא מת אחד מהם פחות מכן ששים למה הכרוו היה יוצא בתשעה באב הכדלו החיים מתוך המתים והלא לא נכנסו לא בני ששים ואותם היו מתים בתשע באב ויל כיון דמקצ' שגח

ככולה

כפולה לכך נכנסו כי פעמים שלא היה מת כשהיה השנה עד לסוף השנה בתשעה
 כאב עד אחר ט' באב בסוף השנה : ונכנסו אותי ב' בים ' וב' במן וכו' כדאיתא
 בערכין : וקשה מהא דתניא במסכת אבות י' נסיונו וכו' : הא איכא הבאר כשמת'
 מרים בפרשת חקת ז'ל היינו רפידים היינו בארה של מרים והיה רפידים חשיב
 בערכין : יום לשנה תימה אם כן מדת פורענות שוה למדה טובה דכתיב ואותי
 יום יום ידרושון : וכי ביום דורשין ולא כליה : אלא כל הלומד יום אחד בשנה
 לאיליו למד כל השנה כולה : וז'ל המ לענין תשלום שכר או מדה טובה מרובה
 אבל לענין עשייה שניהם שוים : למה נסמכו אלו השלש פרשיות ע'ו מקושש
 לציצית : לפי שתמיהים על זה שלא עשה דבר אלא שלקט מעט עצים בשבת
 נחייב סקילה : הא לפי שהקב"ה שאל למש מפני מה הלל שבת אמר משה לפי
 שכל ימות השבוע היה מוליד תפילין וזכר מכל המצוות אבל בשבת שאינו מוליד
 תפילין שכח שבת : אמר לו הקב"ה אני אתן להם מצוה אחרת שיוליכורה בחול
 ובשבת ואינו זו זו מצות ציצית שנמצוץ מן החרכים : וא"ת למה הזהיר בראייה זו
 יותר ממצוה אחרת : ויל לפי שהארס דין קו מעצמו השתא ומה מצוה שאדם
 דש בעקבו כך יזהר בה כש שאר מצוות : את ה' הוא מגדף : מחרף כמו היתה
 חרפה וגרופה וגו' : ועוד דרשו רז"ל שחייב כרת המכרך את ה' : וקשיא לוי דהא
 בפרשת אמור אל הכהנים כתיב ונוקב שם ה' מות ימות : ונראה לי לתרץ דהתם
 בעדים והתראה : והכא בלא עדי והתראה : ומשו הכי דינו בכרת : כי לא פורש
 מה יעשה לו : קשה למה לא דנהו בחנק שהרי כתיב מחלליה מות יומת ומיתה
 האמורה כתורה סתם אינה אלא חנק : ז'ל שהיו מסופקים אם גלמוד חלול מעו
 וידון כסקילה כי אותה ג'ש של חלול שנוייה כמיני כדאיתא בסנהדרין : ועוד
 מקשין לרבי יהודה דאמר דאינו חייב עד שיודעורו באיזה מיתה : הוא נהרג
 היאך נתייב זה מיתה : הרי לא היו ישראל יודעים מיתתו כדכתיב כי לא פורש
 וגו' : ויל דהוראת שעה היתה : על דשמא התרו בו מכל הארבע מיתות בד' :
 מקושש : אמרו במדרש כי לשש נתכוין כי ראה שהיו מזוללים בשבת וקשש עצי'
 כדי שיהרג : ואמרו שטן ופנינו ומקושש לשש נתכונו : למה שמנה חוטיך בציצית
 לפי שהם באים לכפר על שמנה איברים שבאדם שהאדם חוטא בהם תמיד :
 ואלו הן : עין ואוזן ואף ופה ויד ורגל לב וגויה אנן דלהכי צוה השם אותם שמנה
 חוטיך כדי שיומנע עצמו שלא ישתמש באלו שמנה איברים אלא הדבר הראוי
 וזרחיק עצמו מן העבירה ע'י כן שהוא רואה אותך יתבונן למה זו : למען תזכרו
 שאו לרב האי גאון וז'ל למה מתיוון בז'ן דתזכרו ואמרו בה טעם לפי שתזרו עולין
 לתרג מצות : וכנגד זה איכרות שבקש ועדיין נשאר שנים זהו כנגד אכורות
 שבפסוק אני א'לדיכם אני ה' לשלם שכר טוב לאותם שמתפללין תפלתן ככוונ'
 זקורין ק'ש ככוונה שיתן רוח בין הרבקי ואני השם נאמן ליפרע מאותם שהם
 מכעיסין אותי : ושמעתי טעם אחר משם ר'בם ז'ל משום דתזרו עולין לתרג
 מצות והכ' לעשרים שנים שאין מענישין את האדם מן השמים אלא מעשרים
 שנה ומעלה : ומתיוון את ה'ין כלומר שיש לו שבע שנים מעניש בד' של מטרה
 עד עונש בד' של מעלה כי בד' של מטרה מענישין אדם מבין יג' ומעלה זכר של

פעלה מכן עשרים שנה ומעלה . וסמך חסדו שמעתי מהר יצחק כהן שלכך צריך להתיו סמך כי היכי דלא לישתמע חסדו ומשמע שתי רשויות דדו שתיס ואין לומר כך לפי שהקבה אחד ושמו אחד . אג דלא לימא חזרו :

חסלת פרשת שלח לך . והא לך פרשת קרח :

ויקה

קרח . לכך כעס קרח לפי שכל הלויים נושאים בעגלות והם נושאים לכחף שנ' ולבני קרח לא נתן כי עבוד הקדש עליהם : בני ראובן דתן ואבירים ואון בן פלת כך פרשי זל . ואומר הר אליקים שלפי שיש לטעות ולפרש כי בני ראובן אינו מוסב אלא און בן פלת שלפניו ולא לרתן ואבירים שלפני פניו . והוא עד ובני דן חושים בא רשי זל להודיענו האמת ולומר שכולם היו משבט אחד מראובן כמו שמצינו בסדר המשפחות שבפרשת פנחס : העולם מקשים מה ראה לומר להם רב לכם כל העדה כולם קדושים . פי להיות כהנים כמותכם ואפילו ישראל שהרי און בן פלת היה מן העדה ומה ראה לשאול כהונה אף לזרים . ועוד מקשין למה אמר משה ואם כריאה יכרא ה פי שימותו במיתה זו יותר מבמיתה אחרת . ועוד מקשין למה היו אומרין על משה ועל אהרן אתם המיתם את עם ה מקרח ועדתו והלא הם פשעו בעצמם : ועוד למה צוה ליקח מהם מטות והלא היה ידוע לכל שאין הכהונה ראוייה אלא לאהרן הכהן שהרי קרח ועדתו נבלעו ונשרפו בשביל שערערו על הכהונה . ויש לישב הפי הכי : אמר להם קרח הקבה אמר ואת חזו לו ממלכת כהנים שכל ישראל ראויים לכהונה . ואתה לקחת לעצמך המלכות והכהונה לאחיד אין זה כפי אלא כל העדה כולם קדושים אמר משה לקרוא לרתן ולאבירים לבא לרין לפני הקבה ויאמרו לא נעלה פירוש למקום ומצינו עליה גם כדן דבתיוב ועלית אל המקום : אמר להם משה הקבה פפה להם החר כגיגית לבלוע אותם אם לא ירצו לקבל התורה . ועתה מאחר שהם נרחים מן התורה יבוא הקבה ויכרא פה לארמה לבלוע אותם כמו שעשה ביום מתן תורה : ומן הקושיא דאתם המיתם אמרו הקהל לכך מתו קרח ועדתו לפי שלא מסרת להם מחתות קדושות כמו מחתות שלכם אמר להם הקבה שיקחו מטות שאין קדושו ויראו שמטה אהרן יפרח ושלחם לא יפרח : ואנשים מכני ישראל חמשים ומאתים בירר קרח מכל שבט ושבט כג אנשים שהם סנהדרין קטנה לכר משבט לוי לפי שעליהם תלונתו . וזא פעמים כג הרי רנג והשלש חיתרים על הרג איש דרין ואבירים ואון בן פלת ששלמו לקשר הרשעים . ואמנם פרשי דרוכם היו משבט ראובן : את אשר יבחר ה הוא הקדוש : כבר הוא בקדושתו וכי אין אנו יודעים שמי שיבחר ה הוא הקדוש אלא כך אמר להם הרי אני מודיעכם שמי שיבחר מכולם ה והשאר אבכים : וזה שאמר את מחתות החטאים האלה בנפשותם שהזהירם משה בנפשותם ולא שמעו : ויאמר משה לקרח אתה וכל עדתך וגו' אתה והם זאהרן מחר תימה למה אתה והם אלא מקבל הלשון למר תשובתו של קרח כשאמר לו משה אתה וכל עדתך תיו וגו' השיב קרח ואמר לו מדוע אף

אני ועדתי לשם הלא איני מערער אלא על אהרן אם יבא אהרן לבית הוועד אך לשם ואשר יבחר השם הוא הקדוש עד שאמר לו משה שגם אהרן יהיה לשם וזה אתה והם ואהרן מחר כך פירש הר"ם בשם רבותיו : כי תלונו עלינו : כי תלונו כתיב בו'ו כלומר על ו' אתם מליגים ומהרהרים משה : ואהרן : אלעזר : איתמרי בחשון אלצפן : כי תשתרר עלינו ולא עוד אלא גם תשתרר על אחרים : ולא די ממך אלא שאתה ממנה עלינו אחרים למשול עלינו : ד"א נשתרר עלינו במצרים ובמה נשתרר במצרים שאמר למה תכה רעיק מי שמך לאיש שר ושופט עלינו : וגם אילו היו דתן ואבירים : תשתרר אין לך תיבה בתורה שעולה כ"כ מאות וכן כל האלפא ביתא עולה כך ה' פחות לכך הכפולים מנצפך והם ה' תבורת שיש במקום ה' שפחתו וכן אמרו היאך תשררר עלינו בעבור ששמעתם תורה מפי הגבורה גם אנחנו שמענו כל האלפא ביתא : הברלו מחוך העדה : ובסמוך אמר הרומניש לומר קודם פורענות קרח היו מעורבים יחד כל המחנות והיו צריכין הברלה : אכל בסמוך לאחר מעשה קרח לא נאמר הברלו שכבר הוברלו במעש' קרח : ואם בריאה יבדא ה' פ'רשי וכו' : ורבינו תם פירש בריאה לשון נקב כמו וברא אותם בחברותיהם כלומר אם ינקוב ה' נקב בארץ וחפת הארץ ותבלע' אז וידעתם כי ג'אצו : ואין לפרש אם יברא ה' כמשמעו שהרי פי הארץ היה אחד מן הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות כמו שמפרש במסכת אבות : ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים : קשה מה ראה הכתוב בהחמשים ומאתים איש מקריבי הקרבנות שנדונו באש ומה ראה בדתן ואבירים שידדו חיים שאולה : וזל שמשל לשני בני אדם האחד אמר אעש' כל מה שיגזור עליי השופט והאחד אמר לא אשמע אליו : את מי ילקה יותר הוי אומר זה שאמר לא אשמע אליו : כך הר"ג איש עשו כאשר צוה משה שנ' ויקחו איש מחרתו וגו' : ודתן ואבירים אמרו לא נעשה : שנ' ועיני האנשים האלה תנקר לא נעלה : למה קנס קרח בכליעה היה לו לקנוס אותו ואת אנשיו האחרים בשריפה בלבד : ויש לומר הם רצו להגביר על הכל לכך גשפלו : וכן עוזיהו רצה ליכנס לפניו ונשתלח חוץ לכלם : ואת אהרן כתוב על מטה לוי' תימה עדיין איכא חרעומת ויכולין לומר אלו היה כותב שם לוי כמו כן היה פורח ובמה ניכר שאהרן כהן יותר מלוי אחר : עוד למה לא עשה מהמטות קודם מעשה קרח ולא היו כאן לידו כך לצאת : גוענו : אלו שמתו בשרפה על ידי האש והתרגום שתרגם הא מיננא קטלא חרבא של מקום קאמר שהוא אש : וכסף חמשת שקלים : הם עשרים זהובים כי השקל ח' זהובים ומצאתי השקל אלף גרגירים שעורים : זהוב בגימטריא זו :

דרוש ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי ד' דברים יצר הרע מקטרר עליהם ובכלם כתיב חוקה ואילו הן אשת אח : וכלאים : ושעיר המשתלח ופרה אדומה : אשת אח : עדות אשר לא אחיך לא תגלה וכו' יבמה יבא עליה : כחיוו אסורה : במתו בלא בניס מותר

וכתוב בה חוקה ושמרתם את חוקותי : כלאים לא תלבש שעטנז : וסדין בציצית
 מותר וכתוב בהם חוקה את חוקותי תשמורו ובגד כלאי שעטנז : שיעיר המשתלח
 והמשלח את השעיר לעזאזל יכנס בגדיו והוא עצמו מכפר לאחרים : וכתוב חוקת
 והייתה זאת לכם לחוקת עולם : פרה אדומה דתנן כל העוסקים בפרה מתחלה
 ועד סוף מטמאין בגדים : והיא עצמה מטהרת טמאים : היא הוא דכתיב מי יתן
 טהור מטמא וכתוב בה חוקה זאת חוקת התורה : כתיב אמרות ה' אמרו מהוהות
 כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים : רבי חנן בר פפי פתר קרא כפר אדומה
 שיש בה משבעה ז' שבע פרות ז' הזיות ז' שרפות ז' ככוסים ז' טמאים ז'
 טהורות ז' כהנים : ואם יאמר לך אדם חסרים הם אמור לו אף משה ואהרן הם
 בכלל : ש' וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר ויקחו אליך : ר' לוליאני אמר
 אל הקב"ה למשה משה לך אני מגלה טעמי פרה אבל לאחרים חוקה היא זאת
 חוקת התורה : זאת התורה אדם כי ימות וגו' : פירש ר' לוליאני כפרש מטות דקאי
 אישראל לחוהיה אבל גוי עץ אינו מטמא באהל : אלא במגע ומשא לא אימעיט
 והא כתיב וכל אשר יגע על פני השדה בחלל הרב אויבמת או בעצ' אדם : וגדרוש
 ביה אדם ישראל ולא גוי ונאמר דלא יטמא במגע ובמשא : ויש לומר מכיון דמעט
 גוי מאהל וגם במגע מדכתיב תרי אחס הוה ליה מעוט אחר מעוט זלרבות גויים
 ומסתבר לרבנניהו למגע ולא לאהל ואע"ג דשני מעוטי לאו בחד עניינא כתיבי
 אלא חד במגע וחד באהל : מכל מקום חשיב כחד שהרי דרמעט גוי למגע כל
 שכן לאהל ולמה לי למעוטיגוהו מאהל : איה : מיים חיים אל כלי : מים הוא תור
 שנ' הוי כל צמא לכו למים : וחיים נמי איקרי תורה שנ' עץ חיים וגו' וניתן התורה
 שנקראת מים חיים אל כלי וגו' וטריקון של כלי כהנים לויים ישראלים : קח ארז
 המטה : פי' להכות את הסלע : ונראה לי שזה מעשה של בשלח דכתיב ביה
 והכית בצור : אלא שלשם מפרש איך פרנס ישראל במן ושלו ומים ואחר כך
 כתב כל אחד ואחד בטקומו דהא כתיב התם ויקרא שם המקו ההוא מסה ומריב'
 ובזאת הברכה כתוב אשר נסיתי במסה תרבוהו על מי מריבה קדש מדבר סין :
 והתם נמי כתיב ויסעו ממדבר סין : ומה שלא פירש כאן פירש שם : יען לא
 האמנתם בי : ואת מאי טעמא היה אהרן ענוש שלא יכנס לארץ והלא לא הכה
 הוא הצור דהא כתיב וירם משה את ידו ויד וגו' : ויל לפי שהיה לאהרן למחור
 במשה שלא יכה הצור וכאן שלא מיח' בו מעלה עליו הכתוב כלו עשאו דמסתמא
 אית לן למימר דאהרן היה יודע שהקב"ה אמר למשה ודברתם אל הסלע לעיניה'
 אבל לא צוה לו שיכה אותו סלע ומשה ספר לאהרן מה שצוה לו השם ית' ואהרן
 לא מיחה בו מעלה עליו הכתוב כאלו הכה הוא הצור ולהכי נענש : אבל פרשי
 דשניהם הכוהו וצ'ע מהיכא נפקא דהא כתיב וירם משה את ידו ויד וגו' דמשמע
 דמשה הכה ולא אהרן : לא תעבור בי : כך אמר להם מתחילה ומרה שנ' דאמר
 בסוף לא תעבור ולא אמר בי ויל שברחלה שאלו לעבור דרך עיירותיו דרך
 המלך כלומר בשררותם כמו מלכים והוא אמר לא תעבור בי : לפי שקשה להם
 לאומות שררותם של ישראל כחרבות בגופן לכך אמר בי פי' ממש בלבי ואחר כך
 כרגליו במסילה ולא בשררה וכעירות : והשיב ואמר להם לא תעבור כלל בשום

פנים : אם נתון תתן העם הזה : תימה לא בתיב בידם אלא בסתם ויל' שהקב"ה
 שלח מריבה בין כנעניים לעמלקיים והרגו זה את זה החללים וכבשו הכרכים :
 אכדת עם כמוש : בשביל כמוש הוא דמות אשה שחורה והיתה אכן אחת מששת
 ימי בראשית עומדת במדבר מואב ונקרא שמו כמוש והלכו רבים מאומות למטעות
 ואין חזרוק אחד מאלף ולבסוף כימי סיחון לא נרבקו אלא מואב : ונירם אכד
 חשבון פי' הקונטר' ונירם לשון מלכות ועול שהיה למואב בחשבון אכד משם וכן
 עד מואב כתרגו' סר ניר מדיובן ניר לשון עול וממשלה כמו למען היות ניר לדור
 עבדי וקשה דהוה ליה למימר ונירם בשבא ולא בפתח ומשום הכי נראה לפרש
 דהאי ונירם כמו ירה בים ופירושו ונשליכם : ויאמר ה' אל תירא וגו' : אמרו רז"ל
 שהי' : ירא מזכות עוג וגו' וקשה והלא לא נתכוון אלא לרעה שיהרג וישא אר"ה
 שרה : ותירוץ כיון שזכות והצל' באה לו על ידו היה משה ירא פן יעמוד לו אותו
 זכות אף על פי שלרעה נתכוון כדאמרינן בזכות מ"ב קרבנות' שהקריב בלק אף
 על פי שלרעה נתכוון לקלל אר"ה ישראל אף על פי כן זכה ויצא ממנו רות כיון
 שהקריב לכבוד הקב"ה :

פרשת בלק :

ויגר

מואב וגו' : תימה למה היה ירא : והלא לא היה עליהם
 הולכים כמו שפרשי בפרש' בשלח גבי אילי מואב יאחזמו
 רעד' ויל' שלא היו יראים אלא מבלק מלכ' שהיה ממדין
 זקסמים בידם וגו' פרשי וכו' : ויש מפרשים קסמים ממון כמו שנ' כי תאנל' לא תפרח
 לא יגבון קיסמא ופרנסה פירוש ממון ומס' : ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק :
 תימה שהרי אמר על אלו שרים ונכבדים וקרא אותם עבדי בלק ולמעלה שלא
 היו כל כך חשובים אמר שרי בלק : ויל' לפי שהזכירו כאן שוחד גדול שנ' אם יתן
 לי בלק מלא ביתו כסף וזהב וגו' לא גלה דעתו כי אם לאותם הנכבדים מהם :
 אם לקרוא לך : אם אתה סבור להשתכר ואל תאמר כי הפסדתי לך את שברך :
 דבר אחר אם לקרוא טעה בלעם שהיה סבור שיתרצה הקב"ה לקללם על ידו
 שהקריב בלק קרבן ולקווא לשון זביחה כדכתיב בשמואל כי זבח לעם היו בכמה
 וגו' מראש הקרואים כי הוא יברך הזבח ולכך נתעסק מיר בזביחה כשב' אצל בלק
 אם לקרוא לך באו האנשים קום לך אתם : תימה הרי כבר אמר ליה לא תלך :
 ויל' דהכי קאמ' אם לקרוא לך כלום ליטול עצה ממך באו קום לך אתם והתייעצם
 קריאה לשון עצה ואין יועצין אלא בשדה שנ' ויקרא יעקב ללאה השדה וגומר :
 ויחר אף אלדים כי הולך וגו' : אף על פי שנתן לו רשות מחשבתו : הרעה נכרת
 מתוך מעשיו שאם לא היה דעתו לקללם לא היה הולך לריב ולהתקוטט עם
 בלק וצורך לומר כך היתה סברתו כשם שאמר לי תהלה לא תלך ואחר כך אמר
 לילך אתם : כך יחזור בו על שאמר תהלה שלא לקללם והוא מתחלה עשה שלא
 כהוגן שמאחר שאמר לו הקב"ה לא תלך עמהם לא היה להם לחזור ולשאול :
 וכשתור ושאל ידע הקב"ה שהיה מתאוה לשוחד ואמר לו לך אתם ותראה מה

תועיל והו' הלק ברוע לבכו ולפיכ' יצא לקראתו מלא' לשטן לו ולהודיעו שהקבא
 יודע זדון מחשבותיו : ויתיצב מלאך ה' בדרך לשטן לו פרשי' מלאך של רחמים
 איה והיה מונעו שלא יהטא ויאבד : ואת' היאך פי' דמלאך של רחמים איה והרי
 כתיב לשטן לו : ויל' דהאי לשטן לו רל' דבלעס היה נראה המלאך כשטן שהוא
 חושב בעצמו שהיה שטן היינו דכרטיב לו דאכ' דאמרו' שלא היה מלאך של
 רחמים הוה ליה למיכתב ויתיצב מלאך ה' בדרך לשטן והוא רוכב מדכרטיב לו
 שם כדפרש רש"י אי נמי מנא לן לפי פשיטה דקרא ויתיצב מלאך ה' בדרך לשטן
 כלומר המלאך עומד בדרך בעבור השטן דהיינו יצר הרע שהיה לו לבלעס והוא
 נקרא שטן מלאך המות ויצר הרע כאשר אמרו ז"ל כדי למונעו שלא יחטא שלא
 ילך אחרי יצרו הרע ויתחבא : מלאך ה' בדרך בנימ' זה גבריאל המלאך : גדר
 מזה וגדר מזה : לוחות אבנים כתובים משני עבריה' מזה ומזה ואתה סבו לשלוט
 בהם : ותלחץ אל הקיר : מדרש הוא הגל שעש' בעור אביו ליעקב בשביל הכרית
 כדאמרינן בפ' חלק הוא בעור הוא לבן הארמי הוא כושן רשעים ועל ידי שעבר
 על הכרית הויקו : לו יש חרב בידי' והלא הלק לקלל אומה ולמה לא קללה : ויל'
 לפי שאם היה מקללה לא היה יכול לקלל עוד שום אדם : שכן מצינו באלישע
 כששלח ביד גחזי מקלו לחיות הגער והחיה בלך ושוב לא היה יכול להחיו הנער
 עד שהלך בעצמו אלישע ופשט עיניו על עיניו : ההסכן הסכנתי : דרש ליה בעז
 שכלעס היה עושה עמה מעשה אישות כלילה כתיב הכא ההסכן הסכנתי וזכרטיב
 התם ותהי למלך סוכנת : ואת' והא גבי דוד לא היה מעשה אישות דכתיב והמלך
 לא ידעה פי' בתשמיש : אם כן היכי יליף מהתם : ותירץ ר' דשפיר יליף מהתם
 דלשון סוכנת משמע על כרחך תשמיש המטה דאלכ' לישתוק קרא מהמלך לא
 ידעה ויודע אני דסוכנת לאו תשמיש המטה הוי אלא מדאצטרי' לאפוקי תשמיש
 שם לשון סוכנת תשמיש הוא היכא דלא אפקיה ושפיר יליף מרזן : עוד זל'
 דקרא קאמר ותהי בשורק ולא בפתח והם הביאוהו לו לתשמיש והוא לא רצה :
 כדמפרש טעמא בסנהדרין דהוה נסיב ככר' ותואסור למלך להוסיף משום לא
 ירבה לו נשים וגו' : הנה בהך לקחתי' כלומר קבלתי ברכת מאת הקב"ה עליהם
 ולא אשיבנה הברכה מהם : בדין הוא שברכס הקב"ה לפי שלא הכיט און ביעקב
 כלומר שאין בו שום דופי' : ותרועת מלך בו : לשון ריעות ויחבה בנוהג שבעולם
 שאין אדם נמפל עס גנב ולסטים זה שאין בו שום דופי ודבר גדול הוא זה שחזק
 הוא המוציא ממצרים כי אל לשון חוזק הוא כמו ואת אילי הארץ כתועפות ראם
 לו : כפלי כפלים כחו כפול משל ראם כמו וכפלת דמתרגמינן ותועוף ואף על גב
 שראם נחשב כאין נגד הקב"ה צריך לדמות משלו למה שאר רואה בעיניו ולשכר
 האון כמו ארוה שאג : נאם בלעס בנו בעור : לכך כתיב בנו בעור ולא כתיב בנו
 בעור לפי שלא היה אביו ככנו בנכואה : דבלעס היה נביא ואביו לא מלך כמוהו
 וירם מאגג מלכו : ישראל ירום מאגג כל מלכי עמלק נקראי' אגג : כל מלכי מצרי'
 נקראים פרעה כל מלכי פלשתים נקראים אבימלך : תימה מאי שנא עובדי העגל
 שדיב' בסייף ואלו בסקילה : ונל' התם היו רבים ודגס בסייף והכ' כמו יהיד בסקיל'
 וכל הנסקלין נתלין : והיינו נגד השמש זהוה שלא יתלו יותר אלא עד כא השמש

יִקְרַב אֶל אֱהוֹי הַמְדִינִים הַאֲחֵרִים הַנִּכְשָׁלִים הֵיוּ הוֹלְכִים אֶל הַקּוֹבוֹת וְהוּא הַבֵּיִא
 בְּחוּךְ הַמַּחֲנֶה וְעָשָׂה שֵׁם אֱהוֹי קוֹבָה שֶׁל זְנוֹת בַּפְּרָה־סִיא : לִפְנֵי מֹשֶׁה פָּה וְכוּ'
 וְהָקֵשׁ מֵהָרָר חַיִּי מֵהַ הַשִּׁיב מֹשֶׁה וְתִירֶץ דִּישׁ בְּמִדְרַשׁ שֶׁהַשִּׁיב מֹשֶׁה מֵהַ שִׁנְשָׂאתִי
 בַּת יִתְרוֹ לִפְנֵי שִׁנְתַּגִּיירָה אֲבָל אַתָּה רּוֹצֵה לִיקַח בְּאִיסוּרָהּ בְּכָל הַנִּשְׂרָפִין פָּה בַת
 יִתְרוֹ הֵיחָה מוֹתֵרֶת לְמֹשֶׁה שֶׁהָרִי נִשְׂאָה קוֹדֵם מִתֵּן תּוֹהָה כִּשְׁהוּ עֵדִין בֵּן וְכִשְׁקִבְלוּ
 יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה מִסִּינֵי הֵיחָה אָף הִיא כַּהֵם וְנַעֲשֶׂת גִּיּוֹרֶת שֶׁהָרִי רּוֹב גּוֹיִם הֵיוּ עִמָּהֶם
 וּבְנֵיהֶם :

פֶּרֶשֶׁת פִּנְחָס

פִּנְחָס

זֶה אֱלִיהוּ וְלֵל שִׁישׁ ד' אֹתוֹת כִּנְגַד שְׁעוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹתוֹ בַּד'
 כְּדַאֲמִרִינֵן כְּבִרְכוּ' וְעוֹלָה פִּנְחָס כְּמוֹ נַחֲסוּ מִלְּמַד שֶׁפִּנְחָס
 יִבֵּא לְבִשֵׁר וּלְנַחֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּבְּרָה מֵהַ נְאוּ עַל הַהָרִים וְכוּ' :
 בֵּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרָן לִפְנֵי שֶׁהָיוּ הַשִּׁבְטִים וְכוּ' פֶּרְשִׁי וְכוּ' וְדַבֵּר תִּימָה הוּא דִּפְשִׁיטָא
 דְּמִיִּחְסִין אוֹתוֹ אַחֵר הָאֲבִי וְנִרְאָה לוֹ לִפְרֹשׁ שִׁיחְסוֹ אַחֵר הָאֲבִי שְׁלֵא תֵאֲמַר אֲמִנו
 גִּיּוֹרֶת הֵיחָה שֶׁהֵיחָה מִכְּבוֹד פּוֹטִיטִי וְגִיּוֹרֶת אִסוּרָה לְכַהֵן וְאַחֵר כֵּךְ הִיָּה חֲלָל לִפְיֶךָ
 הוֹצֵרְךָ לִיחְסוֹ כֵּאֵן : שְׁלוֹם : הָיוּ קִטְנָה כְּלוֹמֵר שְׁעַד עֵתָה לֹא נִתְכַּהֵן וְעַתָּה נִתְכַּהֵן
 עַד שֶׁהֲרַג אֶת זְמֵרִי' וְיִזוּ קִטְנָה כְּמוֹ זִוֵּר לִפְנֵי שְׁעֵשֶׁר דְּוָרוֹ הֵיוּ מִפִּנְחָס עַד שֶׁנִּסְתַּלַּק
 אֲבִיתָר הַכֹּהֵן וְאִז הֵיחָה לוֹ וְלִזְרָעוֹ הַכֹּהֲנִיָּה דֵּא לִפְנֵי שְׁעֵשֶׂרָה קִנְאוֹת בַּפְּרָשֶׁת סוֹטָה
 זֶהוּא הֲרַג זְמֵרִי שֶׁהֵיחָה כְּמוֹ סוֹטָה : וַיִּכְפֹּר כְּתוּב בִּלְמַדְנוּ וְכִי קִרְבֵּן הַקְּרִיב אֵלֹא
 מִלְּמַד שֶׁכָּל הַשּׁוֹפֵךְ דָּמֵן שֶׁל רְשָׁעִים כֵּאלוֹ הַקְּרִיב קִרְבֵּן : אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם : לִפְנֵי
 שִׁיבוֹא וְיִתְרֶץ כָּל תִּיקוֹ וְתִרְגּוֹם יְרוּשָׁלַיִם אֲנִי אֶעֱבֹדִינִיהַ מִלֵּאכָא : וְהֵיחָה אַחֲרַי
 הַמְּגַפָּה וַיֵּאמֶר ה' אֵל וְכוּ' : וְאֵת מִפְּנֵי מֵהַ יֵשׁ בְּפִסּוֹק זֶהוּ הַפְּסָקָה : לֵל לְהוֹדוּעַךְ
 דִּפְרָשֶׁת צָרוּר אֶת הַמְּדִינִים לֹא הֵיחָה עַד לְאַחֵר זְמַן שֶׁנִּבְּרָשֶׁת רֵאשֵׁי הַמְּטוֹ נִקְוִים
 נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמְּדִינִים וְגו' : וּמִפְּנֵי מֵהַ נִכְתַּב כֵּאֵן אֲבִיר הַקְּבָה בְּנֵי נִפְלוּ
 הַמַּחְטָאִים בְּנֵי לֹא יִפְּלוּ וְכִכֵּר כְּתַבְתִּי וְאֵת הַכְּהֵמָה תִּהְרָגוּ הוּאִיל וְבֵאֵה תְּקִלָּה עַל
 יָדֶם וְלִכְךָ נִאֲמַר צָרוּר זֶה כְּשִׁבִיל זֶה פִּירוֹשׁ צָרוּר כַּעֲבוּר הַמְּגַפָּה שֶׁהֵיחָה לִישְׂרָאֵל
 עַל יָדֶם : זֶה הֵיחָה מִשְׁמַע דָּאֵין כֵּאֵן מִקוֹמוֹ שֶׁל מִקְרָא זֶה כִּיּוֹן דְּכַתִּיב : צָרוּר וְלֹא צָרוּר
 כִּי צָרוּר מִשְׁמַע צוּרִי שִׁיזּוּם עֲכָשִׁיו לַעֲשׂוֹת הַדְּבָר אֲבָל צָרוּר הוּא מִקּוֹר רּוֹצֵ לּוֹמֵר
 שְׁעִתִּידִים הֵיוּ יִשְׂרָאֵל לְצָרוּר אֹתָם וְהֵיכֵן בִּפְרָשׁ רֵאשׁ הַמְּטוֹת : וְהֵיחָה אַחֲרַי הַמְּגַפָּה
 וְגו' : שְׁכָלוּ מִתִּי מִדְּבַר וְצוּה הַקְּבָה לְמִנּוֹת אֹתָם שֶׁנִּשְׂאָרוּ שִׁלְחָמוֹ עִם הַכְּנַעֲנִי'
 וּשְׁנֵי פְעָמִים נִמְנוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְּבַר כְּמוֹ שֶׁפִּירְשִׁתִּי בַּפְּרָשֶׁת בְּמִדְּבַר סִינֵי וְבוֹה הַמְּנִין
 מוֹנָה וְהוֹזִיךְ שֵׁם הַמְּשַׁפְּחוֹת אֲבָל בְּמִדְּבַר סִינֵי לֹא הוֹזְכַר שֵׁם הַמְּשַׁפְּחָה : וְלִפְנֵי
 הַפֶּשֶׁט לֹא כָל בְּנֵי הַשִּׁבְטִים עָלוּ לְמִשְׁפַּחַה כִּי יֵשׁ מֵהֶם שְׁלֵא הֵיחָה לְהֵם בְּנֵים רַבִּים
 וְנִקְרָאוּ עִם שְׂאֵר אֲחֵיהֶם שֶׁהָיוּ מִשְׁפַּחַה מְרוּכָה וְנִטְמַעוּ בָּהֶן וְלֹא הֵיחָה לְהֵם שֵׁם
 לַעֲצָמָן כְּגוֹן בְּכַנִּי שֶׁמִּעוֹן שְׂאִינּוֹ מוֹנָה הַמְּשַׁפְּחָה אוֹהֵד וְיִכִּין וְצוּהֵר : וְגַם בְּכַנִּי אֲשֶׁר
 לֹא מוֹנָה מִשְׁפַּחַת יִשׁוּה וְנִתְכַּנּוּ בְּכַנִּי יִשׁוּי' וְפְעָמִים שְׂאִין הַמְּשַׁפְּחָה נִקְרָאת אֵל עִם
 שְׂאֵר בְּנֵיהֶם כְּגוֹן לִזְרַח מִשְׁפַּח' הוֹרָהִי וְלֹא מִצִּינוּ וְזַח מְכַנִּי שֶׁמִּעוֹן אֵלֹא מְכַנִּי בְּנֵי

היה והיה גדול ונתלו בו המשפחה וכן אצבון ויש אומרים זה אזני וכן ארד
 ונעמן שהם מבני כלע מדאמר לבלע משפחת הבלעי מכלל שהיו לבלע בנים
 אחרים וכן למכיר היו לו בניס אחרים ונקראו על שבו כמו שאמר למכיר משפח'
 המכירי וכן עשה לו גלעד משפחה לעצמו ויש מהם שנשתנו שמותם קצת כמו
 נמואל הושים שוחם אחי אחרים חופים שפופס : להופס משפחת החופמי בזה
 הפסוק יש בכל תיבה פ' ויש בזה הפסוק ששה תיבות והיינו ופ' פ' עולין ס' ופ' ופ'
 באת בשו' ששה פעמים ו' עולין למנין תיקון : לומר שאליהו בא מבנימן שתרץ
 כל התיקון : זה לפי המדרש שאמר אני מבני בניה של רחל ואם תאמר הא אמרי'
 לעיל שהוא כהן ויל' שאמו היתה מבנימן : לשפופ' משפח' : תימה לימא לשפופמי
 יש לומר משום דדרשינן ישפה שפה שלא גלה מכיר יוכף לכך אין בו פה ובדברי
 הימים כתיב שפופס מלא דאמרינן שמת בעטיו של נחש ושפיפו הוא נחש : ושם
 בת אשר סרח : לפי שנוכרת עם יוצאי מצרים ומנאה עמהם פלאה גדולה ושם
 היה לו לכתוב ובת אשר ואף לפי התרגום שתרגם ושום בת אתרת אשר שרה
 משמע שלא היתה בת אשר אלא הייתה בת אשתו והוא גדלה לכך נקראת על
 שמו : וזה שאמר ושם בת אשר שלא היה עליה אלא השם : אבל בתו לא היתה :
 ופלא גדול מי ילדה אם אחד מהשבטים לכך לא הזכירו ואם אחד מעלמא לא
 גתיחסה על יעקב ושמה לפי ששמה ידוע ביותר בחסידות ובמעשים טובים כתיב
 עליו ושם : אבל לשון התרגום קשה : פרשי חסר כאן שמעי ועזיאל ומבני יצהר
 לא נמנו כאן אלא משפחות הקרחי והרביעית לא ידעתימה היא : ואת היאך
 לא ידע הרי נפג וזכרי בני יצהר בשלח והם היו משפחות : ויל' לא נקרא משפחה
 אלא בני לוי ובניהם : אבל נפג וזכרי שהם בני בניס לא נקראו אלא על שם יצהר
 וזכא לא קרי משפחה אלא מה שקרא הכתוב למעלה פרשת וארא משפחה בני
 לוי ובניהם אבל בני בניה' לא קרא למעלה משפחה חוץ מקרח דכתיב לעיל אלה
 משפחות הקרחי : אבל נפג וזכרי לא נקראו למעלה בפני עצמן אלא הם משפחו'
 היוצארי והיא חסרה כאן כמו מישראל ואלצפן וסתריו דהם בכלל משפחת עזיאל :
 הא דפרשי חזרה נחלתן אצל אבי אביהן ולא נאמר אצל אביהן היינו אם פעמים
 צריכין ובאין מכה אבי אביהן כגון יעקב היה מיוצאי מצרי' ובנין נמי ראוב' ושמעון
 היו עמו יוצאי מצרים אך היו באותה שעה טפלים כלומר שלא היו בני עשרים
 ומתו קודם שבאו לארץ ואביהן זקן וקיים ואף על גב שגם הוא מת קודם שבאו
 לארץ מ' למעלה מעשרים היה ביציאת מצרים ויש להם עתה בניס גדולים בני
 כ' בכאי הארץ אז אלו צריכין להחזיר לאבי אביה' רהא אביהן אין לו כח דלאלה
 תחלק וגו' : אבל אם היו אביהן או בני עשרים ביציאת מצרי' או אין הכניס צריכין
 להחזיר כי אם לאביהם ולא לאבי אביהן והא דפירש ר' אילו מתחלה חלקוהו
 ליוצאי מצרים לא היו נוטלין כ' כ' חלקים פי' מד' חלקים : והשני חלקים ישלו
 שאר ישראל יוצאי מצרים שאינן אחיהן של אלו אם נתחלקה דיוק ליוצאי מצרי'
 ועשיתם בכלם נאמר והקרבתם וכראש השנה ועשיתם : רמו שבתשרי נכרא
 העולם בשבועות אין כתיב זמן בו כסיון יעשו שבועות כמו שכתב בשאר המועדי'
 לפי שעברו על מה שדבר להם ביום מתן תורה וצוה לעשות יום הכפורים שבו

נתנו לוחות שניות ויום כפור נגד שבועות ולמה אין חג שבועות כטל לפי שמעלין בקדש ולא מורדין :

חסלת פנחס : והא לך פרשת מטות :

למה

נסמכה פרשת מטות לדגלים שהדגלי נעשים על פי ראשי המטות : קשה היאך התחיל בפרשה וידבר משה אל ראשי המטות ולא התחיל בדבורו של מקום וידבר ה' אל משה איש כי ידור נדר וגו' : יש לומר כי כבר אמר אלה תעשו לה' לכד מנדריכם ועתה הלך משה ודבר אל ראשי המטות : וראשי ראשי דעלמ' ולא תקשי דהפר' בג' : זה הדבר וגו' היכן אמר הקב"ה למש' זאת הפרש' והלא לא מצינו שום פרש' של מצוה שלא נאמרה קודם : וזל דכתיב לעיל אלה תעשו לה' במועדיכם לכד מנדריכם ונדבותיכם כלומר במועדים הכתובים מסתם נדרים ונדבות שאם נודר ונדב מרעתו דאות' נדרים יש להם דין אחר : זה הדבר : פירש הקונטרס מיעוט לומר לך דחכם כלשון התרה ובעל כלשון הפרה מנא ליה הא : וזל דכתיב ולא יחל דברו אבל אחרים מוחלין לו ועושין אותו חולין למפרע כמעיקרו : ואם עבד על הנדר קודם התרה אינו חייב קרבן ובאלו לא חל הנדר הואיל ועכשיו מתירין לו אבל בעל כלשון הפרה והפרה אינה אלא מיום ההוא ומעלה : ואם עברה עליו קודם חייבת : גם התרה משמע שמתיר הקשר והרי הוא כבר אשונה שהות' והדר למילתיה אבל הפרה משמע שהותר רק מעכשיו דבעל מיגז גיזו לנדר : ואסרה איסר על נפשה : ואסרה אותיות ארוסה לאחר מכאן אסרה אותיות ארוסה :

נקום נקמת : למה נסמכה פרשת נדרים למלחמה לומר שמותר לנדרו במקום הסכנה : מאת המדינים אחר תאסף : לפי שלא הרגת המדינות שנתעלמ' הלכה ממך יתלו הייך בנקמת מדין : מאת המדינים : ולא מאת המואבים כי מה שעשו מדאגה עשו : לפי שהיו חושבין ישראל שארצם ארץ רפאים היא והיו יראים שמא יבא עליהם ועוד שלקחו את ארצם מיד סיחון : יודעת איש : פה וכך בפרק הבא על יבימתו שהעבירו לפני הציץ : ואם תאמר אמאי לא העבירו לפני הארץ כמו בני רצפה דבפרק הערל : וזל דלאו אורח ארעא מאח' דיכול לבודקן בענין אחר : ותימה אמאי לא העביר אותם דבני רצפה ובתולות דאנשי גלעד לפני הציץ : וזל כמו שמתרץ הספר' לרצון להם ולא לפורענות להם גבי ציץ : אלף למטה וגומר : ואת כיון דמשבט לוי הלכו אלף מאי טעמא לא אמר בקרא' זג אלף חלוצי צבא ילפינן דמשבט לוי לא הלכו אלף ובקרא לא חשיב אלף למטה והכי קאמר קרא אלף למטה אלף למטה : כלומר לכל זב שבטים תשלחו לצבא לכל שבט ושבט לכל מטות ישראל דהיינו שבט לוי תשלחו כל דהו אבל אלף לא בעינן : אי נמי דמשבט לוי הלכו אלף : אבל אפרים ומנשה לא היו נמנים כי אם בשביל אחד : ועתה הרגו כל זכר בטף : ואת מאחר שצוה להם משה הרגו כל זכר מאין היה שבי שיהלקו אותו ביניהם דכתיב אחר כך את ראש מלכות השבי באדם וזל דאשאר בני אדם שלא היו ממדין קאי האי קרא דדוקא בני מדין היו

מצותן להרגם אבל לא שאר האומות ואהיה קאי שא את רגל מלכות השבי
 כאדם אינמי מצינו למימר דכל הני אדם דכתיבי בקרא ובזאת הפרשה יש
 לומר אשה שהרי אדם שם המין והכי אשכחן בקרא דכתיב בתפאר האדם לשבת
 בית ותרגם אונקלוס בתושכחתא דאיתתא דמייתב בבייתא : ויקצוף משה על
 פקודי החיל ההייתם כל נקבה : תימא למה כעס על פקודי החיל יכעוס על פנחס
 שהלך עמהם : ועוד יאמרו ישראל שוגגין היו ומה ידענו : ויל כי משה הגיד
 לפנחס מתחלה הקב"ה אמר לי תרי תנאי נקום נקמת בני ישראל ופסוק שני לתת
 נקמת ה' במדין הא כיצד נקמת בני ישראל מן האנשים ונקמת הקב"ה מן הנשים
 שגרמו לזנות ולעבוד עבודה זרה : תימא למה נאנסו על מעשה מדין והלא יפת
 תאר מותרת במלחמה : ויל שמא בביאה שנייה קלקלו אינמי לא הותרה עדיין
 יפת תאר עד כניסת לארץ ישראל דכתיב ונתנו בידך או וראית בשביה וגו' :
 והר' שמעון פי' דאותו מעשה היה על דבר זנות כדכתיב על דבר כזבי בת נשיא
 מדין לפיכך לא הותר לשם זנות : ואתם חנו מחוץ למהנה : תימא שלא הזהיר על
 השומא וגעול במלחמת סיחון כבמדין : ויל דבמלחמת סיחון ועוג היו כל ישראל
 באותו כבוש והותר להם אפי' כותלי דחזירי כדילפינן בפרק קמא דהולין וטומא
 הותרה בצבור אינמי דחזיה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה : אבל כאן לא
 היו כי אם שנים עשר אלף הוזהרו : תירוץ אחר דבכבוש הארץ היו מותרים
 אפילו כותלי דחזירי והם כבשו ארץ סיחון ועוג ולא כבשו ארץ מדין כי לא
 הלכו כי אם להרוג ולשלוט שלל וזה לא נהירא משום דארץ סיחון ועוג לא היה
 נח שבת מכבוש הארץ : כי גם הבכורים לא היו מביאים מהם וגבי בכורים כרוב
 מן הארמה וגו' ולא שנטלנו מעצמינו ואינו קרוי כבוש אלא מה שכבש יחושע
 לכן צריך לומר טעם דלא נאסר געולי גוים לפי שהיתה כחרם ונחרם כל עיר ואם
 כן הכלים אסורים בהנאה : ואל' למה לא נתנו כן מכם מגמלים והלא היה להם
 במדין הרבה גמלים כדכתיב בכרי מדין ועיפה ויש לומר שהיו וקלי לרוץ כדכתיב
 בכרי מדין ומתרגמים רוגני גמלים בחורים וקלים לרוץ כמו בכרה קלה שמא
 ברחו להם על הגמלים והלכו להם כל הגמלים וכשכבשו אותם ישראל לא מצאו
 גמלים : עגיל וכזמו לכפר תימא היא קבל משה כזמו שהיה עומד באותו מקום
 לקרבן והלא לא קבל מראות הצובאות שנעש' מהם הכיור כי אם על פי הדבור :
 ואומר הר"ם וקוצי כי עגיל וכזמו אינו ממש אצל הרחם אלא מעל בגדיה כנגד
 הדר או נגד הרחם : עוד יל' כי מן המראות לבדן נעשה הכיור אבל כאן הכזמו
 מעורב עם כל זהב אחרים : שנ' ונקרב את קרבן וגו' ואצטרדה וטבערה וכזמו :
 עוד יל' כי המראות עצמן היו קבועות בכיור : וזהו שאמר ויעש את הכיור נחשת
 וכל מראות הצובאות ולא נאמר ממראות משמע שהמראות עצמן היו קבועות
 בו ולפיכך היה מואס בהם עד שנצטווה על פי הדבור אבל הכזמו שהיה נתך ולא
 נראה בעין לא היה מקפיד בו : ויחן להם משה לבני גד ולכני מנשה ולהצי שבט
 מנשה בן יוסף : ואם תאמר היאך נתן משה רק הארץ הוא למנשה בן יוסף והלא
 בני ראובן ובני גד שאלו את הארץ להיות נתן להם אבל לא שבט מנשה בן יוסף
 שהרי כתב לעיל ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד וכיון שלא שאל

היאך נתן לו ילד דראה משה שהארץ היתה חשונה מאד והיתה לה לבני
 ראובן ולבני גד יותר מדאי שהרי מקניהם לא היה מספיק לרעו את הארץ הזאת
 וביון שראה כך נתן חלק זה למנשה בן יוסף ואי אמר מאי טעמא נתן לזה השבט
 יותר משאר השבטים ילד לפי שגרם אביו של מנשה לקרוע שמלותם של שבטי
 לכך נקרעה נחלתם לקח טוב : והנה קמחם וגו' במדרש יש כשאמר משה כך
 אמר לו הקב"ה משה וכי אם לא חטאו אתה מזכיר שזכני עפר וצוה לשאול מהיל
 ומכאן נוהגין שאם חטא לילך על הקבר לשאול מהילה :

פרשת מסעי

תימה

למה לא נכתב נשיא בכנימין וביהוד' ובשמעון : ונתן רבי נסים גאון
 טעם בדבר ואמר ביהודה אין צריך כי ידוע שכלב בן יפונה נשיא
 בשמעון לא נכתב מפני נשיאו שהטא בשטים ואעפ" שכתב מרת אין שבטו ראוי
 לנשי' עוד כי החטאי' רוב משבטו היו ובכנימין לא נכתב לפי שאלדר זה אלהד
 שהתנכ' ואם יקר כאן נשי' הורדה הוא דנביא עדיף מנשיא ומעלין בקדש ואין
 מורידין ואדר משבט בנימן מן האב : וזה דבר הרוצה : ירושלמי רוצה שגולה
 לערי מקלט ורוצו בני העי' לכבדו צרי' שיאמ' רוצה אני והם אמרו לו אעפ" כן יקבל
 מהם : שנ' זה דבר הרוצה אין לו לא דבור ראשון : וכן גבי שמיטה אם הגיע זמן
 השמיט' ופרעו צרי' שיאמ' משמט אני ואם אמר לו אעפ" כן יקבל הימנו שנאמ'
 וזה דבר השמיטה אין לו לא דבור ראשון והכא נמי גבי רוצה : וקאמ' בירושלמי
 שמע מינה האי צורבא מרבנן דהכיס בהד מיכלא ומוקרין ליה בגין חרותן איבעי
 ליה למימר בהד מיכלא אנא חכים : (מיכלא לשון מסכתא) ובהא ניהא היא
 דאמרינן כפרקי אבות אל תחמוד כבוד יותר מלמודך עשה ואל תתאוה
 ומקשי' דמשמע הא שיה ללמודך תחמוד כבוד וליתא דהא אמרו ודאישרתמש
 בתגא חלף : ועוד מהו עשה אהיכא קאי ולמאי דאמרינן בירושלמי ניהא שיכול
 לסבול שיעשו לו כבוד כפי מה שלמד : ויש מפרשים הכי אל תחמוד כבוד ואף
 יותר מלמודך עשה : לנוס אל עיר מקלטו : ואת הא למה לי קרא מדרגני רבי
 חזקיה נפקא מכה גפש בהמה ישלמנה מקיש מכה אדם למכה בהמה שלא
 תחלוץ בין שוגג למזיד כי היכי דבמזיד לא נשקול מיניה ממונא לפטריה מיתה
 הכי נמי שוגג לא נשקול מיניה ממונא למפטריה מגלות : ויש לומר דלא דמו
 דפריון שלזה יהיה ממתיה וזה מגלות ואין לאקושינהו לכך אמר לא תקחו כופר
 דבר אחר דאי לאו קרא הוה אמינא הואיל ומצינו למומתים בידי שמי' כיון שהרג
 שורו נותנין ממון ומתכפרין דכתיב גם בעליו יומת והיינו מיתה בידי שמים וכתו'
 אם כופר יושת עליו שמתכפרין על ידי זה אף הכא נמי דמתכפרין ממתה בידי
 שמי' על ממון לכך אצטריך לא תקחו כופר :

פרשת אלה הדברים

אלה

הדברים כלומר אלה הם הדברים המיוחדו' למלך שסדר
 להם גם התלמוד דאלה מסכתות הן דיש להן גמרא כמנין
 אלה שנ' הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות :

דבר אחר ואלה כשתקח סופי תיבות של חמשה חומשי תורה כגון כראשית ואלה
 ויקרא וידבר אלה יעלו למנין תורה לכך נקראת כפר תורה ולא ספר ברית דא
 לו טפחים בלוחות : פְּרָשִׁי זֶלְ לִפִּי שֶׁהֵם דְּבָרֵי תוֹכְחוֹת הַזִּכְרִים בְּרִמּוֹ וְאֵף עַל גֵּב
 דְּחֹזֵר וּפִירֵשׁ הַדְּבָרִים יֵשׁ לֹמֵר כְּשֵׁיִשְׂרָאֵל לֹא הִרְגִּישׁוּ בְּרִמּוֹ אִזְ חֹזֵר וּפִירֵשׁ : וְחִצְרוֹ
 מֵה שֶׁתִּרְגַּם אֹנְקֵלוֹס דְּאִרְגִּיזוֹ עַל בִּשְׂרָא . קֶשֶׁה דֵּהָא בְּקִבְרוֹת הַתְּאֹרֶה אִרְגִּיזוֹ
 מִדְּכַתֵּב בְּפִרְשֵׁת בַּהֲעֵלוֹתֶךָ וּיקרא שם המקום ההוא קברות התאו' אם לא שנאמר
 כִּי לִכְל הַמְּקוֹם הָיָה נִקְרָא חֲצֵרוֹת וְגַם בְּאוֹתוֹ מְקוֹם הָיָה נִקְרָא מִתְּחִלָּה חֲצֵרוֹת
 שֶׁהִיָּה רֵאשׁ הַמַּמְלָכָה אֲכַן חֲזָרוּ וְקִרְאוּ עַל שֵׁם הַתְּאֹרֶה לְמִקּוֹם הַהוּא שֶׁנִּרְאָוּ
 קִבְרוֹת הַתְּאֹוֶה אֲמַנֵּם עַל שֵׁם חֲצֵרוֹת הָיוּ נִקְרָאִי כֹל אוֹתֵם הַמְּקוֹמוֹת : אֵיךְ אָמַר
 רְשִׁי שְׂאִין מוֹכִיחִין לֹא סִמוּךְ לְמִיתָה שְׁלֵא יֵהָא מוֹכִיחוֹ וְחֹזֵר וּמוֹכִיחוֹ : וְהָא קִתְּנִי
 בְּכַבֵּא מִצִּיעָא הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֲפִילוּ מֵאָה פְּעֻמִּים : וְהוֹכַחָה עַד הַכֹּהֵא וַיֵּשׁ אוֹמְרִי עַד
 קִלְלָה : וַיֵּשׁ אוֹמְרִי עַד גּוֹיפָה : וְשִׁלְשֵׁתִן מִקְר' אַחַד דְּרִישׁוּ וַיְהִי אֵף שְׂאוֹל בִּיהוֹנָתָן
 וַיֹּאמֶר לוֹ בֵּן נְעוֹת הַמִּרְדּוֹת וְגו' : וַיֵּשׁ לֹמֵר דְּלֵא קִשְׁיָא מִיָּדִי דֵּהֲכֹא דְקִתְּנִי תּוֹכִיחַ
 אֲפִילוּ מֵאָה פְּעֻמִּים רוֹצֵה לֹמֵר שְׂאֵם אֲדָם רוֹאֵה אֶת חֲבִירוֹ אֲשֶׁר נִשְׂאוּ לְכוּ לְעֵשׂוֹ
 עֵבֶיר חָיִיב הוּא לְהוֹצִיאֹו וְלְהוֹכִיחוֹ כֹל כֵּךְ שְׁלֵא יַעֲשֶׂה הַעֲבִירָה אֲכַל הַכֹּה קָא בְּעִי
 לְמִימַר אֵינן מוֹכִיחִין אֶת הָאֲדָם וְכו' : שְׁלֵא יֵהָא מוֹכִיחוֹ : רַל שְׂאִין לוֹ לְאֲדָם לְהוֹכִיר
 לְחֲבִירוֹ עֵבִירוֹת שְׁעֵבֶר וַיֹּאמֶר לוֹ עֵבֶר עַל זֶה וְעַל זֶה אֵלֵא סִמוּךְ לְמִיתָתוֹ כְּדִי שְׁלֵא
 יִתְכַּיֵּשׂ מִמֶּנּוּ : וְאֵל כֹּל שְׂכִינּוֹ : עֲמוֹן וּמוֹאָב וְהָרַ שְׁעִיר : וְתִימָה וְהֵלֵא הַזְּהִירִם
 שְׁלֵא יִקְחוּ מֵאַרְצֵם דְּכֹתִיב אֵל תִּתְגַּר בִּם מִלְחָמָה : בְּפ' שׁוֹר שֶׁנִּגְחַת אַרְבַּעָה וְחֲמִשָּׁה
 וְכִי תַעֲלֶה עַל דְּעֵתֶךָ שְׂרָצָה מִשֶׁה לְעֵשׂוֹת מִלְחָמָה שְׁלֵא בְּרִשׁוֹת אֵלֵא עֲשֶׂה קָו וּמָה
 מִדִּינִים שְׁלֵא בָּאוּ אֵלֵא לְעוֹזֵר לְמוֹאָבִים אֲמַרָה תּוֹרָה צְרוּר אֶת הַמִּדְיָאִינִים מִיָּאֲבִי
 עֲצֻמֵּן לֹא כָשׁ : וְתִימָה וְהֵלֵא לְאַחַר שְׁעֵבֶר עַד גְּבוּל מוֹאָב בָּאוּ לְגְבוּל סִיחֹן :
 וְהִרְגוּהוּ וְאַחַר כֵּךְ הָיָה לִישָׂא קָו זֶה הַקְּדִים וְאָמַר אֵל תִּתְגַּר בִּם : לֹא אוֹכַל לְבִדִי
 וְגו' : פְּרָשִׁי זֶלְ אִי אֲפִשֵׁר וְכו' וְקֶשֶׁה כִּי בִשְׁעָה שְׂאָמַר מִי יוֹכַל לְסַפּוֹר עֲדִיין לֹא
 הָיָה כְּתוּב כּוֹ וַיְחַסֵּם מִכֹּל הָאֲדָם : שְׁלַכְךָ שְׂאֵל מֵאֵת הַקֶּבֶה חֲכָמָה לְשִׁפּוֹט אֲרַת
 הַעַם : וְתִירֶץ רֵת מִסַּתְמָא שֶׁנִּתֵּן לוֹ הַקֶּבֶה חֲכָמָה יִתִּירָה : אֵם כֵּן חֲכַם גְּדוֹל הָיָה
 כִּדְרִישֵׁינָן בְּעֵלְמָא מִדְּכֹתִיב תֵּן לְחַסֵּם וַיְחַסֵּם עוֹד : וְכֹתִיב יֵהִיב חֲכָמָתָא לְחִכְמִין
 לֹא נִתְיַחַד הַרְכוּר פְּנִים אֵל פְּנִים אֵם לֹא עֵי אֹרִים וְתִמִּים אוֹ עַל יָדִי מֵלֶאךְ שְׁהִרִי
 פִּרְשֵׁת מְקוֹשֶׁשׁ וּפִרְשֵׁת צִלְפָּחַד נֹאמְרוּ לוֹ כַּמְדַּבֵּר אֲבָל בְּפְנִים לֹא נֹאמְרוּ לוֹ : כֹּאשׁ
 תַּעֲשִׂינָה הַרְבוּרִים : פְּרָשִׁי זֶלְ מָה הַרְבוּרָה כְּשֶׁהִיָּת מְכָה וְכו' : וְהָרֵם מְקוֹצֵי פִירֵשׁ
 תַּעֲשִׂנָה הַרְבוּרִים מֵה הַרְבוּרָה כְּשֶׁאֲחַת יוֹצֵאָה כּוֹלֵם יוֹצֵאָת אַחֲרֶיהָ כֵּן הֵם : כְּמוֹ
 שֶׁנִּבְרַשְׁתָּ שֶׁלַח וַיִּרְדַּ הַעַמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיּוֹשֵׁב בְּהָר הַהוּא וַיְכַסּוּ וַיְכַתּוּם : כִּי רַק
 עוֹג מֶלֶךְ הַכְּשֵׁן : הִנֵּה עֲרֵשׁוֹ וְגו' : וְלִמָּה סִפֵּר הַכְּתוּב שֶׁבָּחוּ כְּדִי לְהוֹדִיעַ גְּבוּרַתּוֹ
 לְיִשְׂרָאֵל : וְכֵן הַכְּתוּב מוֹדִיעַ שֶׁבָּחוּ שֶׁל עוֹג בְּשִׁבְלֵי שֶׁבַחֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל : וְשֶׁבָּחוּ שֶׁל
 גִּלְיֹו כְּדִי לְהוֹדִיעַ גְּבוּרַתּוֹ שֶׁל דוֹד וְכִדִי לְהוֹדִיעַ כִּי חֲצִי שֶׁבָּחוּ לֹא סִפֵּר הַכְּתוּב וְאֵינן
 מְסַפְּרִי בְּכַבּוֹד הַרְשַׁע וְהָיָה חֲנִיתוֹ עֵץ כְּמִנְיָ אֹרְגִים וְחֵץ קִרִי : וְאָמְרוּ זֶלְ חֲצִי שֶׁבָּחוּ
 אֵינן כְּתִיב כֹּאן : אוֹכַל תְּשִׁבְרֵנִי וְגו' : תִּימָה וְהֵלֵא הָיָה לְהֵם הַמֵּן וְהַבָּאָר וּלְפִירֹשׁ
 הַקּוֹנְטְרוֹס נִיחָא לְמִדְתָּנוּ וְתִרָה דֶּרֶךְ אֲרֵץ : וְלִפִּי הַפֶּשֶׁט זֶלְ שֶׁהֵמֵן לֹא הָיָה יוֹרֵד
 בְּמִקּוֹם

במקום ישוב שלא היה זה נס. ותדע דכתיב ואת הזמן אכלו עד בואם אל ארץ
נושבת:

חסלת אלה הדברים. והא לך פרשת ואתחנן.

ואתחנן

בגימטריא תפלה. ובגימטריא. ישראל. ישראל.
ובגימטריא שירה. דכתיב ורגליהם רגל ישראל
וגו'. אם כן צריך רגל ישראל לצרי' לאמר כנעימה
ד'א יסודו של זה הפסוק ש ש ש ש. התיבה ו' בגימטריא ו'. התיבה ו'.
הפסוק ו'. הרי"ח. כמניין יח ברכות של תפילה: העדותי בכס את השמים.
ואת הלא הם נוגעים בעדותם. כדאמרינן פק דע' שמיביין אומות העולם שמי'
וארץ נוגעין בעדותן שנ' אם לא בריתי. וזל העדותי לשון התריתי בהם לפני
שמים וארץ. ונלע"ז דלא קשיא דודאי נוגעין בעדות להטיב לישראל ולהרע
לאומות כדאיירי במסכת ע'ז אבל להעיד על ישראל דעוברין על דת והברי' דזחו
דע לעצמן דהא כתיב אם לא בריתי לאו נוגעין בעדות: איה' או הנסה ארדיס
וגו' עד לעיניך היה לומר לעיניכם כי הפסוק מדבר בלשון רבים אלא לפיכך מסי'
בכף לפי שהתחיל באלף וזהו אך אחד משמותיו של הקב"ה לומר שבו לקו המצרי'
ובו בשם עתידיס ללקות. ואף דוד קראו שם וקבע'א מזמורים בתלוי' שמתחילין
באך פנים בפנים דבר ה'. וכתיב אנכי עומד בין ה' וביניכם וזל דה"פ פנים בפנים
דבר ה' ומיהו אנכי עומד ולא דבר. עמכ' ממש אלא שמעת מפיו כשהו' מדבר שפ'
הנה אנכי בא אליך וגו': לשומרי מצותי לאלף דוד. וזל הלך. הוא אומר לאלפי'
התם לא צריך לרחוק ככולי האי דלעולם שפיר קאמר הכא לאלף. ולא קשו
אהרדי: וכי פירושו כאן מפני שלמעלה היסנו כתיב לא מרובכם כי מאהכרה ה'
אתכם ומשמרו את השבועה וגו' הוצרך לומר בסוף לאלף דוד כלומר הוא ימצא
לשמור מצותיו עד אלף דוד יבלה ויקיים שבועתו לשמור מצותיו עד אלף דוד:
קול גדול ולא יסף. פ'שי' ללשון שני לא הוסיף להראות באותו בפומבי: והקשה
הר' אליקים מהא דאמרינן בפ'ק דסנהדרין כל הנביאים נתנבאו ופסקו: והתי'
אלרד ומידד נתנבאו ולא פסקו מנא לן אילימא מדכתיב ויתנבאו ולא יספו אלא
מעתה קול גדול ולא יסף הכי נמי דלא הוסיף לא דלא פסק. הכי נמי דלא פסק'
ולרברי' ר'שי' זכרוננו לבהכה מאי פרוך אלא מעתה לימא אין הכי נמי: ופירוש
דה"פ מנא לן דכל הנביאים נתנבאו פסקו מכל וכל דכתיב ויתנבאו ולא יספו.
דמשמע ולא יספו כלל. אלא מעתה קול גדול ולא יסף הכי נמי דלא הוסיף כלל
והלא קולו קיים לעולם. אלא דלא פסק. כלומר לא יסף לא הוסיף עוד להראו'
בפומבי אבל לא פסק מכל וכל. ה"נ דאתנבא ולא יספו דלא פסקו. כלומר לא
הוסיפו עוד להתנבאות בפומבי אבל לא פסקו מכל וכל. ומתרץ שם מדכתיב
דאת נבאו ולא יספו וכתב אלרד ומידד מתנבאים במחנה. כלומר מדשני קרא
בדבוריה וכתב ויתנבאו ולא יספו ולא כתיב מתנבאו כמו באלרד ומידד דמשמע
עדיין הם מתנבאים שמע מינה דלא יספו דלא יספו להתנבאות כלומר שפסקו
דבריו: ואתה פה עמוד עמדי. ואת כיון שהקב"ה צוה לפרוש מן האשה. מה

ואתחנן

זה שאומר בפרק הבא על יבמתו : דשלשה הכרים עשה משה מדעתו והסכימו
הקב"ה על ידו : וחשיב מה שפירש מן האשה : ודרש ק"ו ומה ישראל שלא דבר
להם אלא לפי שעה קבע להם זמן אני עאכ"ו : ומאי קאמר והלא בהדיא אמר לו
הקב"ה ואתה פה עמוד עמדי ועוד אחרי ששמעו אהרן ומרים שהמקו צוה לעמוד
למה כעסו עליו : ויל דמיד שורד מן ההר אל העם ייחד אהל לצפורה : או נראה
לה גט : ומה שלא כעסו עליו עד עתה : כי שמא לא ידעו כי מתוך דברי שאמרה
אוי להן לנשותיהן של אי ידעו אהרן ומרים כי פירש ממנה משעת רדתו מן ההר
ועל זה כעסו עליו כי לא היה לו לפרוש לעולם ממנה רק ימים מועטים וכאותר
שהתחיל לפרוש מן האשה לא היה אומר לו המקום עמוד עמדי : ועכ" אומר
שהסכים המקום לדעתו וראה כי היה רוצה לפרוש ולעמוד אל עמוד כי בדרך
שאדם רוצה לילך מוליכין אותו : ואת אחרי שעשה ק"ו אם כן לא עשה מדעתו
והיאך אומר דמדעתא דנפשיה קא עביד : ויל מה שפירש מן האשה כל הימים
זה קורא מדעתו : ואת איזה ק"ו עשה משה שקבע להם זמן היא הנותנ' כי כעבור
שקבע להם זמן היה להם לפרוש יותר ממנו שלא קבע לו זמן : ויל דהק משה
ומה ישראל אף על פי שקבע להם זמן ג' ימים אל תגשו אל אשה ולא יותר לא
רצו לחזור אצל נשותיהן עד שאמר להם שובו לכם לאהליכם : אף על פי שבלא
צווי היה להם לשוב לסוף ג' ימים : אני עאכ"ו : שלא קבע לי זמן אין לי לשוב עד
שואמר לי שוב לאהליך : ולכן פירש כל הימים והסכים המקום על ידו שלא אמר
לו שוב : ה' אלדינו ה' אחד : אי אפשר בלא שלש הזכרות אלו : כשהוא אומר
אלהינו נודע שעל אלדי ישראל הוא מדבר : ואם אמר ה' אלדינו אחד או היו
מפרשים אלדינו אחד מן האלרות : וכ"ש אם אמר אלדינו אחד : אבל משכפל
האדנות ודאי הקב"ה ארון שלנו : ושננתם פי' רשי שיהיו מחודרין בפ"ך שאם
ישאלוך שתדע להשיב : ותימה דאמרינן בפרק אילו מציאות בהני תלתי מילי
משנו רבנן דיבוריהו בפוריא ובאושפיזא : ופה חסם שאם שואלין אותו יודע
אתה מסכת פלונית ושיב לא : ויש לומר אם ישאלוך ללמוד השב לו ואפילו
דברי כסיל כדמוקמינן ענה כסיל וגו' : ואם ישאלוך להתגרות בך אל רשיומו
ועשה עצמך כעניו ואמר איני יודע :

חסלת ואתחנן והא לך פרשת עקב

פנ
תרבה עליך חירת השדה פי' רשי לפי שגלו וידוע לפני
שעתידין לחטוא לפיכך מתיראין מן החיה : ותימה כשם
שהחטא גורם שהחיות יזיקום כך יגרום החטא שהאומות
היושבים שם יזיקום אם כן מה תועלת יש בישיבת האומות מן החיו שנאמר בהם
מעט מעט אגרשנו וגו' ויל אף על פי שעתידין לחטוא האומות לא יוכלו להזיקם
מפני שהם רשעים יותר מהם כדכתיב לא בצדקתך וגו' : אבל מן החיות שאין
בהם חטא יש לראג לכך נאמר מעט מעט אגרשנו וגו' : צרעה לא עברה הירדן
ברו שלא הזיק לישראל : וזכרת את כל הירדן וגו' כי לא על הלחם וגו' : ודבריו

לפטר רחם • ואתו נאכל לכהנים דוקא • והב' מפרש אותו שילד תחלה בעדרו
 והיה כמו באילות • והיינו דכתיב ראשית בכורי אדמתך וגו' • ואפילו ולדות פרי
 על שם בכורים אקרי בכור • ואעפ"י שאינו פטר רחם • ועליו הוא אומר ובכורות
 בקרך וצאנך וגו' • שאותן אוכלין הבעלים • למען תלמד ליראה את ה' אלדיך
 כל הימים וגו' • ואי אמרת מאי ליראה שייך אם יאכל אדם מעשרותיו בירושלם
 ויל כדקתני התם לא נתנו המעשרו' אלא בשביל שילמדו ישראל בתורה • פירוש
 שעל כן שהו לישראל הרבה • פי' כל בעל מעשר שני היה תמיה בלבו מה יעשה
 אם יתעכב שם בירושלם כל כך עד שיהיו נאכלין • אפס כי לא יהיה כך אביון •
 וחתם כתיב כי לא יהדל אביון • ותירוץ כאן כשעושין רצונו כאן כשאין עושין
 רצונו כו' • ואם רזאמר היכא שעושין רצונו של מקום למי יהיו נורהנין
 מעשרות עני במקום מעשר שני ויש לומר דאביון יש לו עוני יותר ורזאב לכל
 מעני • ואביון לא יהיה באותו הזמן כלל • אבל עניים יהיו בעולם בין שעושי רצונו
 בין שאין עושין רצונו • ולהם יתנו מעשר שני • שבעת ימים תאכל מצות • פרש'
 ז'ל שבעה מישרן וששה מן החדש • פירוש שלא יוכל לאכול חדש עד אחר הכאת
 העומר • ומקשה בירושלמי דליתי עשה דאכילת מצה ולידחי לא תעשה דאכיל'
 חדש ויאכל מצה ליל ראשון מן החדש • ומשני אין עשה דוחה לא תעשה
 המרווחקים זה מזה דעשה דמצה נצטוו קודם הדבר במצרים • לא תעשה דחדש
 לאחר הדבר כמתן תורה • ומקשינן והרי מילה המרוחקים ודחי • עשה דמילה
 שהיה קודם הדבר מימות אברהם ודחה לא תעשה דשב רלאחר הדבר • ומשני
 שאני התם דהדר ביה קרא וביים השמיני ימול ואפילו בשבת • וזכחת שלמים •
 כשהוא שלם ולא אבל ואונן • כפ' דמק' ופר'י ז'ל בפסחים אבל יט' האחרון
 ממילא אימעות דכתיב שבעת שבעת תרי זמני • ותימה לר"י והא אגן תגן ההלל
 דהשמחה שמנה • ואין לומר דאאנינו קאי דהאי אימעיט לילי'ט הראשון • ועוד
 דומיא דהלל • מה הלל ביום • אף שמחה ביום • ופר'י לאו דוקא לילי אלא אפילו
 יום והא דנקט לילי'ט האחרון משום דשמיני רגל בפני עצמו והוא הדין לשאר
 לילות • ואצטריך קרא לרבויהו משום דשמחה כתיב גבי לולב דכתיב ושמחת
 לפני ה' אלדרכם שבעת ימים סד"א ימים אין לילות לא כלולב קמ"ן • ושמחה
 בחגך אתה ובנך ובתך וגו' • וכלל את העניים עם בעלי בתים לשמוח בחג הסכות
 ובחג השבועות • ומה שלא כללם בחג המצות • לפי שבחג המצות אם חלקת
 לעניים לקציר השעורים • עדיין לא חלקת מקציר חטים • ואם חלקת בשבועות
 מקציר עדיין לא חלקת מאסיפת דגן • אבל בחג הסכות שחלקת לו מן הכל • אז
 יהיה שמח • ולפי שבחג הוא פנוי מלאסוף פירות ולאוספן לבי הזכיר כאן שמחה
 והיית אך • פ"ה לפי תלמודו למדו לרבות לילי'ט האחרון לשמחה • וקשה דאך
 משמע מעוט • ונ"ל דהיית משמע מעוט • ואך מעוט כמו כן ואין מעוט אחר מעוט
 אלא לרבות • וכן מפרש דאך דהכ' משמע לשון רבוי וה"ק והיית אך שמח שאספת
 הכל לבית ואינך צריך רק לשמחה כי אתה פנוי מכל וביתך מלא כל טוב • והיית
 אך שמח • פר'י ז'ל לרבות לילי'ט האחרון לשמחה • ואת אכין ורקין מעוטין
 ז'ל דלאו מאך מרבה אלא מקרא יתירה דכתיב התם ושמחת בחגך • ואך אתא

למעוטי ליליט ראשון כיון דבעי למקר ביניהו מבעי מעיט דלאו שעת שמחה
 כראיתא פרק לולב וערבה ובפרק לולב וערבה פ' ר' ז' בעניין אחר דפירש
 כיון דאתרבי ליליט האחרון שהוא טפל מלשון וק' יום שמיני עצמו שהוא עקר
 והאי דאיצטרך לרבות ליליט האחרון משו' דלא כתיב כי אם שבעת ימים וגו' :

פרשת שופטים

צדק

צדק תרדוף טעם הכפל לומר שהדיינים ישפטו ארץ
 העם משפט צדק וגם אתה צריך לרדוף אחרי הצדק
 תמיד שתלך ממקומך אל מקום החכמים הגדולים כגון
 אחר רבן יוחנן בן זכאי ביבנה אחר רבי לבית שערים ורא' פירש צדק צדק
 פעמים שירדוף אחר הצדק שירויח בו או יפסיד או טעם אחר להזקק : לא תטע
 לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלריך אשר תעשה לך פי' פשטי' דקרא בתרי'
 ענייני קא מיירי והכי קבעי למימר לא תטע לך אשרה בכל מקום פירוש אשר
 נעבדת וכל עץ נמי אסור ליטע אצל מזבח ה' אלריך פי' גזרה שמא יעבדוהו
 אשר תעשה לך למאי אתא החס בספרי אומר דאתא לרבות בונה במה לעצמו
 דאסור לו ליטע אילן אצל הכמה גזרה שמא יעבדנו פ' ר' ז' לא תטע לך
 אשרה כל עץ אצל מזבח אזהרה לנוטע אילן ולבונה בהר הבית ואת היכי קא
 מוכח בונה בהר הבית מלא תטע ויל דאשכחן לשון נטיעה בכנין דכתיב החס
 בספר דניאל ויטע אהלי אפרנו וגו' לנטוע שמים ונטעתיים על אדמתם :
 ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו פ' ר' ז' פירשו ור' פירש זו נחלת שאר
 כלומר לוי לא יטול חלק בנחלת שאר אחים שאינם אחים אלא מן האב והם בני
 רחל וזלפה ובלהה ונחלת חמשה הם אחיו מן האב ומן האם והם בני לאה שהיו
 חמשה וזלתי לוי והטעם ששבת לוי לא יטול חלק בנחלת שאר אחים שהייתי
 סובר לומר שבתוך אחיו שהם אחיו גם מן האם יטול חלק בא הכרזוב לומר
 בקרב אחיו ללמד שאפי' בקרב אחיו מן האב ומן האם לא יטול חלק וכש בשאר
 אחים : לא יקום עד אחד באיש וגו' ואת למה ליה למכתב איש לכרזוב כרזם
 לא יקום עד אחד לכל עון ולכל הטאת ויל דלהכי נקט איש דאתא לשמועין
 דדוקא באיש הוא דאינו מעיד עד אחד אבל יש עדות אחר שעד אחד מעיד
 באשה שמת בעלה ואין שם עדים אלא עד אחד ומשיאין אותה על פיו כאשר
 אמרו ר' ז' מתוך חומרא שהחמירו לה בסופה הקילו לה בתחלתה ולהכי נקט
 באיש ועשיתם לו כאשר זמם היינו טעמא דלא אמרינן אוקי תרי בהדי תרי
 ואוקי גברא בחזקתיה פירוש ולא תהרגו הראשונים כד לא תאמין לאלו ולא
 לאלו והרוצח הנצל והעמידוהו על הזקוה הראשונה שלא הרג ואלא היינו
 טעמא דאנו מאמינים לשנים דמצטרף ה' וזה גם כן עממם דאומר לא הרגתי
 ואז הו' תלתא לגבי תרתי אכ' כשבאו שנים אחרים ומכחישים את השנים מט'
 מהימנא להו והואיל וסהדי נגד הרוצח גם כן ולא הו' רק שנים ותירץ הרי היינו
 טעמא דמהימנא לשנים משום דלא נהרג הרוצח ואם כן הוה להו כאלו לא נהרג

חפשו ידועים אומר אני כי בא להורות אל האדם כי יתעסק בתורת ה' ומצורתי
 ולא יאמר היאך אפלה להתעסק בתורה ובמצות ויש לי לטורה בבקשת פרנסתי
 לכך אמר וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך כלומר שפרנסך בלא יגיעה לכך יש
 לדעת כי כל זה עשה השם ית' למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם
 כלומר כי לא נבחר מין האנושי בעבור אכילה לבד כי לא על זה קיומו ואזהרתו
 כי אף על פי שהמזון הוא צורך בקיום הגוף עם כל זה החיות האמיתית שהוא
 נצחית אינו בסבת האכילה כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם כי יאכל ממנו וחי
 לעולם כי זהו עץ החיים אשר בתוך הגן אשר האוכל ממנו לא ימות כֹּא מיתרת
 הגוף והשארותו וקיומו : המאכילך מן במדבר וגו' ואת מה עניו היה באכילת
 המן והלא כל הטעמים שהיו שואלים היו טועמין במן . וְלֹא כַּאֲשֶׁר אָרְלוּ בַּמִּסְכַּת
 יומא אינו דומה מי שיש לו פת בסליו וכו' כך היו ישראל מפחדים בכל סעודת
 וסעודה שלא יהיה להם עוד מן . וכן אמרו מכאן לסומים שאינם שבעים . וזהו
 העניו שהיה להם . אבל לפי פשטיה דקרא . מלת עניו מוסב על ישיבת המדבר
 שעמדו שם ארבעים שנה . ופירוש דקר' הכי הוא המאכילך מן במדבר אשר לא
 ידעון אבותיך למען ענותך . פירוש האי ענותך קאי אמרבר שהישיבה שישבו בו
 זהו העניו . והא דכתי ויענדך וירעיבך ויאכילך את המן אשר וגו' קאי שפי' שהרי
 מתחלה קודם שנתן להם השם ית' המן היו רעבים שלא היה להם דבר שיאכלו
 והאי קרא נמי דכתיב וזכרת את כל הדרך וגו' . אבל במן לא היה להם שום עניו
 כלל : ואתנפל לפני ה' בראשונה וגו' . פְּרָשִׁי זֶלְבוּ בְיוֹם נִתְרַצָּה הַשֵּׁם לְיִשְׂרָאֵל
 בשמחה ואמר סלחתי כדבריך . ואת והלא נאמר בשנה שנייה על שלוח המרגלי'
 וחיכי קאמר דעל מעשה העגל קאמר שהיה בשנה ראשונה . והלא הוא כרחוב
 בפרשת שלח לך . וְלֹא דִהָק דְּבַשְׁנָה שְׁנִיָּה אָמַר הַמָּקוֹם בְּיוֹם הַהוּא עַל מַעֲשֵׂה
 מרגלים סלחתי כדבריך . כדכתיב כי ביום הזה יכפר והיינו דכתיב אחר שלוח
 מרגלים וכאשר נשאת לעם הזה ביום הכפורים של אשתקד וסלחת על מעשה
 העגל . וימ שכל הפסוק מדברי משה והק' שהיה אומר לו להקב"ה סלח נא לעון
 וגו' . וכאשר נשאת לעם הזה ביום הכפורי של אשתקד ואמר לי סלחתי כדבריך
 ובתבערה ובמסה וגו' . תימה למה הפסיק העניין לכתוב וברבערה וכו' . בין
 ואתנפל לפני ה' ובין התפלה שעשה משה באותם ארבעים ימים שנֹאֲתַנְפַּל וכו'
 כפְּרָשִׁי זֶלְבוּ . ותיריך ה' אליקים אמרו רז"ל ראויים היו ללקות כפלים בתבערה
 ובמסה ובקברות התאוה כמו בחטאת העגל . וכן מוכיח בגופיה דקרא דכתיב
 ואתנפל ארבעים יום וגו' . על כל חטאתי אשר חטאת וגו' מכלל דהארבעים יום
 היו גם על שאר חטאות לכך הפסיק העניין והזכיר בתבערה וגו' : מה ה' אלהיך
 שואל מעמך . דרשו ז"ל מה מאה . ונפקא להו מאת ב"ש דחלופ המ"ס הוא יוד
 דחלופ הה"א הוא צד"ק . הרי שעולים מאה . ועתה ישרא' וגו' כי אם ליראה וגו' .
 פְּרָשִׁי זֶלְבוּ מִכָּאן שֶׁהֵכֵל בְּיַדֵּי שָׁמַיִם חוּץ מִרְאֵת שָׁמַיִם . וכאלו נערות אמרו הכל
 בידי שמים חוץ מצניס פחים . הכא מיירי בתולדות אדם ובמדותיו והתם מיירי
 במאורעות כגון הלאים ופורעניות דהכל נגזר עליו ואינו יכול להזהר כדאמרינן
 בחולין אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אֵלֶּכּ נגזר עליו מלמעלה . חוץ מצניס

פחים שיכול לשמור עצמו ואת דחזקיה דהו ליה בני דלא מעלי אלמא נגזר קורס לזה דלא הוי ירא שמים ויל דהראהו שלא יהו עתידים לירא השם ועוד הרבה דברים תלוין במזל כדאמרין במסכת שבת מאן דארתיליד בצדק יהא צדיק במצות דאתיליד בשבתא מקרי קדישא וכן הא דאמרי כלדאי לאמיה דרב נחמן בר יצחק בריך ברבא לויי ועוד דאין זה בירי שמים שהקבה אינו רוצה לשנות המולות ועוד שאדם שיש לו מזל רע יכול לשנותו דאין מזל לישראל עוד הוסיף לכתוב בעניין המאורעות דאית בפך דבכ כשם שמונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה לרה כך חסרונו זכה במזל טוב הלא פרום לרעב לחמך פי אותו חסרון בא לו בצדקה שנותן לעניי ישראל לא זכה באין אומות העולם ונוטלין אותו בורוע שנ' ועניים מרודים תביא אעפכ נחשב לו לצדקה שנ' ושמתי פקודתך שלו ונוגשיך צדקה

פרשת ראה

ואכרתם

את שמם מכאן שצריך לכות להם שם גנאי לעו ואת אמאי אצטריך דהא מקרא דשם אלדים אחרים לא תזכירו נפקא לן דלא יקרא שם דעו בשמה ויל כדו לעבור עליו בעשה ולא תעשה ושימחתם ופי' שבעה ימים וגם לילות כדגמרי רבנן בריש לולב וערכה תשבו תשבו ממולאים הלכך לא אצטריך לרבות שאר לילות אלא לילי'ט האחרון לפי שאינו בכלל שבעת הימים וסמוך להו אתרבי וקו ליום שמיני עצמו ולילי'ט הראשון אתמעט מאד פרק לולב וערכה מה שהקשה ר' על רשי הא דתנן ההלל והשמחה שמנה לא קשה מידי דמפיק תלמודא בפסחים משמחן בכסות נקיה וביין ישן ופרשי דאימעוטי'ט האחרון משלמי נדבה איה קשה לי נימא ז' ימים תרי זימני ואין מעוט אחר מעוט אלא לרבות י'ט האחרון ונ'ל דרעת רשי למעט מחד קרא ואידך איצטריך לכדמכלתין שכל הרגל תשלומין לראשון איה ואת הראה תימה מאי שנא דבספר ויקרא כתיב ראה בדלית ובמשנה תורה כתיב ראה בריש ולא כתב תרויהו בחד דוכתא ובספר ויקרא כתיב איה ובמשנה תורה כתיב איה ודיה ויל דכשלמא דאה ודיה לא רצה לכתוב שניהם במשנה תורה דאת לאוסופי ולפרושיה משום דאכ הוה אמינ' דדאה וראה תרתי נינהו ולאוסופי אתי אכל בדיה ואירא אין לטעות אף על פי שכתובים שניהם בחד דוכתא דבספר ויקרא כתיב למינהו גבי איה ובמשנה תורה כתיב האיה שמע מינה אחת הן עשר תעשר את כל וגו' בתחומא קאמר כל לרבות סחורה היוצאת השדה שנה שנה כלומר אם עשר תעשר ואם לא תעשר אותו היוצא השדה הוא יקח כל אשר לך שנה בשנה ואכלת לפני ה' אלדיך וגו' ובכורות בקרך וצאנך וגו' ותימה דתנן בכור אשר יולד בבקרך ובצאנך וגו' עד לפני ה' אדיך תאכלנו והא ליכא למימר דבעל מוס מיירי דהא כתיב וכי יהיה בו מוס וגו' מכלל דעד השתא סתם מיירי ויל שרגילין חיו ישראל להפריש ב' בכורו האחד לפטר

כֹּא אַחַד כִּי נִשְׁאָר בְּחַיֵּי הָרוּצָח : וְזֶה לֹא נִהְרַג נִהְרָגִין : אַבְל אִם נִהְרַג אִין נִהְרָגִין :
 מִכֹּשׁ לֹא הִרְגוּ נִהְרָגִין רְאוּ נִשְׁאָר הָרוּצָח : וְהוּא כְּאֵלוֹ לֹא נִהְרַג אֲלֵא אַחַד : לֹא
 תִּשְׁחִית אֶת עֵצָה לְנִדְרוּחַ עֲלֵיו גְּרוֹן וְגו' : אֵת וְהָא כְּתִיב בְּסֵפֶר מִלְכִים גְּבִי מִלְחַמַת
 מוֹאֵב שְׂצוּה אֲלִישַׁע הִנְבִּיא לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיְהוֹשִׁפֵט וּלְמֶלֶךְ אֲרָם כִּשְׁנִלְחָמוֹ עִם
 מוֹאֵב תְּפִילוֹ כָּל עֵץ : דְּכְתִיב וְכָל עֵץ תְּפִילוֹ וְגו' וְכִיּוֹן דְּהִכָּא כְּתִיב לֹא תִשְׁחִיתוּ וְגו'
 לְמַה צְוָה לְהֵם כֵּן : זֶל דְּלִגְבֵי מוֹאֵב כְּתִיב לֹא תִדְרוֹשׁ שְׁלוֹמָם וְטוֹבוֹתָם דְּמִשְׁמַע כָּל
 שׁוֹבְתָם יִכּוֹל אַתָּה לְיִטּוֹל מֵהֶם אַבְל גְּבִי שְׂאָר אֲמוֹת כְּתִיב לֹא תִשְׁחִית וְגו' : וְאֵת
 עֲדִיין קֶשֶׁה מֵאֲלִישַׁע שְׂצוֹם לְהִלָּחֵם עִם מוֹאֵב : דְּהָא כְּתִיב אַל תִּצַּר אֶת מוֹאֵב וְאֵל
 תִּתְּגַר בִּם מִלְחָמָה : וְזֶל דְּמִיירִי לְאַחַר שִׁכְבְּשׁוּ סִיחּוֹן דָּאוּ הִיָּה מוֹתֵר לְהִלָּחֵם עִמָּהֶם
 לְפִי סִיחּוֹן קִנְאוּ בְּחֻזְקָה דְּגוּי קוֹנָה מְגוּי בְּחֻזְקָה : אֲשֶׁר אֲרַשׁ אִשָּׁה וּבְנָה בִּירַת :
 אֵת אֲמָאֵי הַיָּג' כְּדֻקְתָּי הָחֵם בְּמִסְכַּת סוֹטָה בְּפֶרֶק מִשׁוּחַ מִלְחָמָה בְּמִרְזַנִּיתוֹן :
 וְאֵלוֹ שְׂאִין זִוּין מִמְקוֹמָן כְּמוֹ שְׂאִין מִסְפִּיקִין לְהֵם מִיָּם וּמִזֶּן וְכו' הִכִּי נִמִּי פְטוּרִין
 מִלְּסַפֵּק לְהֵם וּמִזֶּן לְאַחֵיהֶם שֶׁבְּמִלְחָמָה אָמַר רַבִּי דְּלֵהִכִּי נִקְטַ אֵלוֹ הַג' לְפִי שִׁישׁ
 לְאַרְס גַּעְגּוּעִין עֲלֵיהוֹן : וְאֵי אֲמַרְתָּ וְהִרִי יֵשׁ לוֹ גַּעְגּוּעִין נִמִּי עַל דְּבָרִים אַחֵרִים :
 וְתִירֵץ רַת זֶל דְּלֵהִכִּי נִקְטַ אֵלוֹ הַג' דּוֹקָא מִפְּנֵי שֶׁהֶם כְּחוֹבִים בְּפֶרֶשׁתָּ כִּי תִבְּא
 בְּפֶרֶשׁתָּ הַתּוֹכָה דְּכְתִיב בֵּית תִּבְנֶה : כִּרְס תַּטֵּעַ : אִשָּׁה תֹארֶשׁ : וְלִפִּי שְׁלֵא תִתְּקִיִם
 הַקְּלָלָה לֹא יֵצֵא בְּעִבּוֹר שׁוֹם אַחַד מֵהֶם : וְהוּוֹ שְׂאֵמֵר בְּלַעַם מַה אַקְבֵּל לֹא קָבָה אֵל
 וּמִכְּאֵן תִּקֵּן רַת זֶל שְׂאֵם הַשִּׂיא אֲדָם אֶת בְּתוּ וּמִתָּה קוֹדֵם שְׁנֵתָה שִׁיחֻזִּיר לוֹ הַבְּעַל
 הַנְּדוּנִיא שְׁלֵא תַחּוֹל עֲלֵיו הַקְּלָלָה וְתֵם לְרִיק כְּחֹס : וּפִירְשׁוּ רַזֶּל זֶה הַמְּשִׂיא בְּתוּ
 וּמִתָּה הוֹךְ שְׁנֵתָה : צִפֵּר לְעַמְדֵי יִשְׂרָאֵל : תִּימָחַ כִּיּוֹן שְׂאֵמֵרוּ יִדְּוִנוּ לֹא שְׁפִכוּ מַאֵי
 כְּפָרָה שִׁיּוֹא : זֶל מִשׁוֹם דְּכָל יִשְׂרָאֵל עֲרִבִים זֶה לְזֶה : וְלִפִּי פִשׁוּטוֹ כְּפָר כְּמוֹ גִּלְתָּ
 לְעַמְדֵי מִי הוּא הָרוּצָח : שְׁכָל זִמֵּן שְׁלֵא יוֹדַע מִי הִרְגוּ שְׂמָא גּוֹאֵל הַדָּם יִמִּית אֶת
 מִי שְׂאִינוּ דִּין לְהַמִּית : וְכֵן מְצִינוּ בִּישְׁעִיָּה וְכוּפֵר בְּרִיתְכֶם אֶת מוֹת : שְׁהוּא כְּמוֹ
 וְגִלְתָּה כְּמוֹ שֶׁתִּרְגְּמוּ יוֹנְתָן בֶּן עֻזִּיאֵל : לִכְךָ צְוָה הַמִּקּוֹם עֲגִלְתָּ בְּקֶר אֲשֶׁר לֹא עוֹבֵד
 בָּהּ וְלֹא מִשְׁכָּה בְּעוֹל וְלַעֲרִפָּה כְּנַחַל שְׁלֵא יַעֲבֵד כֹּהֵל לְהִרְאוֹ לְעוֹל סִימֵן זֶה שְׁכֶשֶׁם
 שֶׁהָעֲגִלָּה תִמָּה וְהִקְרַקַע תִּמָּה כֵּן אֲנִי תְּמִימִים וְנִקְיִים מִן הַחִלָּל הוּוֹ : וְלִכְךָ רוּחֻצִין
 זְקִי הָעִיר הַיָּדִים שִׁדְּוִנוּ נְקִיוֹת : וְאַתָּה תִּכְעַר אֶת הַדָּם וְגו' : הִיָּה לוֹ לִזְמַר דָּם
 הָרוּצָח : וְזֶל דְּקָאֵי אֲרוּצַת וְהִכִּי פִי כִשְׁתַּמְצָא הַהוֹרֵן אִזּוּ יִשְׁקִיט הַדָּם שְׁלֵא יִבְצַבֵּץ
 דָּא וְאַתָּה תִּבְעַר אֶת הַדָּם וְגו' : כְּלוֹמֵר כֹּאֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשֵׁר וְכֵהֲלֵכָה יִתְּבַעַר
 הַדָּם שֶׁתִּכִּיר הָרוּצָח : וּמִתּוֹךְ הָעֲרִים צְוָה הַקָּבָה לְהַבִּיא עֲגִלָּה עֲרוּפָה : כְּדִי שִׁיָּהֵא
 קוֹל לְגִרְצָח שֶׁמִּתּוֹךְ כֵּךְ יִסְפֵּר כָּל אַחַד לְחֵבְרֵי : וְלֹא תִהְיֶה אִשְׁתּוֹ עֲגוּנָה :

פרשת כי תצא

תצא למלחמה והבאת אל תוך ביתך : שלא ילחצנה במלחמה
 לבוא עליה כיון שהתירה לו : ביתך : פלוגת איתא בירושלמי
 איכא מאן דאמר שיכול לבעול בעילה הראשונה ולא אסרת
 תורה אלא ביאה שנייה : ואיכא מאן דאמר לא ביאה ראשונה ולא ביאה שנייה

כי

כי תצא

ויחזי איתא התם תרתי מילין אמריתו לנא משמיה דרב ולית לן • כן אתון אמרו
 לא אסרה תורה אלא ביאה שנייה ואנן אמרינן לא ביאה ראשונה ולא ביא שנייה
 אלא לאחר כל המעשים ואית דגרים לא יהלצנה במלחמה שלא יטול חליצתה
 ובגדים שעליה במלחמה • והכי משמע קרא ורהבאת אל תוך ביריך ואחר כך
 והסירה שמלת שביה מעליה • לא יוכל לבכר ואת בשני בני פשוטים נמי אין
 יכול ליתן ירושה זו לזו • ויל לפי דכתיב כי הוא ראשית אבנו מי שלבו היה עליו •
 יצא בן השנואה שאין לבו דוח עליו • וסרא שלא יטול פי שנים • ולכך בכור נוטל
 פי שנים לפי שכל אותיות בכר כפולות ועולות פי שנים • ואת והרי יעקב העביר
 נחלה מראובן שהיה בן לאה השנואה ונתנה ליוסף בן האהובה • ויל בפשיעורו
 של ראובן היה שהרי בא על פלגש אביו • ויעקב נתן הבכור ליוסף בשביל שפרנסו
 עוד יל דהכא מיירי בנחלת ירושת אבות לבנים והתם מיירי בחלוקת הארץ • כי
 יהיה לאיש בן סורר ומורה וגו' • אמרו ז"ל ע"ש סופו נהרג שמבקש למודו ואינו
 מוצא וכו' וקשה דאפילו יהיה מלסטם לא יהיה חייב אלא מיתת סייף • והוא נדון
 בסקילה וצ"ע • ואפשר יל דהיינו טעמא שמא יחרוג כשבת ויתחייב גם בעבור
 שבת ע"כ נדון בסקילה דהיא חמורה • כי קללת אלדים תלוי • שע"י שקלל נסקל
 ונתלה ואין זה כבוד כלפי מעלה שיאמרו הרואים זה היה מגדף והרים יד במלך
 ד"א כתרגומו אם הקל במצות הכורא כבר נטל את שלו ודי לו בכך • וי"מ דיינים
 כמו אלדים לא תקלל כלום אם תלין נבלתו על עץ אתה מכשיל בני אדם שרואין
 אותו תלוי ומקללין הדיינים שלא דקדקו בדינו להפכו לזכות • דכל ב"ד ההורגין
 נפש אחת לשבעים נקראת קטלנית • לא תחרוש בשור ובחמור • לפי שהשור
 מעלה גרה והחמור אינו מעלה וסבור החמור שהשור אוכל תמיד כשהוא חורש
 עמו • ויש צער בעלי חיים • ולכך אסרה תורה לדבקם יחד • וע"ז היה אומר איוב
 אם עלי אדמתי ויחד תלמיה יבכיון • כי לא חרשתי בשור ובחמור • פן תקדש
 המלאה • ב' במסורת • הכא חד • ואידך המלאה לה עמיר • לפי שיש להרחיק
 הכלאים זה מזה כמלא צמד גפר זהו לא תזרע כלאים המלאה דכתיב הרחם
 המלאה לה עמיר • ומתו גם שניהם להוציא מעשה חרודין • ותימה דאמרינן
 דאתין וגמין דבויים הם • ונ"ל דמשניהם נפקא להוציא מעשה חרודין • דבעינן
 שניהם נהיין • ומעשה חרודין היינו הוא מקשה אברו בכשרה מבחוץ דהו נהנה
 ולא היא • ולנערה לא תעשה דבר • פשיטא דהא לא קבלה התראה • ויל דאי
 לאו קרא הא שתהרג אף על גב דהיא אנוסה • ואכלת ענבים כנפשך וכו' • בפרק
 השופר את הפועלים • אמרינן בפועל הכתוב מדבר • כנפשו של בעל הבית מר
 בעל הבית אוכל ופסור אף שוכר כן • ותי"מ האי כנפשך כנפשו מבעי ליה כלום
 כנפשו של בעל הבית • ופירש בעל החוטם • כאלו הם של נפשך שארזה כלול
 עמהם כבעל הבית כאלו היה בעל הבית אוכל מהם • ושנאה ב' במסורת • חד סוף
 פסוק וחד ראש פסוק באותה שנכתבה סוף פסוק היתה אהובה בתחלת נשואיה
 ואחר כך ושם לה עלילות דברים ואותה שכתובה בתחלת הפסוק היתה שנואה
 בתחלתה • שכן אמרו ז"ל זה הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניסה • והיה אם
 בן הכות הורשע • ב' במסורת לשון בינה שהם חסרים דברו אגור בן יקא • דרשו

רָזַל שאַגַר החכמה והקִיאָה • על שהקִיאָה הִיָּה חֹסֵר בִּינָה • לֹא תַחֲסוּם שׁוֹר • פֶּה
 מְשׁוּם צַעַר בְּעַלְי חַיִּים • וְקִשָּׁה דָאֵם כֵּן מְנַל לֹא תַחֲרוֹשׁ בְּסַמְכִיהָ • וְיֵל דְּלַחֲכִי
 אִיצְטְרִיךְ שׁוֹר לְהוֹצִיא אָדָם שֶׁאֵם חוֹסֵם אוֹתוֹ אִינוֹ חַיִּיב כְּמוֹ חֲסִימַת שׁוֹר וְחִידָה
 וְעוֹף • תְּנַחֲמָא לְמָה עִמְלָק דּוּמָה לְזָבוּב שֶׁהוּא לְהוֹט אַחַר הַמִּכָּה כִּךְ הִיָּה עִמְלָק
 לְהוֹט אַחַר יִשְׂרָאֵל כְּכֹלֵב אַחַר הַנְּבִילָה שֶׁנִּתְגַּרָה בָּהֶם שְׁלֹשָׁה פַעְמֵי אֶחָד כְּמִצְרַיִם
 כִּדְתַנִּיא בְּמִכִּילְתָּא • וְיוֹגֵד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם עִמְלָק הַגִּיד אֶמֶר פִּרְעֹה אֲנִי מִקְדָּם וְאַתָּה
 מֵאַחֲרוֹר • וְאַחַד בְּעַלְיִיתָן מִן הַיָּם • וְהִזְכִּיר מֹשֶׁה עֲלָיו שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ • וְנִכְהַל מִיָּד •
 וְאַחַד בְּרִפְיָדִים דְּכָתִיב וַיְהוֹשֻׁעַ הָרִי שְׁלֹשָׁה פַעְמִים שֶׁנִּתְגַּרָה בָּהֶם •

פִּרְשֵׁת וְהִיָּה כִּי תֵבֵא •

בפרק

הַמוֹכֵר אֶת הַכִּפִּינָה גְבִי הַקּוֹנָה אֵילֻנוֹת וְכוּ' מִמַּעֲטֵינָן
 מֵאַרְצָךְ • לְמַעוֹטֵי פִירוֹת שֶׁבְּחוּצָה לְאַרְץ • תִּימָה
 תִּיפּוֹק לִי דְאַמְרִינָן פֶּב' דְּקְדוּשֵׁין כָּל מִצְוֵה הַתְּלוּיָה
 בְּאַרְץ וְכוּ' • יֵל דְּאִי לֹא הוּא מֵאַרְצָךְ דְּמַמְעֵט לְהַדִּיא הוּא אֲמִינָא מִקְר' דְּבִכּוּרֵי מֵל
 אֲשֶׁר בְּאַרְצָךְ לְרִבּוֹת בְּכוֹרִים אֲפִילוּ פִירוֹתֶיךָ שֶׁל חוּצָה לְאַרְץ וְעוֹד מֵאַרְצָךְ יֵל
 דְּבִמְכַלְתִּיהָ מִקְשִׁינָן מִה בְּשׂוֹר בְּחֹלֵב נוֹהֵג בֵּין בְּאַרְץ וּבֵין בְּחוּצָה לְאַרְץ אִף בְּכוּרֵי
 כֵּן מֵהַקֵּשׁ דְּכָתִיב רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֶרְמַתְךָ תֵּבֵא וְגו' תְּלַמּוּד לּוֹמֵר מֵאַרְצָךְ לְמַעֲט •
 אֲבֵל הַשְּׂתָא דְּרַדְשִׁינָן בְּכוּרֵי כָּל אֲשֶׁר בְּאַרְצָךְ כִּדְתַנְן אָדָם עוֹשֶׂה כָּל שְׂדֵהוּ בְּכוּרֵי
 וּמִתְרַצַּת פִּירְכָא כְּדִלְקָמָן • אִיָּה רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֶדְמַת' • תַּנְן אָדָם עוֹשֶׂה כָּל שְׂדֵהוּ
 בְּכוֹרִים וְאִף עַל גַּב דְּכָתִיב רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֶדְמַתְךָ • תִּי מֵאִי שְׂנָא מִתְּרוּמָה דְּאַמְרֵי
 אִין אָדָם עוֹשֶׂה גּוֹרְמָן תְּרוּמָה מְשׁוּם דְּבַעֲיָנָן רֵאשִׁית שְׁשִׁירֵיהָ נִכְרִין כְּדְאַמְרִינָן
 בַּפ' כָּל מַעְרִבִין • דְּמֵאַרְצ' דְּרִישׁ לִיָּה לְמַעוֹטֵי תַמְרֵי שְׁבֵהרִים וּפִירוֹת שֶׁבְּמַעֲמַקִּים
 דְּלֹא לִיָּתוּ מִיָּנִיָּהוּ בְּכוֹרִים אִף עַל גַּב דְּהַס מִז' הַמִּינִין • אֲבֵל תִּימָה לִי אִיךְ לֹא
 אֶמֶר אֲשֶׁר תֵּבֵא אֶרְצָךְ בְּלֹא מֵס' • וְשִׁמָּא אֲפֻשֵׁר לְכַתּוּב בְּלִשׁוֹן אַחַר שְׁלֹא יִצְטְרַךְ
 הַמֵּס אִיָּה • יֵל דְּמֵרֵאשִׁית דְּהִכָּא גְבִי בְּכוֹרִים לְהַכִּי אֲתָא דְּלֹא תִימָא דְּלֹא מַחֲיִיב
 בְּבִכּוּרִים אֲלֵא מִי שִׁישׁ לוֹ כָּל שֶׁבַעַת הַמִּינִין לְהַבִּיא דְּהוּא אֲמִינ' אֶרְץ יִשְׂרָאֵל לְגִשׁ
 רְבִי כָּל שֶׁבַעַה לְהַכִּי אֲתָא מֵרֵאשִׁית אֲפִילוּ מִמְּקַצְתָּן וְלֹא לְמַדְרֵשׁ שְׁשִׁירֵיהָ נִיכְרִין
 כְּדִלְגַבִּי תְרוּמָה אִיָּה אִף עַל גַּב דְּכָתִיב קְרָא אַחֲרֵינָא רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֶדְמַתְךָ וְגו' •
 דְּאִי הוּא כְּתִיב בְּכוּרֵי אֶדְמַתְךָ וְלֹא רֵאשִׁית הוּא אֲמִינָא לֹא אֶקְרִי בְּכוֹרִים אִם יִקַּח
 פַּעַם מִקְצַת • אֲבֵל גְּבִי תְרוּמָה אִיָּתֵר רֵאשִׁית דְּאֲפִילוּ אִי הוּא כְּתִיב דִּגְנָךְ תִּתֵּן
 לוֹ לֹא סִלְקָא אֶרְעַת' דִּיתֵן לוֹ כָּלוּ וְלֹא יִשְׁאִיר לְעַצְמוֹ דָּאֵם כֵּן מֵהִיכָן יִתֵּן הַמַּעֲשֵׂרוֹ
 דְּמִיָּחִיב לִיתֵן אַחַר הַתְּרוּמָה מְכַל כְּקוֹס לֹא אִיָּתֵר לְמַדְרֵשׁ מִיָּנִיָּה שְׁשִׁירֵיהָ נִכְרִין
 אֲבֵל גְּבִי תְרוּמָה לְמֵאִי אֲתָא אִם לֹא לְהֵא שְׁשִׁירֵיהָ נִכְרִין אִיָּה אִף עַל גַּב דְּכָתִיב קְרָא
 אַחֲרֵינָא לְעִיל רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֶדְמַתְךָ וְגו' הָאִי גְּבִי פִי' מִקְרָא קְמָא וְלֹא אִיָּתֵר וְכוּ'
 וְכֵן רֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֶיכֶם מֵרֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֶיכֶם דְּכָתִיב בִּיהָ כְּהִלָּה כְּדֵרֵאשִׁי בְּפִרְשֵׁת
 שְׁלַח לָךְ וְלֹא שְׁשִׁירֵיהָ וְגו' אִיָּה רֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֶיכֶם פִּי' רֵאשׁוֹנָה שֶׁבַעֲסוֹת • תֵּל
 מֵרֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֶיכֶם מִקְצַתָּהּ וְלֹא כּוֹלָהָ • וְאִי כְּתִיב מֵרֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֶיכֶם הוּרָה

הוא אמינא מקצת ראשית שבעסות ת"ל ראשית עריסותיכם דכל הדא וחדא *
 וכן יל ראשית מראשית דגמי בכורי אדמתך ככי האי גוונא כגון אם יש לו ג' או ד'
 שדות וגנות איה : וה' האמירך : מלשון גרגיר בראש אמיר כלומר למעלה גבוה
 כמו אמיר כמו כן הגביה את ישראל למעלה משבעים אומות : לא תניף עליהם
 ברזל ותימה איך כתבו עליהם והלא לא היה שמיר רק אשמדאי הביאו לשלמה
 ויל שהיו לוקחין אבנים וסדו עליהן בסיד וכתבו : ולג' דאדרבה בימי משה היה
 השמיר ושלמה לא למד לתקן על שמיר לא ממה * כדאמרינן בפרק מי שאחזו :
 צ"ח קללות בתוכחות וצ"ח כלי שרת במקדש לכפר על צ"ח קללות : צ"ח ככשי' בחג
 לכפר על צ"ח קללות רואין אפרו של יצחק כאלו צבור ע"ג המזבח : ואלה יעמדו
 על הקללה ראובן גד ואשר וזולן הן ונפתלי * על הברכה יהיו בני הגבירו מלבד
 ראובן וזולן שהיו על הקללה עם ארבע בני השפחות : וזולן לפי שהיה הצעיר
 מבני אמו וראובן לפי שקלקל יצועי אביו היה על הקללה כדי שיאמ' ארור שוכב
 את אשת אביו : באניות : ושובים הטף והנשים שאם היו מוליכין אותם ברגל לא
 היו שובין כ"א האנשים שיכולין ללכת ברגלם לכך הולכים באניות : והתמכרתם
 ואין קונה יל דהכי פירושו כשיראו אותם יאמרו זה לזה קנה עבד עכרי ממני
 ישיב לו מי הוא והוא אומר יהודי הוא * אומר לו מה אעשר ממנו על ידיהם
 טבעו אבותינו בים * מיד שרואה אותו עומד עליו והורגו *

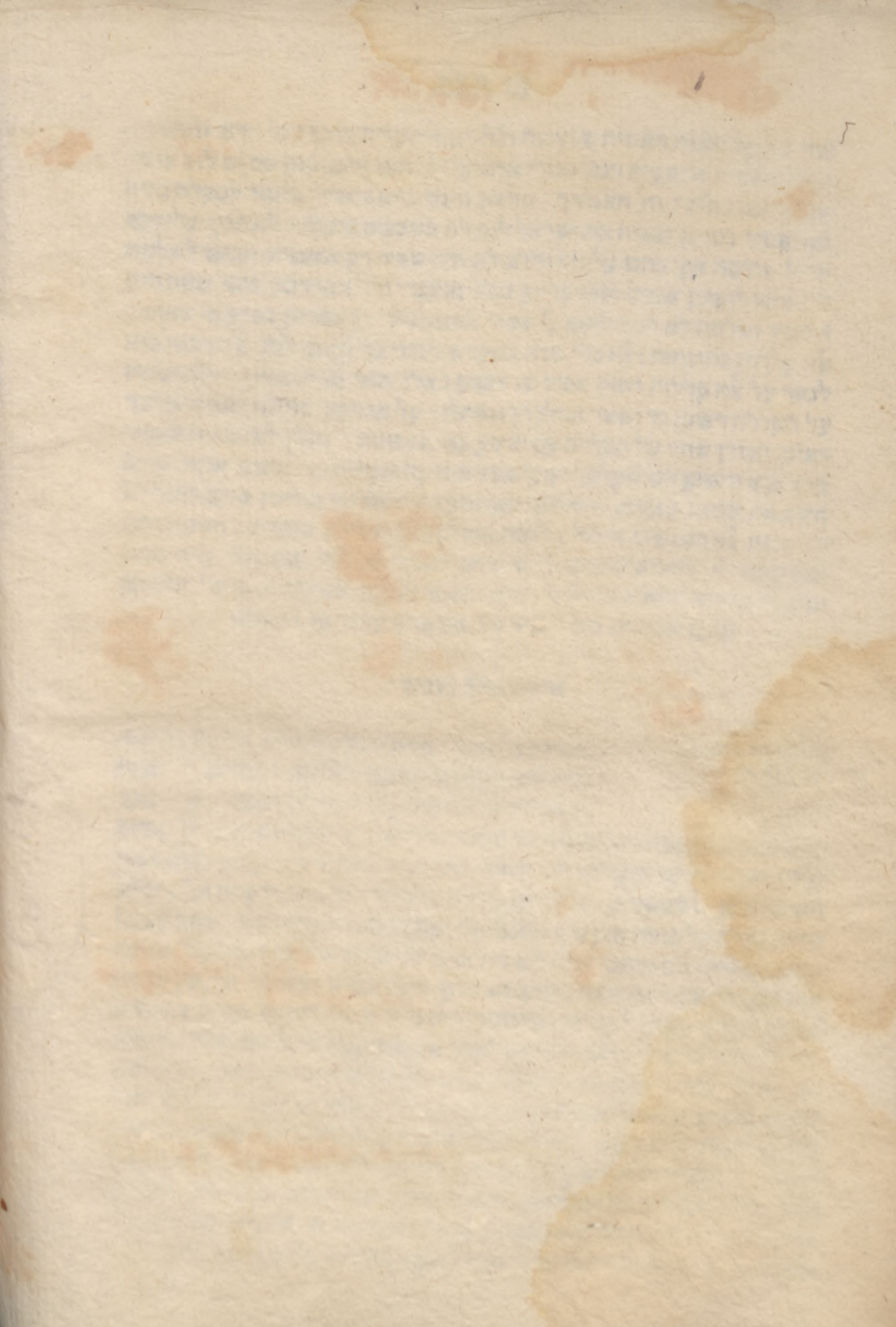
פרשת אתם נצבים *

לעברך

בברית ה' אריך * כתוב בספר ילמדנו שלשה כריתות
 כרת להם הקב"ה לישראל כשיצאו ממצרים * אחת
 כשעמדו על הר סיני ואחת בחורב ואחת כאן מפני
 שאותם שכרת עמהם בסני בשלוח ואמרו אלה אלדיך ישראל לפיכך כרת עמהם
 ברית כאן וקבע עליה קללה למי שחוזר בדבריו * ואין לשון לעברך אלא לשון
 האומר לחבירו תעבור כך קללה אם תחזיר בדבריך : כי אתם ידעתם וגו' . שלא
 נגזרה גזירה על פחות מכן כ' : ותראו את שקוצייהם ואת גילוליהם * שהם עצמם
 משקצים והושבים אותם כגילולים כי לאחר שני שנים או לאחר שלשה שנים
 אחר עשייתו שנתישן והוא מטושטש וזרקו כגלל בטיט חוצות * וכשאין לו מה
 ששואל מעמו מקללו ומגדפו * כדכתיב והיה כי ירעב והרסקצף וקלל באלדיו
 ובמלכו ופנה למעלה * וגם כשרוצה לקלל את אחרים אומר להם תהיו כאלדיו
 שלא יוכל לעזור לו ולפי שראיתם אותם הגילולים שלפעמים משקצים אותם
 ולפעמים זורקים אותם ואין להם שום מדות כי כל העוכדים אותם דקיים בגול
 ועריות וזימה והולכין בשרירות לבם לכן צריך שתתקללו קללו שתעמדו במסור'
 חברי * כי בשרירות לבי אלך ר"ל ארדוף אחר מה שיחייבהו השכל * למען ספות
 הרוח את הצמאה רוצה לומר מה שהשכל מחייב שהוא רוח שיש בה מופתים
 שהשכל מחייב * והתורה היא צמאה שאומרת המצוות או הדברים בלי טעם *
 ונאסין מה שהשכל מחייב כי יש לי שכל לחקור ולדרוש ולהבין דבר מתוך דבר

B 81.

